

Міжнародна науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти і молодих учених

2022

Гуманітарні науки

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XXII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ

ТОМ 1

ПОЛІТ.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

18–20 травня

ABSTRACTS OF

XXII INTERNATIONAL
CONFERENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS AND
YOUNG SCIENTIST

VOLUME 1

POLIT.

CHALLENGES OF SCIENCE TODAY

18–20 May

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye Cumhuriyeti)
Technische Universität, Berlin (Germany)
UHasselt, Hasselt (Belgium)
Universidade do Porto (República Portuguesa)

ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XXII Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

(18-20 травня 2022 року)

Том I

Київ 2022

УДК 001:378-057.87 (063)

ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 18-20 травня 2022 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2022. – 269 с.

У збірнику вміщено тези доповідей докторантів, аспірантів, молодих учених і здобувачів вищої освіти, які взяли участь у роботі XXI Міжнародної науково-практичної конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки».

Для широкого кола фахівців.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного авіаційного університету
(протокол № 2 від 12 травня 2022 року)*

Голова оргкомітету

Луцький М.Г., ректор Національного авіаційного університету,
доктор технічних наук, професор

Заступники голови оргкомітету

Романенко Є.О., проректор Національного авіаційного університету з наукової роботи, доктор наук з державного управління, професор,
Ладогубець Н.В., декан Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, кандидат педагогічних наук, професор
Кокарева А.М., заступник декана Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету з наукової та міжнародної діяльності, кандидат педагогічних наук, доцент

Члени оргкомітету

Акмалдінова О.М., кандидат філологічних наук, професор
Вржесневський І.І., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Дротянко Л.Г., доктор філософських наук, професор
Ковтун О.В., доктор педагогічних наук, професор
Котикова О.М., доктор педагогічних наук, професор
Литвинська С.В., кандидат філологічних наук, доцент
Лузік Е.В., доктор педагогічних наук, професор
Помиткіна Л.В., доктор психологічних наук, професор
Сидоренко С.І., кандидат філологічних наук, доцент
Тюрменко І.І., доктор історичних наук, професор
Хомерікі О.А., доктор соціологічних наук, професор
Шостак О.Г., доктор філологічних наук, доцент

Контактна інформація

Тел.: (+38 044) 406-75-00
Web: <http://gmi.nau.edu.ua>

Перевірка на плагіат: eTXT Antiplagiat, Advego Plagiatus

Індексується: Google Scholar, Репозитарій НАУ

© Національний авіаційний університет, 2022

МОВА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

УДК 811.111 (043.2)

Вук А.У.

National aviation university, Kyiv

PECULIARITIES OF TRANSLATING ENGLISH MOVIE TITLES INTO UKRAINIAN

What do people pay attention to choose a new film? The first impression of a film is made by its title. The movie title should be contextually relevant to the plot, reflects the story and the characteristics of the film. Therefore, the film's title is one of the factors that determine whether the audience will be interested in the film and eventually want to see it.

Commonly, the film's title has a short form to keep an attractive phrase that is easy to remember and represents the plot. The movie title usually uses various linguistic means, such as idioms or puns, to draw the viewer's attention. However, translating the titles of English films is a difficult task for modern translators, as the linguistic and cultural peculiarities of the source language and the target language must be taken into account [1, с. 68].

So, what peculiarities do translators use to translate movie titles? There are several translation techniques. For instance, J. Baljinimaeva suggests the use of verbal translation, name transformation and replacement [2, с. 32].

1. The verbal translation is used when there are no socio-cultural components or if there are minor features that would not change the meaning of the translation. Such a translation is used if the film's name consists of its proper name or includes it in its composition [2, с. 33]. A title consisting of a simple phrase or a word with a direct meaning can also be translated literally. For example: «The expanse» – «Простір», «The Tragedy of Macbeth» – «Трагедія Макбета», «Finch» – «Фінч», «Belfast» – «Белфаст», «Edge of the World» – «Край світу», «Swan song» – «Лебедина пісня».

2. The name transformation is used when a direct translation cannot fully convey the content of a film. It is caused by various factors: lexical, stylistic, functional, pragmatic. Then the transformation, the original title may be shortened or new lexical elements may be added [2, с. 34]. However, it should be remembered that the film's title should reflect the genre, the plot and, of course, resemble the original title as much as possible. For instance, the film «Outlaws» (a person who has broken the law and wants to escape legal punishment; to make something illegal) – «Закони кордонів». In this case, a lexical element was added to the Ukrainian translation in order to increase the number of words in the translation as well as not to violate Ukrainian language norms. Another example is the film «The power of the dog» – «У руках пса». In this case, the translator tried to preserve the metaphor of the utterance and not lose the idea of the film.

3. The replacement of the film's title is due to the inability to convey the pragmatic meaning of the original text. The greatest difficulty in translation is caused by phraseology, wordplay and intentionally. After all, phrases and expressions are the most difficult parts to translate whose meaning is clear only to those who know the culture of English-speaking countries well [2, с. 35]. For example, the film «Love hard» – «Аромат кохання», «Queenpins» – «Погані домогосподарки», «Free guy» – «Персонаж». The reason for the replacement in such examples can be considered both the inability to transmit the internal form of the English-language title and genre adaptation.

So, we have considered the peculiarities of translating English movie titles into Ukrainian. Also, we have noted that there are such translation techniques as verbal translation, name transformation, and replacement. Finally, we made sure that the translators try to convey the linguistic, semantic, and pragmatic features of the film's title. Besides this is done in order to interest the viewer with an interesting title and to draw their attention to the film.

List of references

1. Іваницька Н.Б. Лінгвоперекладознавчі аспекти вторинного тексту. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов : зб. науков. праць / за наук. Ред. проф. А.В. Корольової. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 15. С. 66-75.

2. Бальжинимаева Е.Ж. Стратегии перевода названий фильмов // Сравнительное правоведение в странах России, Монголии, Японии и КНР: материалы междунар. студенч. науч.-практ. конф. Улан-Удэ: Бурятский гос. ун-т, 2009. С. 32-45.

*Scientific supervisor: Lyschenko O.T.,
lecturer*

УДК 811.111 (043.2)

Boyarskiy Y.O.

National aviation university, Kyiv

PROBLEMS OF TRANSLATION FROM JAPANESE TO ENGLISH

Japanese culture has become very popular all over the world. Everyone has definitely heard about anime. Anime has become very popular. Many other countries started trying to translate anime and show it on the screen in their country. But why has it become so popular? Anime is not just cartoons for children. The age limit is aimed at an audience of 16+, but of course there's also a 12+ audience. The anime touches on many of the problems we encounter in real life. By looking at these problems, we can find answers and make our lives a little better. Also, there are anime that let you relax. A lot of people like to watch their favorite character and how he or she grows up. But do people know how hard it is for translators to make good translation?

It is safe to say that Japanese is one of the most difficult languages to translate. It is not just a matter of substituting words, but an art. Many people can't learn the language thoroughly. There are a lot of problems in translation. The task of the translator is to translate the text in a way that is faithful to the original, but also pleasant to read. It is very difficult because you not only have to know two languages, you have to know the culture and the society of both countries.

Learning Japanese is very difficult. Everyone who starts learning the language has problems such as: the completely different alphabet, the context-dependent nature of Japanese, the use of honorific titles, and major differences in grammar and sentence structure. These are the problems that make translating from Japanese very difficult. Not surprisingly, it can take a translator twice as long as usual.

If you decide to use machine translation from Japanese to English, there is bad news. You will not be able to use the text you translate because it will not conform to standards. Although machine translation has gotten much better, it's too early to use it now.

These are the reasons why translating from Japanese to English is so difficult:

1. Grammatical discrepancy.

One of the main problems is that English and Japanese grammar are very different. In Japanese language and grammar, there is no distinction between plurals and singulars. The counting also changes. For example

English: I, he, she, they got a grade from the teacher.

Japanese: The teacher from grade got.

2. Alphabet problems.

These languages originated in different parts of the world. The culture and society are very different. Even the alphabet is completely different. There are often no direct equivalents or translations of words. In Japan, there are three sets of symbols: Hiragana, Katakana, and Kanji.

3. Problems of Context.

Because Japanese has a lot of context, it conveys a lot of things very effectively. Using just one sentence, you can tell a lot about a situation. We can take the word Hello in English as an example. In Japanese, there is no direct translation of the word (the exception would be the foreign word *harō*). In English Hello is a greeting that has one meaning. In Japanese, it's different:

Ohayō means good morning.

Konban ha means good evening.

Ohayō gozaimasu means good morning in a formal situation.

Konnichi means good afternoon.

Well, we've found that Japanese is a very difficult language. To be a good translator, you have to know not only the language but also the culture. A lot of people work hard to make sure the translation is professional and faithful. All this is done so that we can continue to enjoy our favorite anime and Japanese culture.

*Scientific supervisor: Lyshchenko O.T.,
lecturer*

TYPOLOGY OF METAPHORICAL TRANSMISSIONS IN TRANSLATION

The stylistic aspect of translation is necessary for a translator, without it, a beautiful translation could not and cannot come out. Stylistic aspect of the language is important in translation from the source language into the target language, and also the translation features and skills of the translator. Expression, that is essential part of stylistic aspect, gives in translation more vividness to the source text. It is natural that for literary scholars, linguists, culture scholars, and philosophers, the main and most interesting problems are related to artistic translation, translation of artistic language [1.210]. In ancient times, people imagined and described with words the picture of the world in its understanding, using various means. Many languages have preserved ancient forms of conjecture about the world around them, such as the distribution of all objects on the basis of masculine or feminine. These personifications, having different cultural nature, are manifested differently in different languages and are now considered as a deviation from the standard combination of language units, ie as a metaphorical unit. Therefore, it is necessary to use the method of addition or omission, which is used in cases where the similarities in the source and translation languages are different, and requires either clarification of the content by adding information that was not originally implied in the source text, or simply omit what is not verbally expressed in the source text [2].

A single hard word to end the matter. Це важке слово мало закінчити суперечку, але не закінчило.

The substitution in the translation of metaphors is used in cases of lexical or associative discrepancy between the elements of the metaphor in the source language and the language being translated. Here are examples of semantic transformations of metaphors:

1) *А мені такая пісня душу роздирає! (В.Забіла "Не цебечи, соловейку!")*
Torn is my soul by thy exquisite fluting;

2) *То вихор свисне Мороз потисне, Буря загуде...(М.Шашикевич "Веснівка")*
Gusts will bite you fiercely, Frosts will bite keenly, Tempests will bellow.

3) *По діброві вітер вис, Гуляє по полю, Край дороги гне тополю До самого долу. ("Тополя" Т.Шевченко)*
The wind goes howling down the vale, It blusters through the plain; A poplar tall beside the road To touch the ground is fain.

Structural transformation is used in the difference between the traditions of grammatical design of the metaphor in the source language and the language in which it is translated. In such cases, either the permutation of the elements of the original metaphor or the addition / omission of that is often used. Example:

1) *І досі...Твоя сльоза мене пече! ("Сльоза" М.Старицький)*
And even yet...Your bitter tears are burning me! ;

2) *Вечірня зіронька зійшла...The evening star had risen high... ("Сльоза" М.Старицький);*

3) *Що з мого сердечка Щастя унесла... (І Франко "Оце тая стежечка") The one who took away Happiness from my heart...; [2].*

Metaphorical units create a special problem in translation, the principle of construction of which differs in the source language and in the language being translated. In such cases, the transformations may be significant, for example, in the translation test, comparisons or metaphorical epithets or other tropes may appear. Example:

1) *...аж серденько мліє... ("О розкошна Венера" автор невідомий, кінець 17 століття) ...until the heart is dying...;*

2) *Ви ж мені, очі, вік вкоротили, Де ж ви навчились зводить людей (фольклорна пісня "Чорнії брови...") You, eyes, you shortened my life; Where did you ever learn to cast a spell on people?;*

3) *Втоплю своє горе, Втоплю свою недоленьку... Пошукаю в чорних еsorrow I will drown my misfortune... I will search the black waves, And reach the bottom of the sea; [2].*

List of references

1. Трубенюк, Я. А., & Шахновська, І. І. ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ. *ФІЛОЛОГІЧНІ ВИТOKИ*, 2019.

2. Павленко, Н. О. "Збереження поетичного потенціалу метафор при перекладних трансформаціях." *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка* 17 (2004): 200-202.

*Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,
PhD in Linguistics, associate professor*

УДК 811.111(043.2)

Viter I.S.

National aviation university, Kyiv

COMBINATION OF TENDENCIES TO GENDER NEUTRALIZATION OF ENGLISH LANGUAGE AND GENDER SPECIFICATION OF UKRAINIAN LANGUAGE IN TRANSLATION

Gender as a socio-cultural term is now a relevant study in all humanities. As a result, gender linguistics is becoming increasingly important, exploring the stylistic issues of gender in language and the closely related grammatical structure of the genre, its characteristics, and its impact on the reader's perception of the text. Research on the gender aspect of translation in modern translation studies focuses on the texts that have the greatest impact on the public, as gender aspects are primarily related to the socio-cultural aspect of human activity. Proper and appropriate translation of this type of text is the key to its full understanding and requires careful study of its gender aspect.

As a rule, the study of the gender aspect is especially relevant for languages in which there is a "lack" of the grammatical category of the genus, which is English. In

English, common names of people and animals not only do not have formal grammatical indicators of the genus but are often not gendered and at the lexical and grammatical level.

In English, it is not typical to indicate nouns by gender, in contrast to Ukrainian. However, in English, it is possible to use pronouns and possessive determinants to show the genus, e.g. he, she, this, his, her:

She's selling her house [4].

Some feminine nouns in English are formed from the corresponding masculine nouns by increasing the suffix *-ess*: *actor – actress; host – hostess; poet – poetess; tiger – tigress* [2].

Some nouns that used to end in *-man* are now neutral and are used to include both articles : *spokesperson* (preferred to *spokesman*) [1].

Also, sometimes in English the pronoun “*it*” can be used to denote young children and infants:

The baby in the flat next door is always awake and it just never seems to stop crying [1].

In everyday English, gender is not mentioned. If it is, gender words such as “*woman*” or “*man*” are not used to convey gender information, but as some implications, often close to a stereotype:

She spends a fortune on perfume. – Well, what do you expect, she's a woman [6].

As for the feminine gender, gender words can be formed with suffixes *-ess, -trix, -euse, -ette, -ine, -enne, -ene, -en, -e, -a*: *waiter – waitress, poet – poetess, hero – heroine* [6].

Syntactic markers should also be noted: *male, man (men) /female, woman (women), lady, boy/girl*:

lady doctor – a woman licensed to practice medicine [7, 243].

The given examples allow making assumptions about the increase of the female point of view information of a modern linguistic picture of the world as traditional gender characteristics also change.

As in English, in Ukrainian there are feminine nouns that come from masculine words, these are usually words to denote professions, the kind of human activity. For example, with the suffix *-in-* from the word *майстер* formed the word *майстриня*, with the suffix *-к-* from the word *учитель* formed the word *учителька*, and so on [2].

An important criterion for the appropriateness of the translation of texts is the gender neutrality of the discourse reproduced by the translator. Therefore, there may be changes in the transfer of gender-specific units in the translated text. A common feature in the transmission of gender words in the Ukrainian language is the dilemma of choosing a part of the language. In particular, masculine and feminine adjectives and verbs in English have the same sound and spelling, in Ukrainian adjectives and verbs have endings that denote gender, eg, *незалежний/незалежна*, and a variant of this ending may lead the respondent to perceive one or another trait as female or as male.

Transposition is also common, for example:

“*Noelle looked strikingly like her mother, except that she was slightly taller*”. – «*Ноель вражала подібністю до своєї матері, хіба що була трохи вища на зріст*» (the English adverb is reproduced by the Ukrainian verb) [7].

The growing interest in gender issues of translation has led to the emergence of a special linguistic field - gender linguistics, which aims to study the features of male and female language based on psychological and behavioral differences between the sexes and social factors. Yes, the gender aspect of translation has several research vectors. One of the leading ones is the embodiment of the author's gender personality through the prism of the translator's gender personality.

Another vector of gender research is its division into grammatical gender and social gender.

Grammatical gender is manifested by the grammatical category of gender, which is expressed in some parts of the language of some languages and is absent or almost absent in others. Difficulties with translation arise here when the generic characteristics of nouns are used as a basis for their metaphorical or personalized use and which include foreign equivalents to another species or create completely different connotations.

Gender-fair, gender-neutral or gender-sensitive language is a type of spoken language that has been specifically designed and implemented to overcome gender-specific prejudices in speech communication.

To spread the principles of gender sensitivity in the official English-Ukrainian translation, one should try to avoid discriminatory statements and negative language, which indicates gender bias.

In particular, when the context requires an emphasis on gender it is possible to use statements without gender; use collective names (neutralization); plural use, passive verb state, and lexical and grammatical transformations.

Thus, gender-specific vocabulary should be translated in the least sexist way, namely in an attempt to recreate a gender-neutral vocabulary.

Thus, if the author specifically uses gender language, the translator must respect this intention. Regarding translation, modern international organizations are fully committed to the use of gender-neutral language and the related principles of non-discrimination, recognition of gender rights, and equality.

List of references

1. Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади: монографія / кол. авт.; ред. Л.Р. Наливайко, І.О. Грицай. – К. : «Хай-Тек Прес», 2018. – 348 с.

2. Комов О.В. Гендерний аспект перекладу// Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2011. – Випуск XXIV. – Частина 1. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71374/51-Komov.pdf?sequence=1>

3. Паненко О. Гендерные особенности перевода. URL: <https://docplayer.ru/42238568-Gendernye-osobennosti-perevoda.html>

4. Reverso [онлайн-словник]. URL: <https://context.reverso.net>

5. Élise Mignot, “The Conceptualization of Natural Gender in English”, *Anglophonia/Sigma*. URL: <http://journals.openedition.org/anglophonia/140>

6. Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners. Third edition. – Harper Collins Publishers, 2001. – 1824 p.

7. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A.S. Hornby; ed. by S. Wehmeier. – 7th edition. – Oxford : Oxford Univ. Press, 2005. – 1907 p

*Scientific supervisor: Hali L.H.,
PhD in Linguistics*

УДК 811.111: (043.2)

Vorobyeva V.E.
National Aviation University, Kyiv

MIDDLE ENGLISH LATIN BORROWINGS IN LEGAL TERMINOLOGY

Loan-words are an important field of study in English linguistics. From modern perspective, it appears remarkable that around two thirds of the English lexicon are words borrowed from other languages. This fact is explained by the history of the English people and their language, which brought them into contact with other languages and cultures.

The largest number of borrowings in English came from Romance languages. However, many other languages, such as Celtic, Greek, German, Dutch, Arabic have also contributed to the development of English vocabulary. Extensive borrowing of words affected the size of English dictionaries, significantly expanding synonymy.

Latin loan-words came to English at different stages of its history, from the time when the Germanic tribes lived on the continent to the epoch of Renaissance and Enlightenment.

After Latin, along with the collapse of the Roman Empire, gradually lost its native speakers, giving rise to independent Romance languages, it nevertheless was used in medieval Europe as a lingua franca, and acquired the role of the language of international communication. In the epoch of Renaissance and Enlightenment Latin served as the basis for creating international terminology. Many of the world's legal systems are based on Roman law, so it is no wonder the language of law is so latinized. Many Latin phrases and sentences of legal content do not need to be translated even now.

A significant number of legal terms of Latin origin came into English as a result of the Norman Conquest (1066), the dominance of Norman culture and the Anglo-Norman dialect in the British Isles for three centuries. Through the French language came into English such terms of Latin origin as *justice*, *accuse*, *cause*, *jury*, *crime*, *plead*, *defend*, *session*. Let us consider the history of each of these words separately.

Justice. This word was borrowed into English in the mid-12th century, with the meaning “the exercise of authority in vindication of right by assigning reward or punishment”; from Old French *justice* “justice, legal rights, jurisdiction”, from Latin *iustitia* “righteousness, equity”, from *iustus* “upright, just” [1].

Accuse. This verb was first recorded in English around 1300, with the meaning “charge (with an offense, fault, error, etc.), impugn, blame”, from Old French *acuser* “to accuse, indict, reproach, blame” or directly from Latin *accusare* “to call to account, make complaint against, reproach, blame; bring to trial, prosecute, arraign indict” [1].

Cause. The noun was first recorded in 1200, with the meaning “reason or motive for a decision, grounds for action; motive”, from Old French *cause* “cause, reason; lawsuit, case in law”, and directly from Latin *causa* “a cause; a reason; interest; judicial process, lawsuit” [1].

Jury. “a set number of persons, selected according to law and sworn to determine the facts and truth of a case or charge submitted to them and render a verdict”, is a Middle English borrowing from Anglo-French and Old French *juree*, from Medieval Latin *iurata* “an oath, a judicial inquest, sworn body of men” [1].

Crime. “sinfulness, infraction of the laws of God”, comes from Old French *crimme* “crime, mortal sin”, from Latin *crimen* “charge, indictment, accusation; crime, fault, offense”, which probably is from *cernere* “to decide, to sift” [1].

Plead. The verb was first recorded in writing in the middle of the 13th century, in the form *pleden*, “make a plea in court”, from Anglo-French *pleder*, Old French *plaidier*, “plead at court”, from Late Latin *placitum* “lawsuit”, in classical Latin, “opinion, decree”, literally “that which pleases, thing which is agreed upon” [1].

Defend. This verb was borrowed in the 13th century with the meaning “to shield from attack, guard against assault or injury”, from Old French *defendre* “defend, resist”, and directly from Latin *defendere* “ward off, protect, guard, allege in defense”. In Middle English the word could also mean “forbid, prohibit; restrain, prevent” [1].

Session. The noun was first recorded in the late 14 century with the meaning “periodical sitting of a court”, from Old French *session* “act or state of sitting; assembly”, from Latin *sessionem* (nominative *sessio*) “act of sitting; a seat; loitering; a session” [1].

The analyzed words have undergone complete assimilation in the English language, having adjusted their phonetic form and grammatical functioning to the corresponding English patterns.

List of references

1. Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/>.

*Scientific supervisor: Sydorenko S.I.,
PhD in Linguistics, associate professor*

УДК 811.5(043.2)

Gayova M.P.

National aviation university, Kyiv

TO THE ISSUE OF USE AND TRANSLATION OF ABBREVIATIONS IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

The Earth is an integral part of the Universe where humans live. Unfortunately, people have always polluted the planet, not realizing what the consequences might be in the future. One of the areas of knowledge that is actively developing today is ecology. This term was first used in 1866 by the German naturalist Ernest Haeckel. In order to effectively address existing environmental problems, close cooperation at the interstate

level and the exchange of best practices between individual countries are needed. Any human can exist only when he/she first influences nature, so simply not interfering with the nature is not enough to discuss the main purpose of protecting the environment. Anthropocentric attitude to nature opposes the position in which any human must support and protect the nature and its resources. Ecocentrism is based on the idea that man and nature oppose each other. This concept tries to overcome this dualism by building a model of the relationship between man and nature. That is why the idea that it's necessary to protect not nature itself as self-worth, but special relations between man and nature, which determines the structure of human relationships in society, has recently become relevant. This means that the protection of the environment concerns not only nature itself, which must be protected, but also the model of human interaction with it, and also includes the problems of society itself.

Accordingly, a lot of sciences, including linguistics, and their representatives face certain tasks concerned. The fact is that the development of any field of knowledge, of course, is accompanied by the formation of a certain terminological apparatus; at the same time, new terms are emerging in each sphere. Among the main goals of linguistics is the reflection and comparative analysis of the existing terminological apparatus in a particular field of knowledge. Currently the issue of environmental protection has become relevant to the study of certain terminology for the logical content of translation in scientific texts, journals, papers etc. Translation in the field of ecology and environmental protection depends on closely related factors such as understanding of environmental issues, mastering the appropriate literature, and conscious use of environmental terminology used in the field of ecology and environmental protection both in Ukrainian and English. Ecological terminology aims to define and optimize the use of related concepts in environmental protection activities, both in practical and environmental management and planning, nature conservation, the relationship between the environment, health and safety, and theoretical, as natural science, in particular ecology [1]. Therefore, it can help fill the gap between facts and current scientific knowledge on some of the fundamental environmental problems. Issues related to the use and translation of environmental terminology, along with the consistent use of environmental concepts, have been discussed and continue to be in the focus of attention of many Ukrainian and foreign authors. Different aspects of these issues were studied by Voloshin E.P., Vinogradov V.S., Borisov V.V., Shapovalova A.P., Yashnov P.A. and many others.

An abbreviation, like any word, has a unity of form, sound and meaning. Initial abbreviations, as a rule, do not differ in meaning from the original lexical units and are their variants. Abbreviations, which differ in meaning from the original words or phrases, are new words; they function independently in the language and serve as a basis for the production of new words. The use of abbreviations in language saves time and space when writing them, and in oral language frees it from cumbersome expressions and terminologically long phrases, helps to speed up the pace of speech [2]. An acronym as a process of word formation (as an acronym is a word or name formed from the initial components of a longer name or phrase; they are usually formed from the initial letters of words) allows us to create new words, thus enriching the vocabulary of the language [5]. The unity of form and content, i. e. the connection between sound and meaning, plays an important role in solving the most of the problems concerning

abbreviations [1]. The main thing here is the provision on the connection between abbreviations and the phenomena of reality through the corresponding full names [1].

This connection is manifested in the fact that the meaning of the original phrase is fixed not only for the abbreviation as a whole, but also for each of its components – sound or sound combination, which are distinguished in the abbreviation. The corresponding components of the original phrase are called «decoding». As a result, the abbreviation can be understood only by «deciphering», except in special cases. However, the widespread use of abbreviated words and their more or less long existence and functioning in the language can gradually establish a direct link between sound and meaning, and the abbreviation should be understood without the use of «decoding». This implies a twofold nature of the connection between sound and meaning: first, compound words do not exist as independent meanings and, therefore, are not realized outside the form and meaning of the original phrase, which is its interpretation, and secondly, it means the ratio of two units – abbreviations and phrases – as such, and their elements, whence it follows that each component of the abbreviation has the meaning of the corresponding word in the original phrase. The very specificity of abbreviations shows a tendency to eliminate the «internal forum». It is known that abbreviations do not have roots, affixes, i. e. such grammatical elements that characterize the word as a special kind of language unit [6, p. 1] (for example, EPA – Environmental Protection Agency – Агентство з охорони довкілля; DEP – Department of Environmental Protection – Департамент з охорони довкілля; ENS – *European Nuclear Society* – Європейське ядерне співтовариство).

Thus, the abbreviation on the formal side is not an ordinary word. In particular, in abbreviations behind each sound letter hide the meaning of the whole world, while in ordinary words each sound does not have such semantic independence, and only a certain meaning is fixed in the word only by the sum of sounds of the verbal complex [4].

The problem of the connection between sound and meaning is solved differently by scientists for different types of abbreviations, but it is most controversial in the study of abbreviations. One of the most important problems of modern linguistics is not only a comprehensive study of the phenomenon of abbreviation, but also ways to translate it into another language. Translation of abbreviations is a complex process consisting of several stages. The first one is finding the original English form (this stage is not difficult, because, having studied the context you can successfully decipher the abbreviation). The second stage is the transfer of the concept by means of the Ukrainian language, i. e. finding an equivalent form that will convey more accurate meaning. Also, when translating abbreviations, translators often resort to their own translation, using the following methods:

- transfer of English-language abbreviation equivalent to the Ukrainian abbreviation (when using this method, the main task of the translator is to find the closest source (for example, CEC – The Commission for *Environmental Cooperation* – Комісія з (питань) екологічного співробітництва (КЕС));

- borrowing English abbreviations: transmits alphabetic and numerical abbreviations that are part of phrases, mainly used in translation in the medical and military spheres.

Transliteration is one of the most frequently used translation transformations. It represents the exact transmission of English characters in Ukrainian. Transcription – reproduction of the sound form of the English abbreviation. Descriptive translation is one of the best friends of the translator, used if there is no equivalent concept in the target language. For example, BEN Computer model (комп'ютерна модель BEN/БЕН): the U.S. Environmental Protection Agency has developed the BEN computer model to calculate the economic benefits that an infringer receives from delaying or evading environmental compliance. One more examples are: TOPFUEL – Conference of the European Nuclear Society on Nuclear Fuel; COGAS – Combined Gas And Steam.

So, concluding that abbreviations as a way of forming terminology for environmental protection showed that this way of word formation is quite common. This is primarily due to the fact that phrases make up most of the terminology on this topic. The most common are letter abbreviations, which are usually pronounced by letters. Along with letter abbreviations, abbreviations in which the second letters of individual words are present are quite common.

List of references

1. Voloshin. E.P. Abbreviations in the lexical system of the English language: Dis. Cand. Philo. Science. M, 2005. P. 12.
2. Vinogradov V.S. Introduction to translation studies. M, 2004. P. 38.
3. Borisov V.V. Abbreviations and acronyms. Military and scientific and technical reductions in foreign languages / Ed. HELL. Schweizer. M, 2004. P. 132-135.
4. Yashnov P.A. Features of translation of abbreviations. M, 2005. P. 77-79.
5. Shapovalova A.P. Abbreviations and acronyms in linguistics. Rostov n/D., 2003. P. 80-84.
6. List of Abbreviations and Acronyms. URL: 002260_EN07_02_03-B2697 5-1 S5.doc-6/24/2009.
7. Karaban V.I. Translation of English scientific and technical literature, fifth edition, corrected, Vinnytsia «New Book», 2018. 651 p.

*Scientific supervisor: Voroshylova I.V.,
PhD in Law, associate professor*

УДК 811.111-26(043.2)

Holub A.O.

National aviation university, Kyiv

IDIOMS OF THE EMOTIONAL STATE AS A COMPONENT OF FIGURATIVE LANGUAGE

This report is about idioms expressing emotional state of a person as a component of figurative speech. Using an idiom is a common way to say anything more creatively by adding personal thoughts and concerns about the issue. Studying phraseology and conducting researches in this branch of linguistics was a subject of study of linguistics

like Natalya Glushanytsya, Liudmila Soga, Tatiana Polishchuk, but it remains actual as figurative speech develops according to the society.

We experience different emotional states every day: become pleased or irritated, excited or confused. But what does the term “emotion” actually mean? Emotion, as Carroll Izard defines it, is a psychological process of average duration that reflects subjective attitudes towards existing or probable situations. He also distinguishes 10 basic human emotions: joy, interest, surprise, sadness, anger, disgust, contempt, fear, shame, guilt (fault). These emotions create a basis for the human motivational system. Their interaction and process of combining provoke the existence of any other emotions and emotional states.

According to Carroll Izard’s study in the psychology of emotions and Combining theoretical linguistic and psychological basis, we divide phraseologisms of emotional state into the same 10 groups. This state is realized in a speech in various ways: by the situation of speech, intonation, by such paralinguistic means as hints and indications. A certain role is played by stylistic methods of transforming phraseological units in the context of the narrative.

Using idioms is an extra way to make speech more expressional, non-standard, and actually to draw the listener’s attention. Idioms of the emotional state are widely used in written and oral, non-formal speech, fiction.

The most used among them are that express joy: **Happy as a lark**. *Refined, too, in her own quiet way. Put on weight, she has, since she’s been with me (A. Cronin); ...In this flow of spirits and conversation the Major continued all day... (Ch. Dickens); Who is this young woman who goes out stealthily like this... and comes back feeling as if she had been treading on air? (J. Galsworthy); and sadness: She added hot baths, sitz baths, shower baths, and plunges. The boy remained as dismal as a hearse (M. Twain); In the next office, don’t let them see you down in the mouth (C. Odets); My spirit sank under these words, and I became very downcast and heavy of heart (Ch. Dickens); Even in everyday communication, people use them to highlight special feelings about some cases in their life or situations, for example.*

One more aspect that should be mentioned is that people tend to attribute any lucky or unsuccessful situations to the mercy of fate. Due to such fact, they often get surprised and for this reason are used to saying phrases that signify such state: *The men set out on foot after the horses, and by good luck, recovered all within a mile (£. Seton-Thomp- sori); As good luck would have it, that splendid barouche... drove up to her ladyship’s door (W. Thackeray); “I’m in luck’s way,” he cried. “I wanted to see you” (A. Doyle); I am no mortal, if the risky devils haven’t swam down upon the very pitch, and as bad luck would have it, they have hit the head of the island (L. Cooper); It was their ill fortune, at about the time of dawn and in the last stage of their journey, to have a restive pair of horses (Ch. Dickens)..*

Phraseologisms expressing anger are widely spread in figurative speech as anger is, to some extent, the emotional state opposite to joy: *I have observed,” he said in his mild voice, “that there is a certain sort of Englishman upon whom the sight of a priest acts as a red rag acts upon a bull” (E. Lyall); Watch out, the master is on his high horse (A. Clark); “His dander’s up,” thought Gubblum (H. Caine); On another occasion, when we three were together, this same dear baby... was the innocent occasion of Miss Murdstone’s going into a passion (Ch. Dickens).*

The other groups are less used in figurative speech as their meaning and figurativeness aren't as required as the meaning of previous groups. Thus, we distinguish such units that express interest: *The woods, the rivers, the lawns of Devon and of Dorset, attract the eye of the ingenious traveller, and retard his pace, which delay he afterwards compensates by swiftly scouring over the gloomy heath of Bagshot* (cf. Fielding); *Yes, mister, I'm all agog for the islands* (A. Cronin); *If she just threw on a dress now and walked out of the house, how would he like that? He'd sit up and take notice then, wouldn't he?* (A. Maltz); *I warmed up to my work, and assaulted him on the right and left, in front and behind* (M. Twain).

Idioms that express disgust and contempt are used almost equally and characterize negative emotion states: *At first Dick had mocked and said he wouldn't be seen dead at such a lousy show...* (L. Lindsay); *"I am in Lady Agatha's black books at present," answered Dorian with a funny look of penitence* (O. Wilde); *Yes: you and papa had quarrelled tembly, and you set both him and mama, and Mrs. Pryor, and everybody, at defiance* (Ch. Brontë); *Yates felt his gorge rise. It was a glib story, all right — but why had Pettinger come to Yasha of all people?* (S. Heym); *It gives me the pip to hear him, the same old thing over and over again* (R. Tressell); *...The whole town stunk in my nostrils* (H. Wells); *to bring odium on one*.

Idioms used to emphasize fear, shame and guilt should be attributed to separate group as, due to the psychological researches of Carroll Izard, people are the least likely to avow being in the state of fear, shame and guilt: *Worse Snobs even than these were poor miserable wretches, who did not like hunting at all, and could not afford it, and were in mortal fear at a two-foot ditch...* (W. Thackeray); *Unfortunately, there are evil forces at work in Britain trying to prevent the unity of the working-class forces at home and abroad from being consolidated. These forces are the Right-wing Labour leaders who fear unity as the devil is said to fear holy water* (H. Pollitt).. *Why, it's a holy shame, a crying shame, crying to heaven, the way we been living in this town for years...* (Le Sueur); *You didn't find me humming and hawing, and making tuppenny excuses, when you came over here asking favours of me, remember* (J. Greenwood); *You have heard the indictment read, and you must plead guilty...* (H. Caine); *Surely, sir, you should take shame to hold the damsel against her will* (A. Doyle); *to acknowledge the corn*.

Taking into attention all mentioned above, we can claim that idioms are an essential part of figurative language. Besides being a versatile source of getting information about the society and its culture, they are also used to express emotional states, impressions about anything. What is more, they have different semantics so studying each branch of it requires special attention. Especially idioms of the emotional state should be studied in different ways as they are connected to people and their perception of the world.

Scientific supervisor: Lyschenko O.T.,
lecturer

BRITISH VS. AMERICAN ENGLISH

«England and America are two countries separated by one language». This famous statement is often attributed to the influential Irish playwright and commentator George Bernard Shaw. Whoever said that knew that the British and the Americans were certainly different. This also applies to British and American English translations.

The language shared by the British and Americans is easy to understand for each group, but each country has its characteristics, just as each has different customs. Let's explore some of the important areas where disagreements arise and how this creates problems for translators [1].

The differences between British and American English grammar. Some time is expressed differently, which can change the way the document is translated. Here are some examples: In British English, the present perfect is used to convey an action that occurred recently but affects the present. British: *I've lost my dog. Can you help me look for her?* American: *I lost my dog. Can you help me look for her* [3]? Both forms are generally accepted in American English translation. Both forms "have" and "have got" are used in British and American English, but British English tends to favor "have got" as the most correct. American English translation generally drops "got" except in certain circumstances or popular phrases: American: *Do you have a job?* British: *Have you got a job?* "Have got" is typically used by the British to denote possession, while Americans prefer "gotten" with "have" or "has" as proper usage. Oddly enough, Americans change this in the strange expression, "have got to," which shows responsibility for something. American: *She's gotten much better at politics.* British: *She's got much better at politics* [3].

The differences between British and American English vocabulary [2]. Vocabulary is usually the biggest difference between British and American English. A reader who speaks only American or British English can be completely confused if incorrect or mixed vocabulary is used for translation: *dustbin (British) – garbage (American); lift (British) – elevator (American); flat (British) – apartment (American).*

The differences between British and American English spelling. Most Americans are proud to be unique, and this attitude has led to differences in the spelling of some words that are found in both British and American English. The creator of Webster's American Dictionary, Noah Webster, believed that Americans should be different from the British, even in spelling. Even the minor deviation, is illustrated in the examples below, can be misleading to readers waiting for American or British English. At the very least, mixing spelling and British and American English words is careless and has a detrimental effect on the company, allowing it to communicate in its communications: *colour (British)- color (American); humour (British)- humor (American); theatre (British)- theater (American)* [1].

Although there may be some differences between British and American English, the key conclusion is that they have more in common. Accidental use of one instead of the

other will not automatically lead to incorrect communication, because Americans and Britons can usually communicate with each other without much difficulty.

List of references

1. British vs. American English Translation: What's the Difference?, October 24th, 2019, Barb Sichel - <https://www.ilstranslations.com/blog/british-vs-american-english-translation-difference/>
2. The differences in British and American spelling - <https://www.oxfordinternationalenglish.com/differences-in-british-and-american-spelling/>
3. Differences between British and American English - <https://www.britishcouncilfoundation.id/en/english/articles/british-and-american-english>

*Scientific supervisor: Polishchuk N.O.,
lecturer*

УДК: 81.362(043.2)

Zhadan K.V.

National aviation university, Kyiv

SUBSTITUTION AS THE WAY OF COHERENCE OF THE TEXT

A substitute is a grammatical phenomenon that, under known repetitive circumstances, replaces any of the words belonging to a given class. Thus, for example an English, substitute *I* replaces any substantive singular provided that this substantive denotes the speaker in the utterance where the substitute is used [1, p. 272]. According to I. Kochan, substitution is parallel connection which is used for the relative combination of sentences in the text, i.e. what has been said in general is concretized or vice versa. Teun Adrianus Van Dijk states that coherence is a semantic characteristic feature of the text, which is based on the interpretation of a single sentence against the background of the interpretation of other sentences. He focuses primarily on the functional essence of textual elements [4, p. 236].

There is no exact concept of the category of connectedness in linguistics. It is based on semantic and structural relationships [3, p. 56]. The category of coherence is interpreted as ensuring the semantic significance of the text, which is generated through the modeling of the corresponding syntactic elements. The main task of substitution is to eliminate information that "burdens" the sentence.

There are three types of substitution: nominative, verbal and propositional. Nominative substitution is the replacement of a noun or noun group with another noun. The means of expressing nominative substitution are the pronouns *one / ones*, same, which replace a certain noun in the singular or plural, which is found in the previous text fragment. "As to my boat, it was a very good *one*; and that he saw, and told me he would buy it of me for his ship's use; and asked me what I would have for it?" [6]. «Що ж до мого баркаса, то капітан, побачивши, що *він* дуже добрий, захотів купити його для свого корабля і запитав, скільки я візьму за нього.» [5]. As a marker of grammatical relations, the pronoun functions as a keyword of a nominative

phrase and is translated as «він», «той» or «такий», as given in the example. The pronoun replaces the word «баркас / boat».

Verbal substitution involves the replacement of a verb or verb group with another verb. The verb element used to replace elements in this type is **do**. For instance, “*I only wanted to have him talk to me, but that would not do.*” [6]. «Мені хотілося б тільки, щоб він міг говорити, але це йому не було дано.» [5]. Where “do” replaces “to have him talk to me”.

Propositional substitution is the replacement of sentences with the words “so” or “not”. “*and giving him a horn of powder, I had him lay a train all along the piece of timber, and let it be a large train. He did so, and had but just time to get away, when the wolves came up to it...*” [6]. «...і, давши йому порохівницю, звелів посипати порохом доріжку вздовж колоди, та якомога ширше. Він виконав мій наказ і ледве встиг відійти, як вовки знову полізли на нас через порохову доріжку.» [5]. In this example, “so” replaces “I had him lay a train all along the piece of timber/звелів посипати порохом доріжку вздовж колоди”.

Thus, the use of nominative, verbal and propositional substitution in works is a necessary vehicle for a complete text. Substitute words in a sentence perform an indicative function, replacing individual words or whole phrases in a sentence and pointing to the object of extraverbal reality, which means the speaker in the context of a particular language situation. With their help it is possible to avoid repetitions, to provide coherence of language, its simplification and reduction. In addition, they make the language smooth and pleasant to the sound.

List of references

1. Блумфилд Л. Язык. М., 1968. 608 с.
2. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : [навч. посіб.] / І. М. Кочан. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К. : Знання, 2008. 423 с.
3. Скар Г. Д., Кудряшов И. А. Прагматические модели дискурсивной анафоры в монологическом тексте // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Русский и иностранные языки и методика их преподавания. 2017. Т. 15. № 1. С. 51-65.
4. Van Dijk T. A. The Semantics and Pragmatics of Functional Coherence in Discourse // Journal of Pragmatics. 1980. № 4. P. 233-253.
5. Д. Дефо. Робінзон Крузо.
URL:<https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=84>
6. Daniel Defoe. Robinson Crusoe. URL: http://www.planetpublish.com/wp-content/uploads/2011/11/Robinson_Crusoe_BT.pdf

Scientific supervisor: Krylova T.V.,
PhD in Linguistics, associate professor

Zinchenko K.A.,

National aviation university, Kyiv

IDIOMS OF JOY AND SADNESS AND THEIR TRANSLATION

Nowadays Englishspeaking people may use idioms whose meaning don't relate to the literal meaning of their words. As with any language, English is full of idioms. They add colour and texture to conversation by creating images that convey meanings beyond those of the individual words that create them up.

Sometimes it can be hard to indicate happiness and sadness to other people. There are many idioms related to happiness, which you can use for diversifying the language. 'On cloud nine' means to be extremely pleased or excited. There is an equivalent in the Ukrainian language "на сьомому небі від щастя". An example of using the phrase in everyday life is the book of Anne Fine "Up on Cloud Nine". 'To make someone's day' signifies doing something that makes the other person very happy. There is no analogue of this idiom in the Ukrainian language, so many people begin to use it as a literal translation "зробити чийсь день". Here is an example of using this idiom: *It does not get any longer than that to make someone's day, no matter how his or her day began.* The idiom 'full of the joys of spring' is used to express a person who's very happy, cheerful and lively. We speak about a man full of energy, effort and enthusiasm. As for this, we can say, "прямо світиться від щастя". The definition is "to be hopeful and excited about something and think that it'll be much better or more enjoyable than it actually is". The translation could be «У нього очі горять від щастя». The idiom 'be / feel on top of the world' means to be extremely happy. The Ukrainian equivalent is "на коні" or "на вершині світу". An example of using this idiom: *She was feeling on top of the world.* The next idiom 'get a (real) kick out of something' you can use in case enjoying something very much. The translation can be "отримати задоволення від когось або чогось". The idiom 'over the moon' may be used in case when we speak about person who's very pleased. For instance: *She was over the moon about/with her new bike.* Due to this example the translator may say that the Ukrainian language has the equivalent: "на сьомому небі від щастя".

But sometimes you've to express a pity, to sympathize with, to convey negative emotions. There are plenty of idioms on this topic in English language. The most common expressions to express sorrow are: 'cry over spilled milk' means to be miserable because of a past event that cannot be changed. The translation of this phrase may be "сльозами горю не допоможеш" or the Ukrainian proverb "втраченого не повернеш" or "що з воза впало, те пропало"; 'a misery guts' entails that someone who is miserable and unhappy. The meaning of this idiom in Ukrainian is "скиглий" or "зануда"; 'a lump in your throat' means a tight feeling in the throat that a person gets when about to start crying or when trying not to cry. The idiom is translated into Ukrainian as "ком у горлі застряг".

So as you see the idioms make your speech more natural and motley, they assist you to express your feelings, mood or condition with bright words. Such idioms are used in everyday life: in communication, books, songs, movies and so on. The employing of

these phrases help to enrich the vocabulary and demonstrate the level of linguistic competence.

List of references

1. British vs. American English Translation: What's the Difference?, October 24th, 2019, Barb Sichel - <https://www.ilstranslations.com/blog/british-vs-american-english-translation-difference/>
2. The differences in British and American spelling - <https://www.oxfordinternationalenglish.com/differences-in-british-and-american-spelling/>
3. Differences between British and American English - <https://www.britishcouncilfoundation.id/en/english/articles/british-and-american-english>

*Scientific supervisor: Polishchuk N.O.,
lecturer*

УДК 81'25(043.2)

Kazantseva A.O.

National aviation university, Kyiv

THE IMPORTANCE OF LANGUAGE IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

Communication, when interacting participants represent a different system of it, is called intercultural. These differences may arise in verbal and nonverbal communication and are potential sources of clashes or conflicts in intercultural communication. In the case of intercultural conflict, feelings of confusion, tension, embarrassment and frustration may arise.

There are several ways to minimize the miscommunication. Still this being the case, you should at least know the language and culture determining other people's behavior, be aware of the principles of intercultural communication and practice communicating with others.

Language is a key element of intercultural communication. It is closely tied to a person's identity, worldview, and position. That is why it influences how people from different cultural backgrounds interact and perceive each other. Language and cultural misunderstandings and inconsistencies in identity can hinder intercultural relations. Language barriers can be mistaken for cultural barriers if one does not have a proper understanding of the linguistic elements and the communication process. To enhance intercultural dialogue, it is vital to have a good understanding of the linguistic dimension of intercultural communication [2, p 93]

The influence and power of language is significant for members of cultural and ethnic groups. In each language community – ethnic, racial, cultural or gender-related – language use is vital. Each speech community has its own norms, forms and codes of communication.

The interactions of a group of people differs in many aspects: in frequency and meaning of speaking, interpretation of speeches and shared language forms. The

language community maintains the norms and rules of communication, but may change them. Group members share a language code, a systems of symbols, signs, meanings and rules in a specific situation and interaction. On the other hand, in every speech community there is a degree of individual deviation from the norms and not all members communicate equally.

Language is used not only as a means of communication, but also as a marker or indicator the speaker's cultural identity. The identity is transmitted through the use of a certain language during interaction (discourse markers). Certain types of expressions are used to define group affiliation, but they are also sometimes used to connect, separate, or discriminate [1, p 53].

Some ways in which language can be an obstacle to intercultural communication are problems of vocabulary equivalence, idiomatic equivalence, experience equivalence and conceptual equivalence [4, p 201].

Lack of vocabulary equivalence occurs when there are no words in one language that exactly match the meaning of words in another. This is especially true with specific or very descriptive words.

Idiomatic equivalence can cause communication problems because, although native speakers understand the meaning of the idiom, it may be difficult for a non-native speaker to understand and translate it directly, and it can be either strange or meaningless. For example, "old man kicked the bucket" doesn't make sense if you don't know that "kick the bucket" means "to die."

Another problem is the equivalence of experience. Objects or experiences that do not exist in one culture are difficult to translate into another culture. Another example is the Chinese concept of *guanxi* which does not have an exact English equivalent, although it has connotations that can be expressed in English words such as relationship, connection, commitment and dependence.

Conceptual equivalence is a barrier for communication if ideas or concepts are not understood in the same ways in different cultures. For example, the understanding of what is meant by "freedom" in the United States may differ from what is meant in other countries [3, p 317].

Taking all the aforementioned into the consideration, language is one of the most obvious barriers to intercultural communication, but perhaps not the most fundamental. People who do not speak one language or feel that they do not speak another language well may have some difficulties communicating. There is also a possibility of misunderstandings between people when they do not speak the same language. However, common language does not always guarantee understanding. Even native speakers do not fully understand the meaning of words and when representatives of the same culture speak the same language, they do not always understand each other.

List of references

1. Jackson, J. Introducing language and intercultural communication. London: Routledge, 2014. 213
2. Jandt, F. E. Intercultural communication: An introduction (third ed.). Thousand Oaks: Sage. 2001. 105
3. Klopff, D. W., & Park, M. Cross cultural communication: An introduction to the fundamentals. Seoul: Hanshin Publishing Co. 1982. 357

4. Samovar, L. A., & Porter, R. E. (Eds.). (1997). *Intercultural communication: A reader* (eighth ed.). Belmont, Ca: Wadsworth Publishing Company, 1997. 410

*Scientific supervisor: Halii L.H.,
PhD in Linguistics*

УДК 821.111-1(043.2)

Karpushyna V.V.
National aviation university, Kyiv

THE CONCEPT OF “HAIKU” AND ITS STRUCTURE IN JAPANESE POETRY

Japan's poetry has had an indirect influence on the development of world literature with its own unique trace. One of the main trends, haiku, has a very intimate character, a personal feeling for everyone, as well as expresses an unconditional love for nature and the environment. In haiku poetry, not only cherry blossoms are reflected, but also natural phenomena, animals, other plants, birds, and the symbolism they have for the common Japanese. The people of Japan have an uncommon quality - to see beauty in all living things and perceive this beauty as an intrinsic aspect of their life.

An English haiku contains 17 syllables and is split into three lines with a 5-7-5 syllable pattern. In English, the term haiku has also come to mean all Japanese poetic forms. Other related poetic forms include the renga, choka and tanka. Tanka is the simplest and most common form. [2]

Haiku is an expression of deep emotion caused by people's fascination with nature, free of digging or sterile abstractions. Addresses topics of everyday life or the natural world in a simple, subtle and simple style. It usually has a direct or indirect reference to the season of the year.

Haiku is characterized by the contrast of images, which are approached from different or unchallenged perspectives and which evoke in the reader feelings of divination and emotion, melancholy and wanderlust, natural fascination and spiritual shock. [2]

The symbol of Japan has always been the cherry blossom, which the Japanese regard as something unearthly and sacred. The sakura is given to the majority of haiku poems and this process is depicted in paintings.

As such, it is a type of poem that expresses spirituality in the relationship between people and nature, which many people relate to Zen, but which is in fact congruent with Shintoism. Indeed, the man who popularized haiku in Japan in the 17th century was the black man Matsuo Bashō. [1]

The haiku, as such, emerges from the division of the haikai, a type of poetic composition for which only three initial verses of five, seven, and five verses are preserved. The word haiku, later on, prompted Masaoka Shiki to describe this type of poem as a shortening of haikai-hokku. [1]

Haiku are not miniatures, as they have long been called in Europe. The greatest haiku poet of the late 19th and early 20th centuries, Masuka Shiki, who died early of tuberculosis, wrote that haiku covers the entire world: tumultuous oceans, earthquakes,

typhoons, sky and stars - all lands with the highest peaks and deepest hollows. The space of haiku is unchanging, uncluttered. Moreover, haiku tends to form cycles, into poetic themes - and often for the whole life, so that the stiffness of haiku could be transformed into its counterpart: the found works have a collection of verses (although of a discrete, interrupted nature). [4] The following examples of haiku translated into ukrainian are offered for consideration:

В сутінковому дощі

Ці смарагдові гібіски –

Невимовний захід сонця. (translated by Karpushyna V.V)

This haiku depicts the setting of the sun in the fields of Japan, in the hour of boozy rain, where the field is covered by the hibiscus. The singer masterfully conveys in words the atmosphere of the picture we perceive. The next example of a haiku with the description of nature is an essay by Masaoka Shiki:

Літня річка:

Хоча є міст, мій кінь

Йде по воді. (translated by Karpushyna V.V)

Here we can independently draw the definitive picture described in the story. Using our imagination, we can see the river and the horse walking along it. This can symbolize the intactness and, at the same time, calmness. The horse has chosen the path of the water, speedy and largely unrecognizable. From the story, we also understand that the action takes place in the summer, which symbolizes greenery, life and warmth. This is the time when nature fully "developed" and is at the "zenith" of its development.

Many contemporary Western singers do not follow the 5-7-5 pattern. The Academy of American Poets recognizes this evolution, but asserts that a few basic principles remain woven into the tapestry of modern haiku. Therefore, haiku is still centered on one short moment in time, uses provocative, barbaric images, and ensures a rapt moment of illumination. [4]

From this study we can conclude that haiku has a significant influence on world literature, provides a new view of nature in the eyes of the person being reconsidered, and sees the high in the low.

List of references

1. <https://uk.encyclopedia-titanica.com/significado-de-haiku>
2. О. Дьяконова «Як читати та розуміти хайку»
3. <https://www.languagehumanities.org/what-are-the-different-types-of-haiku.htm#:~:text=An%20English%20haiku%20contains%2017,simplest%20and%20most%20common%20form.>
4. Kit Kittelstad “Examples of Haiku poems: Traditional and Modern”

*Scientific supervisor: Sviridova Y. O.,
PhD in Linguistics, associate professor*

THE LINGUO-ETHNIC BARRIER IN TRANSLATION

Translation is a special type of communicative activity intended to enable conversation and the exchange of information in a situation of intercultural communication. Such communication takes place between individuals using different language codes. This is why, in most cases, it is indirect, meaning that it occurs with the help of an interpreter, whose task is to translate accurately, taking into account all the details and circumstances.

Translation can be defined as a type of linguistic mediation in which a message is created in the target language that is communicatively equivalent to the original. The most important task of translation is to identify not only language but also linguistic factors that enable the content of the message to be identified in different languages. The central role is to take into account the specifics of the communicative situation in which the message is transmitted and to create linguo-ethnic preconditions to understand it. The translator must consider the goals, subject matter, characteristics of the participants in the communication, their means of communication, and the conditions under which the information is transmitted, since a change in these components may lead to changes in the text of the translation. The task of the translator in an intercultural communication situation is to overcome the linguistic-ethnic barrier. The linguistic side of the problem is related to the discrepancy and coincidence between the external aspect and semantics of the signs used to construct a speech work and the signs of the speech system used by the recipient. The ethnocultural aspect relates to the discrepancy and coincidence between the way knowledge is transmitted and the communicative practice of the final recipient. In order to eliminate any deviations, the translator performs a series of operations to transform linguistic lexical, grammatical, and lexical-grammatical units. The phase of dealing with linguistic differences refers not only to the specifics of phrase construction but also to the transmission of the author's characteristics in the text. Overcoming the difference in communicative information can be achieved by using translation techniques, such as clarification, adding additional information to the text, and notes from the translator, but only if this is appropriate. Therefore, the process and the result of a translation depend entirely on the communicative competence of the translator, which includes language, speech, professional and linguistic-country-specific competencies.

It can be concluded that the degree of semantic-structural similarity between the original and the translated text fluctuates dramatically from one particular case to another: from a literal translation to a translation that has little resemblance to the original. The translator must have a sense of the linguistic and ethnic basis of the text and understand its nature to translate it in the right way.

*Scientific supervisor: Melnykova K.S.,
senior lecturer*

THE ESSENCE AND TYPOLOGY OF CONCEPTUAL METAPHORS

Since the middle of the 20th century, cognitive linguistics has developed and the approach to the nature and essence of metaphor has changed. More attention has been given to metaphor as “a way to transform the linguistic picture of the world that forms as a result of cognitive manipulation of the meanings already available in the language in order to create new concepts” [4, p. 3]. As a result, American linguists J. Lakoff and M. Johnson has developed conceptual theory of metaphor. The details of their ideas are disclosed in their work “Metaphors We Live By”.

These two scientists state that our whole daily life is permeated with metaphors which exist not only in our language but also in actions and thinking [3, p. 25]. Linguists describe metaphor as an object that cannot be considered mere linguistic phenomenon, as it is an important part of our thinking. Moreover, they emphasize that the whole process of our thinking is metaphorical, and metaphors appear in language precisely because they exist in the human conceptual system.

Linguist and interpreter Z. Kövecses proposed a substantial definition of conceptual metaphors: “Conceptual metaphor (A) is a conceptual sphere (B), which is called metaphor. Conceptual metaphor is based on two conceptual spheres, in which one sphere is understood in terms of another sphere” [5, p. 4].

Ch. Balli pointed out that abstract concepts are subject to metaphorical conceptualization. He emphasized that we equate abstract concepts with the objects of the perceptible world, as we consider this the only way to cognition [2, p. 221]. In addition, the famous researcher of metaphors N.D. Arutyunova underlines that the existence of the vocabulary of “inner worlds”, i.e. the inner life of a person, would not be possible without metaphors [1, p. 9].

J. Lakoff and M. Johnson divide conceptual metaphor into 3 types:

1. Structural metaphors are formed when complex and abstract experience is conceptualized on the basis of simple and specific experience. For example, the metaphor “argument is war” may be represented in our daily lives by the following metaphorical statements:

“Your claims are indefensible.

He attacked every weak point in my argument.” [3, p. 26].

When we talk about controversy, we do not only use the terms of war, but also look at the opponent as at someone whom we defeat or to whom we lose.

2. Ontological metaphors represent the perception of events, emotions, activities, ideas in forms of certain material substance. As an example, this type of metaphor may reflect the concept “inflation is an entity”:

“Inflation is backing us into a corner.

If there's a lot more inflation, we'll never survive.” [3, p. 50].

We see that the idea of inflation as an entity makes it possible to determine its particular aspect, to present it as a cause or to refer to it.

3. Orientational, or spatial, metaphors concerns spatial orientation and such oppositions as “up – down”, “left – right”, “front – back”, “inside – outside”, “deep – shallow”. For example, metaphor may be based on the concept “good is oriented up – bad is oriented down”:

“Things are looking up.

We hit a peak last year, but it’s been downhill ever since” [3, p. 40].

From these sentences, it can be observed that images which are considered the basis of success and prosperity (health, happiness, power) are oriented upwards.

It should be noted that the most significant characteristics of orientational metaphors are front and back, vertical and horizontal orientation, distance to the person, fullness and emptiness, location in the center or on the periphery, correlation with parts of the human body and size [3, p. 226-284].

Thus, today metaphor is studied by cognitive linguistics not only as a linguistic phenomenon, but also as a way of thinking that occupies an important place in comprehending and structuring the world around us. Conceptual metaphors are widely used in texts of various genres and styles, and therefore, they require extensive studies in linguistics, literary and translation theories.

List of references

1. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс // Теория метафоры. М., 1990. 358 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика. М., 1961. 394 с.
3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. М.: Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
4. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и её экспрессивно-оценочная функция // Метафора в языке и тексте. М., 1988.
5. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. New York: Oxford University Press, 2002. 285 p.

*Scientific supervisor: Halii L.H.,
PhD in Linguistics*

УДК 811.111(043.2)

Lakhman V.Y.

National aviation university, Kyiv

THE NEWEST MILITARY TERMINOLOGY

As military technologies have changed over time, not all of them are currently used, or they may have been replaced by more modern terms. However, they are still used in articles about previous military periods. Some of them are still used in the modern world [1].

Those who join the Army use their own terminology to communicate with each other. This helps them quickly transmit important messages to each other. Knowing basic military terms can help you better understand the situation during martial law or war, and in extreme cases save lives. The soldier must account for a wide range of specialized terminology, often technical, from a number of fields, and in moving from

one field to the next, must be “guided at all times by the quickest and safest ways of communicating ideas, following orders”[3].

Today, Ukrainian students, like no one else, understand the latest military terminology, because now there is a war going on in Ukraine. Over the past 20 years, strong military powers have created and modernized a large number of modern high-tech military equipment. This was caused by the development of the military potential of the developing countries of Eurasia and the associated "race" of weapons.

Now the Ukrainian Dictionary of modern military terminology has more than 500 words. The most common ones are:

- war of aggression;
- martial law;
- Lend-Lease;
- demilitarization;
- thermographic camera;
- occupation;
- drone;
- night-vision device (NVD);
- unmanned aerial vehicle (UAV) [2].

At the moment, in connection with the aggravation of the military situation in Ukraine, we are seeing the popularization of military terminology, the appearance of which is associated with the formation of the state. There are several stages during which the Military term system was formed. The last stage began in 1991 with the formation of Ukrainian statehood. But the highest rate of development of military terminology occurred in 2014-2022.

Military terminology is incredibly flexible. Not only are different military groups and, indeed, different wars characterized by particular vocabularies, military terminology also infiltrates the language of civilians and, conversely, is impacted by a number of specialized civilian vocabularies [3]. Understanding these terms helps in orientation in state and interstate relations, political ties, and helps society to be aware of issues that play an important role in security and saving lives. With all this in mind, it's worth considering how the casual use of military terminology in everyday speech is a way to integrate new terms and to create the new vocabulary [4].

List of references

1. List of established military terms. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_established_military_terms
2. Common military terms. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/common-military-terms>
3. Military Terminology and the English Language. URL: <http://homes.chass.utoronto.ca/~cpercycourses/6362-WilsonAdele.htm>
4. Our casual use of military jargon is normalizing the militarization of society. URL: <https://qz.com/847577/our-casual-use-of-military-jargon-is-normalizing-the-militarization-of-society/>

*Scientific supervisor: Sagratova K.E.,
senior lecturer*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Термінологія є вагомою складовою відносно молодій науці юридичної лінгвістики. Термінологічні одиниці є характерною ознакою та комунікативним засобом юридичного дискурсу. Через активний розвиток правничих систем та інтеграцію питання перекладу термінологічних одиниць заслуговує ретельного розгляду. Переклад юридичного дискурсу не зводиться лише до підбору відповідника, а до визначення суміжного концепту. Перекладачі-термінологи мають володіти не лише досконалими знаннями мов оригіналу та перекладу, але й розумітися на тій сфері, в якій вони працюють. У разі відсутності у лексикографічних джерелах прямого еквівалента для певного терміна, в процесі перекладу англійських багатокомпонентних термінів, як правило, використовують такі перекладацькі техніки: транскодування, калькування, описовий переклад, конкретизація, додавання та навіть вилучення [1].

У ході **калькування** здійснюється дослівний переклад, його використовують як для перекладу усіх компонентів багатокомпонентного терміна, так і лише одного компонента. Для ілюстрації надалі будуть використовуватися приклади з американського серіалу «Форс-мажори» (Suits). У подальшому прикладі можна спостерігати калькування. **Harvey Specter: You represented Bert Campbell in a civil suit 12 years ago.** (Season 1, Episode 6, Tricks of the Trade) – **Гарві Спектр:** Ти представляв Берта Кемпбелла в цивільному позові 12 років тому (UAS).

Описовий переклад передає значення терміна шляхом розширеного пояснення. Ця техніка розкриває суть явища, але водночас пояснення є громіздким [5]. Наприклад, **Katrina Bennet: Which makes this felony hit-and-run.** (Season 2, Episode 11, Blind-Sided) – **Катріна Беннет:** І тепер це тяжкий кримінальний злочин, де водій поїхав з місця пригоди (UAS).

В деяких випадках перекладачі використовують **додавання** та вводять кілька додаткових слів для кращого розуміння терміна. До цієї трансформації вдаються через відмінності в граматиці та синтаксисі, відсутністю лексико-семантичних еквівалентів і відмінностями у стилістиці [4: 29]. Наприклад, **Harvey Specter: Are you ready to testify against Anthony Mazlo in open court?** (Season 1, Episode 8, Identity Crisis) – **Гарві Спектр:** Ви готові свідчити проти Ентоні Мазло на відкритому засіданні суду? (UAS).

Крім того, перекладачі часто вдаються до **транскодування**, що передбачає передачу звукової та/або графічної форми слова через абетку мови перекладу. Проте перед використанням цієї трансформації варто пересвідчитися, що перекладний відповідник відсутній, аби уникнути дублетних термінів [2: 283]. Наприклад, **Harvey Specter: Had it on my doorstep. And I declared that in this affidavit, which I'm about to send to court.** (Season 1, Episode 9, Undeclared) – **Гарві**

Спектр: Я знайшов це під дверима. І я заявив про це в афідевіті, яке я вишлю в суд (UAS).

У процесі перекладу також застосовують метод **конкретизації**, коли лексичну одиницю з більш широким значенням треба передати через одиницю з більш вузьким значенням. Наприклад, **Mike Ross: Remember when I said you thought you were too smart to be a paralegal?** (Season 1, Episode 1, Pilot) – **Майк Рос:** Пам'ятаєш, коли я сказав, що ти вважаєш себе занадто розумною, щоб бути помічником юриста? (UAS).

Під час застосування методу **вилучення** в ході перекладу випускаються деякі семантично надлишкові слова без важливого смислового навантаження [3: 157]. Випускати можна лише ті смислові елементи, що повторюються за правилами мови оригіналу. Більше того, до вилучення вдаються, коли передача певних смислових елементів порушує норми мови перекладу [2: 311—312]. Наприклад, **Clerk: You think I don't know what an attorney client privilege is.** (Season 1, Episode 6, Tricks of the Trade) – Клерк: Ви думаєте, я не знаю, що значить адвокатська таємниця (UAS).

Отже, переклад текстів юридичного дискурсу та термінів взагалі має бути зорієнтований на цілу низку факторів. Перекладачі у правничій сфері мають бути спеціалістами як перекладознавства та мовознавства, так і володіти базовими знання робочої галузі та співпрацювати із юристами.

Список літератури

1. Балацька О.Л., Куц О.В., Педашев С.А. Особливості англо-українського перекладу багатокомпонентних термінів: лексичні трансформації. *«Молодий вчений»*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 14-17.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Київ: Наукова книга, 2002. 564 с.
3. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Київ: Наукова думка, 2003. 285 с.
4. Лахмостова А.І. Структурні особливості англійських та німецьких складних термінів та їх переклад (на матеріалі текстів юридичної тематики) URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168412244.pdf>
5. Сніговська О.В. Особливості перекладу англійських і новогрецьких Економічних багатокомпонентних термінів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2016. Випуск 61. С. 329-332.

Список джерел ілюстративного матеріалу

(UAS) – UASerials URL: <https://uasonline.pro/46-fors-mazhori.html>

*Науковий керівник: Тронь Т.В.,
канд. пед. наук
Рахнянський В.В.,
ганд. філол. наук*

MEANS OF VERBALIZATION OF THE CONCEPT OF "FEAR" IN THE UKRAINIAN TRANSLATION OF STEPHEN KING'S NOVEL "THE STAND"

Recently, the interest of linguists in the phenomenon of concepts is growing, a significant amount of linguistic research is aimed at analyzing various concepts. Concepts are studied in linguistics, psychology, culturology, etc. Scientists are developing various scientific aspects of this phenomenon, which explains the fact that so far, no unambiguous interpretation of the concept, its main characteristics. Therefore, different approaches and methods are used to analyze the concepts. The emotional concept of "fear" attracts the attention of many researchers. A number of works cover the concept in line with the cognitive approach, there are comparative studies of the concept on the basis of English and Ukrainian languages, presented scientific papers on the study of various language tools that are part of the concept of "fear". The relevance is due to the fact that the concept of "fear" is one of the keys in revealing the emotional states of man. Identifying key concepts and representing them by language is one of the important research topics in modern linguistics [4].

The most acute problem of fear is reflected in the novel by the famous American mystic writer Stephen King. His books present mystical events in the lives of the heroes, their attitude to these events, fears, experiences, pain, both physical and mental. Themes of loneliness, depression, and suicide attempts dominate in his work, so S. King's works are a favorable material for studying the means of reproducing the concept of "fear" in Ukrainian translations, including the novel "The Stand" [1].

Fear is a strong emotional excitement caused by an unexpected danger. It can also be caused by premonitions, unbearable expectations, feelings of unhappiness. Fear has a pervasive power, it is a deep abyss in which people and nations often perish. Since the novel under study is based on feelings of fear and hatred, "fear" was taken as the basis of the plot line, in which the author shows how uncontrolled and strong emotion can lead to the destruction of personality, loss of mind. We used the method of quantitative analysis to determine the frequency of use of tokens meaning "fear" and analyzed other lexical tools that reveal the concept and represent the state of fear [3].

Analysis of the language material showed that the main representative of the concept of fear is the token fear and its derivatives to fear, fearful, fearsome, but the frequency of its use does not prevail. The core of the concept includes tokens that are slightly inferior to the keyword concept in terms of frequency of use and their derivatives: fright, scare, terror, horror, afraid. Such tokens as dread, dismay, apprehension, awe, panic, alarm can be attributed to the periphery of the concept of "fear", because they have a low frequency of use. Lexical units that are synonymous with the keyword concept "fear" reveal the diversity of fear and differ in the intensity of the emotion of fear, the duration of its existence, its nature and external manifestations that accompany the experience of this emotion. The set of language tools that verbalize the emotion of "fear" is wide. The tokens appearing in the attributive function to the noun, which is the basis of the concept of fear, are considered. It was found that fear

can be described in terms of its validity and motivation: real fear; lack of real reasons for its appearance: half-imagined, stupid, childlike, i.e. irrational, far-fetched fear. A large number of examples show how fear affects a person's behavior and physical condition, causes unpleasant sensations, changes the body's functions: sick, sickening, paralyzing, breathless, knee-weakening, swooning, dragging. When it arises, the feeling of fear has the ability to intensify, as described: spiraling, growing, rising, mounting.

Thus, the study of the concept of "fear" in "The Stand" by King revealed the stylistic potential of its means of reproduction, represented by both neutral words with the seed "fear" and emotionally-colored vocabulary showing the experiences and states of the characters

List of references

1. King S. The Stand. USA: Signet books, 1996. 1104 p.
2. Labov, W. Variation in Language & The Learning of Language. National Council of Teachers of English. N. Y., 2000. P. 187-221.
3. Shakhovsky VI Linguistic theory of emotions: monograph. Moscow: Gnosis, 2008. 416 p.
4. Zhabotinskaya S.A. Conceptual Analysis: Frame Types. Bulletin of Cherkasy University. Series of Philological Sciences. Cherkasy, 1999. (II). P. 12-25.

*Scientific supervisor: Rudina M.V.,
PhD in Pedagogy, associate professor*

УДК 811.111(043.2)

Naumenko S.V.

National aviation university, Kyiv

ENGLISH AS A LANGUAGE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

International languages help people of different nationalities and places of residence to communicate and understand each other. Today, globalization and integration have a significant impact on various areas. Therefore, we need a language that can connect all people around the world, no matter what they do or what their native language is.

Today, there are a lot of opportunities to communicate, negotiate business, share experiences, trade and provide services through international languages. It allows to expand these connections and bring together people from different countries and continents, social and cultural backgrounds [1].

The definition of international language should be seen in terms of cultural value. The International language is the language that helps humanity develop modern technologies, establishes communication between remote parts of the world and helps to raise the cultural level of countries. It allows making the whole exchange of information.

From a scientific point of view, the international language is the artificial language Esperanto. However, it is most common among professionals, scientists and amateurs, so it can not claim the title of the world leader in communication. That is, Esperanto should be regarded as international only conditionally.

There are some features of the international language [2]:

- There are a significant number of native speakers
- People learn it as a second or foreign language
- It is widespread in different countries among people with different mentalities, cultural values and customs
- Many educational institutions teach this language as a foreign
- People use it in official communication at international conferences, meetings, public administration, etc.

English has the largest number of native speakers and covers many countries, so it is one of the international languages that unites millions of people around the world. There are many reasons why English is an international language. First of all, these are historical reasons such as the colonization of the United States, India, several islands in the Pacific Ocean, Australia and the surrounding archipelagos. People have spread to these territories not only their knowledge and skills but also their language. Due to this, English, as an international language, connects countries and continents [2].

In addition to historical background, there are other main reasons why English has proven to be the head international language. For example, people use English in various fields, both in official communication and everyday life. So, it means English has the versatility of application.

It's easier to learn English than other languages (Chinese, Japanese, etc.). For example, English has a diverse vocabulary, uncomplicated and logical grammar among European languages.

English has long been the head language of the IT industry, the Internet, modern culture and business. Almost all international agreements are in English. World financial funds, stock exchanges, large corporations also work in English and use it, regardless of the location in which they are. In addition, world organizations such as the United Nations and NATO use English as their official working language [3].

Since today is a time of technological progress and information technology, English is considered to be the language of science and technology. Instructions and programs for new gadgets are in English. Scientific reports, articles are published in English. The information in the science, sports, news, entertainment we receive is in English.

English is the most popular foreign language at school. Also, prestigious higher education institutions are English-speaking. English allows getting a good education and building a successful career [4].

English has a significant influence on modern culture. For example, many films, books, songs are published in English every year. Exhibitions and various cultural events are also in English.

Nowadays, English is not British or American. It is not attached to native speakers but begins to exist and function separately and independently from its native speakers. The international language must be simple and understandable to all. English is the language that unites the world and is one of the main tools of globalization. Objectively, English has many compelling arguments for being a recognized language of international communication.

List of references

1. Kozak T. The challenges to the spread of English as global means of international communication / T. Kozak. // *Evropský politický a právní diskurz.* – 2015. – P. 70-76.
2. Hroza I. The globalization of English in intercultural communication / I. Hroza, J. Babyatinskaya, K. Guseinova. // *Scientific Bulletin of the International Humanities University.* – 2019. – P. 174-176.
3. Zhernovaya O.R. English as an international lingua franca: who owns English today? / O.R. Zhernovaya, A.I. Latysheva, N.S. Lobanova. // *Modern Research of Social Problems.* – 2015. – P. 438-451.
4. Panasenko Y. O. English as lingua franca and its role in contemporary world political and economic processes / Ye.O. Panasenko. // *State and regions.* – 2019. – P. 96-103.

*Scientific supervisor: Lyshchenko O.T.,
lecturer*

УДК 811.5(043.2)

Olshanetska O.V.

National Aviation University, Kyiv

THE CONCEPT OF “WAR” IN LINGVISTIC CULTURE

Unfortunately, the war phenomenon has been and remains relevant for several centuries. People know what war is even in the 21st century, when most countries prefer democracy, support freedom of speech and independence.

The concept of war often is the issue of discussion among philologists, translators, linguists and other scholars. There isn't an exact definition what a “concept” is. It's due to the individual interpretation of the term by different researchers and often incomplete understanding. So, let's consider some definitions of this term. According to different definitions, a concept is "information about individual's thoughts, imaginations and knowledges about objects" [2, c.241]; "a person's knowledge of reality in its elements and perspectives" [3, c.120]; concept - is any discrete unit of collective consciousness etc. This social-political phenomenon takes a place in any national-language part of world. Moreover, people always connect it with following concepts: death, trouble, despair, fear, blood, loneliness, etc.

As for linguistics point of view, each concept has its basis – a certain thematic dominant (core), lexeme. As for concept “war”, the word “war” in its own is a core. According to the dictionary directly “war” means: “organized armed struggle between states, social classes, etc.” We also come across its figurative sense: “the state of hostility between someone, quarrel, dispute”. In daily life we can often hear the word “war” in its figurative meaning. For example, the war with neighbors, the war for the place in the sun, and so on.

Considering and analyzing Ukrainian literature, particularly works about war, we can set out the nominative aspect of concept “war”. So, in Ukrainian literature it is often expressed through any others military notions, such as: army, fight, weapon conflict, captivity, ammunition, weapon, etc. Some of them (fight, fighter, weapon

conflict) are closer to the core “war” by meaning and others (military service, military formation, etc.) – oppositely farther.

The concept “war” can be also considered from the mental perception point of view. Of course, in this case it also becomes negative. It symbolizes hopelessness, feeling of death, sadness, fury and disappointment. When people are under the condition of war they become full of emotions, and often, first of all it is incomprehensibility. People don't know why does it happen with them, what should they do and how to live on.

All in all, the concept of “war” is known to all people in different ages, countries and can be considered from different points of view. However, there is not unambiguous according to its nominative and symbol aspects. It can be expressed through wide variety of words and symbolizes something special for every individual.

List of references

1. Воркачев С.Г. Культурный концепт и значение.
2. Павиленис Р.И. Проблема смысла современный логико-философский анализ языка / Р. И. Павиленис. – М. : Мысль, 1983. – 241 с.
3. Положин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М.М. Положин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 120 с.

*Scientific supervisor: Rudina M.V.,
PhD in Pedagogy, associate professor*

УДК 81'25 (043.2)

Petrauskas V.V.

National Aviation University, Kyiv

TRANSLATION OR ADAPTATION: IDEOLOGICAL AND CULTURAL ASPECTS

The world is a set of separate cultures that interact and influence each other, thus creating a world culture. Since the cultural aspect is partially transmitted through language, translation has become a bridge between different cultures. The simplest translation involves the contact of at least two cultures.

Cultures may differ from each other or have a certain similarity because they share the system of values, morals, ideas, and beliefs [3, p. 57]. Cultural differences are a more serious obstacle to achieving equivalent translation than language differences [4, p. 7]. According to Barkhudarov L.S., translated text can never be the complete and absolute equivalent of the original text, because during the translation there are inevitable losses, i.e. there is an incomplete transfer of meanings expressed in the original text [1, p. 11]. Every translator faces these "losses". These include differences in grammatical structures or lack of lexical correspondence, which do not allow the translator to create a completely equivalent translation. To convey the content of the original text, translators have to resort to adaptation, which means the transformation of

the structure, and sometimes the content of the message of the original language. In general, adaptation is a procedure which can be used whenever the context referred to in the original text does not exist in the culture of the target text, thereby necessitating some form of re-creation [5, p. 3-4]. Adaptation requires not only knowledge of the translator's own culture, but also broad intercultural knowledge.

However, translation can be not only a way of direct transmission of information from one language to another but also a way of manipulating readers' consciousness and imposing ideologies. Most associate the term "ideology" with politics. But in a broad sense, the term ideology can be interpreted as an organized set of ideas in the form of myths, guidelines, slogans, party program documents, philosophical concepts, etc.; system of political, legal, ethical, artistic, religious, philosophical views [2, p. 47].

Translation in Ukraine was often regulated by a certain dominant ideology. If we consider translation in the period of Soviet ideology formation, it is impossible not to pay attention to such a phenomenon as "stylistic adaptation", in which certain stylistic means of the original text were strengthened in translation. Specific means of such stylistic reinforcement in the translation are: 1) enhancing the degree of emotion; 2) strengthening the value; 3) change of the functional register of the word; 4) change of local, temporal or social characteristics of the word; 5) change the frequency of use of the word in the original text; 6) indulgence of readers' expectations [6, p. 101].

In this context, adaptation has become not only a way of adequately conveying the meaning of the text and its cultural aspect, in particular but also a way of "rewriting" the original to support a certain ideology. It is possible to notice such changes and determine their necessity only by comparing the original text and the translation and it requires sufficient background knowledge. However, the practice of complete substitution of the content and main ideas of the original text is in the past and is now one of the areas of study that is popular among modern translators and linguists.

List of references

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М., «Междунар. отношения», 1975. 240 с.
2. Горбатенко В.П. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенко. – К. : Генеза, 2004. 736 с.
3. Єлісеєва С.В. Культурологічний аспект перекладу аудіовізуального контенту. Одеса, Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія № 43 том 4, 2019. 200 с.
4. Тимко Н. Фактор «культура» в перекладі. 2-е изд., дополн. Курск : Курск. гос. ун-т, 2007. 154 с.
5. Baker M. Saldanha G. Routledge Eyclopedia of Translation Studies / M. Baker, G. Saldanha. — Routledge, 2009. - 674 p.
6. Burak A.L. Soviet Legacy in the Enlivening Russian Translations of American Fiction: Origins of Ozhivliazh. Вестн. Нижегород. лингвист. ун-та им. Н. А. Добролюбова. Вып. 13. Нижний Новгород : ГОУ ВПО НГЛУ, 2011. С.100–113.

*Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,
PhD in Philological Studies, associate professor*

УДК 811.111+811.161.2'367.332.7(043.2)

Petrova V.A.,

National Aviation University, Kyiv

CONTRASTIVE STUDY OF THE OBJECT IN ENGLISH AND UKRAINIAN

The object is a member of the sentence that depends on the predicate. The object is a word or group of words that in the second part of a sentence explains the predicate verb. The most accurate formal classification of objects was developed by V.V. Burlakova, who, first, classifies on the principle of external connection with the verb, on the one hand, and taking into account the internal structure of the object - on the other. Second, it takes into account whether this feature is constant or variable. Thus, from the external connection with the verb V.V. Burlakova distinguishes the following types of objects [1]: an object that is associated with a verb (or adjective) indisputable connection. This feature is constant and no movement of the object within the structure does not change the unacceptable type of connection; an object that may be associated with a leading element or a prepositional or unquestionable connection, depending on its position in the group; an object that is connected to the leading element only by a prepositional connection. Professor O.I. Smyrnytsky, believes that on the basis of external features, objects are divided into prepositions and prepositional less.[4].

In English, the object can be expressed by a noun or a noun phrase, noun adjective or verb adjective; pronoun; numeral or a phrase with it; infinitive or infinitive phrase; gerund or gerund phrase, complex object is expressed by predicative constructions with non-finite verb forms. [5]. The last two features (the gerund and predicative constructions) are allomorphic features of the English language which are not found in Ukrainian.

Consider examples of allomorphic features of the object in comparison with the Ukrainian language in the novel "Charlie and the Chocolate Factory" and its Ukrainian translation. Consider the example of the object in the novel, which was expressed by a gerund: *The chimneys stopped **smoking**, the machines stopped **whirring**, and from then on, not a single chocolate or sweet was made* [3]. – *З димарів перестав **іти дим**, **стих** гул машин, і не було відтоді випущено жоднісінької шоколадки чи цукерочки* [2]. The gerund is absent in the Ukrainian language, since English gerund combines the properties of verbs and nouns it is translated into Ukrainian by infinitives and nouns, and it can be seen in the given example.

Consider examples of complex objects expressed by predicative construction: *There wasn't any question of **them being able** to buy a better house – or even one more bed to sleep in.*[7]– *І мовинебулопро те, **щобвони купили** собі кращу хату, чи хоч би ще одне ліжко, бо були дуже вбогі.*[2] *I insist upon **my rooms being** beautiful!* [7] – *Я вимагаю, **щобмійцехи були гарні!*** [2]. The example shows that predicative constructions are usually translated into Ukrainian with the help of subordinate clauses.

Thus, the contrastive analysis based on an English novel and its Ukrainian translations testifies to the difficulties caused by objects that are expressed by a gerund or a predicative construction with a non-finite form of the verb (infinitive, gerund and

participle), because gerunds and predicative constructions are absent in the Ukrainian language.

List of references

1. Бурлакова В.В. Синтаксические структуры современногоанглийского языка. М Просвещение, 2004. С. 201.
2. Дал Р. Чарлі і шоколадна фабрика.
URL:<https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=665>
3. Charlie and the chocolate factory (Dahl, 2009). URL: <https://is.gd/ax4UUJ>.
4. Корунець І.В. Порівняльнатипологія англійської та української мов. К.Либідь, 1995. 238 с.
5. Шульжук К.Ф. Синтаксисукраїнськоїмови:підручник. Київ: Видавн. центр «Академія», 2004. 408 с.
6. Alexander L.G.LongmanEnglishGrammar. LongmanGroup UK Limited.1998.
7. DahlR.CharlieAnd The Chocolate Factory.
URL:<https://booksonline.com.ua/view.php?book=165028>

*Scientific supervisor: Krylova T.V.,
PhD in Linguistics, associate professor*

УДК 811.111(043.2)

Самоїленко Р.Р.

Київський національний лінгвістичний університет, Київ

МЕТАФОРИЗАЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АФРОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕПІ

Не зважаючи на неприховану примітивність, на фоні інших музичних жанрів, наразі, ми спостерігаємо золотий вік репу: час його розвитку, популяризації, дроблення на піджанри та злиття з іншими. Реп не просто вийшов на передній план індустрії, а повністю поглинув її, диктуючи нові закони та правила створення актуальної та популярної музики.

Загалом, те, що відбувається в епоху метамодернізму можна назвати глобальним спрощенням у мистецтві і відповідь на питання «Чому?» здатні дати такі науки, як соціологія та психологія, пояснюючи, яким чином сучасне суспільство сприймає інформацію та, яка саме інформація користується найбільшою популярністю. Але чи можна вважати це все доказом того, що реп - є найпростішим та найпримітивнішим представником музичного мистецтва? Можливо. Одні скажуть – так! Інші – промовчать, бо той факт, що музика, яка лягає в основу треку, надзвичайно проста, навряд чи можна піддати сумнівам. Але тут є деяка неточність. Реп – не про музику. Реп – це текст.

Цей жанр можна назвати сучасною поезією і, як у випадках з іншими видами мистецтва, щоб знайти перлини, для початку, потрібно покопатися у бруді. Але це зовсім не заперечує те, що існує безліч робіт, які представляють цінність не тільки для мистецтва, але і для науки. Оскільки реп – поезія, то у

ньому присутні усі ті тропи, які нам добре знайомі з шкільних уроків літератури. А найважливіший – метафора.

Метафора – це не просто спосіб виразити деякі ідеї у яскравій обкладинці. Вона – відображення нашого мислення та внутрішнього світу. Ми не звертаємо уваги, але метафора присутня у нашому щоденному спілкуванні, незалежно від теми або компанії. Вона настільки глибоко вросла в спосіб донесення думки, що, прибравши її, наше спілкування втратило б свою індивідуальність.

Таким же чином, метафора у репі – це визначник індивідуальних та спільних характеристик того чи іншого соціального прошарку, або етнічних груп. Це шлях до розуміння ідей та настроїв, які превалюють у соціальній групі, що розглядається, у той, чи інший, період.

На матеріалі робіт таких виконавців, як: Mistmorn, Глава 94 та Артем Лоїк, можна дійти висновків, що найбільш популярними темами для метафоризації в українському репі є: мистецька та культурна криза (“Та замість ваших діарей я обираю декадентство”, “Культ споживання, загальні ідеї правлять бал / Для суспільного визнання ти покинеш свій підвал?” [1: URL]), рівень інтелектуального розвитку та «соціальний ліфт» (“На превеликий жаль, мізки не качнути торентом”[4: URL] “Мій мозок на конвеєрі – знак якості «стандарт»”[3: URL], “Забув тобі сказати / але давай між нами /ми б’ємося в стіну чолом / вона собі мовчить” [2: URL])

Спираючись на творчість Scarlxrd, Hospin, Juice WRLD ми можемо зробити висновки, що основними темами для метафоризації у афро-американському репі є: Сила, багатство та проблеми життя у гетто (“I won’t share the cheats I code” [6: URL] “I got scars on the tops and the backs of my feet, ay/Lastly, I know how to breathe / Took me so long to get back on my feet” [7: URL])

Спільні теми демонструють загальний настрій людей у нашу епоху. Серед них – депресія, психологічні проблеми та сум (“I know that the truth is hard to digest, yeah”, “I’m in too deep / Can’t swim like me / We’re drowning, so I will sing”, “Inhale, exhale, but I can’t breathe” [5: URL], “Life’s got me by the neck, with a blade against it (What?) / Guess I was runnin’ late for the train and missed it (What?)” [8: URL], “I won’t take in till I’m back down / you’re not my enemy, I am my enemy / Dragged down, watch me dragged down / you’re not my enemy, I am my enemy” [9: URL], “Я за невидимими горами! / Знову гатитиму руками в двері дому! / Я за невидимими горами! / Поки не зрозумію, що я сам закрився в ньому!” [URL: 10].

З вище наведених прикладів можна зробити висновок, що відмінності у культурних та соціальних аспектах життя мають чіткий відбиток на способі мислення індивіда, що виражається у подальшому виборі одиниць для метафоризації. Але речі спільні для багатьох народів на землі, наприклад: релігія, чи загальний дух епохи, складають однакову метафоричну цінність для всіх та широко застосовуються у будь-яких видах мистецтва та вираженні думки. Найяскравішим прикладом спільного об’єкту для метафоризації є сум та депресія 21 століття, відчуття загубленості у світі. Що до відмінних рис, то афро-американський реп, як музика капіталістичного суспільства, акцентує більшу увагу на матеріальних цінностях, в той час, як український реп зосереджений на духовності.

Список літератури

1. URL: <https://genius.com/Mistmorn-enough-lyrics>
2. URL: <https://lyricstranslate.com/ru/palindrom-мауглі-mauhli-lyrics.html>
3. URL: <https://genius.com/Glava-94-thank-you-lyrics>
4. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tfXwQMWMFo>
5. URL: <https://genius.com/Juice-wrld-righteous-lyrics>
6. URL: <https://genius.com/Scarlxrd-berzerk-lyrics>
7. URL: <https://genius.com/Scarlxrd-6-feet-lyrics>
8. URL: <https://genius.com/Nf-lost-lyrics>
9. URL: <https://genius.com/Scarlxrd-hxw-they-judge-lyrics>
10. URL: <https://www.g15.ru/1/loik-artem/artem-loik-gori.html>

*Науковий керівник: Рахнянський В.В.,
канд. філол. наук*

УДК 811.111(043.2)

Sokha O.V.

National Aviation University, Kyiv

IMPORTANCE OF RADIO COMMUNICATION PHRASEOLOGY FOR AIR SAFETY

Nowadays, it is hard to imagine a world in which people do not know English language. It has become obligatory in all spheres of our life. By the way, aviation is no exception. Of the many factors involved in the process of communication, phraseology is perhaps the most important, because it enables us to communicate quickly and effectively despite differences in language and reduces the opportunity for misunderstanding. Effective aviation phraseology combines brevity with the transfer of complete and correct information.

Civil aeronautics radio communication is the exchange of professional information between the flight crew and ground traffic control services. Radio communication is characterized by a number of features: the lack of a visual channel of perception, which makes it impossible to use non-verbal means of communication; the inability to interpret messages for effective control of mutual understanding; a great deal of information being transmitted. Why did aviation pay so much attention to the radio phraseology? An explanation can be found in the document of ICAO (International Civil Aviation Organization). It notes the need to pay more attention to communication, as crashes caused by limited English language skills still play a significant role in aviation. For example, the resonant accident at Tenerife airport in March 1977 in which 583 people died – is clear evidence. During the investigation, it was revealed that participants had different levels of aviation English and they used phrases from General English in case of using standard phraseology. In many cases, a stressful situation can lead to a misunderstanding by the pilot of the words of the air traffic controller and as a result – a plane crash.

To prevent such situations, as well as for the successful implementation of communication, an air traffic controller must have significant theoretical knowledge, be able to analyze the air situation and draw conclusions, make decisions and have the necessary professional qualities. In order to reduce the number of accidents and improve the safety of flights, the International Civil Aviation Organization (ICAO) has introduced international standards of phraseology. For example, if there is no confusion or ambiguity, the following words may be omitted:

- 1) “DEGREES” – regarding radar headings;
- 2) “VISIBILITY”, “CLOUD”, “HEIGHT” – regarding meteorological information;
- 3) “HECTOPASCAL” – when transmitting data to set the altimeter.

In radio exchange, all words must be pronounced clearly and comprehensibly and at a speed that does not exceed 100 words per minute. If the pronunciation of proper names, abbreviations and individual words is questionable during the process of information exchanging, they are spelled in letters. All subsequent messages should assist the operational context by following the sequential order of the actions required, by grouping related instructions in transmissions and by limiting the number of directives in each transmission.

Long, detailed transmissions ensure the air traffic controller receives the needed information, but these monologues also tie up the frequency. If the controller is working five other airplanes and needs to issue timely control instructions, he/she can't do it until releasing the microphone button. This delay may affect the safety of the other airplanes. Transmissions that are too brief usually result in the controller asking you to provide more detail. When that happens, it defeats the point of being brief. To ensure clarity in phraseology, grammar, which has a simplified construction, becomes an important element.

The guidance of the International Civil Aviation Organization states: “ICAO standard phraseology is used in all cases for which it is established. Only when the standard phraseology cannot be used in the planned transmission, a simple language is used”. Flight safety is ensured by a high level of professionalism and readiness to act not only in regular but also in emergency situations. The use of standard phraseology avoids misunderstandings in professional communication. However, it should be added that knowledge of General English should not affect the use of phraseology, which is fundamental in radio communication.

Thus, it can be concluded that aviation radio exchange is based on phraseology and spoken English. The language of radio communication is always characterized by short phrases that clearly reflect the meaning of the message. In order to conduct radio communication, pilots and controllers must not only know phraseology, but also have the necessary skills to use general English, within its use a variety of terms specific for the aviation industry.

*Scientific supervisor: Perederiy T.V.,
lecturer*

REPRODUCTION OF ENGLISH DIMINUTIVE UNITS IN UKRAINIAN

Traditionally, little attention is paid to diminutives in linguistic research. Only sometimes dictionaries indicate dim or dimin. In English, "diminish" means to reduce, weaken, become or appear smaller than the actual size.

Diminutives are closely related to emotional concepts and are actively used to express both love and contempt for the object, based on their positive or negative assessment of the subjective attitude.

Diminutivity is realized only at the level of: lexemes (wolfy), phrases (little car), phraseological unities (small beer), supra-phrase unities: (As he sank low in the water, I, am a seagulk I am limited by mv nature) meanings of small volumes, size (little town), quantity (a wee bit), strength (light, breeze), cost (cheapie), etc.

Historically, diminutives of proper names were the first derivatives. One of the most ancient, but still productive way of forming diminutives of proper names - truncation of any part of the name. For example: truncation of the initial part of the name formed such words as: Beth from Elizabeth, Derick from Theoderick, Drew from Andrew, Fred from Alfreds, Delia from Adelaide, Liz from Elizabeth, Lisa from Elisabeth and others.

Until the XVII century in Norman English for the formation of diminutives most often used morphemes -in and -kin. The name Jack used today is derived from Jakin, which in turn is derived from Jenkin (John + kin).

In English there are such diminutive suffixes as:

- 1) -ette (leather/leatherette - шкіра/штучна шкіра)
- 2) -et (lion/lionet - лев/левеня)
- 3) -let (circle/circlet - коло/гурток, bug/buglet - жук/жучок, cloud/cloudlet - хмаринка)
- 4) -y (dark /darky - темний/темніший)
- 5) -ie (gift/giftie - подаруночок)
- 6) -ling (cat/catling - котик/кішечка, oak/oakling - дубок, squirrel/squirreling - білочка)
- 7) -ster та його варіанти (-aster, -ister) (criticaster, poet/poetaster)

Another example of the meaning of the diminutive is the names of animals that denote not just a small animal, but cubs. This use of the diminutive is characteristic of both the names of animals and the names of trees, as well as plants and their parts (A little dog or doggy (цуценя, щеня), and a little/tiny orange (апельсинчик).

The semantics of the diminutive determine its extremely wide use in children's language, as well as in language addressed to children (mommy/мамочка, daddy/татко).

The most common of these suffixes are -u, -let, -ling, -ette, and the suffix -u, (-ie, -ey), giving the emotional meaning of the word does not change its subject-logical meaning.

The use of the category of diminutiveness should not be limited to nouns. Adjectives form diminutives with the suffix -ish (blue/bluish). Verbs have the prefix under- (value / undervalue).

Thus, the semantics of diminutiveness is multifunctional and can be used both to express diminutiveness (small size) and to denote various emotions (from meekness, compassion, sympathy to irony, contempt, and incompleteness).

*Scientific supervisor: Halii L.H.,
PhD in Linguistics*

УДК 81`367.4 (043.2)

Tyuhitii Yu.S.
National Aviation University, Kyiv

SYNTAGMATIC RELATIONS OF VERBS

At present verbs are one of the most important topics of study and have been in the spotlight for a long time, especially in the structural approach to syntax learning and constructive analysis of sentence structure.

According to Lucien Tenier's theory, the subject of the study of structural syntax is the sentence, it is a single whole, the elements of which are words. According to this theory, the words included in a sentence lose their isolation and they enter into syntagmatic relations (the ability of language units arranged linearly to combine). This creates a relationship between words, where one word is the main word and the other is the dependent word. There are two important categories of words in structural syntax: sufficient (complete) and insufficient (empty). In the center of any sentence, the verb and with it possible actants and circonstant and the ability to connect them is called valence.

According to the constructive analysis by G.G. Pocheptsov, each sentence has the character of closed syntactic connections, and there are necessarily dependent and main elements. , G.G. Pocheptsov points out those syntagmatic relations are not only between words, but also between elements that have to do with the construction itself. The role of different elements in relation to the sentence is different, so some are constructively important and others are not and therefore they can be omitted. This method establishes hierarchical relations. Constructively important elements create the core of the sentence. The structure of a nuclear sentence depends on the verb-predicate and its environment. The question of the composition of a nuclear sentence comes down to the question of which elements of this environment belong to the nucleus. In addition, the verb is very important in constructive analysis, because it is always the main element, and its environment is always dependent. The environment can be mandatory and optional. A dependent element may not function without the main element and is an integral syntactic feature.

The verb, one of the most complex parts of speech, which expresses the action, state, forms of existence, different types of attitudes and feeling has more morphological features than any other semantic part. That is, it varies depending on the category of person and number, time, species, method and condition and has a set of

non-finite forms (impersonal, infinitive, gerund, categories of participation I and II). According to the semantic meaning of verbs, they are divided into two major subclasses: semantic and functional. Semantic verbs are divided into several groups as follows: limit, non-limit, transitive, and intransitive verbs. The latter are based on their valence. The valency of the word can be both mandatory and optional. Mandatory additions (valents required by a verb) are called complements, and such verbs are called insufficient or complementary. The members of the sentence with which they must be used divide them. There are predicative, adverbial modifier or objective. Consider examples of sentences: “*My youngest of all is lately married, and my eldest is somewhere about the grounds, walking with a young man...*” [6] In this example, we see as if a predicative complementary verb, but in this case it is adverbial. Although *be* is a word of connection, its surroundings are adverbial modifier of place and direction. “*I must be in town next Saturday.*” [6] Modal verb *must* and the infinitive *be*. Однак *мушу сказати, що ви маєте прекрасну партнерку, за яку не доводиться...*» [5] Complementary verb *мусити* and the infinitive *знати*. Complementary verb *мати* and the object.

Thus, the verb is an important element in constructive analysis, because it is always the main element, and its environment is always dependent. When translating, it is important to consider the structurally important elements that make up the core of a sentence.

List of references

1. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.
2. Почепцов Г.Г. Конструктивный анализ структуры предложения. Монография. – Киев : Вища школа, 1971. – 193 с.
3. Современные теории общего синтаксиса – школе | Журнал [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://rus.1sept.ru/view_article.php?id=200901302
4. The characteristic features of the verb. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://studfile.net/preview/6020840/page:14/>
5. Гордість і упередженість – Остін Джейн – УкрЛіб. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8568>
6. Pride and Prejudice [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://itunes.apple.com/WebObjects/MZStore.woa/wa/viewBook?id=395534643>

*Scientific supervisor: T. Krylova,
PhD in Philology, associate professor*

УДК 811.5(043.2)

FuheloD.V.

National Aviation University, Kyiv

THE CONCEPT OF PSYCHOLOGISM IN FICTION

The phenomenon of psychologism in literature exists during the whole development of different genres and literature styles. During the years literary critics

---

analyze the peculiarities of the use of psychologism in fiction and its principles. Here we can talk about such scientists, as Esin A., Kodak M., Fashchenko V., Khrapchenko M., Potebnya O.

A lot of authors use the term “psychologism” for what they perceive as the mistake of identifying non-psychological with psychological entities. While speaking about the concept of psychologism in literature, we can consider the ways and principles of using of psychologism, identify the behavior of characters in literature, and distinguish the details and key principles of psychologism. In order to research the concept of psychologism in fiction, literary critics use analytical and comparative analysis.

In English literature “psychologism” existed as a translation of the German word “psychologismus”, a term coined by the Hegelian Erdmann in 1870. The concept of psychologism in fiction is constantly developed in literature by many literary critics. It is worth emphasizing that artistic psychologism in literature, not only in psychology, has not yet fully defined itself as a subject of scientific study. We also should mention that relationships between the different types of psychological characteristics and categories of literature aspects are worth researching. The influence of psychological analysis on artistic and in some point aesthetic significance in modern fiction increasingly plays a key role in creating a certain artistic character. The problem of personality is deeply researched in the methodology of modern science of fiction literature. Here we should mention the fact that in the creative process the method of artistic perception of reality depends on the style of the writer, the behavior of the main characters, and their psychological image.

Psychologism functionally stands out in fiction literature. We can identify the concept of psychologism with three key principles: as a common property of verbal creativity, as a kind of expression of the author's esprit, as a consciously chosen aesthetic principle of construction of a work that identifies this integrity.

There is a good example of perception and identifying of non-psychological with psychological essences. There is an assumption that philosophers who think that logical laws are not psychological laws would view it as psychologism to identify the two. Some authors use the term in positive sense, on the one point of view.

Criticisms and defenses of psychologism in fiction literature have mostly been captured into wider discussions over the advantages and disadvantages of philosophical naturalism. Therefore this entry focuses on a time and place where psychologism was still a much-debated topic.

In order to conclude, we can say that psychologism is one of the most remarkable principles and methods of fiction, which has been used during the development of the world fiction literature. Psychologism has become the key means for realistic transfer of fiction reality. During the centuries writers used their literary mean to describe the inner nature of man, the mystery of the human soul through the psychological images of the main characters.

This creates significant difficulties in the process of translating texts of fiction.

List of references

1. Andreev A.N. Holistic analysis of a literary work: Textbook. Manual for university students. – Minsk: NMT center, 1995.

2. Jung C.G. E. Neumann, Psychoanalysis and Art. Publishers: Refl-book. – Wackler, 1998.

3. Istamova Sh. Poetic-compositional functions of a dream in a work of art: Doctor (PhD) dissertation author. – Tashkent, 2017.

4. Ellis, B., 1979. Rational Belief Systems, Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield. Truth and Objectivity. – Oxford: Blackwell, 1990.

*Scientific supervisor: Rudina M.V.,
PhD in Pedagogy, associate professor*

УДК 327.7 (043.2)

Yakovenko A.O.

National Aviation University, Kyiv

THE NATIONAL CIVIL AVIATION SECURITY PROGRAMME

The National Civil Aviation Security Programme (NCASP) is a list of documents, which define detailed legislation, procedures, policies, regulations according to international standards. The National Civil Aviation Security Programme was developed by Government agencies based on the provisions of the State Air Code, Annex 17 to the Chicago Convention on the International Civil Aviation Organization (ICAO), as well as ICAO recommendations. The programme provides appropriate reference documents, policies, and standards on the security of aviation. These documents are to be applied by airports, airlines, aerodromes, and airways system operators [2]. The programme describes the principles, according to which specific organizations in the country, such as airport administrations and airline operators are to draw the national aviation policy. The programme is divided into 14 sections, which begin with an introductory text that contains recommendations for drawing up a national aviation security programme. ICAO materials establish the international standards and regulations necessary to ensure flight safety, aviation security, efficiency and regularity of air transportation. These standards serve as guidelines, defining the main features of international legal regulation of aviation services according to the tasks of ICAO. These tasks make provision for the safe and appropriate development of international civil aviation. According to the NCASP, each Contracting State shall introduce and put into force a written national civil aviation security programme to provide the safety regularity and efficiency of flights [4].

The National Civil Aviation Security Programme supports the security of national and foreign operators through the International Air Transport Association [4].

NCASP provides the existence of such stakeholders, positions, and responsibilities, as airport operators; aircraft operators; cargo and catering operations; air traffic and air navigation services providers; national police; customs, airport tenants; airport personnel and citizens.

The National Civil Aviation Security Programme is to be subject to periodical reviews, which are required to be taken into consideration. Among them are current

situations connected with the threat against civil aviation security or other international issues concerning aviation [4].

The document covers the following issues:

- Minimizing the impact of explosions. This section discusses the use of conventional explosives during attacks on airports and provides recommendations for the detection and disposal of improvised explosive devices which are found in vehicles or luggage.

- Protection of people. The highest priority is to create permanent or temporary protection for passengers, airport personnel, aircraft crew, and visitors from attacks using firearms and grenades.

The National Civil Aviation Security Programme makes a provision for the following requirements:

- Each Contracting State shall provide the safety of passengers, crew, ground personnel, and the citizens in all matters to ensure protection against acts of illegal interference and violation of the National Civil Aviation Security Programme [3].

- Each Contracting State shall form an appropriate department and imbed all regulations, procedures, and requirements to ensure the safety of civil aviation. [3].

- Each Contracting State shall assign to ICAO an appropriate competent authority within its administration to be in charge of the development, implementation, and support of the National Civil Aviation Security Programme [3].

- Each Contracting State shall designate the appropriate authority to specify and sort tasks and cooperation between the departments, agencies, and other establishments of the particular State, such as airport and aircraft operators, air traffic service providers and other structures deal with the fulfilment of various aspects of the National Civil Aviation Security Programme [3].

- Each Contracting State shall guarantee that commercial air transport operators providing service from the particular State have implemented a written operator security programme that complies with the requirements of the National Civil Aviation Security Program [3].

In conclusion, the National Civil Aviation Security Programme establishes international standards and regulations necessary to ensure flight security, efficiency, and regularity of air services around the world, as well as promoting the effective and stable participation of all Contracting States in international air transportation. The requirements of the programme are based on international regulations and rules. The implementation of the national civil aviation security programme considers ICAO to be a world leader in promoting and providing security of international air transport.

List of references

1. Air transport: Civil aviation security [Electronic source].URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/132/air-transport-civil-aviation-security> Accessed 17 February 2022.

2. National Civil Aviation Security Program [Electronic source]. URL: <https://www.caa.gov.tw/article.aspx?a=190&lang=2> Accessed 17 February 2022.

3. National Civil Aviation Security Programme (NCASP) and written security programme [Electronic source].URL: <https://studyflying.com/national-civil-aviation->

[security-programme-ncasp-and-written-security-programme/](#) Accessed 17 February 2022.

4. The National Civil Aviation Security Programme (NCASP) - ICAO [Electronic source]. URL: <https://www.icao.int/MID/Documents/2018/Regional%20FAL%20Seminar/PPT8.pdf> Accessed 17 February 2022.

*Scientific supervisor: Perederiy T.V.,
lecturer*

УДК 81'25: 811.111 (043.2)

Yakovenko A.O.
National Aviation University, Kyiv

THE WAYS OF RENDERING GERUND INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE BASED ON MATERIALS FROM E. HEMINGWAY'S PARABLE NOVEL "THE OLD MAN AND THE SEA"

The gerund is an inequivalent non-finite form of the English verb. There is no exact equivalent of the gerund in the Ukrainian language, and therefore it is very important to find and analyze its grammatical analogs that comply with the norms of the modern Ukrainian language. One of the most important aspects in determining the appropriate equivalent of the gerund is to study the gerund within the syntactic theory [4].

Having used the method of continuous sampling while studying E. Hemingway's parable novel "The Old Man and the Sea", we've met 18 cases of using gerund and gerundial constructions and classified them according to the syntactic functions. The description and analysis of the factual material show that the gerund is mainly used in the text as an adverbial modifier, accounting for 45% of the total. This syntactic function is conveyed to the Ukrainian language with the help of:

1. finite verb form

*He was an old man who fished alone in a skiff in the Gulf Stream and he had gone eighty-four days now without **taking** a fish [1, c. 5]. – Ось уже вісімдесят чотири дні він виходив у море й не **ніймав** жодної рибини [2, c. 7].*

2. non-finite verb form

*In the evening I can look straight into it without **getting the blackness** [1, c. 8]. – Надвечір я можу дивитися просто на сонце, і в очах мені **анітрохи не тьмариться** [2, c. 11].*

3. adjective

*You'll not fish without **eating** while I'm alive [1, c. 10]. – Поки я живий, ти не будеш рибалити **голодний** [2, c. 12].*

4. adverbial participial phrase

*It was a great temptation to rest in the bow and let the fish make one circle by himself without **recovering** any line [1, c. 38]. – Спокуса відпочити, прихилившись до носа, й дати рибині пропливти одне коло, не **вибираючи** снасті, була велика [2, c. 40].*

2. verbal noun

*He decided that he could beat anyone if he wanted to badly enough and he decided that it was bad for his right hand for **fishing** [1, с. 28]. – Згодом він провів ще кілька таких змагань, але надалі відмовився від них, бо розважив, що як дуже захоче, то може перемогти будь-кого, а тим часом усе воно шкодило його правій руці в **рибальстві** [2, с. 31].*

There are several cases of using gerund as a part of the compound verb predicate, which is 33% of the total. In this function the gerund is accompanied by the following verbs: “to stop”, “to start”, “to finish”, “to give up”, “to keep on”, “to leave off”, “to burst out” [3, с.58]. In such a case the equivalents of the gerund in the Ukrainian language can be:

1. infinitive

*After a while the fish stopped **beating** at the wire and started circling slowly again [1, с. 38]. – Незабаром рибина перестала **буми** в повідець і знову пішла повільними колами [2, с. 41].*

2. finite-verb form

*Then he fell back into the sea and picked up the scent and started **swimming** on the course the skiff and the fish had taken [1, с. 39]. – Потім знову пірнула під воду, відчула дух крові, що тягнувся слідом за човном та рибиною, і чимдуж **пнутилася** навздогін [2, с. 42].*

3. adverbial participial phrase

*But you enjoyed **killing** the dentuso, he thought [1, с. 43]. – Але ж ти радів, **убиваючи** dentuso, – думав він далі [2, с. 43].*

The cases of using gerund as an attributive represent 17% of the total. This can be rendered into the Ukrainian language with the help of the following ways:

1. infinitive

*The sack cushioned the line and he had found a way of **leaning** forward against the bow so that he was almost comfortable [1, с. 43]. – Мішок пом'якшив тиск, і старий зумів **прихилитися** до носа човна в такий спосіб, що йому стало майже зручно [2, с. 44].*

2. non-finite verb form

*He had been on the point of **feeling** himself go each time [1, с. 44]. – За кожною новою невдачею йому **здавалося**, що він от-от попустить духу [2, с. 47].*

There is only one case of using the gerundial construction in the novel, which is 5% of the total. The gerundial construction serves as a part of the compound verb predicate and is transferred into Ukrainian as finite verb form:

*I wanted to take **him fishing** but I was too timid to ask him [1, с. 12]. – Я ще хотів був запросити **його німу** з нами в море, та не зважився [2, с. 15].*

In conclusion, based on the studied material (E. Hemingway's parable novel “The Old Man and the Sea”) it has been revealed 18 cases of using gerund in various syntactic functions, in particular: adverbial modifier 45%, part of a compound verb predicate 33%, attributive 17% and gerundial construction 5%. According to our research, the equivalents of the gerund in the Ukrainian language are mainly finite verb forms, infinitives, and adverbial participial phrases, a small part of the ways of rendering were adjectives, non-finite verbs, and verbal nouns.

List of references

1. Hemingway E. The Old Man and the Sea. Benediction Books, – 2016. – 46 p.
2. Ернест Гемінгвей, Старий і море Хемінгуей Е. Твори: В 4-х т. – К.: Дніпро, 1981.– Т. 3
3. Котнюк Л.Г., Євченко В.В., Левченко О.М. The Non-finite Forms of the Verb: Методичний посібник з практичної граматики англійської мови для студентів Навчально наукового інституту іноземної філології. – Видання друге, доповнене та перероблене. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 156 с.

*Scientific supervisor: Lyntvar O.M.,
PhD in Linguistics, associate professor*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ У СВІТІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 37.04-056.2:159.947.3 (043.2)

Вахнован Д.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ ТРЕНІНГУ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОКОНТРОЛЮ У ПАЦІЄНТІВ ВІДДІЛЕННЯ ПЕРВИННОГО ЕПІЗодУ

Актуальною проблемою сучасного психолога, який працює в психіатрично-наркологічних медичних об'єднаннях є формування навичок самоконтролю та подолання негативних якостей у пацієнтів відділення первинного епізоду.

Самоконтроль забезпечує підпорядкування різних видів діяльності мотиву самовдосконалення особистості. Пацієнтами відділення первинного епізоду самоконтроль досягається за допомогою медикаментозного впливу та психологічної підтримки, які підбирають індивідуально для кожного пацієнта. Однак, перед психологом закладу постає питання: Як людина буде контролювати свої негативні вади, якщо вона не знає про них? Пацієнти у відділенні не перебувають довше місяця і невідомо чи згодні вони будуть далі отримувати психологічну підтримку поза межами лікарні. В зв'язку з цим, важливим є ознайомлення їх із самовихованням у межах закладу.

Самовиховання є системою дій, які зумовлені соціальними та індивідуальними орієнтирами, інтересами, метою, умовами життя людини. Тобто, ці дії є самоуправлінням особистості та наміром змінити себе. Звісно, ефективним самовиховання буде лише тоді, коли є визначені головні завдання. Але, щоб визначити завдання самовиховання, необхідно мати чітке уявлення про себе, володіти самоаналізом. Саме тому, необхідно навчати пацієнтів розуміти самих себе, що допоможе їм у подальшому почуватися легше та впевненіше; покращить самооцінку та надихне до контролювання свого діагнозу; навчить

розуміти приближення рецидиву хвороби. Однак, щоб зрозуміти себе, не достатньо лише жити, потрібно «зазирнути» у своє «Я» та бездоганно вивчити його негативні сторони. Здатність аналізувати і вивчати риси своєї особистості потребує вміння спостерігати за своїми переживаннями, сконцентруватися на собі і на причинах, які спричиняють різні психічні стани, конкретні дії, радість, тривогу або страх.

З урахуванням вищезазначеного, нами було розроблено тренінг з формування навичок самоконтролю у пацієнтів відділення первинного епізоду. Авторський тренінг було впроваджено під час психологічної роботи у Київському обласному психіатрично-наркологічному медичному об'єднанні. Психологічна робота із пацієнтами проводилася в декількох напрямках, серед яких головним чином можна виділити наступні: психодіагностичний; психокорекційний; психотерапевтичний, реабілітаційний.

Зауважимо, що при розробці тренінгу велике значення приділялося саме реабілітаційним заходам. Групові психотерапевтичні заняття проводилися за напрямками: поведінкова психотерапія; КПТ; комунікативний тренінг; проективна психологічна методика МАК; арт-терапія; казкотерапія тощо.

До початку тренінгу із пацієнтами було індивідуально проведено та обговорено методики: «Акцентуації характеру» (опитувальник Шмішека); «Діагностика ворожості» за шкалою В. Кук, Д. Медлей; «Рівень суб'єктивного контролю» (РСК) Дж. Роттера.

Мета тренінгу – згуртувати групу під час занять у відділенні первинного епізоду і налаштувати на подальшу роботу; сформувати навички самоконтролю та потенціалу для подолання особистісних негативних якостей у пацієнтів.

Тренінг проводився в межах 2-го відділення первинного епізоду упродовж двох групових занять.

Загальна кількість учасників тренінгу – 30 осіб.

Під час тренінгу були використані методики та вправи: вправа «Знайомство»; розминка - вправа «Я - книга»; вступна частина тренінгу - методика з використанням розробленої нами вправи арт-терапії - «Як перемогти свого Дракона»; вправи для зняття м'язового і психологічного напруження; «Самоконтроль зовнішнього прояву емоцій» та «Повітряна кулька»; зворотній зв'язок за допомогою дискусії.

За результатами проведення тренінгу отримано позитивні результати та схвальні відгуки від усіх учасників, які були задоволені несподіваними відкриттями для себе. Разом із цим, також були особистості, які вважали, що їх негативні вади є корисними для них. Інші – зауважили, що будуть виховувати своє «Я».

Рекомендовані нами вправи для самоконтролю з інтересом сприйнялися тренінговими групами. Визначено, що зворотній зв'язок та думки інших людей допомагають особистості змінити уявлення про себе та скласти програму самовиховання, приймаючи рішення, які з особистих якостей потребують розвитку, а які треба змінити. Для успішного подальшого самовиховання, учасникам тренінгу було надано вправи для контролю своїх негативних вад. Зазначимо, що для більш глибокого контролю, основними методами роботи над собою є самопізнання, самооцінка, самопереконання, самопорівняння,

самозобов'язання, самоуправління, самопримушування, самонавіювання, самозвіт, самоконтроль, самопокарання.

Отже, за результатами проведення авторського тренінгу, можемо зробити висновок про його ефективність застосування з метою формування навичок самоконтролю та подолання негативних якостей у пацієнтів відділення первинного епізоду.

*Науковий керівник: Подкопаєва Ю.В.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.9:316.6(043.2)

Вдовиченко М.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКУ З ПОВЕДІНКОЮ У КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ У ПРАЦІВНИКІВ УСТАНОВ

Кожна особистість у своєму житті стикається з ризиком, проте і кожна діє у таких умовах по-різному. В будь-якому разі ризик є стресовою ситуацією. Конфліктна ситуація є однією із таких. Тип поведінки у конфліктній ситуації безпосередньо пов'язаний зі схильністю до ризику, адже наполягання на своїй точці зору в конфлікті теж є свого роду ризиком, результат якого може бути як втрата стосунків з людиною, якщо ризик у бізнесі – втрата надійного партнера, значної суми коштів, репутації. Проте конфліктна ситуація та схильність до ризику в державних установах, як наприклад в організаціях по роботі з дітьми з особливими потребами, можуть мати несприятливі наслідки для дітей. Адже якщо працівник такої установи має високий рівень конфліктності, високий показник схильності до ризику, то це може мати негативні наслідки у професійній діяльності. Це професія типу “людина-людина”, тому може мати прояви і емоційного виснаження і професійного вигорання. Актуально проведення емпіричного дослідження з метою встановлення зв'язку між схильністю до ризику та поведінкою у конфліктних ситуаціях.

Аналіз наукової літератури дозволив визначити, що ризик є широким поняттям, що може включати як і дії людей так і певний вибір, або ж очікування. Питанням вивчення ризиків присвячено наукові праці відомих вчених В.Д. Базилевича, О.І. Барановського, В.В. Віглінського, М.І. Дорошенко. Ризик розглядається у трьох взаємозалежних аспектах: 1) міра очікуваного неблагополуччя; 2) дія, що загрожує суб'єкту; 3) вибір між варіантами дій. Ризик, який завжди пов'язаний з ризикованою ситуацією, виникає лише тоді, коли рішення приймаються в умовах невизначеності.

Саме завдяки комбінації даних елементів можна ідентифікувати ризик. Відповідно схильність до ризику це рівень нестандартності дій людини, результатом яких може бути втрата чогось цінного для неї. Схильність до ризику виражає прагнення людини наражатися на небезпеку. Мірою схильності до ризику може бути ризикованість, що розуміється як властивість пізнавальних стратегій, способів виходу з ситуацій невизначеності. Конфлікт – це зіткнення протилежних думок, інтересів, поглядів, оцінок, цінностей. Розгляд

різноманітних видів конфліктів дозволив визначити, що найчастішою причиною виникнення є протилежних думок. Стратегії вирішення конфліктних ситуацій: суперництво, співробітництво, уникнення, пристосування та компроміс. Також є здатність людини відстоювати свою точку зору не порушуючи моральних прав інших – асертивність. Оптимальне реагування на критику та вміння рішуче говорити собі та іншим “ні”, якщо цього вимагають обставини. Особливо важливо вміти відстоювати свою точку зору не завдаючи болю іншим є у освітній діяльності.

У емпіричному дослідженні взяли участь 23 респонденти – це педагоги інклюзивно-ресурсного центру. За результатами дослідження було виявлено що більшість викладачів мають середній рівень схильності до ризику, а найбільш поширеним типом поведінки в конфлікті виявилось використання стратегії «уникнення». Аналіз отриманих результатів дослідження та застосування методів математичної статистики дозволили встановити зв'язок між схильністю до ризику та поведінкою у конфліктних ситуаціях. Лише у моделі поведінки зі стратегією «компроміс» не було встановлено значимого показника кореляції. Можливо на це вплинула поміркованість позиції у конфлікті, тобто людина йде на ті поступки, на які у неї є можливість і очікує таких же кроків і з іншого боку, тобто нічим не ризикує застосовуючи таку стратегію.

Отже, емпіричне дослідження та аналіз результатів дозволив визначити наступні висновки, що професійно важливою якістю працівників освітніх закладів мають бути - толерантність, розуміння позиції інших, вміння доводити власну точку зору аргументовано але не створюючи конфліктів. Викладач повинен мати скоріше середню схильність до ризику та такі типи поведінки у конфлікті, які передбачають адекватне вирішення конфлікту без тиску на опонента, аби діти, які можуть бути випадковими свідками конфліктної ситуації не були до неї долучені.

*Науковий керівник: Гірчук О.В.
ст. викладач*

УДК 159.923.2 (043.2)

Вітюк А.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ В СТАНІ ТРАВМАТИЧНОЇ КРИЗИ

Ситуація яка відбувається сьогодні з Україною, є такою що виходить за межі звичного життя, військовий стан та військові дії спричинили значне порушення життєдіяльності людей, шкоду їх як фізичному ,так і психічному здоров'ю, численні людські втрати, велику матеріальну шкоду, а також і значний стрес для організму. Цю ситуацію слід трактувати, як екстремальну.

Екстремальна ситуація для людей, котрі її переживають може бути кризовою, стресовою, мати негативний вплив на психологічний та емоційний стан особистості і в результаті викликати психотравму. Психотравма – це життєва подія або ситуація, яка впливає на значущі сторони існування людини, на її

життєдіяльність, психічний стан і призводить до глибокого психологічного переживання та тривоги. Виникнення психічної травми розглядається як наслідок незавершеної інстинктивної реакції організму на травматичну подію.

Під час такої ситуації досить багато людей перебувають у важкому емоційному стані і потребують психологічної допомоги. До них належать такі категорії: тимчасово переміщені особи, діти з тимчасово переселених родин, військовослужбовці тощо.

Особливості надання допомоги включають в себе низку методів. Одним з таких є дебрифінг. Дебрифінг – це форма кризового психологічного втручання, організованого на особливих засадах чітко структурована робота в групах з людьми, котрі спільно пережили або ж постраждали від наслідків надзвичайної ситуації чи трагічної події. Важливим аспектом у застосуванні даного методу є те, що він застосовується не раніше, ніж через 24 і не пізніше, ніж через 72 години після травми. Основна його мета спрямована на зниження тяжкості або ж подолання психологічних наслідків пережитого стресу. Головними стадіями дебрифінгу є: опрацювання почуттів, обговорення симптомів та мобілізація ресурсів. Під час кожної з цих стадій відбувається певний процес реабілітації та намагання повернення особи до нормального життя. Всі стадії дебрифінгу тісно пов'язані між собою, оскільки всі вони базуються на підтримці клієнта та розумінні ситуації, яка з ним сталася.

Арт-терапія застосовується багатьма психотерапевтами і є досить ефективним під час роботи з постраждалими дітьми. Під час арт-терапії відбувається забезпечення клієнта ресурсами, які можуть допомогти йому в подоланні наслідків пережитої кризи або ж психотравми. Малюнок дає можливість людині, котра пережила важкий період у своєму житті, поглянути на дану ситуацію по-іншому і знайти шлях вирішення своєї проблеми. Найголовнішими та найбільш вживаними видами арт-терапії є: терапія малюнком, медитативне малювання, візуальна терапія тощо. Кожен з цих видів займає особливе місце під час роботи з травматичною кризою та її наслідками. Під час ускладнень, а зокрема і ПТСР використовують також і маскотерапію. Це також один з видів арт-терапії, який включає в себе боротьбу зі страхами, що є не менш важливим аспектом під час боротьби з психотравмами та наслідками травматичної кризи. Вона являє собою процес створення масок, оскільки це дає можливість не тільки надати ім'я своєму страху, але й заглянути йому в очі. Такий метод дає можливість людині краще зрозуміти чого саме вона боїться, а також допомагає у боротьбі з цими почуттями.

Ще одним досить важливим засобом у боротьбі з даною проблемою - є використання метафоричних асоціативних карт під час консультування. У них відображені різні стратегії подолання кризової ситуації а саме: віра, сила уяви, пізнання тощо. Робота з картами є досить ефективною, оскільки дозволяє згадати своє дотравматичне життя і це значно полегшує процес відновлення як і емоційного, так і психічного стану людини.

Окрім всіх перерахованих методів, хотілося б приділити увагу і такому засобу, як музикотерапія. Під час нього відбувається процес міжособистісного спілкування, протягом якого музикотерапевт застосовує музику, що допомагає краще справитися з тими наслідками, які завдали травматичні події. Протягом

такої процедури клієнт ніби занурюється у своє звичне життя і це дає можливість заспокоїтися та швидше подолати негативні емоції. Під час застосування цього прийому - стане в нагоді саме спокійна музика, зокрема класична, оскільки даний вид є своєрідним препаратом під час виникнення стресу.

Також, окрім вищезазначених засобів терапії, особливий акцент слід зробити на заняттях фізичними навантаженнями, особливо корисними під час такої ситуації стануть дихальні вправи.

Під час застосування цих методів спеціалістом для допомоги клієнту, останньому слід пам'ятати про регулярність та системність виконання зазначених рекомендацій, оскільки це саме ті складові, які допоможуть у боротьбі з проблемою та підкажуть кращий шлях її вирішення.

Отже, підбиваючи підсумки всього вищесказаного, слід наголосити на тому що наслідки травматичної кризи можуть завдати значної шкоди здоров'ю особистості, а також негативно вплинути на її психічний та емоційний стан. Саме тому в таких випадках потрібно не зволікати з невідкладною психологічною допомогою.

*Науковий керівник: Помиткіна Л.В.,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159.9(043.2)

Горжій В.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК ЛОКУС КОНТРОЛЮ З ОБ'ЄКТИВНОЮ УСПІШНІСТЮ ЛЮДИНИ

Актуальність цього дослідження пов'язана з тим, що через життєві негаразди світогляд людей змінюється, а кризові зовнішні фактори змушують їх змінювати свій стиль життя. Деякі суб'єкти роблять це дуже вдало та стрімко, інші ж менш успішні. Тож важливо дізнатися, що саме впливає на позитивні тенденції людей у досягненні матеріальних благ.

В своєму дослідженні ми вирішили акцентувати увагу на локусі контролю. Оскільки він є вагомим показником стану формування особистості, впливає на вибір професії, реалізацію, формування моделі поведінки людини в соціумі і становлення в ньому. Теорія Д. Роттера базується на припущенні, що когнітивні чинники сприяють формуванню реакції людини на вплив навколишнього середовища. За його теорією локус контролю — це людська якість, схильність приписувати відповідальність за результати своєї діяльності: 1) зовнішнім силам – екстернальний (зовнішній локус контролю); 2) власним здібностям і зусиллям – інтернальний, (внутрішній локус контролю).

Екстернальний (зовнішній локус контролю) характеризується тим, що людина у всьому звинувачує зовнішні умови. Вона вважає, що її життя заздалегідь кимось або чимось зумовлено. Тому її вчинки не змінять ні теперішнє, ні майбутнє. Якщо у неї вийшло успішно впоратися із завданням – так склалися обставини. Людина не хоче відповідати за свої дії.

Інтернальний (внутрішній локус контролю) спонукає людей бути впевненими, що контроль над життям належить тільки їм. Якщо щось не виходить, інтернали

шукають причину в собі, а не в обставинах. Вони оцінюють свій внутрішній стан, здібності. Якщо вони хвалять, то лише себе й себе ж вони роблять об'єктами критики.

Тож люди «екстернали» характеризуються такими рисами, як непевність у своїх здібностях, неврівноваженість, прагнення на невизначений термін відкласти реалізацію своїх намірів, тривожність, підозрілість, конформність і агресивність. Тоді, як «інтернали» — більш впевнені в собі, послідовні та наполегливі в досягненні поставленої мети, схильні до самоаналізу, урівноважені, товариські, доброзичливі та незалежні.

Об'єктом дослідження є локус контролю, а предметом — зв'язок локус контролю з об'єктивною успішністю людини.

Задачі:

- виокремити ознаки об'єктивної успішності учасників дослідження;
- визначити локус контролю респондентів;
- знайти зв'язок локус контролю із об'єктивною успішністю людей;

Вибірка: 16 осіб, різних вікових груп (з 17 до 51 року), різностатевих, працюючих людей. Ознаками об'єктивної успішності слугували: заробітна платня, високий соціальний статус людини, умови праці, успішна кар'єрна інтеграція.

В дослідженні використовувалися: методика Дж. Роттера з визначення локус контролю (для визначення інтернальності та екстернальності), метод аналізу (визначення результатів та об'єднання їх у групи), метод порівняння.

В ході дослідження респондентів було поділено на групи, за домінуючим локусом контролю та наявною об'єктивною успішністю. Порівняння результатів цих груп виявило наступне: найбільш об'єктивно успішні люди знаходяться на межі екстернальності та інтернальності 75%, у них найбільший показник успішності (заробляють більше 990\$ на місяць); на рівні середньої успішності (з/п 660\$-960\$ на місяць) респондентів екстерналів та інтерналів майже однакова кількість; найнижчу матеріальну успішність (260\$-630\$ на місяць) продемонстрували респонденти, у яких дуже сильно переважає інтернальна спрямованість, 66,7% з опитуваних саме з цієї групи.

Підсумовуючи, можна сказати, що чим більший в той чи інший бік результат від центральної тенденції для приблизно нормально розподілених даних між екстернальністю та інтернальністю, тим менший об'єктивний успіх. Найуспішнішими виявилися ті люди, які суміщають у собі дві ці якості та вміло користуються ними. А саме десь беруть на себе відповідальність, але й можуть делегувати свої повноваження, порадитися, прислуховуються до оточуючих. Тож щоб досягти гарних результатів треба тримати баланс, вміти оперувати екстернальністю й інтернальністю майже на одному рівні.

Можна зробити висновок, про існування зв'язку між локусом контролю та об'єктивною успішністю респондентів. Подальшу перспективу дослідження вбачаємо у перевірці отриманої тенденції методами математичної статистики з метою отримати достовірні статистичні дані.

*Науковий керівник: Мужанова Н.В.,
канд. психол., наук, доцент*

РОБОТА ПСИХОЛОГА З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ (ПТСР)

Протягом свого життя людина інколи потрапляє в непередбачувані, стресові та травматичні ситуації. Особливо зараз, під час загострення політичної ситуації в країні, велика кількість людей потрапила у зони екстремальних ситуацій, а також є безпосереднім учасником бойових дій або ж їх спостерігачем. Тож воєнні дії є дуже травматичними та несуть великий ризик у розвитку посттравматичних стресових розладів у населення.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – психічний стан, який виникає у людини в наслідок екстремального травматичного стресового впливу, який характеризується комплексом взаємопов'язаних симптомів. ПТСР діагностується у значній кількості дорослих і дітей не тільки внаслідок зіткнення з війною, а може виникнути через випадки стихійного лиха, терористичних актів, транспортних аварій, насилля, тощо. Однак, 75 – 80% людей, які пережили травматичну подію, де була пряма загроза їх життю, згодом адаптуються і долають наслідки травматичних подій, та не розвивають посттравматичні розлади.

Природу травматичного порушення можна пояснити тим, що через стрес нейрофізіологічна рівновага порушується і регуляція пережитого досвіду з участю потрібних відділів кори головного мозку є неможливою. Через це людина не в змозі адекватно відреагувати, а навпаки зависає в незавершеній стресовій реакції. Переживання у свідомості людини оживають в будь-який час, що є основним симптомом стресового розладу – флешбек.

Відомими підходами психотерапії посттравматичних стресових розладів є гіпнотерапія, психодрама, психодинамічна, інтерперсональна, когнітивно-поведінкова травмофокусована психотерапія. Остання є найефективнішою, яка охоплює різні схеми втручання, спрямовані на переосмислення та проживання травматичних подій повторно. Когнітивна терапія ПТСР базується на авторській моделі Ехлерс – Кларка, де виокремлюються дві базові когнітивні особливості людей переживших травматичну ситуацію:

- специфічна природа травматичної пам'яті;
- негативні оцінки самої травми та її наслідків.

На вираженість цих особливостей впливає специфіка когнітивного опрацювання травми, на яку впливають характеристики самої події (тривалість, інтенсивність, стан здоров'я, вплив на соціальну ситуацію), попередній досвід долаття травматичних подій, загальний психічний стан, а також копінг-стратегії вироблені за життя [2].

Існує багато основних складових консультативної та терапевтичної роботи з травмою. Один з них це метод десенситизації, який заснований на принципі взаємопов'язаного пригнічення. При десенситизації тривога або напруга заміщається позитивною реакцією, такою як: релаксація, спокій, почуття контролю над подіями. Людина, яка пережила травматичну подію, повинна

поступово стикатись із ситуаціями які викликають страх, використовуючи при цьому поведінку, яка є несумісною зі страхом або тривогою (адаптивна поведінка). Тобто, людина навчається реагувати на важку ситуацію іншою поведінкою, а не лише страхом та панікою.

Також, дуже важливо навчити людину технікам релаксації. З цими навичками людина, що пережила стресову подію, зможе повернути до себе почуття контролю над власними фізичними реакціями. Популярна вправа «контрольоване дихання» є універсальною та ефективною. Треба зручно сісти, розслабити м'язи обличчя: 1) зробити повний видих; 2) зробити вдих на рахунок чотири; 3) затримати дихання на рахунок чотири; 4) зробити повний видих [1].

Травматичний досвід так чи інакше закарбувався в життєвій історії кожного українця. Для того щоб відновитись від пережитого стресу та повернутись до нормального життя, людина повинна впоратись з емоційними переживаннями та подолати тривожні схеми світосприйняття. Це тривалий процес, проте у більшості випадків підтримка оточення та відновлювальні психічні механізми сприяють позбавлення симптомів посттравматичного стресового розладу.

Список літератури

1. Cloitre M. Effective psychotherapies for posttraumatic stress disorder: A review and critique / M. Cloitre // CNS Spectrums. – 2009
2. Ehlers A. Post-traumatic stress disorder: the development of effective psychological treatments / Ehlers A., Clark D. // Nordic Journal Psychiatry. – 2007. – Vol. 62 (47). – P. 1–8.

*Науковий керівник: Власова-Чмерук О.М.,
ст. викладач*

УДК 159.9:316.6 (043.2)

Дубова А.С.

Національний авіаційний університет, м. Київ

РОЗВИТОК МИСТЕЦТВА КОХАННЯ ТА ПІДТРИМКИ ЗАВДЯКИ ПОШИРЕННЮ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ

У сучасному світі кохання – це не просто стан душі, а справжня наука, яка потребує знань та зусиль. Кохання починається із закоханості, що переживається в режимі магії та зачарування. Хочеться вірити, що воно завжди унікальне і загадкове. Кохання, як і більшість почуттів, також має свої закони.

Люди гадають, що любити – це просто, а от знайти правильний об'єкт для своєї любові чи досягти того, щоб любили тебе – складно. Таке бачення стосунків любові ми перейняли від сценаріїв наших бабусів та батьків, які мало, що знали з психології. Однак зараз людство накопичило багато психологічних знань про здорові і не здорові патерни стосунків[4].

Партнерам іноді здається на початку відносин, що так, як зараз буде завжди – завжди пристрасть, яскраві почуття і немає місця конфліктам, але це не так, вивчаючи психологію чоловіків та жінок я зрозуміла, що ми взагалі різні і щоб

опанувати справжню любов і правильну психологічну підтримку – необхідно опанувати це мистецтво.

Більш старше покоління вважає, що жінка має бути терплячою, хазяйновитою і взагалі зручною, щоб у всьому догодити чоловікові, але останні десятиліття люди масово почали цікавитись психологією і такі поняття як «любов до себе», «здорова самооцінка», «здорові стосунки» і змінили конотацію і стали розглядатися як важливий фактор психологічного здоров'я особистості. «Якщо людина здатна повноцінно любити, то вона любить і себе; якщо вона здатна любити тільки інших, вона не може любити взагалі» [3]. Старше покоління, дивлячись на молодь часто їх засуджує, не розуміючи, навіщо звертатися до сімейного психолога. Проте знання з психології відносин та вміння їх правильно використовувати – робить щасливішими партнерів та дозволяє розвивати стосунки.

Найважливішою запорукою здорових стосунків, на мою думку, є розуміння відмінностей чоловіків і жінок, чоловіки жінкам дають вирішення проблеми, а жінки більш емоційні, привносять у стосунки емоції та драйв, наприклад, для них розмови – це джерело неймовірного задоволення. Жінки орієнтовані не на цілі, а на взаємини і справа їх життя – це вираження своєї люб'язності, кохання та турботи, у той час коли чоловіки цінують силу, професійні якості, ефективність та досягнення, вони завжди перебувають у процесі демонстрації своїх здібностей.

Коли жінка бачить, що чоловік чимось засмучений, то вона інстинктивно стане включатися в ситуацію, бо вона цим стурбована, відчуває відповідальність, може його жаліти і давати поради. Жінка має зрозуміти, що недоречна порада – це все одно, що визнати нездатність чоловіка вирішити проблему, невмінні щось робити і він почуватиметься жалюгідним, оскільки чоловіки покладаються винятково на власні сили. Коли чоловік бачить, що жінка засмучена, то він переходить у роль експерта з вирішення проблеми і хибно вважає, що їй потрібна порада експерта, він думає, що так виражає кохання і підтримку, але не розуміє, що самовідчуття жінки визначається її почуттями та якістю її взаємин – вони цінують кохання, спілкування, красу та взаємини, коли жінка засмучена, то вона потребує банального спілкування, прагне поділитись особистими почуттями. Тож правильна психологічна підтримка буде проявлятися по-різному. Для чоловіка важливо побути на одинці і вирішити свої проблеми, не жаліти та не давати порад. Для жінки важливо не бути на самоті, бо вона буде почуватися себе покинутою, варто її пожаліти, дати пораду, обійняти і сказати як ви її цінуєте і любите [1].

На жаль жінки частіше за чоловіків відчувають депресивні стани під час яких вони досить часто хочуть підтримку та постійне знаходження коханої людини поруч, однак у справах кохання існує закон, згідно з яким «птахи пир'я зливають разом». І це справедливо на фізичному, психологічному та соціальному рівні. Перш за все, на фізичному рівні пари мають тенденцію – загалом – бути схожими. Близькість віку також є дуже важливим критерієм. Схожість партнерів наразті впливає на цінності, спосіб життя, рівень освіти та соціальне середовище. Існує велика соціальна однорідність пар, і закохані дуже часто поділяють один соціальний і культурний світ. На психологічному рівні ми говоримо про «асортативне зчеплення», а в соціології – про «соціальну гомогамію» [2].

Взагалі якщо ви відчуваєте, що ваші стосунки стали гіршими, то рекомендовано звернутись до сімейного психолога який вам допоможе. Щоб змінити стосунки на краще, важливо навчитися помічати несвідомі стереотипи у власній поведінці або поведінці партнера. І намагатись говорити про них таким чином, аби ніхто не відчував, ніби його "атакують" або несправедливо критикують. Якщо ми навчимося замінити шкідливу модель поведінки на модель, характерну для здорових відносин, то зможемо знову відчути близькість і збережемо іскру в стосунках.

Список літератури:

1. Грей Дж. Чоловіки з Марса, Жінки з Венери. К.: КМ- Букс, 2015, 312с. – С. 35- 36.
2. Федоренко В.В. Чи є любов мистецтвом? [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ourboox.com/books/живопис/>
3. Фромм Е. Мистецтво любити/ Еріх Фромм – Москва: Педагогіка, 1990. – 129 с

*Науковий керівник: Кравченко Ю.І.,
викладач*

УДК 159.942:355 (043.2)

Кучменко А.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА СТІЙКІСТЬ ДО СТРЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Навесні 2022 року психіка кожного громадянина України зазнала найсильнішого стресового фактору – війни. Біологічний страх смерті, бойовий стрес, травма перебування в окупованих містах і селах, травма свідка, стрес біженця – це ті реалії, з якими доводиться працювати кризовим психологам у наші дні. В цій ситуації варто розглянути емоційне вигорання як надмірне фізичне, емоційне або мотиваційне виснаження – тобто результат надмірного і тривалого навантаження та стресів. Людина вигорає тоді, коли вона затрачає ресурси і сили, однак не має змоги їх адекватно відновлювати та поповнювати.

Є особистісні характеристики людини, що можуть сприяти розвитку «синдрому емоційного вигорання»: високий рівень емоційної лабільності; високий самоконтроль; схильність до підвищеної тривоги й депресивних реакцій; придушення у собі негативних переживань; особистісна ригідність [1]

Починаючи з 2014 року українські психологи, науковці описали проблеми емоційного вигорання військовослужбовців з зони ООС, волонтерів. [2,3]. Основна ідея - накопичення стресу викликає емоційне виснаження, має віддалені психологічні наслідки для людини призводить до дезадаптації в мирному житті, знижує стійкість до життєвих негараздів.

Як відомо, наразі дуже актуальним питанням є формування у людини стресової стійкості. З погляду теорії стресу Г. Сельє, реакція на травмуючу ситуацію має трьохстадійну динаміку (стадії тривоги, резистентності й виснаження), синдром вигорання характерний для третьої стадії – виснаження.

Важливо розуміти етапи проживання цих стадій стресу, уважно слідкувати за власними реакціями на цей стрес.

Нижче пропонуємо декілька порад щодо покращення стану свого здоров'я в сучасних реаліях. В непередбачуваних умовах, щоб зберегти психологічну стійкість, необхідно максимально, наскільки можливо потурбуватися про сфери свого життя: сфера власного простору та особистої безпеки, сфера соціальних контактів (спілкування, взаємодопомога). Варто також піклуватися про духовну сферу, адже «від духовної безпеки, здатності усвідомити та відстояти свої ідеали, цінності та життєві смисли залежить майбутнє країни» [4, с. 180]. Сюди відноситься слідування моральним цінностям, розрізнення добра і зла, плекання ідей про свободу, віру, патріотизм.

Основні методи профілактики стресу: брати відповідальність за свої вчинки, зосереджуватися на тому, що я можу зробити тут-і-зараз, позбавлення себе від ірраціональних установок (наприклад «я не достатньо допомагаю у ситуації війни»), засвоєння методів релаксації і саморегуляції, регулярні фізичні навантаження, можливість виділяти собі особистий простір, усвідомлювати власні цінності.

В аспекті емоційного вигорання існують такі рекомендації: розподіляти пріоритети у поточній ситуації чи у найближчому майбутньому, підтримувати контакти з людьми, приділяти увагу своєму хобі (тій діяльності, яка наповнює ресурсами), розвивати критичність мислення при читанні новин та будь якої інформації, піклування про своє здоров'я, повноцінний сон озвучування власних переживань своїм близьким, зайняти себе щоденними рутинними справами.

Таким чином, ми хочемо підкреслити важливість турботи про свій психічний стан, особливо в період екстремальних ситуацій, у нашому випадку – це війна. Для того, стабілізувати свій психічний стан можна дотримуватись доступних рекомендацій та при потребі звертатись до спеціалістів, не мовчати, якщо потрібна допомога.

Список літератури

1. Голуб, О.В.(2004) Стрессова стійкість: сутність, теоретичні основи формування. Збірник наукових праць Інституту психології ім. ГС Костюка АПН України/За ред. СД Максименка, 6.
2. Колесник, О.І. (2021). Особливості профілактики емоційного вигорання у військовослужбовців-контрактників, що мають досвід виконання завдань у зоні бойових дій. Архітектура та мистецтвознавство, 60
3. Markova, M., & Glagolych, S. (2018). Features of emotional burnout and its role in the structure of maladaptation of volunteers, whose activities are related to the provision of military personnel in the ATO zone. Psychological journal, 4(2), 50-66. <https://doi.org/10.31108/2018vol12iss2pp50-66>
4. Поміткін, Е.О. (2017). Духовний розвиток особистості як пріоритетне завдання освіти 21-го століття. Духовність особистості: методологія, теорія і практика, 3, 180-187

*Науковий керівник: Власова-Чмерук О.М.,
ст. викладач*

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ ОСОБИСТОСТІ ПІЛОТІВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку психологічної науки серед науковців склалася позиція, коли людське повсякдення розглядається як полімотиваційне, багатоспонукальне, оскільки мотивація – це динамічно-інтегральний процес формування мотиву й водночас усвідомлення актуальних потреб, а полімотивація – це уже здійснення кількох діяльностей, де кожній відповідає свій мотив. Відтак проблема психосоціального дослідження полімотивації професійної діяльності пілотів цивільної авіації, відповідно, мотиваційно інтенційних психоформ життєактивності особи-пілота, можна вважати однією із найбільш актуальних в екстремальній психології [1, 2].

Серед психологів, точка зору яких лежить в площині, що діяльність і поведінка людини обумовлені одночасно багатьма мотивами: Л. І. Божович, В. К. Вілюнас, І. В. Імедадзе, В. І. Ковальов, О. М. Леонтьєв, В. Ф. Моргун, А. В. Фурман та ін.

В основу дослідження було покладено припущення про те, що пілоти цивільної авіації розрізняються за проявом професійної полімотивації. Визначення основних факторів розвитку полімотивації у пілотів цивільної авіації та розробка відповідної програми розширить можливості вибору у прийнятті рішень й відповідної поведінки, підвищить ефективність їх професійної діяльності в особливих та екстремальних умовах, а також забезпечить надійність функціонування системи «людина-машина» [3].

Для досягнення мети було проведено емпіричне дослідження, яке містило ряд психодіагностик, основною серед яких була «Діагностика мотиваційної структури особистості» (опитувальник В. Е. Мільмана). З погляду В. Е. Мільмана, мотиваційна структура особистості – це сукупність мотивів, пов'язаних та обумовлених сенсоутворювальним мотивом діяльності, внутрішній фактор поведінки, що визначає його загальну спрямованість. Суть методики діагностики мотиваційної структури особистості полягала у виявленні деяких стійких тенденцій особистості: загальну та творчу активність, прагнення до спілкування, забезпечення комфорту та соціального статусу та ін. На основі всіх відповідей можна скласти судження про професійну та загальножиттєву спрямованість особистості. Методика дозволила визначити: мотиви, які є чільними в ієрархії мотивів; наскільки ці мотиви важливі для особистості у роботі та у повсякденному житті; якою мірою дані мотиви вже реалізовані в житті сьогодні і якою мірою можна реалізувати кожен з цих мотивів.

У результаті обробки отриманих даних було встановлено, що у пілотів цивільної авіації сильніше виражений «професійний» (робочий) мотиваційний профіль особистості. Найвищу оцінку отримала шкала творчої активності (19,2 балів), яка підтверджує високу зацікавленість у роботі; бажання постійно покращувати результати роботи, бажання освоювати нові функції. Другу за значимістю оцінку отримала шкала спілкування (18,5 балів), що належить до

загальножиттєвої спрямованості особистості, але у професійній сфері вона також дуже важлива, оскільки співробітники можуть обмінюватися досвідом, підтримувати позитивну атмосферу у колективі, що покращує ефективність роботи пілотів [4].

З'ясовано, що шкала життєзабезпечення набула найменшого значення (12,2 балів), що можливо свідчить про те, що співробітники мотивовані на працю, а незадоволеність заробітною платою (зазначена в анкетуванні) поки не демотивує співробітників. На основі співвідношення показників усіх шкал, що виводяться в результаті тестування, були виділені певні типи мотиваційного профілю. Середній мотиваційний профіль можна віднести до прогресивного типу, що характеризується помітним переважанням рівня розвиваючих мотивів над рівнем мотивів підтримки. Цей тип переважає в осіб, які досягли успіху у професійній діяльності і є характерним для осіб із соціально спрямованою позицією.

Список літератури

1. Ymedadze, Y.V. Problema polymotyvatyuyu povedeniya [The problem of behavior polymotivation] / Y. V. Ymedadze // *Voprosy psikhologii*, № 6, 87–94 (1984).
2. Furman, O. Ye. Polimotyvatyatsiia – sponukalniy parametr innovatsiino-psikhologichnoho klimatu [Polymotivation - a motivating parameter innovation and psychological climate]. *Scientific Journal «ScienceRise»* №6/16 (11), 2015. <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2015.45049>
3. L. Pomytkina, A. Gudmanian, O. Kovtun, S. Yahodzinskyi. Personal choice: strategic life decision-making and conscience, E3S Web of Conferences, Vol.164, 10021 (2020) <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016410021>
4. O. Khokhlina, L. Pomytkina, O. Lych, S. Gorbenko, A. Kazak. Psychological determinacy of communication styles of aviation industry students IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering **918** (2020) 012175 <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/918/1/012175/pdf>

*Науковий керівник: Помиткіна Л.В
д-р психол., наук, професор*

УДК 159.92:355.4(043.2)

Шмирко М.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні умови життя характеризуються постійно зростаючою кількістю та силою змін. Серед найбільш значимих для життя проявів сучасності є Інтернет. Недоступна раніше інформація зараз вважається як невід'ємна частина освіти, роботи та відпочинку, а сучасна інформація в разі використання в минулому могла призвести до катастрофічних наслідків в планетарному масштабі. Доля регулярних Інтернет-користувачів вікової групи 15-24 років, за даними дослідження “проникнення Інтернету в Україні” за 2019 рік складає 88% [1]. Спостерігаючи такий значний рівень поширення взаємодії з інформацією ми

отримуємо розуміння тенденції останніх десятиліть у світі. І якщо сучасність тісно пов'язує глобальну мережу з бізнесом, професією, відпочинком, освітою і наукою - можна спрогнозувати подальше розповсюдження і вплив Інтернет-сереводвища на щоденне життя. Поряд із цим ми спостерігаємо все більше дітей та підлітків серед активних Інтернет-користувачів, але молодь використовує сучасні цифрові досягнення зовсім в інших цілях.

Найбільш впливовіший період життя кожної людини — підлітковий вік. Саме в цей проміжок часу відбуваються найшвидші зміни у всіх сферах майбутнього дорослого. Бурхливі зміни настрою, знаходження себе в оточуючому світі, усвідомлення своєї особистості, побудова соціальних стосунків з однолітками, сепарація з батьками, прийняття фізіологічних змін дорослішання, перше серйозне переосмислення власних цінностей та інші зміни можуть протікати дуже важко, складно і завдавати психологічні травми як собі так і оточуючим. Висока характеристика вразливості даного вікового періоду може накласти негативний відбиток на все подальше життя людини [2].

Найважливіша складова життя підлітка — спілкування з однолітками. Взаємодіючи з оточенням та отримуючи зворотню відповідь від них, підліток може сформувати першу власну картину світу без залежного впливу від батьків. Саме в цьому ми і можемо спостерігати початок негативних наслідків дорослішання. Сформована картина світу може суттєво відрізнятись від такої у батьків та призводити до завдання шкоди собі та оточуючим.

Спостерігаючи вищезазначені факти не важко зробити висновок, що Інтернет робить значний вплив на психологічне формування особистості підлітка. Учні середньої школи використовують сучасні технології для найважливіших для себе цілей: спілкування, розваг та самореалізації [3]. Отримуючи можливість в віртуальному просторі швидше досягти успіхів, мати менше складнощів із спілкуванням та відчувати легкість доступності розваг формують оманливу точку зору, що "там краще" ніж в реальності. Наслідками такого сприйняття стає все більше часу проведення в глобальній мережі [4]. Що призводить до ігнорування реального світу, неможливістю подальшого налагодження стосунків з однолітками особисто, отримувати задоволення від розваг в живу, замкнутості, нереалізованості.

Під час визнаної світом агресії Росії проти України на початку 2022 року, в Україні в умовах війни опинились мільйони дітей підліткового віку. Війна підриває забезпеченість людей базовими потребами в безпеці, їжі, воді, сону та відпочинку. До цього накладається найскладніші вікові умови підлітків - максимальна вразливість, чутливість та відсутність особистісно-важливих потреб у спілкуванні з однолітками, самореалізації та розвагах. Перебуваючи в таких зовнішніх факторах, підліток після розуміння, що він знаходиться в задовільних умовах забезпеченості базовими потребами, переходить до пошуку задоволення наступних важливих для себе потреб, які має можливість отримати в Інтернеті. Значна частина такої вікової групи може задовольнити ці потреби виключно в Інтернеті, опинившись з рідними в новому місці після зміни місця проживання. Перебуваючи в загрозливих для життя обставинах, підлітки можуть потрапити в пастку сприйняття: маючи доступ до інформаційних засобів, дитина може почати ігнорувати реальний світ, справедливо вважаючи його загрозливим для життя.

Продовжуючи перебувати в віртуальному світі школяр тільки й продовжуватиме переконувати себе в безпечності Інтернету та небезпеки реальних умов: це і є початок формування негативних наслідків групи поведінкових хвороб людини (розлади сну, харчування, травматичні синдроми, ігрові-комп'ютерні залежності). Чим більше задовольняються поточні потреби підлітка в зазначених обставинах, тим більшою стає його залежність від Інтернету, як єдиного засобу отримання бажаного.

Враховуючи все вищезазначене, загроза Інтернет-залежності може призвести до катастрофічних наслідків в житті підлітка і вимагає детальної уваги з боку батьків та дорослого оточення. Перспективою нашого дослідження є розробка комплексної програми психологічної роботи з підлітками, спрямованої на психологічну профілактику та подолання наслідків Інтернет-залежності, що і буде висвітлено в наступних публікаціях і роботах автора.

Список літератури:

1.Проникнення Інтернету в Україні [Електронний ресурс]. (2018). URL: <http://inaiu.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>

2.Павелків, Р. В. "Вікова психологія." К.: Кондор 468 (2011).

3.Столбов, Д. В. "Особливості Інтернет-діяльності сучасного підлітка." Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка 1 (2014): 327-331.

4. Kim, Sun-Woo, and Ran-Do Kim. "A study of Internet addiction: Status, causes, and remedies-focusing on the alienation factor." International Journal of Human Ecology 3.1 (2002): 1-19.

*Науковий керівник: Сечейко О.В.
канд. психол., наук, доцент*

UDC 159.9:316 (043.2)

Hordiienko K.O.

National Aviation University, Kyiv

COMPONENTS OF MANIFESTATIONS OF THE MAIN ACTIVE FORMS OF CYBERBULLYING IN STUDENT YOUTH

The act of bullying and cyberbullying in different age categories is usually considered by researchers as a situation of social interaction, where participants play different, "assigned" roles. Active participants in bullying in real and virtual space are the bullies from whom there are acts of violence against the victim.

Accordingly, based on the social roles of bullying and to study the structure of this destructive interaction, we define the components of the manifestations of the main active forms of cyberbullying, namely cyber-aggression and cyber-victimization [4].

Cyber-aggression. According to I. Furmanov's theoretical model of aggression, tension and other related experiences arise in a crisis situation, as a result of which certain personality traits and patterns of behavior increase, and most importantly, there is a desire to get rid of the cause of suffering (affective process). According to the structural scheme of the author's model, aggressive behavior may be the result of dissatisfaction with the need to influence the motivational, emotional, volitional and

moral components that regulate behavior (affective-dynamic regulation of behavior) [6].

The dissertation research pays attention to and identifies the main components (components) of virtual aggression among young people in building a program of its correction as: motivational, emotional, volitional and moral [3]. That is, these components interact with each other, increase or decrease the aggressive reaction.

Cyber-victimization. The position of the victim is a set of ideas about themselves, their place in society, which includes cognitive, emotional and behavioral components [1].

Accordingly, the following six interrelated components of victimhood have been identified in scientific papers: intellectual-role (characteristics of conscious, appropriate and purposeful victimhood); axiological (value orientations and needs as aspects of victimhood); activity-practical (typical forms of behavioral activity of typical victims); biological (basic natural determinants of victimhood); socio-role (the ratio of victimogenic situation and personal qualities of the victim); emotional-instructive (psychological factors of victimhood) [5].

Instead, in the monograph, the authors developed their own package of diagnostic techniques and the structure of the concept of "victim behavior of students on the global Internet", namely:

- Cognitive component, which includes such indicators as the social portrait of students; knowledge of risks, dangers that can be found on the Internet; ways to prevent victimization;
- Personality component: personality traits, inclinations and interests of the individual; externality, internality of personality;
- Behavioral component: predisposition to victim behavior; determining the presence of Internet addiction; propensity to risk [2].

Based on the above, we define the components of the manifestations of the main active forms of cyberbullying in student youth as cognitive, emotional, motivational, behavioral and regulatory.

References

1. Andronnikova, O.: *Viktimnoe povedenie podrostkov: faktory vozniknoveniya i profilaktika* [Victim behavior of adolescents: factors of occurrence and prevention]. Monography: NGI, Novosibirsk (2005).
2. Biktagirova, G. et al. *Profilaktika i korekciya viktimnogo povedeniya studencheskoj molodezhi v Global'noj seti Internet: teoriya, praktika* [Prevention and correction of victim behavior of students in the global Internet: theory, practice]. Otechestvo, Kazan (2019).
3. Blyskun, O.: *Sotsialno-psykholohichni chynnyky ahresyvnoi povedinky molodi u merezhakh Internet* [Socio-psychological factors of aggressive behavior of young people on the Internet]. Ph.D. thesis: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Lugansk (2013).
4. Hordiienko, K.: *Potrebnisna spriamovanist studentiv u kiberprostori yak chynnyk viktyimnoi povedinky* [Needed orientation of students in cyberspace as a factor of victim behavior]. Journal "Prospects and Innovations of Science" (Series

"Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine"), 3(3), 231-240, (2021). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3\(3\)-231-240](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3(3)-231-240)

5. Tulyakov, V.: Viktimologiya: social'nye i kriminologicheskie problem [Victimology: The Social and Criminologic Problems]. Legal Literature, Odessa (2000).

6. Fourmanov, I.: Agressiya i nasilie: diagnostika, profilaktika i korrekciya [Aggression and violence: diagnostics, prevention and correction]. Rech', St. Petersburg (2007).

Scientific supervisor: Pomytkina L.V.

Doctor of Sciences, Professor,

Head of the Department of Aviation Psychology

UDC: 159.95 (043.2)

Kliuieva K.E.

National Aviation University, Kyiv

MEANING FORMATION AS A COMPONENT OF THE PROCESS OF HUMAN CONSCIOUSNESS.

Consider the construct of meaning-making as a necessary component of the emergence of the direction of personality. A person performs many actions during his life, but without direction these actions would be chaotic. It is interesting to consider in detail how the construct of meaning-making is formed in the psyche, which directs human actions in one direction or another. You can offer the following meaning-making algorithm:

1. The emergence of conscious or unconscious needs in the continuum from basic to self-actualization (Maslow's pyramid).

2. Awareness of their own needs and building a model of possible actions to meet these needs. That is, a person leads to a conscious understanding of the meaning of their intentions and compares them with reality - the environment, their own capabilities and the desired result.

3. The emergence of purpose, gives the opportunity to see and understand the meaning of movement in space and time. The goal paves the vector of personality orientation and gives meaning to the action. That is, it is possible to assume that the meaning of personality goes hand in hand with the emergence of purpose.

4. Then, to meet a certain goal, a person sets specific goals. Goals can be divided into several tasks and actions. Goals and objectives - are more technical in nature to achieve the main goal.

That is, meaning-making is a process of awareness of one's needs and goal setting, construction of a mental prognostic model in reality to achieve the desired result through the implementation of certain tasks, goals and actions [1,2].

I.P. Pavlov in his work "Reflex of the goal" writes that biologically the human reflex to achieve the desired goal: "Human life is to pursue all sorts of goals: high, low, important, empty, etc., and all degrees of human energy are used. At the same time, it is noteworthy that there is no constant relationship between the energy expended and the importance of the goal: a lot of energy is spent on completely

empty goals, and vice versa. The same is often observed in an individual who, for example, works with the same fervor for both large and empty purposes. This suggests that the very act of desire must be separated from the meaning and value of the goal, and that the essence of the matter lies in the desire itself, and the goal is a secondary matter. " [3].

In our opinion, I.P. Pavlova writes about the state when a person acts automatically; under the control of their unconscious trains. This mechanism of action is called a dynamic stereotype. Dynamic stereotype is a consistent chain of conditioned-reflex acts, which are carried out in a clearly defined, fixed in time order and are the result of a complex systemic response of the body to a system of positive (reinforced) and negative (or inhibitory) conditioned stimuli. an example of complex synthesizing activity of the cortex, it is the basis for the formation of habits in humans, the formation of a certain sequence in labor operations, the acquisition of skills and abilities. Walking, running, jumping, skiing, playing the piano, using a spoon, fork, knife while eating, writing are all skills that are based on the formation of dynamic stereotypes in the cerebral cortex [4]. That is, having mastered certain skills and abilities, a person could function all his life on the basis of already learned skills, but what happens when stereotypical reactions do not meet the demands of the situation? When were the skills formed irrelevant and the person is in the grip of his automatisms, because he is guided by existing neural networks without changing stereotypical reactions?

Let's look at an example of an eating disorder. Suppose that a person has an inner urge (unconscious need) to adjust their diet towards a healthier, but has not yet formulated a meaningful decision about changes in eating behavior and has no stated goal. In this case, seeing a useless, but familiar to her food, a dynamic stereotype is triggered. The area of the brain is activated with the accumulation of already formed neural connections that are responsible for automatic reflex reactions to "grab food", ie a person acts reflexively - eats his usual food, although not useful to him.

But the human brain is neuroplastic. Neuroplasticity is a property of the human brain, which is the ability to change under the influence of experience, to restore lost connections after injury or to respond adaptively to external influences [5]. That is, if a person has brought to mind an urgent need - the acquisition of new skills, then there is an opportunity to change stereotypical behavior and not be captive to the "goal reflex" according to IP Pavlov. Of course, the "goal reflex" is an extremely important evolutionary stage in the development of the human brain, but we must admit that sometimes it plays a nasty joke on us. As you know, the formation of new neural connections is achieved by repeated new actions, which are developed only consciously and purposefully, have a clear plan and tasks - through a clear vision of meaning.

Thus, meaning-making is the process of bringing to consciousness the needs, outlining the goal to achieve the desired result through the setting of certain tasks, goals and actions.

References

1. Klyueva KE, Yakovitskaya LS Features of spiritual development of law enforcement officers. Actual problems of psychological support of official activity of

law enforcement officers: coll. thesis II International. scientific-practical conf. (Kyiv, October 28, 2021). Kyiv: State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 2021. P.118–121.

2. Yakovitskaya LS Creation of new meanings as a mechanism of self-realization of a university teacher in scientific and technical activities. Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological Sciences Series. 2017. Vip. 1. P.143–147.

3. Correspondence IP Pavlova and VM Molotov in 1934-1935.

4. Starushenko LI Clinical anatomy and physiology of man: Textbook. manual, K.: USMP, 2001. P. 215-216.

5. Joyce N. Self-recovery of the brain. Kyiv: Nash Format, 2020. 450 p.

*Scientific supervisor: Yakovytska L.S.,
Doctor of Sciences, Professor*

UDC 159.9:316.6 (043.2)

Kravchenko Y.I.

National Aviation University, Kyiv

TO THE PROBLEM OF PSYCHOLOGICAL READINESS FOR FATHERHOOD

Parenthood as a socio-psychological phenomenon is a relatively independent subsystem in the family system. As a complex organized socio-psychological phenomenon, it includes a set of values, attitudes and expectations, parental feelings, positions of responsibility and style of family upbringing, and is analyzed in relation to individual and personal characteristics of man or woman, the family system as a whole (as a single spouse). plan of value orientations, parental positions, feelings), in relation to parental families and society. Parenthood is a part of the personal sphere of women and men, namely, a systemic education that includes needs, values, motives and ways of their implementation, as well as a system of child-parent interaction [1].

Psychological and pedagogical incompetence of parents has a negative impact on the full development of the child's personality and the stability of the family, and therefore the formation of psychological readiness for parenthood is crucial. [2] One of the important factors in the formation of parenthood readiness is the influence of the parental family and family upbringing. From A. Andreyko's point of view, the readiness of fatherhood is influenced by the child-parent relationship, ie the relationship with parents (emotionally balanced, concentration, etc.) and parental positions (subordination, emotional distance, alienation, etc.). It is known that in most cases, the partner chooses a life partner with a similar childhood or with the same set of family problems [3]. And not the least role is played by the fact that, according to the order of birth, the child is a partner in the paternal family, whether she has gained experience of communicating with the opposite sex (brother or sister).

The "script matrix" used to create the script contains messages from parents about how to live, how to behave in certain situations, what are the permissions and prohibitions, certain patterns of behavior, norms, morals, feelings, are acceptable or unacceptable. According to E. Bern, the simplest and most straightforward embodiment of the life scenario - the parental scenario, is a repetition of the line of life of parents, with girls repeating the fate of the mother, and boys - the father, or other important

adults, if the family was incomplete or parents were present. children sporadically. If parents perform their functions inefficiently, their children will not be psychologically ready for parenthood. It is very important that a young man or girl under 18 (the period when E. Bern is assigned a "parental scenario") be able to rethink the "parental scenario" and consciously choose their own course of action in both future work and family life [4].

Understanding between parents, support, self-realization, balance of family and personal, meaningful leisure, joint participation in raising children, equal distribution of homework as components of the idea of gender equality, create a family environment conducive to child development, rights, harmonious personality. Protective factors that support future parents are family unity, social support, religious orientation.

References

1. Bochelyuk V.Y. Suchasni pidhody do phormuvannia shlubno-simeynyh uyavlen ta maybutniogo batkivstva u molodi [Modern approaches to the formation of marital and family ideas and future fatherhood in youth.] Socio-psychological features of self-realization of the individual in modern society: a monograph / ed. VY Bochelyuk//. Severodonetsk: SNU named after V. Dalya, 2016. S. 35–49.
2. Bunina L.M. Usvidomlene batkivstvo yak socialno-pedagogichne yavische [Conscious parenting as a socio-pedagogical phenomenon.] /Bunina L.M.// Bulletin of Luhansk State Pedagogical University named after Taras Shevchenko. Series: Pedagogical sciences. 2003. №7. Pp. 18–20.
3. Andreyko A.V. Batkivstvo yak psyhologichnyi fenomen. [Fatherhood as a psychological phenomenon.]/Andreyko A.V. // Scientific notes of the GS Kostyuk Institute of Psychology of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine / [ed. SD Maksimenko]. K.: Millennium, 2006. Issue. 29. pp. 57–63.
4. Bondarchuk OI Family psychology. K.: MAUP, 2001. 196 s.

*Scientific supervisor: Litvinchuk L.M.,
Doctor of Sciences, Professor*

UDC 159.947.5(043.2)

Kurylenko V.S.

Kohut V.I.

National Aviation University, Kyiv

DIAGNOSIS OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS WITH THE USE OF PROJECTIVE METHODS

In modern Ukrainian psychology, interpersonal relationships hold a significant place in human life. And of course, we should remember V. Myasishchev, who believed that the first thing that defines a person – "...his relationship with man, it is also a relationship...".

Relationships seem to emotionally color any connection between a person and other people and the world around them. Even indifference towards someone or something is an attitude.

In other words, relationships are part of any human interaction: direct and indirect, physical and emotional.

Analyzing the importance of interpersonal relations in the socio-psychological literature, G.Andreeva notes that they study the system of social relations in advance: in one row, or at the same time, at the same time; as a reflection in the consciousness of social relations (Platonov, 1974). She herself says that: "... the nature of interpersonal relations can be properly understood if they are not equated with social relations, but see in them a special set of relationships that arise from them . . .".

Looking at interpersonal relations, as a specific concept related to the subject of "psychological relations" (according to the concept of V.Myasishchev), N.Obozov notes: "Interpersonal - interrelated relations - languages". They show a constant connection and a variable (which connects the activity of not only one of the parties).

In the study of interpersonal relationships, two factors are often identified: dominance-subordination and friendliness-aggression. It is these factors that determine the general impression of a person in the processes of interpersonal perception. M. Argyle calls them one of the main components in the analysis of the style of interpersonal behavior and the content can be correlated with two of the three main axes of the semantic differential of Charles Osgood: evaluation and strength. In a long-term study conducted by American psychologists led by B. Bale, the behavior of a group member is assessed by two variables, which are analyzed in three-dimensional space formed by three axes: domination-subordination benevolent attitude. aggressive, emotionally analytical.

Psychodiagnostics of interpersonal relations is important for a practical psychologist. At present, there are quite a number of specific methods in psychology that allow us to study them.

V.Bystpitskas and G.Homentauskas single out the following grounds for the systematization of these methods: "...who wants from his precise awareness of the mechanisms on which the psychological reality is based on the mechanisms".

The study helped to theoretically substantiate the basics of interpersonal relationships, as a system of needs, motives, motivations of a person, which is determined by the installation.

We analyzed the psychological content of the problem of each test subject with following tests: "Projective test of egocentric associations (TEA)" determined the level of egocentric orientation of test subjects and showed all the results in percentage terms in the table.

The second method of "Q-sorting" of behavioral trends in the group, where each test subjects determined his "ideal self" or as seen by others. All results were also derived as a percentage.

We analyzed all the options of influencing a person, and how a person can change their own behavior, role, thoughts and beliefs in accordance with the observed norms and assessments of others.

*Scientific supervisor: Yakovytska L.S.,
Doctor of Sciences, Professor*

Nosal M. I.

National Aviation University, Kyiv

SOCIAL AND EMOTIONAL INTELLIGENCE AS COMPONENTS OF SOCIAL GIFTEDNESS

The urgency of this problem is based on the lack of theoretical and practical research on certain quantitative and qualitative indicators of social giftedness. The current war situation in the country has created challenges for the Ukrainian people in terms of consolidation, intra-group solidarity, and the cessation of internal strife. This requires not only a conscious civic position, but also work on yourself in the direction of developing social, emotional intelligence, ability to social adaptation, forecasting, empathy. After all, our country needs to rebuild, to develop rapidly, and intensive changes create a need for people not only to objectively perceive the social problems that arise as a result of this development, but also to solve them successfully.

Social abilities consist of such psychological components as social creativity, social analytical properties, emotional intelligence, ability to dominate and influence others and psychological maturity, which indicates the development of social orientation and features of internal regulation of personality. It also shows that intelligence is aimed at achieving high positive results in the field of social interaction.

Social intelligence includes two interrelated factors: social knowledge and socio-cognitive flexibility. To describe the concept of social intelligence, A.I. Savenkov identified three groups of criteria for his description: cognitive, emotional and behavioral.

Cognitive criteria include: social knowledge; social memory; social intuition; social forecasting. Emotional ones include: social expression; empathy; ability to self-regulate. Behavioral ones include: social perception; social interaction and social adaptation.

Emotional intelligence acts as a specific cognitive ability of a person, which is aimed at understanding and managing emotions. The emergence of the concept of "emotional intelligence" is accompanied by a long path of research: the gradual transition from the study of individual emotional reactions and human intelligence to a new level, combining these areas into a single phenomenon.

Studies of different methods of analysis of this problem show that the commonality of different concepts is to understand this psychological innovation as the ability to recognize, understand and manage emotions in both intrapersonal and interpersonal.

Thus, based on the above, we can conclude that social intelligence determines the success of communication and social adaptation, takes place in the structure and social talent of the individual. Social intelligence combines and regulates the cognitive processes associated with the reflection of social objects. The processes that shape it include: social sensitivity, social perception, social memory and social thinking.

Emotional intelligence can be seen as a substructure of social intelligence, which is usually defined as persons' ability to understand, accept and manage emotional states

and feelings, both their own and others, which develop in communication and professional life.

*Scientific Supervisor: Vlasova-Chmeruk O.M.
Senior Lecturer*

UDC 159.9 (043.2)

Serediná O.D.
National Aviation University, Kyiv

TO THE PROBLEM OF PSYCHOLOGICAL PROVISION FOR STUDENT LEARNING EFFECTIVENESS

Due to the constant socio-economic changes in society, the labour market is intensively demanding both the competence of workers and their personal qualities. Therefore, psychological and pedagogical science faces the problem of psychological provision of students' learning efficiency, because it is during this period that young people master their future profession, as well as form and develop necessary personal qualities, which will become the guarantee of professional self-actualization in the future.

The effectiveness of learning activity is one of the characteristics of activity, defined primarily by academic performance, i.e., the level of learning achievements, which are assessed by a certain number of points. Students with academic performance, according to the results of our theoretical and empirical research, are characterized by certain personal characteristics that constitute the main components of personality (according to A.G. Kovalev): high level of aspiration (self-consciousness); found meaning of life and satisfaction with its results (personality orientation); high level of intellectual abilities (ability). Therefore, on this basis, to ensure the psychological effectiveness of students' learning we should focus on the formation of the above-mentioned personal components in young people, which is possible with the understanding of their essence.

Thus, self-consciousness is the highest level of consciousness, which focuses on a person's reflection of himself/herself, the core of which is the self-assessment of the individual, i.e., the assessment of oneself, one's own capabilities, etc. It is a person's awareness of their identity, i.e., the understanding and perception of themselves as a stable, definite unit that remains under any conditions. Self-consciousness includes cognitive, emotional and volitional forms of manifestation, the basis of which is the self-esteem of the individual and the level of pretension (aspiration). Self-esteem is regarded as a person's assessment of him/herself, abilities, traits, etc., and is reflected in the pretension level, which is a 'threshold', assessment of their ability to perform tasks of a certain level of difficulty. It also, according to I. James, underlies the concept of 'self-respect', according to which in order to maintain self-esteem one must either increase efficiency (success) of activity or decrease the level of pretensions. Self-esteem can be adequate and inadequate, global and partial, given its correspondence to a person's real capabilities and assessment of the self as a whole or of individual aspects of it. The formation of adequate self-esteem and the level of pretensions should be based on the development of a person's ability to reflect.

One of the most socially determined components of personality is its orientation, which determines its content side - a system of motives that determine the selectivity of its attitudes and activity. Broadly speaking, a personality orientation is identified with a person's motivational sphere and is determined by needs, which are an objective necessity for something in order to provide a better life-support. One of the important components of a personality orientation is the meaning of life, i.e., a person's perception of his/her purpose, meaningful values, the reason for life, etc. The essence of value orientations is the meaning of life, which is associated with the peak of personal development, realization of individuality, abilities, productivity of life in general, which in turn determines the effectiveness of any activity (O.P. Khokhlina). The foundation for the formation of meaningful life orientations is socialization, in the process of which a personality assimilates different cultural norms and spiritual values, becomes a "product of self-education" in self-development, builds a certain worldview - a system of ideas about the reality, etc.

Abilities are a set of properties that ensure a certain ease and high level of quality in mastering and performing an activity. Abilities are based on the qualities of the mental processes that provide them. Among the abilities there are general (intellectual) abilities, which are defined as the ability to different types of activity, and special abilities characterizing the ability to specific activities: mathematical, architectural, musical, etc. (S.L. Rubinstein).

Thus, to summarise the material presented, we can conclude that in order to ensure the psychological effectiveness of students' learning, the focus should be on developing their self-consciousness, personality orientation and intellectual abilities, which is based on becoming capable of reflection, choosing the meaning of life and forming intellectual qualities.

*Scientific Supervisor: Khokhlina O.P.,
Doctor of Sciences, Professor*

UDC 615.851 (043.2)

Yeremenko K.K.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

THE ROLE OF PETS IN PSYCHOEMOTIONAL SUPPORT OF PEOPLE DURING THE WAR IN UKRAINE

Pet therapy, or animal therapy, which is a kind of treatment with the use of animals, is considered to be a separate therapeutic approach and a method of clinical psychology. According to scientific articles, there are significant accomplishments of pet therapy while treating anxiety disorders, depression, PTSD, fears, insomnia, during physical therapy for children suffering from cerebral palsy, Down syndrome etc. [1].

Nowadays it is relevant to research the potential benefits of pet therapy for psychological self-treatment. It is not about involving specially trained animals in medical and psychological procedures, but about pets (companions) who provide a human with companionship and communication. Undoubtedly, communication with pets gives a human positive emotions, which is very resourceful while experiencing hard traumatizing events. A lot of Ukrainians have been forced to flee from their homes

since the beginning of the war. Some of them managed to retrieve their pets as well, which was highlighted in various information resources [3].

Among the positive effects taken from communication with animals there are the following:

1. Interaction with animals brings joy, calmness, and relaxation. Physical contact with a pet causes psychophysiological changes, such as the drop of cortisol level and the rise of oxytocin, dopamine, prolactin levels [2]. It positively influences physical health of a person, improves their immune system, relieves pain and stress.

2. Pets are excellent therapists as they listen closely to their owners. It has been confirmed that being next to pets people are more likely to open up, it is easier for them to talk about emotional and personal matters [2].

3. Looking after a pet, such as feeding, walking, is a daily routine which stabilizes psychoemotional state and brings discipline and rhythm into life. This helps feel the control over at least small part of life while experiencing extreme and undefined conditions. A person gets a can-do feeling, and that improves their well-being.

4. A pet is a stable, emotionally-attached association with home for a person who has fled it. It is a remedy for a person who is far from home.

There is another side of the topic. The refugees who couldn't retrieve their pets having chosen to save their own lives or their children's lives are experiencing a burden of survivor guilt. The bullying of these people on social media doesn't solve the problem, but repeatedly traumatizes the ones who worry about their pets. The rational solution in this case will be an answer for the question 'How can I solve the issue with abandoned pets?', such as adopt, volunteer etc.

References

1. Romanenko, Ye., Koliadenko, N. (2021). Teoretychne obgruntuvannia zooterapevtychnykh vtruchan shchodo psykhoemotsiinoho stanu osobystosti. [Theoretical justification of zootherapeutic interventions regarding the psychoemotional state of personality] *Naukovi perspektivi – Scientific perspectives*, 5 (11), 425-436.
2. Hunjan, U. G., & Reddy, J. (2020). Why companion animals are beneficial during COVID-19 pandemic. *Journal of Patient Experience*, 7(4), 430-432.
3. Sait hazety «Vechimii Kyiv» [News cite Evening Kyiv]. Retrieved from <https://vechirniy.kyiv.ua/news/62748/>

*Scientific supervisor: Vlasova-Chmeruk O.M.
Senior Lecturer*

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

УДК 352.07:316.772 (043.2)

Антонов Д.В.
Національний авіаційний університет, Київ

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У квітні 2014 р. Кабінетом Міністрів України була затверджена концепція реформування місцевого самоврядування, якою передбачено децентралізацію влади на місцевому рівні. Компетенції самоврядних органів реформованих територіальних громад визначають закони «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та «Про співробітництво територіальних громад». Одним із напрямів реформування місцевого самоврядування є адміністративно-територіальні зміни, пов'язані із формуванням органів місцевого самоврядування та посиленням їх ролі в управлінні територіями на принципах народовладдя. В умовах розвитку цифрового суспільства, глобалізації усіх соціально-економічних процесів виникає необхідність створення і формування дієвого інформаційного простору територіальної спільноти – об'єднаної територіальної громади. Пріоритетне місце у розбудові ефективної комунікативної системи органів місцевого самоврядування посідають інформаційно-комунікативні технології, які дозволяють всебічно розкрити наявний потенціал територіальної громади.

Питання комунікації – дуже важливий аспект життя об'єднаної територіальної громади. Але тут важливо не забувати, що ця комунікація не повинна зводитись тільки до процесу інформування громадськості про вже прийняті рішення чи реалізовані проєкти. Сучасним інструментом розвитку місцевого самоврядування в умовах швидких змін зовнішнього середовища, викликаних розвитком інноваційних технологій і пов'язаної з цим невизначеності, відіграє стратегічне управління – процес прийняття та здійснення стратегічних рішень, що базується на співставленні власного потенціалу з можливостями та зовнішніми загрозами [1, с. 9-10]. Здійснення стратегічного управління, без сумніву, не можливе без реалізації стратегічних комунікацій.

Комунікація – це двосторонній процес і для його успішного реалізування необхідно застосовувати підхід, орієнтований на аудиторію, який забезпечує зворотний зв'язок, а не односторонню передачу інформації. Стратегічні комунікації – це управлінський підхід, при якому комунікації стають інструментом досягнення цілей (поточних чи майбутніх) та реалізації завдань для налагодження конструктивного діалогу та партнерства в громаді між владою, громадськістю та бізнесом. Ще одним важливим аспектом є те, що стратегічні комунікації – це ще й діяльність з вивчення громадської думки, метод залучення громадськості до процесу прийняття рішень на регіональному рівні, моніторинг

настроїв у громаді, а також забезпечення міжособистісного діалогу між керівниками та жителями громади. Комунікаційна стратегія, зазвичай, представлена у якості внутрішнього документа, повинна служити керівництвом для будь-якої діяльності в галузі засобів масової інформації та зв'язків з громадськістю.

Серед інструментів комунікації з громадою варто виокремити: розбудову системи комунікації; формування міжособистісної довіри та налагодження співпраці; удосконалення транспортного сполучення; створення корпоративної культури в громаді; покращення комунальної інфраструктури; створення успішного державно-приватного партнерства; покращення благоустрою території; відродження історичного центру (міста, села, селища) тощо.

Для досягнення визначених стратегіями і програмами цілей має бути сплановано комунікаційний процес, що передбачає узгодження позицій органу влади і територіальної спільноти. Ця потреба особливо актуалізується на місцевому рівні, де влада максимально наближена до громадянина, що передбачено реформою децентралізації, а запит на отримання якісної та своєчасної інформації про її діяльність є об'єктивним правом кожного члена територіальної громади.

Отже, місцеве самоврядування є своєрідним комунікаційним майданчиком взаємовідносин між громадянським суспільством і державою, тому формування довіри громадянами до органів публічної влади напряму залежить від того, наскільки ефективно працюють і взаємодіють органи місцевого самоврядування з населенням.

Список літератури

1. Сементина Н.В., Фіалковська А.А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посібн. Київ : ФОП Гуляєва М.Н., 2019. 244 с.

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 352.07(477.81):316.77(043.2)

Бергаш А.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА СУСПІЛЬСТВА (на прикладі Рівненської обласної ради)

Управління державою, у тому числі управлінські процеси в місцевих громадах, неможливо уявити без комунікації, адже вона є формою взаємодії усіх суб'єктів та об'єктів управління. Це пов'язано з тим, що демократичний режим не може існувати без погоджених позицій у постійному діалозі між владою і суспільством. Саме завдяки комунікації відбувається інформування населення, структур влади, інститутів громадянського суспільства.

До визначення поняття «комунікація» існує два наукові підходи: персоніфікований (або інтуїтивістський) та інформаційний (або технологічний) [1, с. 194]. Так, О. Рудинська та С. Яроміч, представники персоніфікованого підходу, відзначають, що комунікація – це обмін інформацією, на основі якого керівник отримує дані, необхідні для ухвалення рішень, і доводить їх до працівників організації [2, с. 94]. У свою чергу, Д. Екк Клаус, представник інформаційного підходу, розглядає поняття «комунікація» як потік і обмін інформацією всіх видів і за всіма напрямками, яка зумовлює якість контактів і зв'язків по всій організації, які виникають завдяки їй, але і впливають на неї [3, с. 26].

Комунікативний процес у цілому розглядається як «процес, у ході якого дві чи більше особи обмінюються й осмислюють отриману інформацію, мета якої полягає в мотивуванні певної поведінки чи впливу на неї» [4].

А. Мельник, А. Васіна, Н. Кривокульська стверджують, що «здійснення комунікацій в державних установах і організаціях покликано забезпечити виконання наступних функцій: інформаційної; мотиваційної, контрольної, експресивної» [5].

Одне з головних завдань органів місцевого самоврядування – надання публічних (громадських, муніципальних, соціальних, адміністративних, управлінських та ін.) послуг населенню з метою забезпечення задоволення його потреб у різноманітних сферах життєдіяльності. Реалізація зазначених завдань, в свою чергу, потребує відповідного комунікативного забезпечення. Саме інформація і комунікація виступають основою процесу надання послуг [6]

На рівні місцевих органів влади комунікативні процеси складаються між декількома учасниками, серед яких місцеві державні адміністрації, підрозділи центральних органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та суспільство.

Правильно організована комунікація дає змогу не лише розповсюджувати інформацію серед різних груп населення, а й залучати членів громади до процесу ухвалення рішень. Саме за допомогою ефективної комунікації можна отримувати зворотний зв'язок від різних груп громадськості, досягти відкритості та встановити довіру [7].

Аналіз інформації, розміщеної на офіційному вебсайті Рівненської обласної ради (<https://ror.gov.ua/>), дає змогу стверджувати, що у органах місцевого самоврядування комунікативні процеси є невід'ємною складовою їх діяльності. Так, безпосередньо між учасниками органів влади комунікація здійснюється за допомогою тематичних вебінарів, колегій, сесій, засідань; зі ЗМІ – за допомогою інтерв'ю, участі у телемарафонах; із суспільством – за допомогою спілкування в соціальних мережах (серед них Facebook та Telegram) та офіційного вебсайта, з міжнародними організаціями – за допомогою відповідних звернень та участі у конгресах.

Яскравим прикладом комунікативного процесу з суспільством у Рівненській обласній раді є висвітлення інформації на офіційному вебсайті. На сайті висвітлюються останні новини області та важливі оголошення та повідомлення (від області та держави). Наприклад, обласна рада сповіщає жителів громади про важливу інформацію від держави, нові закони та законопроекти: права та

соціальні гарантії переселенців, нововведення під час воєнного стану (звільнення благодійників від оподаткування, штрафування ФОПів за відмову від проведення розрахунків банківськими картами, підвищення пенсійних гарантій учасникам територіальної оборони та інше).

Висвітлюються також головні новини та повідомлення від обласної ради – надання безкоштовних юридичних послуг переселенцям, виділення грантів на реалізацію проєктів та інше. Крім того, рада висвітлює останні новини, які стосуються життя в області, серед яких новини про врятовані життя медиками, фестивалі, виставки, вистави для дітей, старт нових проєктів на державному та обласному рівнях (проєкти «Прихисток», «Від серця до серця», «Етноосвіта: всі вукопчці», «Арт-обійми») та багато інших [8].

Прикладом комунікативного процесу між представниками державних органів влади можуть стати вебінари (низка вебінарів на тему «Господарська діяльність в умовах воєнного стану») [8], планові та позапланові сесії, засідання ради та окремих комісій (бюджетні слухання), колегії (підсумкова колегія про підсумки роботи галузей господарського комплексу області та виконання місцевих бюджетів за 2021 рік) [8].

Представники ради здійснюють активну комунікацію зі ЗМІ. Наприклад, Олексій Бучинський, заступник голови Рівненської обласної ради, взяв участь у телемарафоні на одному з загальноукраїнських телеканалів й розповів про те, чим живе область на шостому тижні війни.

Рівненська обласна рада здійснює комунікацію з міжнародними організаціями, яка можлива, наприклад, за допомогою участі у сесіях міжнародних фондаций (участь депутата обласної ради у сесії Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи) та звернень (звернення обласної ради до лідерів світових держав та керівництва НАТО з вимогою про закриття неба над Україною) [8].

Отже, комунікаційний процес відіграє вагомий роль у роботі органів місцевого самоврядування та забезпечує сталий взаємозв'язок між органами управління, інститутами громадянського суспільства та громадою. Комунікація у Рівненській обласній раді має досить високий рівень в усіх напрямках (з органами державного управління, ЗМІ, суспільством, міжнародними організаціями) та в основному здійснюється за допомогою офіційного вебсайту, сесій та тематичних вебінарів.

Список літератури

1. Туріяньська М.М. Комунікації в системі управління знаннями: *Вісник економічної науки України*, 2011, 194-196 с.
2. Осовська Г. В. Комунікації в менеджменті: Курс лекцій. Київ: «Кондор», 2003. 218 с.
3. Клаус Д. Екк Знання як нова парадигма управління. *Проблеми теорії та практики управління*, 1998. № 2. 68-73 с.
4. Комунікації у менеджменті. *Бібліотека економіста*, 2003. URL: <https://library.if.ua/book/36/2433.html>
5. Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Кривокульська Н.М.. Менеджмент державних установ і організацій: навч. посіб. // За ред. А. Ф. Мельник. Київ : ВД «Професіонал», 2006. 464 с.

6. Терещенко Д.А. Організаційно-правове забезпечення комунікативної діяльності місцевих органів влади : дис. канд наук з державного управління: 25.00.02: Харківський РІДУ. Харків, 2009. 207 с.

7. Боцюрків М., Коник Д., Головенко Р. Комунікація органів місцевого самоврядування : практичний довідник для посадових осіб. 2019. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17769>

8. Офіційний вебсайт Рівненської обласної ради. URL: <https://ror.gov.ua/>

*Науковий керівник: Курченко Т.С.,
канд. іст. наук, доцент*

UDC 005.92; 930 25 (043.2)

Bozhko M.G.

National Aviation University, Kyiv

ORGANIZATION OF DOCUMENTATION SUPPORT OF HUMAN RESOURCES

At present, no enterprise can function without a department, subdivision or service which, although an independent structural element, is connected with other divisions of the organization by document flows on personnel management and personnel policy. Personnel service is a set of specialized structural elements of the company and all officials who must manage staff in the framework of personnel policy. It is possible to compare with the "mirror", which immediately forms an opinion about the company, its leaders and future opportunities [1, p. 37-40].

The main task of such services which may include staffing agencies or companies to improve the skills of employees is to keep personnel records. This type of record keeping is a specific activity which although it takes place according to the rules and principles of general record keeping, but covers the issues of documenting and organizing work with documents concerning the personnel of the organization (or system) on hiring, transferring, firing or accounting, etc. [1, p. 42]. The human resources department concludes an employment contract or contract with the employee, acquaints the person with the rules of procedure, working conditions, job responsibilities and prospects for professional growth. In addition, the HR department is often approached by employees for the necessary advice or documents, such as job descriptions, characteristics, travel arrangements, vacations or transfers to another position. That is why the organization of personnel records management is extremely important for effective personnel management.

However, to begin with, it is necessary to provide the human resources department with the necessary documents, according to which further work will be organized, as well as which will be used as a basis for the organization of personnel records management. It is clear that the most important part of the documentation of the personnel management department are the laws and bylaws of Ukraine, which establish the organization and activities of the administrative apparatus, as well as acts of state executive power, local and regional government on personnel management. The Code of Labor Laws of Ukraine is an extremely necessary normative document in the work

of the personnel service. State standards and other current regulations on work with personnel, standard provisions on personnel service, relevant instructions are the next most important for the organization of personnel service. At the enterprise level, the necessary documents are administrative documents of the higher and the institution itself, the instructions of the head [1, p. 43].

Consider, for example, a particularly important document regulating the main tasks, functions, rights and responsibilities of the personnel department, namely the "Regulations on Personnel Service", which is developed in accordance with the "Model Regulations on Personnel Management Service of the State Body", approved by the order of the National Agency of Ukraine for Civil Service of 03.03.2016 [1, p. 45].

Each organization needs to develop its own "Regulations", which will regulate the main issues of the organization of the personnel management unit, taking into account the specifics of the activities of this organization. The structural elements of this document are: general provisions; tasks of the department; department functions; rights and responsibilities of the department; interaction with other departments. The regulations are approved by the head of the enterprise, it should provide for varying degrees of detail of the normative act depending on the level of the governing body. In addition, the existing "Staff Regulations" and standard qualifications define the specific responsibilities and rights of each employee, and provide for monitoring their implementation. That is, on the basis of these two documents will be developed job descriptions of employees of the personnel department, which are necessary for the further successful functioning of the personnel service [2, p. 24-25].

Thus, the organization of documentation support of personnel services is impossible without a set of legislative, regulatory and administrative documents. The "Regulations on Personnel Service", which is a fundamental document and on the basis of which job descriptions of the company's staff will be developed, is extremely important.

References

1. Palekha Y.I. Personnel record keeping: textbook manual. Kyiv: Lira-K, 2009. – 475 p.
2. Kozoriz V.P., Lapytska N.I. General and HR management. Kyiv: MAUP, 2002. – 168 p.

*Scientific supervisor: Yurchenko O. A.,
Ph.D. in Historical Sciences, Associate Professor*

УДК 339.13.012.42:004.9(043.2)

Бородай М.С.

Національний авіаційний університет, Київ

КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

Ігрова індустрія з кожним роком стає все більш популярною, а отже, виникає потреба в інформаційних підприємствах та інформаційному продукті.

Джерельну базу дослідження склали праці В.В. Дергачової та В.О. Мельник [1], Г.В. Костюк та І.О. Дубровської [2], О.В. Цимбаліст [6]; офіційні вебсайти «GameInformer» [4], «Eurogamer» [3], архів журналу «Шпіль!» [5]. Розглянуто сучасні конкурентні стратегії: диференціації, ментального айкідо, управління змінами на ринку, стратегічні альянси, управління взаємовідносинами з клієнтами [2].

Стратегія диференціації – стратегія придбання або зміцнення конкурентної переваги, що передбачає орієнтацію діяльності компанії на збільшенні своєї цінності для клієнта шляхом пропонування продукту або сервісу високої якості з високим рівнем супутніх послуг за виправданими цінами. Конкурентну перевагу отримує той товар, унікальність якого для споживача має більшу цінність. Стратегія дає можливість стати лідером в уже існуючій ніші чи створити власну.

Сутність стратегії ментального айкідо полягає в тому, щоб нейтралізувати сильні сторони конкурента й використовувати дії самого конкурента для перемоги над ним. Одна з форм прояву такої стратегії – перехід від конкуренції до співробітництва шляхом погодження інтересів з конкурентами і укладення з ними відповідних ділових стратегічних альянсів.

Управління змінами – це процес, який дозволяє організації змінити будь-яку частину своєї структури, щоб ефективно функціонувати в умовах постійних змін. Це й передбачає стратегія управління змінами, яка необхідна для забезпечення організації провідних позицій на ринку за умови збереження власних конкурентних переваг.

Стратегічні альянси стають важливою складовою корпоративної стратегії, тому що дозволяють компанії швидко і з найменшими витратами увійти на іноземний ринок. Стратегічний альянс – це довгострокова угода між двома або більше самостійними підприємствами зі співпраці в галузі збуту продукції, наукових досліджень та дослідно-конструкторських розробок, виробництва продукції, технологічного розвитку тощо.

Суть стратегії управління взаємовідносинами з клієнтами полягає в тому, що головним є покупець, і успішний розвиток компанії залежить від якості його обслуговування, у тому числі грамотно побудованих комунікацій. Правильно побудовані взаємини, засновані на персональному підході, запевнюють клієнта у його значущості, підвищують довіру до фірми, стимулюють співпрацю. У масштабі організації вся зібрана інформація піддається аналізу, на основі якого розробляються довгострокові плани розвитку.

Використання тієї чи іншої конкурентної стратегії розглянемо на прикладі інформаційних видань, що спеціалізуються на тематиці комп'ютерних ігор.

Історія українських видань, присвячених ігровій тематиці, нерозривно пов'язана з розвитком кіберспортивного суспільства. Поступово великі компанії почали бачити в ігровій аудиторії потенціал, що призвело до появи такого журналу, як «Шпіль!» [5]. Він був унікальним виданням, що використовував стратегію управління взаємовідносинами і запам'ятався, насамперед, своїми дотепними рецензіями, в яких проглядалось звернення до читача на «ти» та фірмовий неповторний гумор. Журнал закрався у 2015 р. з офіційним поясненням – «фінансові труднощі».

Видання «GameInformer» – американський щомісячний паперовий журнал про комп'ютерні ігри, що містить статті, новини, посібники та огляди комп'ютерних ігор під різними платформами та жанри, а також самих ігрових консолей. Заснований у серпні 1991 р. компанією FuncoLand, журнал має більше 3 млн підписників, що робить його найбільшим ігровим журналом. Використовує стратегію диференціації за допомогою розширення можливості придбати підписку через Gamestop/EB Games у таких країнах: Канада, Італія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Німеччина, Швейцарія та Австрія [4].

«Eurogamer» – сайт, зосереджений на новинах про відеоігри, оглядах [3]. Gamer Network заявив, що Eurogamer став найбільшим відвідуваним незалежним сайтом тематики відеоігор у Європі та першим сайтом, який віддав свій трафік незалежній перевірці системою ABC Electronic. Основна аудиторія вебсайту з Великої Британії та Ірландії. У 2007 р. Eurogamer отримав нагороду Games Media Awards у категоріях Best Games Website, News, and Best Games Website та Reviews & Features і продовжував її вигравати з 2008 р. до 2013 р., що стало першим прецедентом за історію існування нагороди. Eurogamer є основним сайтом родини вебсайтів, пов'язаних із відеоіграми; між 2006 і 2012 рр. було запущено кілька сестринських сайтів, що працювали іншою мовою та були орієнтовані на певну країну. Як і «GameInformer», цей журнал намагається розширити свою аудиторію за рахунок надання можливостей користування неанглономним споживачам.

Отже, найактивніше інформаційні підприємства використовують стратегії диференціації та управління взаємовідносинами з клієнтами, намагаючись віднайти власний унікальний продукт або створити власну нішу. Більшість не вступають у відкриту конкуренцію з опонентом і намагаються уникати конфліктних ситуацій, зводячи точки дотику до мінімуму. Прагнуть зачепити дотичні сфери життя та не обмежують свою діяльність лише ігровою інформацією. Враховуючи досвід закордонних видань, для українських підприємств, що працюють на ринку комп'ютерних ігор, корисною може стати стратегія ментального айкідо – перехід від конкуренції до співробітництва і укладення відповідних стратегічних альянсів для зміцнення своїх позицій на ринку. Досить добре себе зарекомендувала стратегія управління взаємовідносинами з клієнтами, адже головне завдання журналу – задовольнити потреби суспільства у певній інформації. Щоб виграти конкурентну боротьбу, компанія має не тільки залучати нових клієнтів, а й не втрачати тих, яких уже має.

Список літератури

1. Дергачова В.В., Мельник В.О. Теоретичні основи формування конкурентних стратегій підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2017. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22537> (дата звернення 26.12.2021).

2. Костюк Г.В., Дубровська І.О. Дослідження сучасних конкурентних стратегій. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4589> (дата звернення 26.12.2021).

3. Офіційний сайт Eurogamer: URL: <https://www.eurogamer.net/> (дата звернення 06.02.2022).

4. Офіційний сайт GameInformer. URL: <https://www.gameinformer.com/> (дата звернення 27.12.2021).

5. Офіційний сайт Шпіль! : архів. URL: <https://web.archive.org/web/20140923174213/http://shpil.com.ua/category/magazine/> (дата звернення 06.02.2022).

6. Цимбаліст О.В. Формування конкурентної стратегії підприємства. Управління розвитком. 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_13_47 (дата звернення 26.12.2021).

*Науковий керівник: Халецька Л. П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК [005.92:004.63]:3.075.2(043.2)

Войнорович А.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток та глобальне впровадження новітніх інформаційних технологій створили умови, коли життя як людини, так і суспільства в цілому, є майже не мислимим без використання мобільного телефону, комп'ютера та Інтернету. А, отже, питання інформатизації, зокрема, впровадження системи електронного документообігу, є вкрай актуальними сьогодні не лише в сфері приватного бізнесу, а й в сфері ефективного функціонування центральних органів виконавчої влади України. Варто наголосити, що відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» система таких органів достатньо розгалужена й включає в себе: міністерства; інші центральні органи виконавчої влади, такі як державні комітети та інші органи, статус яких прирівнюється до державного комітету; центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом.

Відповідно до Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року, визначаються загальні засади функціонування та використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади. Варто зазначити, що ця Інструкція поширюється на всі електронні документи, що створюються, відправляються або одержуються й центральними органами виконавчої влади України.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про електронні документи та документообіг» електронний документообіг – це сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

Проаналізуємо практику використання системи електронного документообігу на прикладі Міністерства освіти та науки України, яке є складовою системи центральних органів виконавчої влади України. Перехід до електронного документообігу в Міністерстві освіти і науки України значно спростив процедуру створення, приймання, зберігання, накопичування і відправки документів (звернень, постанов, резолюцій, протоколів та ін.) та вдосконалив комунікацію із заявниками. Завдяки єдиному програмному забезпеченню СЕД АСКОД, яке було розроблене для центральних органів виконавчої влади України, була створена база для швидкої передачі документів між Міністерством освіти, Офісом Президента, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України та іншими міністерствами. Контролюють роботу програмного забезпечення ІТ-відділи установ, які підтримують працездатність сервера, слідкують за внутрішнім переміщенням документів та налагоджують системні проблеми, які можуть виникати під час або після створення документа. Метою створення такої системи є забезпечення руху документів, скорочення терміну підготовки та прийняття рішень шляхом автоматизації процесів колективного створення та використання документів в органах державної влади.

Таким чином, на прикладі Міністерства освіти та науки України, можна констатувати, що центральні органи виконавчої влади України користуються виключно власними продуктами, розробленими українськими програмістами. Досвід застосування програмного забезпечення СЕД АСКОД є позитивним для використання в урядових органах управління, що пояснюється високою функціональністю та зручним використанням.

*Науковий керівник: Клиніна Т.С.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 351.86:355.244(043.2)

Гарбар В.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ЦЕНТР СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Презентований 31 березня 2021 року при Міністерстві культури та інформаційної політики України Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки є одним з найдієвіших механізмів проти дезінформації, робота якого направлена на комунікаційну протидію зовнішнім загрозам, зокрема – інформаційним атакам Російської Федерації [1].

Основними напрямками роботи Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки є: розвиток стратегічних комунікацій (створення контрнарративів РФ, проведення інформаційних кампаній, застосування українських нарративів у щоденну комунікацію Уряду); протидія дезінформації та формування стійкості до неї; постійні сповіщення про інформаційні атаки проти України на ресурсах Центру, зокрема на web-порталі, Telegram-каналі та FB-сторінці; підвищення освіченості населення про гібридні загрози (розробка та проведення тренінгів для громадян країни та державних службовців, зокрема для представників комунікаційних підрозділів); регулярне інформування про

гібридну агресію з боку Росії на міжнародному рівні та створення механізмів протидії дезінформації спільно з міжнародними партнерами [2].

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки співпрацює з міжнародними партнерами, яких регулярно інформує про зловмисну діяльність агресора, ділиться та спільно з партнерами розробляє рекомендації щодо виявлення та протидії дезінформації, формування стійкості до неї [4].

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки постійно проводить онлайн-події та тренінги з різних тем, серед останніх: публічна онлайн-подія «Злочини на Донбасі: чи вдасться Росії перекласти відповідальність на Україну», 18 лютого 2022 р., гострою темою звучали злочини підтримуваних РФ угруповань на Донбасі, фейки російської пропаганди та причини загострення інформаційного протистояння навколо гуманітарної ситуації на сході України.

22 лютого 2022 р відбулася публічна онлайн-подія «Дезінформація – інструмент війни: вчимося розуміти, як нами маніпулюють», ціллю якої було навчити громадськість розпізнавати фейкову інформацію про збройні конфлікти та відрізнити її від правдивої, не дозволяти дезінформації впливати на життя. Під час заходу пояснювалося, чому не варто поширювати панічні настрої всередині держави [2].

На основі викладеного зазначимо, що Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки посідає провідну роль в інформаційній війні проти РФ, проводить ретельний аналіз інформації, яка потрапляє в інформаційне поле українців, викриває сутність російської пропаганди.

Список літератури

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://portal.rada.gov.ua/fsview/151884.html> (дата звернення: 18.04.2022).
2. Офіційний сайт Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. URL: <https://spravdi.gov.ua/razom/>.
3. Пелепейченко Л. М. Стратегічні комунікації силових структур України в сучасному соціальному контексті. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2017. № 1(21). С. 34-41.
4. Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України № 2 від 14.01.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/2-2015-%D0%BF>.

*Науковий керівник: Бем Н.В
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004.738.1:[37.091.217:642.5](043.2)

Гура В.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА «ЗНАЙМО» ТА ЇЇ РОЛЬ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ШКІЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним із головних завдань сучасної освітньої політики в Україні та організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах є збереження

здоров'я та формування здорового способу життя серед підростаючого покоління. Важливими складовими цього процесу є організація харчування учнів дошкільних закладів та закладів загальної середньої освіти, дотримання фізіолого-гігієнічних норм, забезпечення дітей натуральними продуктами із високою харчовою та біологічною цінністю, формування у дітей свідомого ставлення до власного здоров'я, прищеплення основ здорового способу життя та культури харчування з раннього дитинства.

Наразі навчальні заклади послуговуються ще старими нормами харчування дітей, що склалися в радянські часи. Харчування не є збалансованим, веде до ожиріння, не відповідає сучасному баченню лікарями і дієтологами потреб дитячого організму. Крім того, в родинях також існує застаріле бачення дитячих потреб у здоровому харчуванні, відсутність сучасного погляду на дитяче меню і корисність деяких видів продуктів. Отже харчування родин також потребує суттєвої корекції у сторону оздоровлення. Системно вирішити це питання покликана Програма здорового харчування в закладах середньої освіти України, ініційована Першою леді України Оленою Зеленською і підтримана українськими законодавцями, органами виконавчої влади, громадськими організаціями та активістами, міжнародними фундаціями. Реформу впроваджують Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства та Державне агентство з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів України.

Місія реформи – підвищити обізнаність школярів та батьків про здорове харчування, поширити інформацію про правильні харчові звички та впливати на харчову поведінку громадян. Метою реформи є поліпшення загального рівня харчування в українських школах та покращення якості їжі, харчової цінності та продовольчої безпеки в закладах середньої шкільної освіти.

У 2019 р. під час підготовки до впровадження реформи спільно з Міністерствами економіки, освіти і науки та Міністерством охорони здоров'я було проведено комплексне вивчення системи харчування в українських школах. Для опитування було відібрано 500 шкіл в яких навчалось близько 300 тисяч учнів.

2020 рік став першим кроком до реалізації реформи. Указом Президента України від 25.05.2020 № 195/2020 була затверджена нова Національна стратегія держави з питань безпеки та здоров'я у школах 05.08.2020 р. Кабінетом Міністрів України було впроваджено план заходів щодо реформування системи шкільного харчування (розпорядження КМУ від 05.08.2020 р. № 1008-р) [1]. Оновлене меню шкільної їдальні стартувало в травні 2021 року.

У 2020 році під егідою Першої леді України Олени Зеленської, яка патронує проведення реформи, було розпочато реалізацію реформи шкільного харчування та її широкомасштабну підтримку і популяризацію в суспільстві. Олена Зеленська зазначала, що після року роботи над реформою відбулось розширення її мети. Реформа має змінити не лише те, що подають на стіл, а й саму культуру харчування маленьких українців, їхні харчові звички [2].

Перед Міністерством економіки постало завдання розробити та затвердити низку відповідних нормативних документів, які б змінили шкільне харчування та

запровадили сучасні та ефективні процедури організації безпечного харчування у закладах освіти. Так було розроблено і затверджено: методичні рекомендації щодо методології особливостей здійснення закупівель у сфері організації харчування в закладах освіти; санітарний регламент та нові гігієнічні вимоги до виробництва та обігу харчових продуктів на потужностях, розташованих у закладах загальної середньої освіти; методичні настанови щодо розроблення, запровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках закладів освіти тощо.

Одним із напрямів реалізації програми є її активне позиціонування у публічному та медійному просторі. До прикладу, протягом 2021 р. було проведено серію регіональних форумів за загальною назвою «Реформа системи шкільного харчування», метою яких була популяризація положень програми серед освітян, органів місцевої влади та батьків школярів. Упродовж серпня-листопада було проведено 4 форуми у різних містах України. Регіональні форуми відбулися в Бучі, Одесі, Дніпрі та у Львові. Олена Зеленська, виступаючи на першому форумі, який відбувся 13 серпня у місті Буча під Києвом, повідомила, що з моменту впровадження реформи було модернізовано харчоблоки у 1809 закладах освіти за рахунок 400 млн. грн. державних дотацій для шкіл. Голова Кабінету Міністрів України Денис Шмигаль, який був присутній на третьому форумі (8 жовтня 2021р. м. Дніпро) зазначив, що у 2020-2021 р. було у цілому модернізовано 2624 шкільних харчоблоків. Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет, виступаючи 12-13 листопада на форумі у Львові, повідомив, що станом на кінець жовтня 2021 р. в закладах освіти відремонтовано додатково 1298 харчоблоків, закуплено 953 холодильників та 1821 одиниць іншого кухонного обладнання. Укріплення матеріальної бази шкільних їдалень, без сумніву, є важливим елементом реалізації завдань реформування системи шкільного харчування, але не менш важливою складовою реформи є впровадження у світогляд освітян, адміністрації шкіл, батьків ідей здорового харчування.

Нещодавно розпочала роботу інформаційна платформа про організацію здорового і раціонального харчування у школах «Знаймо» – znaimo.gov.ua. Назва платформи «Знаймо» розшифровується як «знаємо, що їмо». Платформа «Знаймо» – це спільний проект українських громадських організацій, українських державних органів, міжнародних партнерів та компаній в рамках реформи шкільного харчування. Основна місія платформи – інформувати administratorів освіти, керівників навчальних закладів, вчителів та батьків про зміни в системі харчування та передові практики організацій шкільного харчування. Платформа містить всю ключову інформацію про реформу, правові основи її реалізації, навчальні матеріали, поради щодо організації діяльності шкільних їдалень, приклади передового досвіду шкільних закладів України, технологічні карти страв, меню для шкільних їдалень, розроблене кращими кухарями країни із урахуванням потреб дитячого організму та настанов дієтологів, тощо. Окремий розділ платформи містить інформацію орієнтовану саме на батьків учнів: матеріал, який допомагає краще зрозуміти особливості здорового харчування, роль різноманітного харчування у становленні дитячого організму, ризики

нездорового харчування та ожиріння, поради, як допомогти дітям звикнути до здорового харчування [3].

Платформа «Знаймо» розроблена за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, швейцарсько-українського проєкту DECIDE («Децентралізація для розвитку демократичної освіти»), який впроваджує консорціум ГО DOCCU («Розвиток громадянських компетентностей в Україні»), Цюрихського педагогічного університету (PH Zurich, Швейцарія), а також українсько-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» («Скорочення поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань в Україні»), який впроваджується консорціумом організацій – GFA Consulting Group, Університетськими клініками Женеви/Hôpitaux Universitaires de Genève, Благодійним фондом «Здоров'я жінки і планування сім'ї» та компанією One Health за підтримки Швейцарської Конфедерації). Технічним розробником платформи є компанія SoftServe.

Отже, реформа шкільного харчування спрямована на формування в суспільстві правильних харчових звичок, налагодження системи здорового харчування дітей та відповідно створення безпечного та здорового освітнього середовища в Україні. Завдяки активній організаційній роботі органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, міжнародних та вітчизняних фондаций, а також потужній інформаційній підтримці ідей реформи, в Україні стартувала не тільки революція в системі шкільного харчування, а й почались суттєві зрушення у поглядах суспільства на роль культури харчування в процесі формування здорової нації.

Список літератури

1. Про затвердження плану заходів з реформування системи шкільного харчування: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 1008- р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1008-2020-p#Text>

2. Олена Зеленська взяла участь у презентації плану заходів з реформування системи шкільного харчування . Офіційний інтернет портал-представництво Президента України Володимира Зеленського. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-vzyala-uchast-u-prezentaciyi-planu-zahodiv-z-68641>.

3. «Знаймо» платформа про здорове шкільне харчування. Офіційний вебсайт. URL: znaimo.gov.ua

*Науковий керівник: Курченко Т. Є.,
канд іст. наук, доцент*

УДК 651:004(043.2)

Давидюк Н.М.
Національний авіаційний університет, Київ

СЕРВІСИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ

Електронний документообіг є компонентом системи електронного урядування та забезпечує циркуляцію документів, які виступають основою сучасної форми взаємодії держави та суспільства.

Система електронного документообігу – це програмне забезпечення, яке організовує життєвий цикл електронних документів.

Розглянемо найпопулярніші сервіси електронного документообігу в Україні:

1. «Document.Online». Кожен з тарифів сервісу дає можливість створювати шаблони документів, а також зберігати їх у різних форматах. Сервіс дає можливість налаштувати маршрут погодження та підписання документів. Також підприємство може скористатись функцією спільного редагування проєктів документів, що полегшує командну роботу в дистанційних умовах. До недоліків можна віднести те, що через сервіс неможливо подати звіт в контролюючі органи. Даний сервіс встановлюється на пристрій, незалежно від операційної системи.

2. «Вчасно». До основних функціональних можливостей відносять: обслуговування хмарного архіву; забезпечення зручного пошуку документів; моніторинг статусу підписання; збереження на локальному носії або можливість роздрукувати; можливість підтвердити юридичну значимість в будь-який час. Документи зберігаються протягом часу, визначеного законодавством України, навіть якщо користувач припиняє користуватися цим сервісом. До недоліків відносять те, що потрібно встановлювати додаткове програмне забезпечення та проводити додаткові налаштування пристрою користувача.

3. «FREDO ДокМен». До основних можливостей сервісу можна віднести: створення документів за шаблонами; пакетна робота з документами; робота з кваліфікованим електронним підписом всіх основних акредитованих центрів сертифікації ключів. Через сервіс можна здійснити імпорт документів будь-якого формату для підписання кваліфікованим електронним підписом (далі – КЕП). Далі документи можна відправляти на довільні електронні адреси, підписувати та шифрувати файли будь-якого формату і відправляти їх контрагентам, які користуються FREDO ДокМен, М.Е.Дос, Сота, FlyDoc.

4. «FREDO Звіт». Сервіс створений для формування та подачі звітності в різні державні органи з можливістю отримати квитанцію про відправку таких звітів. Документи можна підписувати КЕП, здійснювати пакетну обробку та перевірку заповнення файлів. Через сервіс можна здійснювати реєстрацію податкових документів через Єдиний реєстр податкових накладних.

5. «ІТ Користувач ЦСК-1». Сервіс створено на замовлення Державної фіскальної служби України. Через сервіс можна накладати КЕП або печатки на будь-які електронні повідомлення та здійснювати криптографічний захист інформації через направлене шифрування. Функціонал сервісу направлений на роботу з КЕП, тому він дозволяє здійснити генерацію ключів, резервне копіювання або знищення особистого електронного ключа.

Електронний документообіг стає більш актуальним, тому кожен з представлених сервісів допомагає автоматизувати документообіг, зробити його надійним та захищеним.

*Науковий керівник: Клиніна Т.С.,
канд. іст. наук, доцент*

Дика В.С

*Національний авіаційний університет, Київ***НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Затвердження оновленої редакції Національної стратегії у сфері прав людини у березні 2021 р. зумовлене необхідністю вдосконалення діяльності держави з охорони та забезпечення прав та свобод людини, створення ефективних механізмів правового захисту громадян, а також необхідністю вирішення системних проблем у цій сфері. Знаходження оптимальної моделі реалізації прав людини стала нагальною проблемою для України. Пострадянська модель правового захисту населення не вирішує більшості проблем суспільства. Сьогодні вона не ефективна, про це свідчить криза правової системи в державі та недотримання прав українців. Доказом цьому слугує велика кількість позовів до Європейського суду з прав людини. Більшість з них пов'язана з подіями 2014-2015 рр., окупацією Криму і частини Донецької та Луганської областей, появи в Україні значної кількості внутрішніх переселенців, початком російської агресії проти України, тощо.

Стратегічна ціль Національної стратегії у сфері прав людини - підвищення рівня освіченості громадян у сфері прав людини, реалізація захисту прав людини в державі, формування у громадськості культури поваги до прав людей. Відповідно до своїх завдань Національна стратегія спрямована на об'єднання громадськості, навколо проблем захисту громадянських прав та свобод, що реалізуються та захищаються на підставі принципів рівності та відсутності будь якої дискримінації в суспільстві [1]. Для реалізації даної стратегії Україна опирається на рекомендації та досвід зарубіжних організацій – Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі.

12 травня 2021 р. було ухвалено постанову Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини». Метою діяльності групи є: створення експертного органу завданням якого є контроль за виконанням стратегії, аналіз проблем, що виникають під час реалізації стратегії та налагоджування роботи експертного органу. Міжвідомча робоча група має базувати свою діяльність на статистичних даних, результатах соціологічних опитувань, моніторингових процедурах за додержанням прав і свобод людей, опитуваннях громадської думки тощо [2].

Точкою відліку реалізації Стратегії було розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р. В якому вказано, що органам влади, міністерствам та органам місцевого самоврядування потрібно виконати план дій у рамках бюджетних функцій, в тому числі за кошти міжнародних організацій та інших не заборонених законом джерел надходження коштів. На державному вебсайті України «Урядовий портал» опубліковано план дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 рр. [3]. Також було

розроблено порядок дій на основі Указу президента України [4], на створення домовленості для продуктивної міжвідомчої взаємодії з реалізації стратегічних цілей Національної стратегії у сфері прав людини протягом 2021-2023 рр. Основним завданням плану дій є розробка законопроектів для компенсації завданих збитків від насильницьких правопорушень. План також передбачає підготовку задокументованих медичних шаблонів для протоколювання при жорсткому поводженні з людьми та запровадження покарань за скоєння діянь по відношенню до порушення прав громадян країни.

У першій фазі реалізації Національної стратегії передбачається імплементація положення Всесвітньої програми освіти в галузі прав людини. В основу цієї програми покладена ідея розвитку культури прав людини за допомогою дошкільної, середньої та вищої освіти. Основні методи та принципи навчання спираються на міжнародні стандарти, Хартію Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти в галузі прав людини. Останній документ має пряме відношення до виховання поваги прав людини в демократичному суспільстві, формування рівного доступу до освіти, що є наріжним каменем демократичного суспільства. Мета хартії - представити кожному громадянину у своїй державі можливості вільної та доступної освіти. Ще одним важливим документом для впровадження Національної стратегії у сфері прав людини в Україні є Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам – членам співтовариства, в яких наголошується на ролі Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці спеціалістів. Цей документ спонукає держави затвердити та створити єдину систему підготовки правників в університетській освіті та просувати ідею правової держави через усю систему освітніх закладів не правничої сфери.

Одним із завдань стратегії є залучення до систематичної просвітницької роботи, щодо обізнаності про права та свободи людини, громадських об'єднань і організацій що працюють із різними категоріями громадян за віком, мовними ознаками, обмеженими можливостями до комунікації, фізичними проблемами, тощо. В контексті реалізації цього завдання з 1 січня 2021 р. розпочато спільний освітній проєкт між Адвокатським об'єднанням AVER LEX та міжнародною благодійною організацією СОС Дитячі Містечка України. Проєкт розроблений з цілю ознайомити дітей та молодь з основами правових знань та підвищити їх обізнаність у сфері прав та свобод людини.

Для контролю за ситуацією у сфері прав людини в Україні було створено громадську платформу «Національний індекс прав людини». Мета платформи - координація моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини. Вебсайт, створений Українською Гельсинською спілкою з прав людини, грає важливу роль у популяризації ідей і завдань Національної стратегії. Результати моніторингу ситуації у всіх регіонах України із реалізації Національної стратегії постійно розміщуються на Інтернет-ресурсі громадської платформи, здійснюється її інформаційна підтримка.

Таким чином, Національна стратегія у сфері прав людини спрямована на об'єднання суспільства навколо ідеї правової держави, поглиблення знань у сфері прав і свобод людини, що реалізуються та захищаються на підставі принципів та завдань рівності та не дискримінації суспільства. Кабінет Міністрів

України, опираючись на міжнародні стандарти та документи у сфері прав і свобод людини, на даний момент сформував план дій з реалізації Національної стратегії розрахований на 3 роки. Організовано міжвідомчу робочу групу яка буде здійснювати моніторинг процесу реалізації стратегії. Наразі Міністерство юстиції України проводять тематичні засідання з метою обговорення, уточнення та доопрацювання шляхів реалізації та інформаційної підтримки стратегії.

Список літератури

1. Національна стратегія у сфері прав людини. Офіційний вебсайт Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/cat_497

2. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2021-%D0%BF#Text>

3. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року №756-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2021-%D1%80#Text>

4. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 23 червня 2021 року № 756-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021>

*Науковий керівник: Курченко Т.Є.
канд іст. наук, доцент*

УДК 005.92; 930 25 (043.2)

Калашнюк В. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ВІД ЗАГРОЗ У ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ

Інформаційна безпека це набір технологій, стандартів та адміністративних практик, необхідних захисту даних. Іншими словами, інформаційна безпека являє собою збереження, захист інформації та її найважливіших елементів, включаючи системи та пристрої, які дозволяють використовувати, зберігати та передавати цю інформацію.

Інтернет є небезпечним каналом для обміну інформацією, що призводить до високого ризику вторгнення або шахрайства, таких як фішинг, віруси в мережі, троянські програми, «хробаки» тощо.

Найбільш поширеними наразі є такі інформаційні загрози: організація зовнішніх атак на корпоративну мережу; несанкціонований доступ до мережі організації з боку робочих станцій, віддалених і передавальних серверів, включених в мережу інтернет; втрата інформації в каналах інтернет-зв'язку в результаті зараження шкідливими програмами; несанкціонований програмно-

апаратний доступ до інформації, що знаходиться в каналі зв'язку інтернет; несанкціонований доступ до інформації, розміщеної на віддалених і передавальних серверах інтернет; збір та моніторинг мережевої інформації в інтересах третіх осіб [2].

Для захисту передачі даних використовується багато методів, включаючи шифрування та інженерну розробку. Нині основна увага приділяється як профілактиці, так і захисту в реальному часі як відомих, так і нових загроз. Для забезпечення захисту інформації потрібно виконати рекомендації щодо засобів захисту: провести ретельний аналіз і вилучення конфіденційної інформації з підключеної мережі або персонального комп'ютера; проконсультуватися з фахівцями, що займаються інформаційною безпекою.

Можна виділити програмно-технічні, адміністративно-законодавчі та змішані засоби захисту.

Програмні засоби захисту передбачають:

- використання антивірусів. У їхнє завдання входить знаходження, видалення або ізоляція програм, які визначаються як шкідливі;

- застосування «пісочниці». Це інструменти для роботи із сумнівними програмами у віртуальному просторі;

- використання брандмауерів. Такі програми призначені для стеження за трафіком. До їх завдання входить повідомити, якщо на комп'ютер починають надходити незрозумілі сигнали з неперевіраних джерел;

- застосування DLP- та SIEM-систем. Перша програма не дає копіювати інформацію на сторонні носії, наприклад флешку; друга відслідковує запити до бази даних та повідомляє, якщо вважає ситуацію підозрілою.

Це лише основні типи існуючих на сьогоднішній день програмних засобів захисту.

Адміністративні засоби захисту передбачають:

- укладання офіційних договорів про нерозголошення. Співробітники повинні розуміти, що на них є велика відповідальність;

- створення системи ступенів доступу. Кожен працівник повинен мати власний обліковий запис та пароль. Доступ до конфіденційної інформації повинні мати тільки ті, кому вона необхідна для роботи. Сучасне ПЗ дозволяє зі 100%-й ймовірністю обчислити, з якого конкретно комп'ютера стався злом або витік інформації [3].

Незважаючи на істотні загрози, що виходять з інтернету, сьогодні реально створити систему безпеки, що ефективно працює. Перше, що потрібно зробити, провести іт-аудит безпеки даних, підключити програми на ПК, що дозволяють зберегти конфіденційну та будь-яку іншу важливу для бізнесу або приватного життя інформацію.

Список літератури

1. Князев А. А. Інформаційна війна *Енциклопедичний словник ЗМІ*. Бішкек: Видавництво КРСУ, 2002. 1440 с.

2. Кочарян А. Б. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі: навч.-метод. посіб. Київ, 2011. 100 с.

З. Хорошко В.О., Чередниченко В. С., Шелест М. С. Основи інформаційної безпеки : підручник / за ред. В. О. Хорошка. Київ : ДУІКТ, 2008. 186 с.

Науковий керівник:

Юрченко О.А.,

канд. іст. наук, доцент

УДК 364.144 (477)

Капустіна В. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНІ НЕРІВНОСТІ: РИЗИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Нерівність людей у суспільстві, її причини та наслідки, а також конфлікти, що нею актуалізуються, були і залишаються чи не головною сферою теоретичних та емпіричних студій у галузі соціологічної науки. **Адже серед головних проблем сучасності є нерівність** як основна диспропорція у суспільстві. Нейл Смельзер називає соціологію наукою про нерівність. У **доповіді Римського клубу 2020 р. було зазначено, що нерівність – один із трьох головних викликів для людства. Йдеться, насамперед, про нерівність економічну, соціальну, політичну та етнокультурну.** Крістін Лагард назвала нерівність найголовнішим викликом сучасної цивілізації. Йдеться як про нерівність між країнами, яку практично неможливо зупинити, так і про нерівність всередині кожної країни.

Однак, коло нерівностей розширюються і усе частіше говорять про нові нерівності. Серед них: нерівний доступ до якісної середньої та вищої освіти; нерівні можливості реалізації у професійній сфері; нерівний доступ до сегментів ринку праці, що забезпечують високооплачувану та престижну роботу; нерівний доступ до зайнятості взагалі та працевлаштування «по душі»; нерівні можливості щодо створення власного бізнесу; нерівний доступ до влади, до політичної участі, участі в управлінні місцевими громадами; нерівні можливості виїзду за кордон (на тимчасову роботу, навчання тощо); нерівний доступ до споживчого ринку; нерівні можливості якісного відпочинку, користування висококоштовними рекреаційними установами; нерівний доступ до якісних медичних послуг; нерівні можливості щодо забезпечення особистої безпеки та безпеки своєї сім'ї, зокрема нерівний доступ до засобів особистого захисту (вогнепальної зброї тощо); нерівні можливості використання ІТ, інтернет-ресурсів, цифрова нерівність; нерівний доступ до культурних ресурсів (театрів, музеїв, інших культурних закладів); нерівні можливості щодо екологічної безпеки, в тому числі доступу до екологічно чистих продуктів харчування; нерівність можливостей, пов'язана з мовними компетенціями, тощо.

Проблема соціальної нерівності перебуває у полі зору усіх суспільних наук. Значний інтерес проявляють соціологи, які, по-перше, проєктують реальну нерівність на соціальну структуру суспільств, на процеси соціальної стратифікації й мобільності; по-друге, досліджують і оцінюють форми суб'єктивного сприйняття нерівності, зіставляють їх із фактичними

соціокультурними контекстами соціальної поведінки, оцінюють імовірність виникнення відповідних колективних дій, соціальних конфліктів і революційних потрясінь. Актуальність теми соціальних нерівностей підтверджує низка соціологічних досліджень. Зокрема, «Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством» (2018), здійсненого Соціологічною асоціацією України за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження». У листопаді 2019 р. Інститут соціології НАН України та кафедра соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія» провели опитування за модулем «Соціальна нерівність», що його організовує Міжнародна програма соціальних досліджень (ISSP) раз на десять років. А у лютому 2021 р. вийшла друком монографія «Динаміка сприйняття соціальної нерівності в Україні: за даними Міжнародної програми соціальних досліджень 2009 і 2019 років».

Поділяємо думку професора О. Куценко, яка визначає поняття «соціальних нерівностей» як таке, що описує форму соціальної диференціації індивідів та їхніх груп, яка є укоріненою в соціальних відносинах у конкретному суспільстві й характеризується різними можливостями доступу до значущих соціальних благ, необхідних для забезпечення життя, а також соціальних та індивідуальних досягнень в суспільстві [1]. Наголосимо також, що у соціологічному вимірі нерівності переважно бачиться як стратифікація шансів і можливостей у доступі до обмежених «благ» або «ресурсів». Це підтверджують дані ООН, згідно з якими в Україні у 2015 р. понад 80% населення жило за межею бідності, а прожитковий мінімум у країні наближався до порогу бідності африканських держав, хоча ще в 2012 р. лише 15% українців жили за межею бідності [2].

Класична тріада соціальної нерівності зводиться до нерівного доступу до багатства, влади та слави – трьох фундаментальних благ, яких прагне людина. Прояви соціальних нерівностей в сучасному українському суспільстві присутні у «старих» нерівностях у класових, статусних, гендерних, вікових, громадянських та регіональних вимірах; «нових» нерівностях, які утворюються під впливом інформаційних, техніко-технологічних змін, реконфігурації глобально-регіональних залежностей і тисків, посилення політико-економічних альянсів, неформальних практик, соціальних ризиків реформ та їхньої відсутності. Зазначимо, що у 2009 р. модель крайньої нерівності в Україні обирали 63% громадян, тобто у півтора рази частіше, а на 5-му, середньому шаблі уявної соціальної драбини бачили себе 20%, у 1,6 рази рідше, аніж у 2019 р. [3].

Проблеми соціальної нерівності у сучасному українському суспільстві набули небезпечних масштабів. Україна за нерівністю, що визначена за заробітками, значно випереджає не тільки ті країни, яким притаманна помірна або слабка нерівність, а навіть і США, які визнані країною з високою нерівністю. На думку академіка Е. Лібанової «українці дуже болісно сприймають нерівність. Її, звичайно, потрібно долати. Проте головне – нерівність не повинна перетворитися на кастову, бо зараз вона дуже глибоко вкорінюється в нашому суспільстві» [4]. Основою усіх проблем України Е. Лібанова називає глибоку нерівність, яка продовжує збільшуватися в країні, породжує і тотальну недовіру, і соціальний нігілізм. Понад те, в Україні ситуація із соціальною нерівністю прихована за завісою непрозорості.

Ключовим видом нерівності є нерівність за доходами. Якщо в Скандинавських країнах 10% доходів найбільш забезпечених громадян втричі перевищують доходи біднішої половини всього населення, в ЄС – учетверо, у США – усемеро, то в Україні ця різниця досягає 13 разів, а конкретно в Києві – у 21,5 рази [4]. Якщо ж розглядати співвідношення середніх заробітків (йдеться виключно про легальні заробітки) 1 % найбагатших людей до середніх заробітків найбідніших 50 %, то у Скандинавії перевищення становить 7 разів; в Європі – майже 12; в США – 24; в Україні – майже 45; у Києві – понад 95 (!) разів [4]. Надзвичайно важливою проблемою сучасного українського суспільства стало підвищення соціальної напруженості, що викликана поглибленням соціальної нерівності в Україні, появою нових форм нерівності її громадян, що виявляються у нерівному доступі українців до різноманітних соціальних ресурсів. З початком пандемії COVID-19 з'явилися нові соціальні нерівності, пов'язані з дистанційним навчанням, якість якого **викликає сумніви та підкреслює** соціальну нерівність, адже не у кожного є комп'ютер та доступ до інтернету.

Соціальна нерівність по-різному сприймається різними групами, у різний час та в різних соціальних системах. Якщо громадян просили в опитуванні вибрати одну з моделей, що описує розподіл людей в суспільстві, то найчастіше (43%) вони обирали ту, де нечисленна еліта нагорі, небагато людей посередині, а значна більшість – унизу. Водночас 10% українців вважають, нібито більшість людей займають середні позиції в суспільстві, а модель розподілу нагадує ромб [3].

На фоні того, що молоді люди відчувають дедалі більші острахи щодо власного фінансового стану, проблема нерівних фінансових можливостей також загострюється в суспільстві. Дві третини опитаних міленіалів (69%) та представників покоління Z (66%) у світі вважають, що статки й доходи розподіляються нерівномірно в суспільстві. Фінансову нерівність відмічає значно більший відсоток українців – 88% міленіалів та 84% представників покоління Z [5].

Близько 30% респондентів в світі та 40% в Україні проголосували або іншим чином підтримали політиків, які хочуть зменшити нерівність доходів. Приблизно 60% респондентів у світі та понад 60% в Україні вважають, що вирішенню цієї проблеми могло би суттєво допомогти законодавство, яке б обмежувало розрив між рівнем винагороди керівників та середнім розміром винагороди працівників, а також законодавство, яке зобов'язує бізнес виплачувати працівникам принаймні мінімальну суму, необхідну для життя (в Україні цей показник дещо нижчий – 48% міленіалів та 58% представників покоління Z). А більше половини респондентів ефективним заходом вважають впровадження загального базового доходу [5].

Підсумовуючи зазначимо, що нерівність є однією з головних проблем сучасного українського суспільства. *Основними наслідками нерівності є прихована нерівність у розподілі доходів, консервування бідності, макроекономічна нестабільність, звуження можливостей економічного зростання і поширення корупції, тотальна недовіра до влади.* Причинами соціальної нерівності в українському суспільстві виступає низка негативних чинників: глибока соціально-економічна криза, низька ефективність інститутів державного управління, корупція, падіння курсу гривні, недосконала судова

система, нерівність громадян перед законом, зростання майнового розшарування та соціальної несправедливості, незавершеність більшості з проголошених реформ, російсько-українська війна, окупація Криму тощо.

Список літератури:

1. Куценко О. Множинні нерівності: трьох-компонентна методологія соціологічного вивчення. нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання тези доповідей та виступів учасників конгресу соціологічної асоціації України. Харків, 12–13 жовтня 2017 року. Харків, 2017. С.28.

2. Борщ Я. 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26959841.html> [Дата звернення:03.02.2022].

3. Самохвалова Л. Сергій Макєв, соціолог, професор. В умовах пандемії люди ніби заново оцінюють значимість такого блага як здоров'я. 23.02.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3195128-sergij-makeev-sociolog-profesor.html> [Дата звернення:03.02.2022].

4. Лібанова Е. М. Надмірна соціально неприйнятна нерівність: головний виклик для українського суспільства. Вісник НАН України. 2017. № 05. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/122133> [Дата звернення:13.02.2022].

5. Міленіали та представники покоління Z наполегливо закликають до впровадження соціальних змін і підвищення соціальної відповідальності – десяте дослідження «Делойт». URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/press-releases/in-its-10th-year-the-deloitte-global-millennial-and-gen-z-survey-reveals-two-generations-pushing-for-social-change-and-accountability.html> [Дата звернення:13.02.2022].

*Науковий керівник: Фостер Л.Ф.,
канд. соц. наук, доцент*

УДК{004.738.5:316.472.4}:930.25(043.2)

Касян Л. Г.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЦДКФФА УКРАЇНИ ІМ. Г. С. ПШЕНИЧНОГО

Сьогодні при переході до інформаційного суспільства виробляється нове розуміння архіву як суб'єкта інформаційних процесів. Дослідженню місця архівів у інтернет-середовищі, створенню електронних інформаційних ресурсів і сервісів, особливостей презентації архівних документів присвячено низку праць українських та зарубіжних дослідників. Зокрема, функціонування вебсайтів вітчизняних архівних установ розглянуто у роботах Т. Білушак [2], Л. Божук [3], І. Тюрменко [5], використання соціальних мереж висвітлюється у розвідках В. Бездрабко [1], О. Левчук [4].

Для наукового обґрунтування результатів дослідження використання соціальних мереж в інформаційно-комунікаційній діяльності ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного застосовано метод історично-джерелознавчого пошуку, який дозволив визначити стан наукового вивчення використання інтернет-ресурсів та мереж у діяльності архівних установ; метод емпіричного спостереження та описування, аналізу та синтезу було використано для виявлення специфіки інформаційного наповнення офіційної сторінки архіву в мережі «Фейсбук».

Офіційна фейсбук-сторінка ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного була створена у березні 2021 р. Станом на квітень 2022 вона має 1822 підписника. У оформленні обкладинки використано зображення носіїв аудіовізуальних документів: кіноплівок, фотопозитивів, платівок, касет та ін., які зберігаються в архіві. Профіль сторінки представлено офіційним логотипом установи. Це сприяє впізнаваності бренду й просуванню візуального образу архіву, як найбільшої скарбниці аудіовізуальної інформації в державі. Профіль містить вичерпну інформацію про установу: адресу, години роботи, інформацію про контакти (контактні телефони, адреса електронної пошти), посилання на вебсайт архіву. Зворотній зв'язок забезпечується через можливість відправлення повідомлення месенджером, телефонний дзвінок та власне коментарі під публікаціями, що дозволяє швидко і оперативно реагувати на запити користувачів.

Публікації на сторінці зазвичай містять вербальну і візуальну складові (фото, відео), характеризуються оригінальністю тексту, інформативністю, чіткістю та лаконічністю. Найчастіше повідомлення презентують архівні документи, інформують про віртуальні виставки, добірки та огляди документів при цьому обов'язково присутнє посилання на вебсайт архіву, де представлено ці інформаційні продукти у повному обсязі. Такий підхід сприяє активнішому поширенню інформації та залученні більшого трафіка на сайт установи. Публікація архівних документів, присвячених певним подіям, явищам та персоналіям здійснюється планово за календарним принципом. Контент сторінки також включає інформацію про діяльність архіву (події, заходи, зустрічі), створення і наповнення електронних ресурсів (наприклад, електронного онлайн-каталогу), особливості комплектування і поповнення архівного зібрання. Такі повідомлення часто публікуються за принципом «анонс–реліз–постреліз». Реакцією на повідомлення є не лише вподобайки користувачів, а коментарі та численні репости й переходи на сайт. Нова інформація в стрічці з'являється в середньому 3-4 рази на тиждень. Крім переважаючого власного контенту сторінка містить також репости зі сторінки Державної архівної служби України.

Отже, представництво ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного у мережі «Фейсбук» є ефективним інструментом для популяризації і просування своїх фондів, продуктів та послуг. Аналіз присутності архіву в соціальних мережах вбачається перспективним напрямом у подальшому вивченні інформаційно-комунікаційної діяльності архіву.

Список літератури:

1. Бездрабко В. Соціальні мережі й архівні практики. Архіви України. 2021. № 3 (328). С. 16–35.

2. Білушак Т. Використання digital-маркетингових комунікацій в стратегії популяризації архівної інформації. Науково-практичний журнал «Архіви України». 2020. № 4 (325). С. 71–83.

3. Божук Л. Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія. Вип. 3 (130). 2016. С. 14–18.

4. Левчук О. В. Соціальні мережі як інструмент реалізації інформаційно-комунікаційних та іміджевих стратегій сучасного архіву: виклики та перспективи. Архівістика: теорія, методика, практика: матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції (22–23 квітня 2021 р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня «Рута», 2021. С. 120–124.

5. Тюрменко І. І. Історико-культурна спадщина на веб-сайтах системи державних архівів областей України: стратегія доступу. Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Історія. 2016. Вип. 3. С. 70–75.

*Науковий керівник: Тюрменко І.І.,
д-р. іст. наук, професор*

УДК 378.6(477):374.7:004-025.12 (043.2)

Кожушко П.П.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРОЄКТИ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ЛІДЕРСТВА

Українська академія лідерства – один з провідних закладів неформальної освіти. Це освітня платформа для сучасної вмотивованої молоді, яка прагне навчатися, пізнавати себе і досліджувати світ. Академія сьогодні – це 5 осередків в різних регіонах України, 1048 випускників, 200 тисяч громадян, охоплених проєктами та програмами УАЛ [1].

Серед численних форм та засобів інформаційної та культурно-просвітницької роботи, що проводиться в УАЛ, значне місце посідає проєктна діяльність. Основною метою культурних, соціально-просвітницьких проєктів є розвиток особистості, її збагачення, формування сучасного бачення щодо можливостей кожної людини змінювати дійсність на краще.

До числа цікавих інформаційних та культурно-просвітницьких проєктів УАЛ відносяться наступні:

Проєкт «Ukrainer Експедиція». У червні 2016 року Ukrainer розпочав свою роботу як медіа-проєкт для прихильників інтелектуальних ЗМІ. В основі їх діяльності було виявлення маловідомих фактів з вітчизняної історії та несподіваних географічних відкриттів. В проєкті підкреслювалось, що в останні роки людство активно розвивається, забуваючи про села, маленькі містечка. Отже, історії невеликих поселень залишалися невідомими. Саме тому учасники проєкту «Ukrainer Експедиція» почали досліджувати маловідомі куточки України та розповідати про побут та місцеві традиції населення. Перша подібна експедиція тривала з червня 2016 року по жовтень 2018 року і охопила 16

історичних регіонів України, а саме Поділля, Таврію, Слобожанщину (крім тимчасово окупованих). Проєкт «Ukrainer Експедиція» оприлюднює пізнавальні історії про найвіддаленіші куточки України, мистецтво краю, національні традиції, побут місцевого населення, людей і бізнес. Понад 200 волонтерів буди залучені до створення таких історичних сторінок. [1].

Проєкт «Вільний простір» – середовище, створене випускниками Академії для спільного проживання, особистого розвитку і соціальної взаємодії молоді, жителів та активних громадських діячів та студентів України [1].

Проєкт «GLC: Girls' Leadership Community» – це спільнота, яка об'єднує та підтримує юних дівчат, допомагає їм сформувати активну громадянську позицію та втілити свої мрії у життя [1].

Проєкт «Непораховані з 1932-го»: розповідає про Голодомор 1932-33 рр. в Україні. Проєкт «Непораховані з 1932-го» лише у 2020-му побачило щонайменше 4 мільйони людей з України та всього світу. Тисячі із них підписали петицію про внесення слова «Holodomor» до англійських словників [1].

Проєкт «Добродіж» – студенти створили перший в Україні телеграм-бот, який допомагає молоді легко та інтерактивно знаходити можливості для волонтерства і втілювати у життя корисні ініціативи для суспільства. Мета проєкту – об'єднати 1000 учасників у спільноту активних добровільців. Так студенти поширюють культуру волонтерства та відповідальності в українському суспільстві. У квітні 2020 році студенти УАЛ організували перший Добродіж, в якому 260 учасників протягом 19 днів зробили 1277 добрих справ. Проєкт існує вже два роки, об'єднав близько двох тисяч учасників і навіть отримав своє мініпродовження в ініціативі «Добродіжники Kids» – марафоні добрих справ для дітей віком 10-14 років. Проєкт переміг в конкурсі «Громадська перспектива: прозора влада активна громада», його підтримує Департамент комунікації Київської міської державної адміністрації. Студенти УАЛ мріють, щоб кожен громадянин усвідомив, як може вплинути на ситуацію у своєму місті за допомогою маленьких, але систематичних та корисних дій [2].

Проєкт «МенторZ»: навчає молодь менторства – професії XXI століття. Академія першою почала розвивати культуру менторства на системному рівні. В рамках проєкту проводились лекції і тренінги про мистецтво емпатії, зворотнього зв'язку та активного слухання, майстерність самоаналізу, вміння віднаходити внутрішні ресурси, особливості підліткової психології. За підтримки посольства США в Україні учасники проєкту створили Boot camp, Школу менторства та безкоштовний відео ресурс, упорядкували посібник з менторства. До процесу долучилися 1200 учасників зі всієї України [1].

Проєкт «Державотворець»: показує молоді, як вона може впливати на країну. Молодь з усієї України віком 20-25 років проходить двотижневий курс: навчається на лекціях, тренінгах семінарах та відвідує органи державної влади, міжнародні організації, компанії, ЗМІ. Як наслідок отримують унікальний досвід – упродовж цілого дня вони мають можливість супроводжувати керівника установи на усіх нарадах та зустрічах. Вони можуть побачити процес державотворення від перших осіб, ставити їм запитання та пропонувати власні рішення. Випускники проєкту можуть пройти відбір на повноцінне стажування в органах державної влади та місцевого самоврядування, а згодом отримати тут

роботу. У проєкті вже спробували себе 650 молодих українців. Це спільний проєкт Академії і Міністерства молоді і спорту України, партнерами є Секретаріат КМУ, проєкт USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія» (SACCI)» [1].

Проєкт «Liberal Arts» – це альтернативна освітня програма для освітян всієї України, які готові творити зміни у своїй професії. Це інтелектуальна платформа, що допомагає сформувати вчителя-лідера, поширити модель навчання впродовж всього життя та спонукати педагогів долучатися до реформи системи освіти знизу. Серед спікерів – міністри та экс-міністри, журналісти, видавці. Проєкт відбувається за підтримки Кабінету міністрів України, Western NIS Enterprise Fund, видавництва «Ранок», добродійного фонду «Дар», Liberal Arts. Тільки за 5 років він охопив понад 1000 освітян [1].

Окрім названих в УАЛ реалізується і багато інших проєктів: «Вертеп-фест» (про різдвяні традиції), «Бум» (формування лідерів серед старшокласників), «Підйом» (навчач лідерству та проєктному менеджменту дітей з села), «ULA Camp» (пропонує підліткам відчувати себе студентами Академії) та інші.

Отже, Українська академія лідерства формує та реалізує різні проєкти, що мають на меті покращення життя людей, тим самим сприяти формуванню осіб з досвідом та готових допомогти тим, хто цього прагне. В кожному проєкті Академії вкладені значні зусилля учасників. Це праця і досвід спеціалістів, які прагнуть сформувати корисні проєкти, в основі яких будуть важливі програми, освітні платформи, що допоможуть оптимізувати життя громади, дізнатися про інформацію, яка є маловідомою, проте важливою. Головною метою проєктної діяльності УАЛ є довгострокові трансформаційні зміни в суспільстві, що розпочинаються саме з молоді, а девізом Академії є «Творимо себе – творимо Україну! Кожне завтра розпочинається вже сьогодні». Керівник УАЛ Роман Тичківський неодноразово підкреслював, що пріоритетом Академії виступає розвиток особистості кожного. Студент здобуває практичний досвід від участі у проєктах, цінні нові знайомства, встановлюються, зокрема, й нові бізнес-контакти. Тим самим у молодих людей виникає переконання, що будь яка особа може досягти кращого життя і пізнати себе.

Список літератури

- 1 Українська академія лідерства <https://ual.ua> [Дата звернення: 07..04.2022].
2. Ганус К. «Добродвіж» - перший в Україні телеграм-бот для добрих справ від Української академії лідерства. <https://vechirniy.kyiv.ua/blog/ganus/1/> [Дата звернення: 07..04.2022].

*Науковий керівник: Юрченко О. А.,
канд. іст. наук, доцент*

РИНОК МАЛЬОПИСІВ В УКРАЇНІ: СТАН ТА УМОВИ РОЗВИТКУ

З вибухом масової культури у сучасний світ прийшло таке явище, як «комікс». Мальопис (відповідний поняттю «комікс») – мальовані історії українською мовою, незалежно від країни їх створення (тобто в Україні чи поза її межами) [3]. Потреба у назві виникла з розвитком цього жанру, який почав набирати оберти і у нашій країні. Масове захоплення коміксами – досить молоде явище на теренах України. Зарубіжний комікс почав поширюватися лише в середині 2010-х років, коли весь світ захопила хвиля кінокартин про героїв коміксів DC та Marvel. Лідуючі позиції на українському ринку займає переклад та адаптація іноземних коміксів.

В Україні наразі існує 7 видавництв з великим тиражем коміксів, які займаються саме перекладом і випуском коміксів іноземною мовою, серед них виділяємо: «Рідна мова», «Ірбіс Комікс», «Nasha Idea», «Fireclaw», «Мольфар Комікс», «Вовкулака», «Північні Вогні», а також підприємства з меншим обертом коміксів. Всього таких видавництв налічується близько тридцяти. На українському ринку коміксів можна знайти переклади коміксів різними мовами: англійською (американські комікси), французькою, польською, німецькою, іспанською і, навіть, японською.

На шляху становлення такого жанру літератури, як комікс, зустрічається чимало перешкод. Гостра проблема стосується російськомовної продукції. «Нещодавно в Україні 99% коміксів були російськими. Але тут важливий момент. Якби до нас не ввозили російські комікси контрабандою, можливо, ситуація була б кращою. Це один із моментів інформаційної війни, який ми програємо. На території України є величезна кількість продукту російською мовою, якого тут не має бути», – зазначає організатор Comic Con Ukraine (фестиваль поп-культури) – Артем Прядкий [4].

Актуальною проблемою залишається інтелектуальне піратство. Споживачам краще та легше, не витрачаючи власні кошти, знайти комікс у електронному форматі та ознайомитися з ним. Від цього правовласник втрачає свій законний дохід. Подібні неправомірні дії є підставою віднесення нашої країни до Списку 301 – списку, який дає перелік країн з неефективною правозастосовною практикою у сфері охорони інтелектуальної власності. Україна у цьому списку з 1997 року.

Не можна не згадати пандемію COVID-19. Хоча наслідки пандемії наклали значний відбиток на усі сфери нашого життя, однак на видавничу справу катастрофічного впливу не мали. За даними дослідження у 2020 році, у період пандемії, було видано 163 комікси. Цей тираж коміксів є плановим ще з 2019 року. Сума витрачених коштів на всі ці комікси становить 37 238 грн [2].

У контексті гаманця українського читача, з фінансовою часткою більше 2000 грн можна назвати 5 видавництв [2], а саме: Рідна мова – 37 коміксів (11 500 грн); TUOS Comics – 15 коміксів (3 130 грн); Видавництво – 7 коміксів (2 820 грн);

Mal'Opus – 11 коміксів (2 625 грн); Nasha Idea – 12 коміксів (2 083 грн). Видавництво «Рідна мова» очолює п'ятірку видавництв мальопісів за валом згенерованих коштів [2]. Воно має потужну мережу роздрібної та оптової торгівлі, що дозволяє реалізувати великі накладу продукції. Цей факт дозволяє видавництву виконати найгодовніші умови: пропонувати широкій асортимент з великим тиражем і за низькою ціною. Унаслідок цього в плані фінансового валу та можливостей дистрибуції видавництво поза конкуренцією, що виводить «Рідну мову» на перше місце видавців мальопісів в Україні.

Вважається, що аудиторія прихильників коміксів становить менше, ніж 10 тисяч. Деякі видавництва порівнюють Україну з Польщею за рівнем населення і вважають, що, в принципі, можна друкувати тираж накладом 5000 примірників.

У 2020 році середній тираж коміксів від вітчизняного виробника становив 2 350 примірників для повноцінних видань; сингли – один випуск, частина незакінченої серії – не враховано, бо вони належать до іншого цінового сегменту друку. До видавництв з найбільшим тиражем належать: Ранок, Ірбіс Комікси, Nasha Idea, Mal'Opus, Видавництво [2]. У більшості видавництв є межа в 2000 примірників. Видавець за рік збуває від 30% до 80% тиражу [2].

Український ринок поки що не може похвалитися великою кількістю вітчизняного продукту, але є і свої зрушення.

Слід зауважити, що першим вітчизняним коміксом у незалежній Україні вважається «Дагопак», який вийшов у світ у 2012 році. У 2014 та 2016 рр. з'явилися ще 2 томи графічного роману. Розробкою цього мальопісу займалися Максим Прасолов та Олексій Чебикін. Автори скомбінували у мальопісі стиль західних та японських коміксів. Наразі першу трійку у рейтингу 10 найпопулярніших українських коміксів, (згідно даних Gazeta.ua [1]) посідають:

1. «Максим Оса» – графічний роман про пригоди козака, створений Ігорем Бараньком на замовлення бельгійського видавництва.

2. «Воля» – найуспішніший український графічний роман-трилогія у жанрі дизельпанку від В'ячеслава Бугайова.

3. «Хроніки Аптауна» – це українська серія коміксів про боротьбу із корупцією, представлена Михайлом Піменовим.

Співвіднесемо частку, яка йде на зарубіжні комікси з ліцензією та на вітчизняний продукт (дані взяті за 2020 рік) [2]:

Видання	Комікси (кількість)	Вал, грн	Частка
Зарубіжні	142	62 782 700	90,83%
Вітчизняні	21	6 339 000	9,17%

За умови збереження пропорції мальопісів та ліцензій хоча б впродовж наступних 2 років, а також за їх паралельного зростання, українські видавництва мали б змогу підтримувати вітчизняних авторів.

Отже, сьогодні комікси переживають момент переродження. У незалежній Україні державною мовою перекладається все більше всесвітньо відомих коміксів, що безумовно тішить фанатів цього нового, у нашій країні, та великого пласти культури. З кожним роком зростає кількість тематик та авторів. Зокрема, зароджується жанр вітчизняних коміксів, авторів яких надихає досвід іноземних попередників.

Список літератури

1 Визначили найпопулярніші українські комікси: топ-10. *Офіційний сайт Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_vznachili-najpopulyarnishi-ukrayinski-komiksi-top10/827302 (дата звернення: 24.02.2022).

2. Курінний М. Підсумки 2020 року на українському ринку коміксів. URL: <http://springcomics.com/market-2020> (дата звернення: 24.02.2022).

3. Українські комікси. *Стаття з вільної енциклопедії «Вікіпедія»*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українські_комікси (дата звернення: 25.02.2022).

4 Comic Con Ukraine: Есть ли будущее у индустрии комиксов в Украине? *Офіційний сайт delo.ua*. URL: <https://delo.ua/economuandpoliticsinukraine/comic-con-ukraine-kak-organizovat-v-ukraine-ko-357685/> (дата звернення: 26.02.2022).

*Науковий керівник: Халецька Л.П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 655.42(477)(043.2)

Мошківська Д.І.

Національний авіаційний університет, Київ

КНИГОТОРГІВЕЛЬНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Дослідження стану книжкового ринку в Україні та основних напрямів його розвитку є актуальним, оскільки ця галузь значно постраждала під час пандемії та є відображенням соціального й культурного життя населення країни. За останні два роки в Україні закрили понад сотню книгарень. Зокрема, лише 8% українців читають книжки щодня, а загалом книгарень в Україні, за офіційними даними, близько 200 (у 1991 році було 3600).

Ще в «доковідний» період українці купували менше однієї книги за два роки. Для порівняння, поляки витрачали на книги у 2,5 рази більше, а німці – у 5 разів більше, ніж українці. Нова загроза та безпрецедентний виклик людству суттєво змінили повсякденне життя. Закриті кордони, самоізоляція, локдауни, економічна криза тощо. Пандемія мобілізувала суспільство. Але водночас зросла капіталізація онлайн сервісів зв'язку, оскільки з'явився величезний попит на дистанційну форму роботи та навчання. У сфері онлайн-торгівлі стався справжній прорив, відкрились нові служби доставки замовлень, бо цього вимагав попит на ринку.

Збільшився інтерес до читання літературних видань, оскільки жорсткі карантинні обмеження звузили коло розваг. Так, у Британії в 2019 році було продано 250 млн друкованих книг, а у 2020 році – 257 млн саме паперових примірників. В Америці зріс обсяг проданих книг на 8 %, в Японії – на 5 %.

Натомість в Україні ситуація була протилежною. Продажі книг, як офлайн, так і онлайн, зменшилися на 50 %. За даними Асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, у 2020 році в Україні було видано на 23 % менше назв книг та на 34 % менше накладів, ніж в 2019-му. Всього за один рік припинили діяльність понад 343 видавництва та 48 книгарень [2].

Видатки на підтримку книговидання у Державному бюджеті на 2021 рік становили лише 60,7 % від закладених на 2020 рік. Передбачалося, що 2021 рік, у порівнянні з попереднім, завершиться втратою 25–30 % видань за назвами та 50 % за накладом.

Масштабні літературні заходи, виставки та фестивалі, зокрема Форум видавців у Львові та «Книжковий арсенал», не мали особливого успіху ані для учасників, ані для їх відвідувачів. У 2020 році збитки, що їх зазнали видавці в умовах локдаунів, – 5 млн гривень – перекрыли державними грантами за рахунок інституційної підтримки Мінкульту. 2021 року компенсації не було. Ймовірно, збитки будуть такими ж – 4–5 млн. Окрім цього, традиційною для книжкового ринку залишається проблема піратських передруків та контрафактної продукції.

5 листопада 2021 року Верховна Рада України зареєструвала проєкт Закону України № 6287 «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання розвитку українського книговидання і книгорозповсюдження». Законопроєктом передбачено [3]:

– відшкодування державою витрат на оренду приміщень книгарням до 20 % від суми продажів книжки українською мовою (а також мовами ЄС і корінних народів України);

– надання сертифікатів на придбання книжок українською мовою при народженні дитини та при досягненні нею 14-річного віку.

Автори законодавчої ініціативи передбачають позитивні та проривні зміни на книжковому ринку внаслідок прийняття Закону про книжковий рібейт (повернення частини коштів від продажів українських книжок книгарням на покриття оренди): у перші 2 роки книжковий ринок України зросте на 30-40 %, а кількість книгарень подвоїться без суттєвих вкладень із боку держави; протягом 5 років асортимент книжок українською мовою подвоїться, книжковий ринок зросте втричі, а кількість книгарень збільшиться у 4 рази.

Закон про підтримку української книги дуже потрібний. Йдеться не лише про фінансову підтримку вітчизняного книговидання, книгарень чи письменників, а й про захист українського культурного простору, збереження ідентичності, тобто мова йде про питання національної безпеки.

Президентська ініціатива «єПідтримка» – програма 1000 гривень для щеплених – запрацювала з 19 грудня 2021 року. Запроваджуючи «ковідні» виплати, український уряд поставив собі за мету, окрім заохочення вакцинації, підтримати креативну індустрію, яка найбільше постраждала від

карантину. За даними Monobank, одного з банків-учасників проєкту «ЄПідтримка», станом на 17 грудня 2021 року люди вже витратили майже 30 млн гривень [1]. Найбільше українцям припали до душі книги: ця категорія очолює перелік послуг, які можна сплатити електронними коштами. Кожна тисяча, витрачена українцями на книги, хоч на крок, але все ж таки, віддаляє книжковий світ від занепаду.

Отже, книготоргівельна галузь продовжує існувати в складних умовах. Проте, зроблені та очікувані від держави кроки для підтримки українського книговидавця та свідомо поведінка споживачів книг породжують надію на позитивні зміни на книготоргівельному ринку.

Список літератури

1. Нагорна А. Українці вже витратили 30 мільйонів «вакцинаторських» грошей. Що купують найчастіше. *dev.ua*. 2021. URL: dev.ua/news/30-mln-vaccine-money (дата звернення: 20.02.2022).
2. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання розвитку українського книговидання і книгорозповсюдження». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1007692> (дата звернення: 12.02.2022).
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання розвитку українського книговидання і книгорозповсюдження : Закон України від 05.11.2021 р. № 6287. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73161&pf35401=555342> (дата звернення: 19.02.2022).

*Науковий керівник: Халецька Л.П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 061.75:314.156.5(=411.16)

Несененко К.В.
Національний авіаційний університет, Київ

КОМЕМОРАТИВНІ ПРАКТИКИ ВШАНУВАННЯ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

Ідея створення системи вшанування пам'яті щодо постраждалих внаслідок злочинних дій нацистських та комуністичних режимів була започаткована міжнародною співпрацею в галузі визнання геноциду злочином всесвітнього масштабу не лише в Україні, а й у всьому світі. Основоположним елементом даної кооперації стало таке явище, як комеморація.

Комеморація – комплекс суспільних практик, спрямованих на вшанування подій минулого або на його опрацювання [2]. Вона включає в себе низку дій, скерованих на здійснення заходів із вшанування пам'яті, зокрема траурну ходу, військовий парад, покладання квітів, запалювання пам'ятних свічок, проведення

салюту, включення певної дати в реєстр державних свят, спорудження пам'ятників, історичних будівель, створення музеїв тощо. Головна мета комеморації – створити спільні суспільні погляди через взаємодію різних категорій та верств населення і їх безпосередню кооперацію та співдію під час заходів увічнення пам'яті.

Прикладами комеморації в Україні є, зокрема, інтерактивний меморіал жертв Голокосту в Дробицькому Яру в Харкові; заходи, які здійснено в місті Острог Рівненської області; Меморіал жертвам Голокосту на околиці с. П'ятидні Володимир-Волинського району Волинської області.

Поряд з діями, пов'язаними зі створеннями фізичних об'єктів – музеїв, меморіалів, пам'ятників, – обов'язковою частиною комеморації є проведення відповідних інформаційних заходів на основі використання цифрових платформ та технологій. До них відносять створення онлайн виставок та експозицій, публікацію електронних статей і досліджень, проведення онлайн конференцій, публікацію наукових журналів на інтернет-ресурсах, діяльність засобів масової інформації в соціальних мережах та на офіційних порталах тощо [4].

Так, 13 грудня 2002 р. було відкрито першу чергу меморіалу жертв Голокосту в Дробицькому Яру в Харкові [6]. Тоді ж було зведено пам'ятник – менора, пам'ятник-монумент, алею та автодорогу до меморіального комплексу. У 2005 р. було відкрито залу із Чашею скорботи, всередині якої на мармурових дошках було вигравіювано імена та прізвища постраждалих, яких налічувалось декілька тисяч.

На сьогоднішній день, здійснюються заходи щодо впровадження нових інтерактивних систем та оновлення даного проєкту. На офіційному сайті «Дробицький Яр» представлені бази даних з іменами та прізвищами людей, що постраждали внаслідок злочинних дій, зазначено їх вік, професію та адресу проживання [3]. Також представлено віртуальну екскурсію меморіальним парком і музеєм «Дробицький Яр», статистику жертв (за віком та статтю), фотоматеріали, кінохроніку, «жовті списки». Всі охочі відвідати меморіальний комплекс можуть замовити заздалегідь екскурсію.

Вшанування жертв Голокосту відбувається й на міжнародному рівні. У 2005 р., одночасно з Генеральною Асамблеєю ООН, Європейський парламент ухвалив другу резолюцію, націлену на збереження пам'яті про Голокост, яка проголосила 27 січня Європейським днем пам'яті жертв Голокосту у всіх країнах ЄС [5]. Щороку цього дня Голова Європейського парламенту проводить пам'ятну церемонію. Основним партнером та співорганізатором заходу виступає Європейський єврейський конгрес, очолюваний доктором Моше Кантором. До держав-членів Європейського парламенту спрямовано заклик розробити просвітницькі програми задля збереження пам'яті наступними поколіннями про цю трагедію з метою запобігання в майбутньому актам геноциду. З 2005 р. проводиться Всесвітній форум пам'яті Голокосту – низка подій, спрямована на збереження пам'яті про злочини Голокосту. Усього було проведено п'ять світових форумів, останній з яких відбувся 23 січня 2020 р. в Єрусалимі, Ізраїль.

В Ізраїлі Національним днем пам'яті, який вважається фактом комеморації, є День Катастрофи і героїзму європейського єврейства (Йом га-Шоа). Він відзначається 27 квітня або травня як день ушанування близько шести мільйонів

свреїв, знищених під час Голокосту в результаті дій нацистського режиму та його союзників.

Першим у світі музеєм Голокосту є Будинок бійців гетто, відомий як «Дім», заснований людьми, які пережили Голокост, у 1949 р. в Ізраїлі. Будинок бійців гетто проводить інформаційні, освітні та культурні заходи. Зокрема, на сайті музею [1] представлені різноманітні освітні програми для учнів старших і молодших класів, а також окремі заходи для літніх людей. Також при ньому працює Центр гуманістичної освіти, що був заснований у 1995 р. Центр пропонує широкій публіці різноманітні семінари. Більшість програм є довгостроковими та пристосованими до мовних і культурних потреб певної групи. Зміст також адаптовано до досвіду групи та рівня процесу навчання.

Отже, комеморація як процес вшанування історичної пам'яті, є поширеною в Україні та в країнах Європи практикою, важливою частиною збереження та формування колективної пам'яті. До комеморативних заходів належать, зокрема, інформаційні у формі створення й оприлюднення інформаційних матеріалів, організації інформаційно-освітніх та інформаційно-культурних програм, семінарів, у тому числі в інтернет-просторі, створення вебплатформ і розміщення на них цифрових документів, аудіовізуальних документів, онлайн виставок, наукових публікацій тощо.

Список літератури

1. Будинок бійців гетто. *Офіційна сторінка*. URL: <https://www.gfh.org.il/eng> (дата звернення: 22.04.2022).
2. Глосарій *Минуле / Майбутнє / Мистецтво* URL: https://www.pastfutureart.org/glossary?fbclid=IwAR0RcutUuFq91t9jH_3RZTRif2mlfUlem8gesFMxiN1Q3zL31kJPTvBCaeM#Roma_Genocide (дата звернення: 05.04.2022).
3. Дробицький Яр. *Офіційна сторінка*. URL: <http://www.drobytskyyar.org/> (дата звернення: 22.04.2022).
4. Половинчак Ю. Комеморативні практики в сучасному інформаційному просторі. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інфлормологія*. 2018. № 2. С. 94–100. URL: <http://journals.urau.ua/bdi/article/view/1503360> (дата звернення: 07. 04. 2022).
5. Резолюція 60 / 7 Генеральної Асамблеї ООН «Пам'ять про Голокост» від 01.11.2005 р. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/98/PDF/N0548798.pdf?OpenElement> (дата звернення: 07. 04. 2022).
6. Цифровізація і пам'ять. Як у Харкові створили інтерактивний меморіал жертв Голокосту. URL: <https://gwaramedia.com/czyfrovizacziya-i-pam-yat-yak-u-harkovi-stvoryly-interaktyvnyj-memorial-zhertv-golokostu/> (дата звернення: 11.04.2022).

Науковий керівник: *Халецька Л.П.,
канд. іст. наук, доцент*

ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ В ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНОГО ЦЕНТРУ «CITIDOCTOR»

Особливістю розвитку сучасних світових спільнот є перехід до нової сходинки еволюції – інформаційної стадії розвитку. Глобальний характер розповсюдження інформатизації, що базується на інформаційних технологіях і охоплює практично всі сфери розвитку країн світу, викликає глибокі якісні зміни в організаційно-технологічній і соціально-економічній структурі будь-якої держави. За стрімкістю і масштабністю розповсюдження це явище є унікальним, адже жоден інший вид виробництва і жодна інша технологія не запанували у світі так швидко і результативно.

Прогрес економіки багато в чому визначається передовими інформаційними технологіями. У найрозвинутіших країнах, що переходять від індустріального до інформаційного суспільства, стрімкий розвиток інформаційних технологій виявляється насамперед у підсиленні інформаційного забезпечення в економіці й управлінні, а також постійній диверсифікації інформаційного сектору. Цей прояв відображається в конкретних соціально-економічних показниках, а саме збільшенні чисельності зайнятих в інформаційному секторі, модифікації професійно кваліфікаційної зайнятості в національній економіці тощо.

Платформою для розміщення інформаційного контенту організації і інструментом доступу до нього виступає вебсайт організації. Сучасне розуміння вебсайту відрізняється від його початкового тлумачення. Сьогодні вебсайт не розглядається як візитна картка або рекламний буклет, викладений в мережу Інтернет, а як справжній бізнес інструмент і контент-сервісне середовище, Web – система. Вебсистема включає в себе наступні компоненти: інтернет-сайти; екстранет-зона; інтранет-зона. Інтернет-сайти складаються з корпоративних Web-ресурсів, промосайтів, галузевих порталів або порталів спільнот, інтернет-магазинів, соціальних мереж тощо. Корпоративні сайти дозволяють вирішувати питання стратегічного управління і розвитку бізнесу, маркетингу та бренд-менеджменту, продажів, клієнтського сервісу, бізнес-аналітики, управління персоналом і фінансами компанії, управління інфраструктурою та підтримки процесів управління виробництвом. Повною мірою вище сказане можна віднести до інтернет-представництва клініки сучасної хірургії CitiDoctor. Хірургічний центр було засновано 18.05.2017 [1]. Клініка CitiDoctor представляє собою новий концепт для приватної медицини в Україні. Медичний центр реалізовано як хірургічний центр повного циклу, він має суперсучасний операційний блок, інтенсивну терапію, цілодобовий стаціонар, реабілітацію та діагностику – все під одним дахом. Клініка CitiDoctor отримала акредитаційний сертифікат і першу категорію від Міністерства охорони здоров'я України №014908. Центр об'єднав кращих фахівців з найбільш затребуваних напрямків хірургії.

Уся хірургія в центрі – це малоінвазивні втручання з використанням сучасних технологій, таких як 3D-моделювання результату пластичних операцій, апарату

для зварювання живих тканин серії ЕКВЗ-300 ПАТОНМЕД®, хірургічна лапароскопічна стійка Stryker Laparoscory Tower, радіохвильовий хірургічний генератор Сургітрон™ ЕМС тощо. Сьогодні в медичному центрі CitiDoctor представлено високотехнологічні методи хірургії в областях ЛОР-хірургії та відновлення слуху, абдомінальної малоінвазивної хірургії, ортопедії та спортивно-травматології, спінальної нейрохірургії, гінекології, пластичної хірургії, ендокринної хірургії, судинної хірургії, гематології, хіміотерапії та онкохірургії [2].

Корпоративний сайт CitiDoctor допомагає грамотно організувати прямий запис як на очну, так і на онлайн-консультацію. Клієнтський сервіс корпоративного сайту формує канал зворотного зв'язку з клієнтами та партнерами. За допомогою вебсайту можливе здійснення результативної бізнес-аналітики шляхом проведення опитувань і анкетування, аналізування відгуків та рекомендацій.

Ефективність діяльності будь якої установи значною мірою залежать як від якості інформаційного контенту вебсайту так і від активного просування її послуг і продуктів в інформаційному середовищі. Важливе місце в цьому процесі займає інтернет-маркетинг. Заходи маркетингу по просуванню сайту CitiDoctor в інтернеті включають в себе вирішення наступних питань: проведення робіт по розкрутці сайту і нарощування посилальної бази; оптимізація сайту для приведення їх у відповідність з пошуковими системами; проведення рекламних заходів в інтернеті; проведення різних опитувань, підтримка спілкування з аудиторією сайту для організації ефективного зворотного зв'язку з клієнтами та оперативного вивчення їх потреб; налагодження робіт по постійній підтримці сайту, пошукової оптимізації та моніторингу ефективності його функціонування; внесення змін до маркетингові плани відповідно до змін ситуації.

У сучасному інформаційному світі інтернет-маркетинг є самостійним видом діяльності і відноситься до електронного виду бізнесу. З огляду на той факт, що електронна комерція і електронний бізнес реалізується за допомогою глобальної мережі Інтернет, де зосереджена величезна кількість сайтів і мільярди потенційних клієнтів, то основним завданням, що стоїть перед власниками сайтів і порталів є зробити їх впізнаваними і часто відвідуваними. За допомогою маркетингу і бренд-менеджменту надається первинна маркетингова інформація про клініку CitiDoctor, її послуги, ціни, лікарів, виходи в інші соціальні мережі такі як Facebook, Instagram, YouTube, а також розміщується необхідна інформація для електронних і друкованих засобів масової інформації, в тому числі за допомогою подкастів, відеокастів і RSS-розсилок (RSS-розсилка є різновидом XML і методом поширення через Інтернет за передплатою контенту, зокрема нової інформації). Оскільки остання технологія не є усталеною, зараз існує три розшифровки абревіатури RSS: 1) Really Simple Syndication - дійсно простого поширення інформації; 2) Rich Site Summary - вичерпний огляд сайту, «гарне» узагальнення сайту; 3) RDF (Resource Description Framework - інфраструктура опису ресурсів) Site Summary - огляд сайту з інфраструктурою опису ресурсів; протокол для передачі і прийому оперативних новин, що поряд з RSS-агрегатором служить доповненням Web-журналу). Крім того, маркетинг і бренд-

менеджмент вирішує питання просування на ринку послуг і продуктів організації за допомогою банерної і контекстної реклами, участі в форумах, соціальних мережах і спільнотах, організовує роботу з блогерами, здійснює розсилки тощо [3, с.57].

Просування сайту CitiDoctor в пошукових системах за допомогою маркетингових технологій є важливим елементом з популяризації ресурсу і збільшення його відвідуваності потенційними пацієнтами. Змістова інформаційна підтримка сайту клініки CitiDoctor та продумана система маркетингових засобів надають величезні переваги організації у реалізації своїх основних завдань. До їх числа слід віднести: використання можливостей глобалізації ринку для найширшого охоплення цільової аудиторії; можливість організації роботи по взаємодії з кожним пацієнтом і персоналізація цього процесу; зниження транзакційних витрат завдяки своїй доступності та загальності; вивчення у реальному режимі попиту послуг клініки, більш гнучке ціноутворення тощо.

Список літератури

1. Оpendatabot: сервіс моніторингу реєстраційних даних. URL: <https://opendatabot.ua/c/41343884>
2. Про нас. Офіційний вебсайт медичного центру CitiDoctor. URL: <https://citidoctor.ua/o-centre/video.html>
3. Терещенко Л.О., Матвієнко-Зубенко І.І. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 187 с.

*Науковий керівник: Курченко Т. С.,
канд іст. наук, доцент*

УДК3.075.2:004.9(043.2)

Слюсар І. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНИХ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

У липні 2014 р. була впроваджена єдина, узгоджена державна політика реформ в Україні для налагодження ефективного механізму взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ. У процесі реалізації реформ велике значення має інформаційна політика держави. Інформаційна політика є одним із стратегічних напрямів діяльності державних органів влади. Система органів виконавчої влади має бути чітко та ефективно організована, забезпечувати доступ до публічної інформації та захист прав громадян під час взаємодії з державними органами. Інформаційну політику можна визначити як політику, спрямовану на використання інформації як засобу

досягнення політичних цілей, а також як використання ресурсів публічної влади для вибору ефективних шляхів вирішення найбільш гострих проблем розвитку інформаційної сфери. Головними напрямами і способами інформаційної політики є: забезпечення доступу громадян до інформації; створення систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації. Засади інформаційної політики визначаються Верховною Радою України. Кабінет Міністрів України забезпечує її проведення. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, зокрема Міністерство культури та інформаційної політики України, інші центральні органи виконавчої влади та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Центральні органи виконавчої влади забезпечують інформаційний суверенітет України, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів.

Суб'єктами інформаційного обміну на національному рівні є органи влади та громадські інститути. Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України та у встановленому законом порядку здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері, зокрема з використанням спроможностей Центру протидії дезінформації. Кабінет Міністрів України забезпечує формування та реалізацію інформаційної політики держави, забезпечує інформаційний суверенітет, фінансування програм, пов'язаних з інформаційною безпекою, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері. Органи державної влади у взаємодії з органами місцевого самоврядування, Центром протидії дезінформації та інститутами громадянського суспільства забезпечують реалізацію інформаційної політики [1]. До їх завдань входить інформування громадськості про результати своєї діяльності, спільна розробка планів подальших дій, проведення опитувань та консультацій громадської думки, здійснення освіти населення у всіх сферах. З цією метою у структурі державних органів та установ створено спеціальні служби інформаційної діяльності – служби новин, зв'язку тощо.

Проблемами в цьому напрямі була нечіткість розподілу функцій між структурними підрозділами інформаційної, освітньої діяльності, дублювання функцій, непослідовність громадських позицій з окремих питань, відсутність контролю за загальною медіа-ситуацією навколо конкретної влади.

Зазначимо, що організаційний механізм взаємодії держави із ЗМІ через уповноважені органи має бути запроваджений та узгоджений за спеціальною процедурою, яка може бути сформульована в конкретному документі. Наприклад, більшість органів влади затвердили концепцію управління інформаційною діяльністю. Такий документ мав відображати цілі та завдання інформаційної політики конкретного відомства, визначати очікувані результати, визначати показники його ефективності і, звичайно, визначати орган, який буде займатися цим напрямом роботи [2].

Сайт урядового порталу містить рубрику «Доступ до публічної інформації» у розділі «Для громадськості», яка включає блоки: організація роботи із запитами на інформацію у Секретаріаті Кабінету Міністрів; форма та порядок подання запиту на інформацію; порядок копіювання документів; право на доступ до публічної інформації; законодавство щодо доступу до публічної інформації; найбільш запитувані документи; звіти про надходження запитів; анкетування органів виконавчої влади та моніторингу офіційних веб-сайтів; система обліку публічної інформації.

У контексті реформ державного управління України на основі положень концепції адміністративної реформи все більшого значення набуває питання відкритої інформації про діяльність органів державної влади. Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» було проаналізовано на початку 2021 р. виконання основних положень Закону органами виконавчої влади. За результатами аналізу даних упродовж травня 2011 р. – грудня 2020 р. до органів виконавчої влади було надіслано 702 653 запити, у тому числі до міністерств – 242 632 (що складає 34,5% від загальної кількості), до інших центральних органів виконавчої влади – 335 178 (47,7%), до місцевих органів виконавчої влади – 124 843 запити (17,8%) [3]. Із 96 опитаних органів виконавчої влади, розміщення наборів даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних забезпечують 83 органи [3].

В органах виконавчої влади постійно працюють над покращенням забезпечення доступу до публічної інформації та підвищенням компетентності держслужбовців у цій сфері. Зокрема, відбуваються семінари, тренінги які проводяться, як власними силами так і з залученням Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Української школи урядування, крім того активно використовуються освітні он-лайн платформи «Prometheus» та «Дія. Цифрова освіта» [3].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р затверджена «Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки», в якій йшлося про те, що метою цієї Стратегії є побудова в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду [4]. Згідно з Стратегією мав відбуватися процес удосконалення інформаційних систем, проведення навчання державних службовців та службовців в органах місцевого самоврядування, періодична оцінка таких процедур та їх оптимізація.

Забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави. «Стратегія інформаційної безпеки» визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних [5].

У сучасних умовах інформаційна політика набула стратегічного значення. Нині надзвичайно важливо, щоб принципи відкритості став неодмінним чинником формування та реалізації державної інформаційної політики. Необхідно покращити виконання законодавчих та нормативно-правових актів існуючого механізму розкриття інформації, запровадити уніфіковані стандарти та форми діяльності органів влади в Інтернеті. Проте жоден із цих заходів не мав би

достатнього впливу на ситуацію без активної громадянської позиції населення та конструктивної роботи громадських організацій та аналітичних центрів.

Список літератури

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> [Дата звернення:23.04.2022].
2. Даниленко С. А. Організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 34. С. 240–244.
3. Забезпечення інформаційної прозорості роботи органів виконавчої влади. <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/dostup-do-publichnoyi-informaciyi/rezultati-anketuvannya-organiv-vikonavchoyi-vladi-ta-monitoringu-oficijnih-veb-sajtiv/zabezpechennya-informacijnoyi-prozorosti-roboti-organiv-vikonavchoyi-vladi>
4. Деякі питання реформування державного управління України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>

*Науковий керівник: Бевз Т. А.,
д-р іст. наук, професор*

УДК [37.018.43:004]:616-036.21(043.2)

Степаненко О.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ

Дистанційна освіта вперше згадується у XVIII столітті, коли у 1728 році Бостонський учитель стенографії Caleb Phillips розмістив оголошення до Бостонської газети «Boston Gazette» щодо набору учнів на навчання шляхом отримання завдань поштою. Також вважається, що першим університетом, який у 1828 році започаткував навчання за дистанційною формою, був Лондонський університет.

Пандемія COVID-19, що розпочалась наприкінці 2019 – початку 2020 року дала новий поштовх до розвитку дистанційної освіти. Це спричинило особливу адаптацію до нових умов праці як студентів, так і викладачів. Із «Положення про дистанційне навчання» ми можемо зрозуміти що «Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес передавання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

В умовах сьогодення ми можемо спостерігати на соціальну ізоляцію, тобто втрату можливості спілкуватися віч-на-віч. Перехід до нової форми освіти є одним із першочергових завдань держави. Як зазначають Л. Султанова та М. Желуденко, адекватна та професійна освітня політика може створити всі умови для подолання кризової ситуації та сприяти соціальній безпеці людини й суспільства, а також внести свій вклад у забезпечення економічної стабільності держави в умовах кризи [2].

Стосовно дистанційного навчання в умовах ізоляції, то воно має свої як позитивні, так і негативні аспекти. З позитивного боку така форма дозволяє студентам отримувати знання, уміння і навички на відстані, в будь-якому зручному місці, що зменшує часові та транспортні витрати щоденно. На думку науковців, за допомогою дистанційного навчання викладач і студент здійснюють взаємодію між собою на відстані, зберігаючи при цьому всі необхідні для цього процесу компоненти, а саме: мету, зміст, методи, засоби навчання й організаційні форми за допомогою новітніх інтернет-технологій або інших інформаційно-комунікативних засобів.

Деякі студенти, виступаючи на заняттях в онлайн-режимі, відчувають себе розкутішими, ніж під час свого безпосереднього виступу в аудиторії, оскільки вони більше концентрується на своєму виступі, ніж на аудиторії. Також є можливість використовувати мультимедійні засоби на яких можна демонструвати відеопоказ, презентації, використовувати електронні сервіси для тестування, анкетування тощо. У цих умовах головне завдання студентів полягає в у самостійній роботі, вмінні планувати свій час, саморозвиток та інше.

З іншого боку, дистанційне навчання негативно впливає на стан здоров'я як викладачів, так і студентів. Постійна робота з комп'ютером, планшетом чи іншим технічним засобом знижує зір, у деяких випадках може спричинити головний біль, атрофію м'язів через малорухливий спосіб життя. Також можна додати проблему, яку мають деякі студенти, стосовно отримання знань за допомогою комп'ютерних технологій. Під час занять онлайн виникають й технічні проблеми, зокрема перевантаження інтернет-мережі (затримка або спотворення звуку чи зображення), оскільки майже всі навчальні заклади працюють в один і той же час. Також у студентів і у викладачів можуть бути проблеми, що стосуються комп'ютерної грамотності [3]. Зафіксовані й інші проблеми, які виникають під час навчання онлайн, а саме: зниження рівня засвоєння навчального матеріалу, важкість його сприйняття, а відтак ймовірність необ'єктивного оцінювання здобувачів вищої освіти.

Отже, дистанційне навчання у період масштабного локдауну стало незамінною складовою освітньої діяльності людини. Заклади вищої освіти повинні ефективно налагоджувати освітній процес у дистанційному режимі, використовуючи різноманітні онлайн-платформи та чітко визначаючи критерії оцінювання студентів.

Список літератури

1. Положення про дистанційне навчання: наказ Міністерства освіти і науки України Про затвердження Положення про дистанційне навчання

від 25 квітня 2013 року № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 18.02.2022).

2. Желуденко М.О., Султанова Л.Ю. Потенціал вищої освіти в кризових умовах: аналіз та перспективи. *The scientific heritage*. Budapest. 2020. № 53, V.4. P. 46-49.

3. Федорович М.Н. Проблеми дистанційного навчання іноземних мов в умовах пандемії covid-19. *The I International Science Conference "Problems of modern science and practice"*, September 21-24, 2021, Boston, USA. 304-305c. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=wMdEEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=>

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 65.012.45:621.39(043.2)

Сулима М.П.

Національний авіаційний університет, Київ

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «КИЇВСТАР»

У сьогодишніх умовах діяльності кожне підприємство прагне зайняти конкурентну позицію на ринку. Особливо актуальним це питання є для телекомунікаційних підприємств. Зараз все більше таких підприємств виходять за межі свого функціонування і пропонують нові інноваційні рішення для різних сфер життєдіяльності суспільства, держави й окремого користувача.

«Київстар» – найбільший український оператор телекомунікацій, кількість абонентів якого росте щохвилини. Діяльність цієї компанії є ключовою для розвитку більшості бізнесів в Україні та держави загалом, адже завдяки стратегічному партнерству з провідними ІТ-гравцями, такими, як наприклад Microsoft, компанія впевнено перетворюється з традиційного мобільного оператора на постачальника діджитал-рішень.

Компанія пропонує інноваційні рішення на основі Big Data, IoT, хмарних рішень, мобільних фінансових послуг, рішення за напрямом E-Health, конвергентні послуги на базі мобільних пристроїв, фіксованої передачі даних і телебачення. Для бізнес-клієнтів компанія пропонує унікальні послуги на основі продуктів Office, Azure Stack та віртуальної мобільної АТС[1].

Підприємство надає цікаві рішення для цифрової трансформації державних організацій та їх проєктів. Замовити консультаційну послугу можна через сайт «Київстар». Серед таких інформаційних рішень для держави компанія пропонує: розумне ЖКГ, освітлення, е-квиток, смарт-зупинки, управління світлофорами, розумні парковки тощо. Компанія надає сервіси захисту урядових сайтів, мережевої інфраструктури, сервісів та хмарних середовищ від кібератак різних видів. Компанія надає також аналітичні інформаційні послуги для держави. Це - аналіз кількості населення на певній території, портрет населення, моніторинг туристичних потоків тощо.

І, звісно, основною послугою «Київстар» є інформування клієнтів, зокрема SMS -розсилки. Тут компанія досягла теж суттєвих досягнень. SMS-розсилки для

оперативної комунікації держави з населенням щодо актуальних питань – аварій, зміни руху транспорту, проведення ремонтних робіт тощо. Надсилати повідомлення можна абонентам у певній локації або обраною за параметрами. Також існує поняття програмованих SMS — це текстові повідомлення, які пов'язані з нещодавніми діями одержувача. В сучасних реаліях «Київстар» допомагає ДСНС інформувати громадян про актуальну ситуацію в їх регіонах під час війни.

Інформаційними послугами для бізнесу є Big Data аналітика. До таких інноваційних сервісів належать: портрет клієнта, Look-alike аудиторія та таргетовані, тригерні розсилки. Така аналітика здійснюється за статтю, віком, геолокацією, інтересами тощо.

Також компанія знайшла інноваційне рішення для боротьби із шахрайством та надає можливість створити скорингову модель, збагачену телеком-даними, щоб передбачити платоспроможність і благонадійність клієнтів при наданні кредиту чи страхуванні. 28 січня 2021 року «Київстар» взяв участь у брифінгу Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем «ЄМА» з питань протидії кібершахрайству.

Ключовими проєктами «Київстара» у сфері соціальної відповідальності є онлайн-школа мобільної грамотності, інформаційно-просвітницький портал, програма «Інновації та підприємництва» тощо. Розвиток цифрових навичок та інноваційного підприємництва є одним з ключових напрямів стратегії корпоративної соціальної відповідальності компанії[2].

Отже, телекомунікаційні підприємства зараз інтегрують спектр своєї діяльності з метою задовольнити різноманітні нові інформаційні потреби різних груп своїх користувачів та держави і таким чином створюють сотні унікальних інноваційних екосистем на ринку.

Список літератури

1. Офіційний сайт ПрАТ «Київстар» URL: https://kyivstar.ua/uk/about/about/kyivstar_today (дата звернення: 11. 04. 2022).
2. Офіційний сайт «Укрінформ» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3138666-innovacii-ta-pidpriemnictvo-kiiivstar-ta-global-office-provedut-navcanna-dla-pidlitkiv.html> (дата звернення: 03. 05. 2022).

*Науковий керівник: Бем Н.В
канд. іст. наук, доцент*

УДК 070.19:004 (043.2)

Татуян А.С.

Національний авіаційний університет, Київ

БЛОГ ЯК ЗАСІБ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Останнім часом широке поширення у всьому світі й Україні, зокрема, набув інтернет. Наразі глобальна мережа є найбільш повним, оперативним та доступним джерелом інформації та засобом масової комунікації. Але за

допомогою інтернету можна не лише отримувати інформацію, а й взаємодіяти з людьми, які перебувають на великій відстані. Тобто мова йде про інтернет-комунікації – методи спілкування у яких передача повідомлень відбувається каналами інтернету за допомогою стандартних протоколів обміну та представлення інформації. Існує велика кількість видів віртуальних комунікацій, але ми звернемо нашу увагу саме на блогінг – процес ведення блогу та його постійного оновлення.

Блог – це сайт, який має новинний або інформативний характер, на якому регулярно з'являються «свіжі» записи. Блог створюють в основному у рамках однієї або кількох схожих тем, які розкриваються та аналізуються протягом всього часу існування блогу. Власника та автора блогу, відповідно, називають «блогером» [1].

Відмінна риса блогів – оперативність, приватна думка, емоційність при оцінці події або факту, миттєва реакція, співпереживання, повна відсутність цензури як зовнішньої, так і внутрішньої, діалоговість, відкритість, довірчі відносини між адресатом і адресантом [3].

Блоги, як засіб масової інформації та комунікації, має свої особливі функції: комунікативна функція, функція самопрезентації, розважальна функція, функція згуртування та утримання соціальних зв'язків, функція мемуарів, функція саморозвитку, або рефлексії тощо.

Основні функції спілкування в блогах реалізуються з урахуванням специфіки блогосфери, як особливого інформаційного середовища, і поєднують у собі риси спілкування безпосереднього, персонального та спілкування опосередкованого, масового, медійного. Для спілкування в блогах характерні ті ж самі відмінності від звичайного, безпосереднього міжособистісного спілкування, що і для інших видів віртуального інтернет-спілкування – і за стилем комунікації, і за специфічною мовою (сленгом), і за особливим мережевим етикетом [4].

Проведений порівняльний аналіз блогів та традиційних ЗМІ дозволив виявити істотні відмінності між ними у: методах, способах обробки і подання інформації, її поширення тощо. У традиційних ЗМІ існує безліч авторів із якими немає прямого контакту. Сутнісною ознакою блогу є наявність одного автора, з яким можна вийти на прямий контакт. У своїх повідомленнях блогери висловлюють свою незалежну думку, яка є авторитетною для читача. У ЗМІ цього немає, бо існує редакційна політика. Вибір теми для блога вільний, у традиційних ЗМІ спрямованість видання задана форматом. З іншого боку, автор блогу публікує інформацію цікаву для себе, тобто є ризик поширення чуток, фейкової інформації. ЗМІ, перед тим, як опублікувати інформаційне повідомлення, ретельно перевіряють джерела інформації та її достовірність. Блогер висловлює власні думки та ідеї у властивому лише йому авторському стилі, статті ж у традиційних ЗМІ піддаються літературній обробці та редагуванню. Крім того, коли мова йде про традиційні ЗМІ, має місце ще й редакційна цензура. У блогах існує моментальний зворотній зв'язок, який або взагалі відсутній у традиційних ЗМІ, або дуже повільний [2].

Отже, блог є самостійною творчістю у новому, тепер уже загальнонародному виробництві масової інформації. Вчорашню інформаційну картину світу писали державні та комерційні структури пером журналістів. Сьогодні на це полотно

носять індивідуальні мазки пересічні громадяни, кожен із яких вносить у загальне відображення подій частинку свого світовідчуття, створюючи тим самим строкату картину дійсності сучасного світу та національних суспільств. Водночас блогерська журналістика значною мірою може запозичувати досвід традиційної, насамперед у питаннях якості контенту та відповідальності за публікацію.

Список літератури

1. Артамонова І. М., Пилипенко К. О. Блог-записи як жанр інтернет-комунікації. Психолінгвістика. 2012. Вип. 10. С. 241-246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_34 (дата звернення: 11.02.2022).

2. Васильєва А. С. Блоги як новий засіб масової інформації в Україні. Молодий вчений. 2017. № 12. С. 119-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_12_30 (дата звернення: 11.02.2022).

3. Кліщ А. В. Персональний блог в теорії соціальних медіа. Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки. 2014. № 1-2. С. 110-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drgn_2014_1-2_25 (дата звернення: 11.02.2022).

4. Стеблина Н. О. То чи є блог жанром? До питання про функціональність мережевих текстів (на матеріалі політичних блогів «Української правди»). Проблеми сучасного літературознавства. 2016. Вип. 22. С. 54-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prsl_2016_22_7 (дата звернення: 11.02.2022).

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук,*

УДК 004.738.5:06.048.2(477.73)

Тігоренко Т.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ВЕБСАЙТ ПЕРВОМАЙСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЯК КАНАЛ КОМУНІКАЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Вебсайт Первомайської міської ради Миколаївської області є сукупністю матеріалів, необхідних для задоволення інформаційних потреб, виконання завдань соціального характеру та вирішення питань, які мають місцеве значення. Комунікація між органами місцевої влади та громадськістю дозволяє забезпечити якісний процес управління та формує середовище, необхідне для належного функціонування інформаційно-аналітичної діяльності.

Ефективна комунікація характеризується своєчасним інформуванням громадян щодо різних аспектів діяльності місцевої влади, які найбільше цікавлять населення, якісним реагуванням на існуючі проблеми та постійним плануванням дій, які принесуть успіх у майбутньому. Варто зауважити, що в наш час громадяни прагнуть бути не лише проінформованими, але й брати активну участь у самостійному продукуванні інформації. Тобто населення має можливість, у разі необхідності, впливати на прийняття рішень та визначати пріоритетні напрямки розвитку своєї місцевості у межах своєї компетентності.

Інформаційно-аналітична діяльність є важливим елементом діяльності Первомайської міської ради, оскільки вона пов'язана з правильним поширенням інформації. Варто знати всі аспекти аналітичної діяльності, щоб правильно працювати з первинним документом і відповідно мати змогу задовольнити інформаційні запити. Відповідно існує інформаційно-аналітичне забезпечення, яке дає змогу створити оптимальні умови для задоволення інформаційних потреб, реалізації посадових обов'язків органами державної влади, застосування певних інформаційних технологій.

На офіційному сайті Первомайської міської ради розміщується та оновлюється достатня кількість інформації про діяльність міської територіальної громади та регулярно публікується звітна інформація про основні напрями роботи, такі як: розвиток економіки, удосконалення житлово-комунальної сфери та сфери послуг, створення оптимальних умов для розвитку малого підприємництва, контроль за повнотою надходження податків до бюджету громади. Варто зауважити, що на сайті наявні посилання на інформаційні ресурси державних установ, що діють на території міста, а також місцеві та обласні інформаційні ресурси [1].

У період воєнного часу Первомайська міська територіальна громада активно займається волонтерством та надає гуманітарну допомогу тим, хто її потребує. Зокрема, гуманітарна допомога надається внутрішньо переміщеним особам, які були вимушені залишити своє постійне місце проживання. Через пошкодження централізованого водопостачання в Миколаєві, багато людей залишилося без води. Жителі Первомайська не залишились осторонь та активно доставляють питну воду жителям обласного центру.

Майже кожного дня з Первомайська відправляються гуманітарні вантажі в міста, які знаходяться в прикордонній зоні. Таким чином допомогу отримують не тільки військові, а також й цивільне населення. Належна гуманітарна допомога надається військовим підрозділам Первомайської міської громади, які на даний час обороняють нашу землю в інших областях України.

З метою забезпечення продовольчої безпеки держави та для допомоги підприємствам у налагодженні безперебійної роботи створено Національну платформу продовольчої безпеки. Дана Платформа дає можливість об'єднати зусилля учасників ринку та здійснювати обмін інформацією про потреби та наявні пропозиції у режимі реального часу. На сьогодні Миколаївщина активно використовує Платформу, на якій розміщена значна кількість запитів і пропозицій, що орієнтовані на задоволення потреб Збройних сил України, територіальної оборони, громадян України та торговельних мереж.

На даний час, в умовах воєнного стану, багато жителів Миколаївщини потребують відповідної правової допомоги. Таку допомогу можна безкоштовно отримати 24/7 в чат-боті «Юридичний порадник для ВПО», який працює на базі вайбер, телеграм або фейсбук (месенджер). У ньому можна знайти відповіді на питання про гуманітарну допомогу, безоплатне житло, умови виїзду та перебування за кордоном, виплату пенсій та багато іншого важливого для життєдіяльності й безпеки громади в умовах війни.

Отже, вебсайт Первомайської міської ради є ефективним каналом комунікації, за допомогою якого можна отримати актуальну інформацію про життєдіяльність

міста, організацію роботи територіальної громади та ознайомитися з роботою державних установ області.

Список літератури

1. Офіційний сайт Первомайської міської ради. URL: <http://www.pervomaisk.mk.ua/> (дата звернення: 21.04.2022).

*Науковий керівник: Божук Л.В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК: 339.94:001.891:061.1ЄС(043.2)

Туманевич Л.К.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРШИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН ПРОГРАМИ «HORIZON EUROPE» (2021-2024)»

«HORIZON EUROPE» («Горизонт Європа») – транснаціональна науково-дослідна та інноваційна рамкова програма, яка є найбільшою з подібних програм у світі. Це одна з головних програм ЄС щодо фінансування досліджень та інновацій, бюджет якої складає понад 95,5 мільярдів євро. Завдяки програмі досліджуються зміни клімату, досягаються цілі сталого розвитку ООН, завдання підвищення конкурентоспроможності та зростання ЄС. «Горизонт Європа» сприяє співпраці з іншими країнами та досліджує розробку інновацій, надає підтримку у впровадженні політики ЄС при вирішенні глобальних проблем людства. Програма розрахована на створення та швидке поширення передових сучасних технологій та знань.

У програмі особлива увага приділяється реалізації активної співпраці між навчальними установами, науковими спільнотами та промисловістю, до них долучаються малі та середні підприємства, громадяни та їх представники з метою подолання перешкод між поколіннями, територіями та культурами, особливо піклуючись про потреби молоді у формуванні майбутнього Європи.

Програма також підтримуватиме цілі цифрової трансформації та сталого розвитку в галузі охорони здоров'я, освіти, виробництва, енергетики, мобільності, продовольчої системи та сільського господарства. Основна увага буде зосереджена на перенесення напрацьованих знань та інноваційних рішень у реальне середовище, де вони можуть впливати на суспільство в цілому.

«Горизонт Європа» допомагає розвивати політику та інституційні установи для підтримки демократичних процесів та посилення довіри до демократичних інституцій через покращення прозорості, верховенства права та рівності, включаючи гендерну рівність. Так, підтримуються інноваційні підходи до підключення закладів освіти та в цілому системи навчання до соціального ринку та ринку праці, що формується, покращуючи соціальну адаптацію та інтеграцію в процесі формування цифрового суспільства. Це дозволить посилити управління

ризиками стихійних лих, управління кордонами та правоохоронну діяльність, пом'якшити негативні наслідки певної гострої кризи, наприклад, пандемії COVID-19.

Прийняти участь у програмі мають можливість дослідники та новатори з усього світу, адже це дає змогу об'єднатися з партнерами ЄС у підготовці актуальних пропозицій.

Перший стратегічний план розрахований на 2021-2024 роки, передбачає основні стратегічні орієнтації на перші чотири роки «Horizon Europe», багаторічної рамкової програми ЄС. У плані окреслено пріоритети досліджень та інновацій для підтримання сталого відновлення та пришвидшення подвійних зелених та цифрових переходів, що в підсумку призведе до створення кліматично нейтральної та зеленої Європи, яка перебуває у цифровій епісі, коли економіка працює для людей. Хоча майже вся увага зосереджена на глобальних викликах та на європейській промисловій конкурентоспроможності «Horizon Europe», план також визначає відповідні заходи в частині «Розширення участі та зміцнення Європейського дослідницького простору». Стратегічний план було підготовлено після щільного процесу спільної розробки за участю держав-членів, членів ЄЗЗ (Європейська економічна зона), Європейського парламенту, зацікавлених сторін та громадськості в цілому.

У першому стратегічному плані програми «Horizon Europe» визначено наступні основні завдання:

- підтримання відкритої стратегічної автономії шляхом керівництва процесом створення головних цифрових, існуючих та новітніх технологій, секторів і ланцюжків вартості для того, щоб прискорити та спрямувати цифровий та зелений перехід за допомогою технологій та інновацій, що зосередженні на реалізації діяльності людини;

- поновлення європейських екосистем та біорізноманіття, раціонального управління природними ресурсами задля розвитку продовольчої безпеки та чистого і здорового навколишнього середовища;

- дати можливість Європі стати першою циркулярною, кліматично нейтральною територією з незалежною економікою, з цифровими можливостями завдяки трансформації її систем енергії, будівництва, мобільності;

- сприяння розвитку стійкого, інклюзивного та незалежного європейського суспільства, підготовленого та уважного до можливих загроз і катастроф, надання якісної медичної допомоги, подолання нерівності, а також надання можливостей всім громадянам реалізовувати свою діяльність в умовах зеленого та цифрового переходу.

Перший стратегічний план також призначений для вивчення європейських спільних фінансових та програмованих партнерств, місій. Охоплює міжнародне співробітництво та інші аспекти в науковій та суспільній діяльності.

Список літератури

1. Програма «Horizon Europe». *Офіційний сайт Європейська комісія*. URL: <https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding->

opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення: 23.02.2022).

2. Програма ЄС «Горизонт Європа»: нові можливості для науковців. *Офіційний сайт Центру досліджень соціальних комунікацій НБУВ*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5176:programa-es-gorizont-evropa (дата звернення: 23.02.2022).

*Науковий керівник: Юрченко О. А.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 651.5:355.48(477:470+571)(043.2)

Халецький М.М.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

УКРАЇНСЬКІ АРХИВИ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ПОТОЧНИЙ СТАН І НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Широкомасштабна агресія РФ, що розпочалася 24 лютого 2022 р., спрямована на знищення української державності, української національної ідентичності, української історичної пам'яті. А отже, однією з цілей, яку переслідує так звана політика «денацифікації» російських загарбників, є архіви – серце української національної ідентичності, де зберігаються документальні свідчення того, що український народ, його історія, сповнена звитяжної боротьби і звершень, існувала протягом минулих століть, твориться сьогодні у полум'ї героїчної боротьби і продовжить свій рух у майбутнє, окреслене перспективою спільних європейських цінностей, взаєморозуміння, взаємодопомоги, міждержавного діалогу та співробітництва.

Сьогодні українським архівістам, історикам доводиться рятувати документи, експонати від ракетних обстрілів і російських окупаційних військ. Архіви зазнають величезних втрат. Як зазначив 6 квітня 2022 р. голова Державної архівної служби України Анатолій Хромов під час онлайн зустрічі представників українських бібліотек і архівів, організованої за допомоги американських колег з Каліфорнійського університету, «у перші дні широкомасштабної агресії Росії в Україні ... було знищено 12 тис архівних документів КДБ про репресії проти українського народу часів сталінського тоталітарного режиму, що зберігалися в архівному відділі УСБУ м. Чернігова. Пошкоджено будівлі державних архівів Харківської та Миколаївської областей» [1]. Від російських обстрілів постраждала будівля архівного відділу Луганської області в Лисичанську; розтрощене обладнання, робочі місця в кімнатах архівного відділу в Іванкові Київської області. Знищено архівні матеріали політв'язнів В. Чорновола і М. Плахотнюка, які знаходилися в родинному будинку подружжя В. Чорновіл і М. Плохотнюка у Лісовій Бучі. Окрім архівів, знищено книги з колишнього

Фонду Чорновола, більше 60 комплектів десятитомника В. Чорновола, який впорядковувала його сестра. Винищено документи й архіви під час захоплення російськими окупаційними військами зони відчуження та ЧАЕС.

В умовах війни основними напрямками діяльності архівних служб і установ стали наступні [2]:

- порятунок архівних документів, переміщення колекцій;
- точкова взаємопідтримка колег (організація умов дистанційної роботи, тимчасового проживання для тих, хто виїхав тощо);
- моніторинг стану галузі, ініціативне документування подій війни;
- створення організаційно-правової бази роботи архівних установ;
- міжнародна взаємодія та підтримка партнерів щодо повної ізоляції країни-агресора;
- реалізація онлайн-проектів: «Архів архівного законодавства» (https://archives.gov.ua/arch_zakon/); онлайн виставка «До 100-ї річниці від дня створення театру «Березіль» (1922–1935);
- методичні рекомендації, консультації щодо ведення діловодства та архівної справи в умовах воєнного стану;
- розробка механізмів та підписання угод для резервного копіювання цифрових копій архівного фонду та довідкового апарату;
- широкі комунікації зі ЗМІ, колегами з усього світу для організації в майбутньому механізмів міжнародної фінансової та технічної підтримки для відбудови, ремонту та реконструкції архівної інфраструктури.

Як зазначила у своєму виступі на VII міжнародній конференції архівістів «Archives in the service of people – people in the service of archives», що відбулася у рамках Міжнародного форуму «It is About People 2022», професорка КНУ імені Тараса Шевченка Марина Палієнко, вагомою є підтримка, що їй надають українським архівістам закордонні колеги з Польщі, держав Балтії, Швеції, США, Канади, Великої Британії, Хорватії, Чеської Республіки, Словаччини, Словенії, Фінляндії, українська діаспора. Науковець підкреслила важливість ініціативи SUCHO (Save Ukrainian Cultural Heritage Online) для збереження інформації вебсайтів українських інституцій культурної спадщини, у тому числі архівів (у результаті впровадження ініціативи станом на 30 березня 2022 р. було отримано дані з 2500 веб-сайтів українських музеїв і бібліотек [5]). Поряд з цим, вона звернула увагу міжнародного співтовариства на вимогу дотримуватися гарантій безпеки українських архівів і культурної спадщини у відповідності з Гаазькою конвенцією про захист культурних цінностей у випадку збройних конфліктів 1954 р. [4].

30 березня 2022 р. А. Хромов надав інтерв'ю Майклу Кістеру, журналісту популярного німецького часопису Шпігель [5]. Голова Укрдержархіву розглядає знищення архівів як частину культурного геноциду, спрямованого проти України. В умовах війни, архівісти намагаються врятувати те, що можуть. З метою збереження документів у Польщі за допомоги британських колег закуплено вогнетривкі сейфи. Відбувається евакуація архівних матеріалів зі сходу та півдня країни. Протягом останніх двох років триває масштабна кампанія оцифрування архівних документів, яке відбувається у тому числі за підтримки іноземних партнерів. Тому більша частина того, що вже оцифровано, знаходиться за

кордоном, зокрема в Польщі. США, Великобританія та Норвегія тепер також запропонували потужності для зберігання даних на своїх серверах.

25 березня 2022 р. в онлайн режимі за ініціативи та участі А. Хромова та Головного виконавчого директора та зберігача Національного архіву Сполученого Королівства Джефа Джеймса між сторонами відбулося підписання Угоди про тимчасову передачу. Це перша подібна угода. Її мета – забезпечити зберігання, за допомоги створення Національним архівом Сполученого Королівства хмарних сховищ даних, резервних копій цифрових матеріалів державних архівних установ України на випадок можливої їх втрати через війну РФ проти України [3].

Завдяки підтримці Міжнародної ради архівів звернення Голови Державної архівної служби України А. Хромова 10 березня 2022 р. було ухвалено рішення про виключення архівних інституцій Росії та Білорусії зі складу ICA International Council on Archives. З боку України було припинено комунікацію і опрацювання запитів установ і громадян РФ і РБ; припинено дію всіх угод з державою-агресором у галузі архівної справи.

Отже, діяльність Державної архівної служби України, українських архівістів в умовах широкомасштабних воєнних дій, зумовлених агресією з боку РФ, спрямована насамперед на порятунк архівних документів, налагодження та підтримку різнопланової роботи архівних установ в умовах війни, заручення допомогою закордонних партнерів і міжнародних організацій для вирішення нагальних завдань порятунку та збереження українських архівних фондів і колекцій.

Список літератури

1. Голоси з України: українські бібліотеки та архіви в боротьбі проти російського вторгнення. *Офіційний вебсайт Державної архівної служби України. 8 квітня 2022.* URL: archives.gov.ua/ua/голоси-з-україни-українські/бібліоте/ (дата звернення: 14.04.2022).

2. Державна архівна служба України продовжує працювати в умовах війни. *Офіційна сторінка Державної архівної служби України у соціальній мережі «Фейсбук». 17 березня 2022.* URL: <https://www.facebook.com/archives.ua> (дата звернення: 10.04.2022).

3. Перша Угода про резервне зберігання цифрових копій документів НАФ України у хмарних сховищах іноземних партнерів. *Офіційний вебсайт Державної архівної служби України. 25 березня 2022.* URL: archives.gov.ua/ua/перша-угода-про-резервне-зберігання-ц/ (дата звернення: 10.04.2022).

4. Як захистити архіви під час війни. *Офіційна сторінка Центру комунікацій КНУ імені Тараса Шевченка.* URL: <http://www.univ.kiev.ua/news/12141> (дата звернення: 24.04.2022).

5. Kister M. Angriff auf das Gedächtnis des Landes. URL: <https://www.spiegel.de/geschichte/ukraine-krieg-und-kulturelles-erbe-angriff-auf-das-gedaechtnis-des-landes-a-d48b33e8-0969-4164-a23a-3468fd0553c8-amp> (дата звернення: 10.04.2022).

Науковий керівник: Палієнко М.Г.,
д-р іст. наук, професор

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 658.6:336.7 (043.2)

Багрії Л.О.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФОРМА СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Соціальна мережа - це сервіс для підтримки соціальних, міжособистісних зв'язків в Інтернеті. Важливим елементом соціальних мереж є контент (зміст, інформація), що створили користувачі. Це також платформи, онлайн сервіси чи веб-сайти, призначені для побудови, відображення й організації соціальних взаємовідносин в Інтернеті. Втім, соціальні мережі – це різновид соціальних засобів комунікації, які входять до соціальних медіа, основними характеристиками яких є доступні інтерактивні комунікації, особиста доля користувачів у генерації і ретрансляції медійного контенту, високий ступінь залученості користувачів до процесу інтерактивної комунікації, максимальна швидкість зворотного зв'язку між користувачами та персоналізація користувача. Виділяють різні види соціальних мереж: ублічні (з відкритим доступом для усіх бажаних); закриті - лише для співробітників певної компанії, корпорації, де працівники обговорюють власні проекти та розміщують конфіденційну інформацію. А також розділяють соціальні мережі за спрямованістю: розваги та відпочинку (загального характеру); пошуку роботи; професійного зростання; наукового спрямування тощо.

В наш час у соціології з'явився новий напрямок – соціологія Інтернету, об'єктом якої є соціальний аналіз інформаційного середовища, яке створюється у суспільстві, а предметом дослідження є користувачі Інтернету й форми соціальної культурної взаємодії між людьми при обміні інформацією. В рамках дослідження Інтернету найбільш актуальними видаються три ключові підходи, які використовують в якості центрального елемента категорію мережі. Слід зазначити, що, виникнувши приблизно в один і той же час (середина 90-х рр. ХХ ст.) в тому вигляді, в якому вони представлені сьогодні, ці три напрямки досліджень практично не співвідносяться між собою, при цьому кожне з них займає свою нішу в рамках сучасної соціологічної науки:

1. Теорія «мережевого суспільства», основні положення якої в оформленому вигляді представлені в роботах М.Кастельса і Я. ван Дейка.

2. Теорії, що спеціалізуються на аналізі соціальних мереж (Social Network Analysis, SNA). Слід вказати на те, що ці розробки мають досить довгу історію. В даний момент у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних

технологій вони осмислюються по-новому, що переконливо доводять Б.Уеллман і Дж.Скотт.

3. Акторно-мережева теорія (АСТ), представлена в роботах Б.Латуру, Дж.Ло, М.Каллон.

Для опису нового якісного стану товариств в кінці ХХ - початку ХХІ ст., який характеризується індивідуалізацією, появою нових форм соціальної взаємодії, розвитком нових технологій, в тому числі поширенням нових засобів масової комунікації, які фактично зробили можливим подолання тимчасових і просторових меж, є важливим переосмислення поняття «мережа». Як справедливо зазначає У.Бек, «суперечки про техніку на початку ХХІ століття, всупереч залученим в цю діяльність галузям і громадськості, завжди базуються на тому, що модерн зараз вже є (а в майбутньому ще більше стане) світом, конституювати технікою. Це означає, що з тріумфом модерну пов'язано подвійне рух: зникнення традиційних форм безпеки і життєвих взаємозв'язків - і зростаючі ущільняється, технічно - глобальна «мереживізація», «інтеграція і нова організація життєвих умов».

Один з найбільш відомих теоретиків мережевого суспільства М.Кастельє представляє ґрунтовний аналіз культурних і соціальних трансформацій, які свідчать про новий якісний стан сучасного суспільства, демонструючи широкий діапазон можливостей концепту «мережу». Незважаючи на той факт, що мережа, як форма соціальної організації, відома вже дуже давно, тільки в кінці ХХ ст. вона стала існувати в принципово нових умовах - глобальних, з точки зору масштабів їх поширення, і динамічних, з точки зору часу їх протікання. Він пише, що передумовами до появи і становлення нової соціальної структури, заснованої на мережах, стає «злиття воедино трьох незалежних процесів, розвитку економіки, що забезпечує гнучкість управління і глобалізацію капіталу, виробництва і торгівлі; прагнення до побудови суспільства, в якому пануватимуть цінності свободи особистості і відкритої комунікації, і вражаючого прогресу комп'ютерів і телекомунікацій, який опинився можливим завдяки революції в мікроелектроніці».

На сьогодні, комунікація в соціальних мережах займає вагому частину в житті кожного індивіда, саме тому, є дуже актуальним вивчення соціальних мереж як нової форми комунікації.

*Науковий керівник: Стригуль М.В.,
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.7 (043.2)

Бондаренко А.С.
Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА ПОКОЛІНЬ В СОЦІОЛОГІЇ

З соціологічної точки зору покоління слід розглядати як соціальну спільність людей, критерієм входження в яку є:

1) спільні соціально-вікові характеристики індивідів та груп («когорта народження»), тобто діти, молодь, люди середнього віку, старшого віку;

2) спільний соціально-історичний досвід, спільно пережиті події (політичні, економічні, соціальні, технологічні) в зв'язку з чим виникають спільні соціальні та соціально-психологічні риси покоління та цінності («когорта подій»). Можна говорити про воєнне, повоєнне покоління, покоління шестидесятників тощо). Впродовж всього свого життя кожне покоління живе та діє під впливом сформованих у нього цінностей. Різниця цих цінностей може породжувати складнощі комунікації між представниками різних поколінь в соціумі.

3) сімейні ролі, тому умовно виділяють покоління дітей, покоління батьків, прабатьків.

Покоління як соціальні спільності поєднані соціальними зв'язками, які формуються в результаті внутрішньопоколінських та міжпоколінських відносин. Ці відносини мають форму як взаємодії так і конфліктів. На соціальному рівні посередником міжпоколінських відносин виступають інститути соціалізації, зокрема сім'я, заклади освіти, організації. Безпосередня взаємодія поколінь відбувається на рівні первинних груп (сім'я, освітній колектив, трудовий колектив).

В рамках теорії поколінь, розробленій американськими вченими – демографом Нейлом Хоувом та істориком Уільямом Штрауссом виділено шість поколінь, що живуть сьогодні та обґрунтовано їх спільні риси та базові цінності, що відрізняють одне покоління від іншого.

В цьому контексті викликає інтерес покоління 2000-х, або «міленіуми», або покоління Y. Їм властиві наступні риси:

- надають перевагу опосередкованому спілкуванню через соцмережи та мобільні телефони;

- добре володіють цифровими технологіями;

- індивідуалісти, їм важливо виразити власну точку зору;

- менш ідеологізовані, ніж старші покоління;

- великого значення надають сім'ї. Базові життєві цінності це в першу чергу робота та родина;

- не готові довго займатися однією і тією ж справою, в одній і тій же професії. Престижна робота, висока посада не є самоціллю. Вони прагнуть розвиватися шоріше по горизонталі, а не по вертикалі, отримувати більш широкий досвід в декількох сферах, не думати на велику перспективу;

- добрі комунікатори, вміють працювати в команді;

- цінують час як соціальний капітал, любляють гнучкий графік роботи, можливість дистанційної роботи, щоб вистачало часу для інших сфер життя та інтересів (наприклад, пізнання світу, подорожей, захоплень, розваг);

- оптимісти, готові змінювати життя в своїй країні.

В наш час перша хвиля покоління Y починає робити свою кар'єру. Тому фахівці намагаються обґрунтувати висновки та розробляти рекомендації щодо взаємодії з цим поколінням в різних сферах суспільного життя. Так, наприклад, в сфері трудових відносин для покоління Y корисною є: ротация співробітників між підрозділами; надання самостійної сфери відповідальності молодим фахівцям,

щоб вони могли себе проявити; організація програм, тренінгів, курсів розвитку; гнучкі графіки роботи, фріланс, віртуальні офіси.

*Науковий керівник: Прокопчук І.І.,
канд. політ. наук, доцент*

УДК 323 (043.2)

Гладких В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

НАРОДНИЙ ХАРАКТЕР ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ У БІК ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Наразі немає достеменних даних щодо міри рівня залученості громадян України та РФ у російсько-українську війну. Втім, можна зробити цілком ймовірне припущення про значно вищий рівень залученості громадян України у нинішній збройний конфлікт. Зрештою, війна відбувається на території України, що тягне за собою включення у процес практично всього населення з огляду на відверто терористичний спосіб ведення бойових дій збройними силами РФ, коли цивільне населення України зазнає не менших (якщо не більших) втрат від бомбардувань, ракетних та артилерійських обстрілів. Також на відміну від України в РФ не спостерігається ані добровольчого, ані волонтерського руху. Для більшості росіян ця війна лишається (на відміну від українців, які безпосередньо тією чи іншою мірою беруть у ній участь) «телевізійною» в обох можливих значення цього слова: як віддаленою війною, так і війною, яка відбувається у телевізорі.

Словом, навіть не маючи достеменних кількісних даних щодо залученості громадян України у російсько-українську війну, маємо достатньо підстав стверджувати, що для українців російсько-українська війна фактично є всенародною.

Так само, як Помаранчева революція, Революція Гідності та розв'язана РФ у 2014 «гібридна війна» проти України, нинішнє повномасштабне вторгнення російських військ на територію нашої держави потягло за собою піднесення громадянської активності, яка проявляється в усіх аспектах – від безпосередньої участі у бойових діях до самовідданого волонтерства та плідної роботи у тилу.

Водночас треба усвідомлювати, що на відміну від 2014 року, коли державні органи перебували у радикально дисфункціональному стані, нині основну роль відіграє держава, яка тим не менше, має забезпечити народне, громадянське піднесення відповідними механізмами «включення» задля досягнення синергії між діями державних органів та активністю громадянського суспільства. Зрозуміло, що в умовах війни, коли перемогу від поразки може віддаляти «брак цвяку на підкові командира кінноти», встановлювати бар'єри на входження не тільки нерационально, але й практично неможливо. Згадати хоча б фактичну (ледь не безконтрольну) роздачу автоматичної зброї у Києві у перші дні російської агресії, коли загарбники активно просувалися у напрямку столиці України.

Нема підстав припускати, що рівень національної свідомості та громадянської активності в Українському суспільстві суттєво зменшиться після завершення цієї

війни. З огляду на це, завданням влади є створити належні інститути та механізми для залучення та ефективного використання цієї суспільної енергії.

Спроба реставрувати ексклюзивні практики неминуче наптовхнеться на супротив громадян. Також не треба скидати з рахунку й позицію наших західних партнерів, які підштовхуватимуть українську політичну еліту до трансформації не лише політичної, але й економічної системи у бік більшої інклюзивності.

УДК 323.21 (043.2)

Грищенко Н.І.,

Національний авіаційний університет, Київ

Грищенко В.О., Слісаренко І.А.

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ

ОСНОВНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Однією з наймолодших галузей наукового знання є саме конфліктологія. Як самостійна наука конфліктологія сформувалася тільки наприкінці 50-х рр. ХХ ст. Завдячуючи при цьому працям німецького вченого Р.Дарендорфа (Соціальні класові конфлікти в індустріальному суспільстві) та американського – Л.Козера (Функції соціальних конфліктів).

Найбільший внесок у розроблення теорії конфлікту зробили вчені Г.Зімел (теоретична конфліктологія); Т.Парсонс (системно-функціональна теорія); Л.Козер (позитивно-функціональний конфлікт); Р.Дарендорф (конфліктна модель суспільства; діалектична теорія конфлікту); К.Боулдінг (загальна теорія конфлікту); В.Парето і Г.Моска (елітистські теорії); А.Бентлі (теорія зацікавлених груп); Ф.Оппенгеймер (етагистська концепція); Ж.Сорель, Й.Гальтунг (теорія насильства); Д.Істон, С.Ліпсет (теорія політичної стабільності); С.Хантінгтон (концепція цивілізаційних конфліктів); Д.Льюс А.Рапопорт (ігрова теорія конфлікту) та ін.

В українській науковій думці темі політичних конфліктів присвячено праці М.Пірен (Конфлікти в системі політико-управлінської діяльності; Деонтологія конфліктів та управління; Конфлікт і управлінські ролі: соціо-психологічний аналіз та ін.); В.Ребкало; Л.Герасіної; І.Варзара та ін.

Щодо визначення самого поняття «політичний конфлікт», то думки вчених у цьому різняться і в загальному вигляді політичний конфлікт підходить під усі параметри визначення соціального конфлікту, адже він не представляє собою окремого феномену соціального життя. Головною його відмінністю є те, що він проходить в середовищі політичних відносин або має безпосереднє відношення до політичних відносин.

Будь-який політичний конфлікт, його природа, протікання і завершення пов'язані, перш за все, з державотворчими процесами. Конфлікт є певним завершальним етапом у вирішенні питань соціально-політичних, економічних, екологічних і т.д. Нерівність, матеріальні, соціально-побутові умови існування людства призводять до загострення політичної ситуації. Протистояння і протиборство сторін являє собою як механізм

розвитку, так і тягне за собою невідворотні негативні зміни в політичному процесі тієї чи іншої держави.

Серед основних рис сучасної конфліктології можна виділити такі:

- 1) розуміння конфліктів як природного фактору для політичних і соціальних систем;
- 2) усвідомлення того, що будь-які прагнення людини до покращення власного життя, життя сім'ї, родини є конфліктогенним чинником;
- 3) конфлікти мають не лише і не тільки негативні наслідки, а варто їх розглядати і з точки зору модернізуючих факторів у сучасному суспільстві;
- 4) управління, вирішення конфліктів можливе за спільного діалогу;
- 5) розуміння того, що варто перейти до розгляду культурно-цивілізаційних конфліктологічних чинників, оскільки вони діаметрально протилежні економічним і знаходяться за межами матеріальних благ.

Для розгляду еволюційних особливостей вивчення політичного конфлікту вчені виділяють наступні періоди:

- від вчень давньогрецьких мислителів до початку XIX ст. (Г.Гегель та І.Кант);
- XIX ст. – поч. XX ст. – систематизація конфліктологічних знань (Г.Зіммель, К.Маркс, Ф.Енгельс);
- перша половина XX ст. – поширення в науці деструктивної концепції конфлікту як соціальної аномалії (Т.Парсонс, Е.Мейо);
- середина 50-х рр. XX ст. – повернення до конфліктологічної моделі суспільства (Л.Козер, Р.Дарендорф);
- 50-70 ті рр. XX ст. – формування загальної теорії конфлікту (К.Боулдінг, Й.Галтунг, Р.Коллінз, К.Дойч);
- сучасний етап (кінець 70-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.) – оформлення загальної теорії управління конфліктом (Д.Блумфілд, Б.Рейлі, К.Мітчел, Дж.Берковіч, У.Зартман, У.Юрі, Р.Фішер та ін.).

Більшість сучасних вчених вважають, що політичні конфлікти відіграють позитивну роль у суспільному житті. Вони сигналізують суспільству і владі про існуючі суперечності, розбіжність позицій громадян і стимулюють дії, здатні поставити ситуацію під контроль.

Дестабілізація влади і дезінтеграція суспільства виникають не тому, що існують конфлікти, а через неуміння врегулювати політичні суперечності.

На сьогодні вже чітко можна говорити про підвищення рівня обґрунтованості та вивченості явища політичного конфлікту та особливостей його прояву, проте все ще залишаються певні проблеми в цій сфері, які в першу чергу полягають в неповному аналізі проблематики конфліктного менеджменту.

Список літератури

1. Алексєєва М.І. Моральний вибір у конфліктній ситуації. Конфлікти в суспільстві: діагностика і профілактика: тези 3 Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 кн. – Київ; – Чернівці, 1995. Кн. 2.
2. Барабаш Ю. Державно-правові конфлікти: поняття, сутність, ключові ознаки. Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Львів: ЛДУ, 2008. Вип. 47. – С. 67-75.

3. Гордієнко М. Політичний конфлікт як спосіб існування соціуму // Наукові записи Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України: збірник наукових статей. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса, 2008. – Вип. 41. – С. 7–15.

4. Денисенко І. Сучасна теорія конфлікту: проблеми експлікації, демаркації, класифікації / І.Денисенко // Український соціум. – 2013. – № 3 (46). – С. 32–43.

5. Котигоренко В.О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт. – К.: Світогляд, 2004. – 722 с.

6. Сахань О.М. Політико-правові деструкції влади, як чинник конфліктності у функціонуванні української держави. URL: http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Politologia/10_81508.doc.htm.

УДК 316.483 (043.2)

Демидко Л.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Конфлікт є найважливішим аспектом соціальної взаємодії людей і осередком соціального життя. Конфлікт - це форма відносин між потенційними або поточними суб'єктами соціальної дії, мотивовані антагонізмами цінностей і норм, інтересів і потреб [1, с. 11].

У сімейних конфліктах найважче виявити об'єкт конфлікту, конструктивні та емоційні причини конфлікту. Це тому, що сімейні конфлікти переважно емоційні. Тому при розв'язанні конфлікту слід спочатку визначити його справжню причину і, якщо можливо, відокремити емоцію від справжньої причини конфлікту, якщо вона не є чисто емоційною. Причиною емоційного конфлікту є психологічні відмінності між парами, оскільки вони проявляються в негативному, а іноді і ворожому ставленні один до одного. Конструктивні конфлікти, які тривалий час не вирішувалися, також можуть бути основою для таких конфліктів. Таким чином, конфлікт є насильницьким міжособистісним зіткненням, яке передбачає свідоме порушення моральної гідності потреб партнера.

Конфлікт може бути справжнім, випадковим або умовним, переміщеним, неправильно приписаним, латентним або навіть помилковим. Основними причинами сімейних конфліктів може бути: порушення етики подружніх стосунків; біологічна несумісність; неправильні стосунки подружжя (одного з них) з оточуючими (наприклад родичами); несумісність інтересів і потреб; відмінність педагогічних позицій по відношенню до дитини; наявність особистих недоліків або негативних якостей в одного, а іноді і в обох членів подружжя. Труднощі, з якими стикається подружжя, тоді коли виникає конфлікт може мати психотравмуючі наслідки, іншими словами можна сказати, що конфлікти в сім'ї впливають не тільки на психічне, але й фізичне здоров'я подружжя.

Треба зазначити, що сімейні конфлікти у свою чергу можуть бути позитивними, вони допомагають подружжю виробити спільні позиції щодо

спірних питань, краще знати й рахуватися з потребами та інтересами один одного.

У конфлікті завжди беруть участь кілька сторін (неважливо, чи це різні люди, чи групи людей). Тому основна класифікація конфлікту проводиться саме за характером і особливостями сторін, які беруть участь у конфлікті. Крім того, найважливішою ознакою конфлікту є характер потреби, поза межами задоволення від чого людина бореться. Згідно з теорією А.Маслоу, потреби можна згрупувати в п'ять ієрархічно пов'язаних рівнів: фізіологічні; потреба в безпеці; соціальні; потреби в повазі; потреба самовираження.

Якщо будь-яка з цих потреб не задоволена - виникає конфлікт [2, с.93].

В контексті сімейних відносин конфлікт є одним із шляхів підвищення якості взаємодії між членами подружжя. Сімейний конфлікт - це різновид міжособистісного конфлікту. Відповідно, він також може існувати на трьох рівнях: когнітивному (бачення і розуміння конфліктної ситуації), афективному (ставлення до конфліктної ситуації), поведінковому (вчинення дій у конфліктній ситуації). Ця тріада допомагає розрізнити, на якому рівні виникає конфліктна невідповідність. Однак це повинно бути пам'яткою, що всі перераховані вище аспекти міжособистісних стосунків мають тенденцію до внутрішньої послідовності, що ускладнює пошук пускового механізму для конфлікту. Між конфліктом і особистостями існує суперечливий зв'язок. Таким чином, можуть бути люди, які будуть отримувати позитивні емоції від конфлікту. Деякі люди переживають конфлікт надто чутливо, тому що не можуть витримати жодного психічного напруження. Певні риси характеру людини, наприклад злість, дратівливість, примхливість можуть посилювати розбіжності та посилювати ворожість у стосунках.

Отже, багато в чому конфлікти в сімейному житті пов'язані з очікуваннями та уявленнями про потреби, які подружжя хотіло б задовольнити в шлюбі. Якщо уявлення не збігаються, то потреби взаємно несумісні. Така невідповідність перетворюється спочатку в прихований, а потім у відкритий поведінковий конфлікт. Загалом можна зробити висновок, що конфлікт може і позитивно і негативно впливати на подружні стосунки.

Список літератури

1. Здравомислов Л.Г. Соціологія конфлікту. – М.: Аспект Прес, 1996. – 405 с.
2. Анцупов, А.Я. Конфліктологія у сферах та коментарях: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. / А.Я.Анцупов. - Спб.: Пітер, 2009. -161с.

*Науковий керівник: Ніколасенко В.Л.
канд. соц. наук*

УДК 316.776:808.51 (043.2)

Діхтяренко А.С., Литовченко І.В.
Національний авіаційний університет, Київ

УПРАВЛІНСЬКА РИТОРИКА ТА ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ КЕРІВНИКА

В умовах розвитку сучасного суспільства ефективна комунікаційна діяльність, управлінська риторика та ораторська майстерність є важливим

чинником формування іміджу та успішного функціонування організації. Керівник, який має силу слова і може переконати будь-якого працівника, може досягти вищого статусу і поваги до себе в компанії. Бути красномовним - означає бути талановитим, освіченим, високодуховним та високоморальним. Сутність красномовства полягає в умінні правильно і вміло говорити за змістом, структурою тощо. Успішний керівник повинен володіти практичними навичками управлінської риторики, що передбачає знання з філософії, логіки, етики, лінгвістики, психології, красномовства, ораторської та сценічної майстерності тощо.

Засновником класичної риторики вважається давньогрецький софіст Горгій. В епоху Античності з'являються перші ґрунтовні теоретичні праці з риторики: «Риторика» Аристотеля, «Про оратора», «Оратор» Цицерона, «Дванадцять книг риторичних повчань» Квінтіліана та ін. Історія ораторської майстерності зберігає класичні зразки і прийоми красномовства.

Одним із найвідоміших видатних ораторів Стародавньої Греції був Демосфен (384 р. до н.е). Також серед визначних ораторів того періоду важливо виокремити імена Ісократ, Горгія, Лікурґа, Лісія, Есхіна, Гиперіда, Перикла й інших представників красномовства. Підсумок давньогрецького періоду в розвитку ораторського мистецтва підвів у своїх роботах найвидатніший мислитель стародавніх часів Аристотель (384 р. до н.е.), який є автором класичної праці з теорії красномовства - «Риторика» (330 р. до н.е.), що містить перші, справді, наукові розробки з питань ораторського мистецтва. Видатними особистостями республіканського Риму були філософи, літератори Марк Тулій Цицерон (106-43 р. до н.е.) і Марк Фабій Квінтіліан (30-96 р. до н.е.), які у своїх роботах та промовах наголошували на тому, що оратором є та особистість, яка з будь-якого питання вміє говорити гарно, вишукано і переконливо, а також може справляти сильне враження на аудиторію.

Ораторське мистецтво або риторика керівника - це майстерність говорити красиво і правильно, точно виражати власні думки і переконувати аудиторію під час публічних виступів, конференцій, зборів, нарад, засідань, консиліумів, форумів тощо. Дієвими засобами мовленнєвого впливу керівника на аудиторію є такі: інтенсивність, темп, сенсорність мовлення, паузи, використання засобів візуалізації, презентацій, моделей, схем, таблиць, малюнків, діаграм, експресивність, емоційна забарвленість мови, міміка, жести, пантоміма, тембр і тональність голосу, асоціативність виступу, оперування історичними датами, фактами, порівняльними статистичними, соціологічними, маркетинговими даними, аналогії, приклади, образні висловлювання тощо.

Ефективна комунікація керівника є важливим чинником у підвищенні рівня якості роботи його підлеглих, формування сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, покращенні емоційного стану працівників, згуртованості і стабільності кадрового складу, профілактиці конфліктних ситуацій та ефективному їх вирішенні у разі виникнення, встановленні та розвитку ділових комунікацій, що впливає на ефективність функціонування організації в цілому.

Отже, ще з давніх давен і особливо сьогодні, в сучасних умовах, риторика та ораторське мистецтво є важливими вміннями та навичками переконувати і

грамотно, красиво, структуровано, логічно послідовно викладати свої думки, а також мотивувати аудиторію за допомогою виголошення промови. Для підвищення рівня професійної управлінської діяльності та ділової комунікації важливим у діяльності керівника є розуміння актуальних потреб працівників, мотивів вчинків та методів переконання співробітників, активний розвиток і вдосконалення горизонтальних і вертикальних комунікацій, забезпечення відкритості, прозорості й доступності інформації в організації тощо.

УДК 321.01+32'929 (043.2)

Добрідень А.О., Прокопчук І.І.
Національний авіаційний університет, Київ

КОНЦЕНЦІЯ СВОБОДИ Ж.Ж.РУССО

Ж.Ж.Руссо полемізував з мислителями-лібералами щодо оцінки природного стану. Помилка філософів, вважав Руссо, полягала в тому, що вони говорили про дикунство людини, а зображали людину у громадянському стані, наділяючи її такими суспільними явищами як мова, власність або мораль.

Період виходу із стану дикунства, коли людина стала суспільною, продовжуючи залишатися вільною, Руссо вважав найщасливішою добою, «золотою добою». Кінець природному стану, за Руссо, поклало утворення громадянського суспільства з приватною власністю, майновою нерівністю, поділом на багатих та бідних.

Руссо, використовуючи термінологію та загальну схему теорії природного права (природний стан – перехід до держави), доповнює її ще однією ланкою (природний стан – громадянське суспільство – держава). За Руссо, природний стан закінчився не через суспільний договір, як вважали мислителі-ліберали, причини, які призвели до припинення природного стану – розвиток здібностей, мистецтв, техніки, що спричинило появу власності та громадянського суспільства. Руссо критикував ліберальне тлумачення свободи. В чому Руссо полемізує з ліберальним розумінням свободи:

1) що людина мала свободу у природному стані. У Руссо справжнім вмістилищем дійсної свободи є держава. Віддаючи свою природну свободу при утворенні держави, люди, за Руссо, лише здійснюють вигідний для них обмін способу життя невизначеного та схильного до випадковості на інший – кращий та більш надійний, природної незалежності – на свободу, можливість шкодити іншим на власну безпеку, та своєї сили на право, яке об'єднання у суспільство робить непереборним [1, с.223-224].

2) Руссо полемізував з тезою лібералів, що при утворенні держави люди за суспільним договором пожертвували лише частиною своєї свободи для того, щоб держава гарантувала їм захист власності, прав, свобод, безпеку, законність.

На його думку відбувається: а) «повне відчуження кожного з членів асоціації з усіма його правами на користь всієї спільноти»; б) «оскільки кожний віддає себе цілковито, то створюються умови, рівні для усіх, тому ніхто не зацікавлений в

тому, щоб зробити їх обтяжливими для інших». Більше того, на його думку, «єднання настільки повне», що «жодному з членів асоціації немає чого більше вимагати». Внаслідок суспільного договору у Руссо виникає «умовне колективне Ціле», де кожна особа підпадає під вище керівництво загальної волі. Але, якщо у філософів-лібералів, особи, об'єднавшись у державу, не втрачають своєї індивідуальності, то у Руссо проблема протиріччя приватного та суспільного навіть активно заперечується. «Оскільки суверен утворюється лише з приватних осіб, у нього немає і не може бути таких інтересів, які протирічили б інтересам цих осіб» [1, с.210-211]. Це надає можливість Руссо обґрунтувати: 1) пріоритет суспільного, державного перед приватним. «Чим краще улаштована держава, тим більше в умах громадян турботи суспільні дають їй перевагу над турботами приватними» [1, с. 280]. 2) Всеваддя більшості у політичній сфері. Загальна воля, на його думку, втілюється у більшості. Однак він ставить риторичне питання: «Як ті, хто не згоден з більшістю, можуть бути вільні та одночасно підкорятися законам, на які вони не давали згоди» [1, с.291].

Ліберали у відповідь на це питання передбачали захист прав і свобод меншості. Ж.Ж.Руссо це питання вирішує по-іншому. «Якщо отримує гору думка, протилежна моїй, то це доказує, що я помилявся, і те, що я вважав загальною волею, нею не було» [1, с.292]. Відповідно логіці Руссо, якщо я «помилявся», то це позбавляє мене права відстоювати свої переконання та змушує підкоритися загальній волі. 3) якщо лібералізм підкреслює, що свобода полягає у підкоренні закону, а не людям, заперечуючи будь-який примус з боку приватних осіб, групи, та навіть державне втручання. То Руссо зазначав, що «кожний, підкоряючи себе усім, не підкоряє себе нікому окремо» [1, с.208]. Отже Руссо по-суті обґрунтовує демократичний деспотизм, залежність особи від загальної волі, якою виступає більшість. Але історія свідчить, що воля більшості, яка нерідко втілювалася в партії, нації, державі може приховувати антинародні, корпоративні інтереси. Тим більше, що на відміну від мислителів-лібералів, які протиставляли волю та закон, Руссо їх ототожнює. Для нього прагнення більшості – це закон. Ліберали ж не схильні довіряти навіть більшості. Вони обґрунтовували та відстоювали право меншості на опозицію. Апологія колективізму при обґрунтуванні свободи робить концепцію свободи Ж.Ж.Руссо, наближеною до тоталітарного трактування.

Список літератури

1. Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Ж.Ж.Руссо : Пер с франц. – М. : “Канон-пресс”, “Кучково поле”, 1998. – 416 с.

УДК 316.7 (043.2)

Іванова А.О., Яковенко Ю.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЕНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Соціальний добробут молоді є одним з основних індикаторів оцінювання дій держави, що дбає про довготривалий соціальний розвиток. Для того, щоб

формування світогляду молоді було адекватно адаптовано до традицій суспільного буття необхідно соціологам уточнювати її роль і місце в суспільстві, визначити життєві пріоритети. До них належать традиційне кохання, дружба, пошук сенсу життя, сім'я тощо. Звісно, не менш важливими є здоров'я, освіта, спілкування молоді з дорослими та однолітками. При вивченні молодіжної проблематики недоречно просто констатувати позитивні чи тривожні факти молодіжного життя, ще потрібен системний аналіз молодіжного життя, оскільки молодь є енергійною силою і відіграє важливу роль у суспільному розвитку у майбутньому. Отже, дослідження її світогляду молоді відіграють важливу роль у справі розвитку суспільства, бо поведінка молодших поколінь спричинена насамперед ієрархією цінностей, що пропонує старше покоління задля збереження спадку власних досягнень. Процес засвоєння цінностей та формування ціннісної ієрархії є тривалим, бо воно починається з перших років після народження людини і триває протягом, як правило, усього її життя. Дослідження показують, що цінності є основою, рушійною силою будь-якої особистої поведінки, а ціннісна орієнтація є результатом виховання та соціалізації наступного покоління. Для того, щоб об'єктивно описати його трансформацію через модернізацію суспільства, необхідно проводити постійний соціологічний моніторинг, на основі якого можна робити науково достовірні висновки, прогнози та рекомендації.

Створювати соціально-економічні, політичні, організаційно-правові умови та гарантії життєвого самовизначення, інтелектуального, морального та фізичного розвитку молоді, реалізації творчого потенціалу власних інтересів та інтересів України має держава. Наразі маємо суперечливу ситуацію, бо багато цінностей, що виховували в радянському суспільстві, поступово почали змінюватися, тому що, з одного боку, нові соціально-економічні умови вимагають від людини володіння такими рисами, як готовність йти на ризик і особиста відповідальність, дія, здатність швидко адаптуватися до змін економіко-фінансових умов буття, готовність наполегливо працювати для процвітання та успіху. З іншого боку, цінності, які раніше мали високий статус і пов'язували із загальними (колективними) психосоціальними стереотипами щодо особистості (індивіда) та індивідуальної самоактуалізації на роботі, що зараз молодь ігнорує. Криза традиційної ціннісної орієнтації особливо очевидна у сфері праці та мотивів трудового ставлення.

Трансформаційні зміни в державно-суспільному розвитку в Україні призвели до суттєвих змін, особливо система цінностей українських громадян та молоді. Враховуючи, що поведінка і діяльність індивіда багато в чому визначаються нею цінності та орієнтири, першочерговим завданням молодіжної політики є створення сприятливого середовища для формування світогляду молоді. Світогляд, мораль та етика, громадянськість та інші орієнтири для побудови свого життя та повної реалізації свого потенціалу. Особливого значення набуває питання про цілеспрямованість цього впливу у напрямку гуманізації розвитку демократій. Нові обставини вимагають від органів державної влади вступу відповідних сучасним запитам соціуму підходів до становлення державно-соціальних взаємин, орієнтованих зміцнення поваги права і свободи людей, зростання ролі громадянина у вирішенні суспільних справ, питань місцевого

значення. Все це має виявити своє відображення у нинішній молодіжній політиці України.

Соціологи через моніторинг оцінюють стан справ у системі ціннісних орієнтацій молоді в Україні; він свідчить про зростання значущості демократичних політико-громадянських цінностей, що зумовлено подіями останніх кількох років у житті українського соціуму. Поряд зі зниженням рівня важливості у молоді цінностей, пов'язаних із самореалізацією, відстежують зростання громадських цінностей, пов'язаних із здійсненням соціальних взаємозв'язків, зокрема, йдеться про комунікацію, єдність, зміцнення соціальних зв'язків тощо. Існуючі пропорції у ціннісних орієнтаціях молоді, зумовлені особливостями сучасного етапу поліпшення впливу держави та соціуму, що потребують належного обліку у процесі освіти, бо саме у ньому маємо реалізацію молодіжної політики та побудови відносин між молоддю та органами публічної влади.

Виховання молоді як об'єкта впливу держави полягає у здійсненні управлінських впливів на забезпечення процесу виховання, функціонування виховної системи, утворення виховного процесу відповідно до ціннісних орієнтирів, умов, завдань, можливостей поліпшення дій держави. Значним моментом впливу держави є розкриття найкращих умов можливості реалізації ролі всіх учасників цього процесу (навчальні установи, сім'я, соціальні організації, ЗМІ тощо) у справі побудови державно-суспільних взаємин, властивих демократичному режиму буття соціуму, у центрі уваги якої є гуманістичні інтереси людей.

Список літератури

1. Левковська Н. Динаміка ціннісних орієнтацій молоді [Електронний ресурс] / Наталія Левковська // Політичний менеджмент, №1. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/levkovska_dynamika.pdf.
2. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://dodmc.dn.ua/images/stories/Biblioteka/cinnicni_orient_sych_ykr_molodi.pdf.

UDK 316.4 (043.2)

Yevenko A.A, Mostipan O.M.
National Aviation University, Kyiv

MODERN INFORMATION AND TECHNOLOGICAL PROGRESS OF SOCIETY AS A SUBJECT OF SOCIOLOGICAL RESEARCH

Collecting and systematizing information about the world helped people to survive in difficult conditions: the experience and skills of making tools and hunting, creating clothes and medicines were passed from generation to generation. The information was constantly updated and supplemented: each studied phenomenon allowed to move to something new, more complex. All this led to development, and development gave rise

to progress. Thus, humanity has been constantly modernized and continues to follow the path of social progress.

Information helps a person to properly assess events, make an informed decision and find the most successful course of action. Intuitively, we understand that information is what each of us fills our own baggage of knowledge. Information is also a powerful tool for influencing the individual and society as a whole. The one who has the most information on any issue is in a better position than others. Rothschild's famous aphorism "The one who owns the information owns the world" is now becoming increasingly important to the world. However, there is a problem with the assimilation of information, because it becomes too much – It is impossible to remember, take into account and analyze everything, so technology is coming to the aid of humanity. With the help of information technology it is possible to manage large amounts of information using computer technology. Thus, IT technology is a complex of technological and engineering sciences that are necessary for the organization of modern society. IT technologies can process, store and transmit information over long distances in a short time. The rapidly growing potential of information technology is also rapidly reducing production costs, while facilitating and improving living standards, opening up new opportunities for people. As IT technologies are able to ensure minimal costs in the processing, transmission and storage of information, the production of goods and services is becoming more profitable and in demand.

Man in the modern world actively interacts with information and technology in the information environment, which is also a source of new knowledge, a means of transforming various data and encourages people to take active action. The modern information environment is a factor that complicates public relations. This inevitably leads to an increase in the requirements for information competence of people who are constantly in need of new knowledge, skills and abilities to effectively interact with a dynamically changing environment. The role of information in the development of society is that it leads to changes in society, and the emergence of new knowledge causes changes in industrial relations, economy and everyday life. The growth of the role of information in the development of society was also influenced by the emergence of the Internet: information technology has allowed the making and application of new formats and ways of presenting information, including e-books, video lectures, databases that are more accessible to people.

In modern world it is becoming increasingly difficult to navigate the flow of daily information, people are trying to optimize its search, selection and use. Only a high level of culture and education allows people to have access to all sources of information, but even in such conditions it is not always possible. In this regard, there are problems of information intoxication of modern society, which is caused by the consumption of information garbage, ie low-quality information generated by many sources, as well as the emergence of the phenomenon of information noise (unfiltered information flow in which the usefulness of data decreases in direct proportion to the amount of data), info-fakes (fake news, information hoaxes or deliberate dissemination of misinformation), information warfare (confrontation in the form of dissemination of specially prepared information and counteraction to similar external influence on oneself).

For example, in the geopolitical struggle, information flows based on the

integration of communications affect individuals, states and international coalitions. Therefore, modern man needs to have a sufficient cultural and educational level and information literacy to be able to effectively weed out and not accept information garbage or poor quality information.

The transition to the information society has many benefits, such as:

- Ability to solve the problem of unavailability of information;
- Information economy is becoming the main form of development of modern society;
- Modern information technology helps in everyday life.

You should also keep in mind the negative aspects of the transition to the information-technology society, such as:

- The growing of negative manipulative influence of the media on society;
- Information technology can destroy the personal space and privacy of citizens and organizations;
- Deepening the problem of poor quality and inaccurate information;
- Many people find it increasingly difficult to accept changes in the information environment.

As a result, we can identify some practical recommendations aimed at solving various problems related to the information-technology society:

- The main recommendation is to understand that it is impossible to know everything and follow all the information;
- It is important to formulate a priority range of knowledge you need at the current stage of life;
- it is necessary to arrange days of silence – namely, sometimes to rest from the excessive amount of information: walk, go out of city, visit an exhibition, pursue a quiet hobby, limiting the flow of input information;
- you can read books – you need to read in a quiet space, when no one and nothing interferes. It is important that the amount of reading corresponds to your individual ability to absorb information;
- It is necessary to work with information thoughtfully – it is better to try to investigate one question more deeply, than five questions superficially;
- You should limit the use of the Internet and TV: for example, 40 minutes before bedtime or during a meal you do not need to use these sources of information.

УДК 316.624.

Кацан К.А.

Національний авіаційний університет, Київ

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Девіантність визначається як визнане порушення соціально визнаних культурних норм. Це визначення насправді надто широке і тому може тлумачитися у різний спосіб, тобто як в позитивному, так і в негативному смислі

слова. Тобто, не будь-яка поведінка, що відхиляється, може мати негативні ознаки. Специфічними формами позитивної девіації можуть бути наукова, технічна, художня чи інша творча діяльність, спрямована на створення нового, унікального, відмінного від усього того, що ми вважаємо нормальним в своєму повсякденному житті.

Ми ж маємо за мету критично розглянути теоретичні аспекти негативної молодіжної девіації і, зокрема такої, яка втілюється у форму девіантних субкультур, а той відвертого криміналу, скажімо, через залучення в різного роду банди.

Девіантність, нажаль, нині часто асоціюється саме з підлітками та юнаками і має тенденцію до зростання у вуличному та шкільному середовищі. При чому, молоді девіанти переважно приймають пряму участь в бандах і інших девіантних субкультурах і асоціюють себе з ними. Особливо треба відмітити те, що подібні угруповання нерідко формуються за етнічною ознакою та на підставі спільних інтересів, які об'єднують їх в групу і тим набувають субкультурних ознак.

Відомо, що поряд з соціологічними теоріями соціальної девіації існують ще й кримінологічні субкультурні теорії злочинної девіації, точніше, делінквентності.

Делінквентність – це поведінка, яка відхиляється від норм права, як соціального інституту. Найбільших досягнень в розвитку субкультурної теорії девіації досягли представники Чиказької школи, які поєднали кримінологію з соціологією. Саме в Чиказькій школі було доведено, що існують субкультурні угруповання, які поділяють погляди, норми і цінності, якій сприяють зростанню девіантності і навіть делінквентності, тобто злочинності та насиллю.

Основна увага в означеній школі приділяється дослідженню соціальних факторів, які призводять до злочинності в середовищі неповнолітніх дітей та корекції їх поведінки з огляду на те, щоб вона відповідала загально визнаним нормам і цінностям, яких дотримується переважна більшість членів суспільства.

Іншими словами, метою подібних досліджень є розробка соціальних засобів недопущення переходу від злочинця-підлітка до звичайного дорослого злочинця, тобто контроль процесу становлення підлітка в нормального дорослого законослухняного громадянина.

Альберт К.Коен, наприклад, стверджував, що розвиток девіантних субкультур корелює з положенням індивідів і груп в соціальній структурі суспільства.

У підсумку зазначимо, що девіантна поведінка це специфічний спосіб передачі, засвоєння, закріплення та прояву ціннісного ставлення особистості до суспільства, підкріпленій мотивацією та спрямований на зміну соціальних норм і очікувань. Середовищем такої поведінки є вулиця, сім'я, трудовий (навчальний) колектив тощо. Різного роду дослідження доводять, що девіантну поведінку провокують соціально-економічні умови, сімейно-побутові та міжособистісні справи, соціально-культурне оточення, спілкування людей разом. У соціології до факторів девіантної поведінки відносять безробіття, бідність, бродяжництво, а також іноді духовні захворювання тощо.

Молодь сьогодні, включаючи й молодь України, знаходиться перед проблемою засвоєння життєвої стратегії, моделі майбутнього життя, які передбачають вибір засобу, напрямків і головних цілей життя. Можна констатувати, що для значної кількості молоді протиправна, асоціальна

поведінка визначається нормальною для своєї вікової категорії. Тобто спостерігається інституціалізація девіації, перетворення її на соціально прийнятний тип поведінки.

Список літератури

1. Башкатов І.П. Психологія неформальних підлітково-молодіжних груп. М. - 2000.
2. Буйлова Л.Н. Девіантна поведінка підлітків та молоді: причини та особливості // <http://www.twirpx.com/file/566903/>
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Subcultural_theory

*Науковий керівник: Ніколаєнко В.Л.
канд. соц. наук*

УДК 316:330.322(043.2)

Кобець С.В., Таку С.О.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Визнана актуальність інвестиційної діяльності на сьогоднішній день дозволяє підприємцеві удосконалити імідж свого бізнесу та збільшити прибуткові досягнення. Така галузь допоможе організації забезпечити постійний розвиток, підвищення рівня рентабельності та міцну конкурентну спроможність.

Щоб удосконалити інвестиційну діяльність бізнесу, потрібно відштовхнутися від грошового становища і підібрати відповідну стратегію. Якщо фірма має нестабільний матеріальний рівень (розрахункові показники відповідають нормам фінансового забезпечення менш ніж на 60%), то керівнику можна запропонувати інвестиційну стратегію збереження, зміст якої полягає в підтриманні рівня ресурсозабезпеченості, але й у формуванні поступового переходу до посиленої репродукції капіталу. Більш успішні кампанії (де 61-80% розрахункових показників відповідають нормам), можуть обрати потужнішу стратегію – так званого «помірного росту» яка полягає в поступовому збільшенні обсягів виготовлення продукції. Підприємствам з міцною фінансовою врівноваженістю (більше 81% розрахункових показників відповідають нормам) важливо зорганізувати стратегію «швидкого росту», яка дозволить виділитися серед конкурентів, збільшити економічний, технічний, кадровий потенціали.

Дослідивши різні стратегії, спрямовані на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства, спостерігається низка переваг у фінансовому проектуванні, його особливість полягає в тому, що сам проект і буде головним способом погашення боргових зобов'язань. Крім цього, варто зазначити, що

ризик інвестиції розподіляється між учасниками, які беруть участь у реалізуванні проекту, а закріплений бізнес-план з фінансовим оцінюванням, допоможе інвестору визначитись чи варта ця справа його коштів. Переваги також стосуються кредитних позик: для таких видів діяльності банк готовий надати більші терміни і забезпечити нижчі процентні ставки, проте позичальник повинен мати позитивну кредитну історію, стабільне фінансове становище та готову суму для власного вкладу в проект, яка становитиме не менше 25%. Недоліки полягають у ризиках - це може бути юридичний (наприклад, незаконне будівництво, яке з часом буде «заморожене»), економічний (реалізація продукції відбудеться за нижчою ціною, зміни в кошторисі), політичний (війна) та інші напрямки. Але особливості цієї стратегії дозволяють пом'якшити несприятливі ситуації, на відміну від інших сфер інвестування.

Іншим шляхом до оптимізації є пошуки способів підвищення ефективності показників інвестиційної політики, а саме таких, як частка оборотних активів, коефіцієнт автономії (фінансової незалежності), оборотність оборотних активів, віддача необоротних активів, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт майна виробничого призначення, коефіцієнт оборотності короткострокових зобов'язань, узагальнюючий інтегральний показник ефективності інвестиційної політики. Для того, щоб наростити значення таких даних, підприємству необхідно активізувати роботу над розширенням асортименту і номенклатури продукції, забезпечити більш продуктивну роботу, максимально використовуючи виробничу потужність.

Отже, розвиток таких інновацій забезпечить нашій країні піднесення технічного, економічного, культурного, наукового, організаційного потенціалів. А тому підприємцям варто приділити більше уваги інвестиційній політиці своєї організації, адже позитивні аспекти гідно випереджають недоліки цієї діяльності.

УДК 378.027.7 (043.2)

Лисенко І.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОНЛАЙН ОСВІТА ЯК ЕТАП РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток сучасного суспільства відбувається на тлі глобалізаційних процесів, що викликають появу нових вимог до суб'єкта будь-якої сфери діяльності, серед яких основними є: здатність орієнтуватися в масиві інформації, здатність діяти в умовах відсутності необхідних даних, створювати нові інформаційні потоки на основі отриманої і проаналізованої інформації. Сучасний фахівець потребує постійного оновлення отриманих знань і навичок, що дозволяє говорити про перехід від поняття «освіта для життя» до поняття «освіта через життя». У зв'язку з цим система вищої освіти стає не тільки потужним фактором соціально-культурного розвитку суспільства, а й галуззю економіки, яка з кожним роком все більше впливає на економічний розвиток всієї держави в цілому. Важливість вирішення проблеми відповідності рівня вищої освіти тенденціям часу обумовлена потужним впливом освіти на формування особистості, соціальних груп, на успіх людської адаптації в сучасному глобалізуючому світі. Це

обумовлює необхідність модернізації вищих навчальних закладів, розвитку інноваційних напрямів навчання, які поєднують гнучкість, масштабність, зручність отримання знань, доступність для студента, засновану на сучасних інформаційних технологіях, здатних задовольнити потреби студентів в отриманні відповідної інформації для професійного та особистісного зростання, що, в кінцевому підсумку, є об'єктивно необхідною умовою вступу вищої освіти в середовище світового освітнього простору.

На думку французького соціолога П. Бурдьє міжнародне поле вищої освіти нерівномірне, ієрархічне і постійно конкуруюче. Університети розташовані всередині цієї області на основі їхніх історичних обставин, університетських традицій і локальних параметрів, зокрема, володіння фінансовими та культурними надбаннями, а також через становище, приймаючи стратегії, які також історично зумовлені.

Продуктивність досліджень є основоположним у створенні університету як установи на міжнародному та місцевому рівнях. Їх національна популярність і вплив на державну політику все більше залежить від продуктивності досліджень й ускладнює здатність і готовність цієї установи до місцевих проблем. Процес глобалізації змушує сумніватися в самій життєздатності університету як суспільного інституту. Глобалізаційні процеси докорінно перекроюють економіку й політику, трансформують культуру й спосіб життя людей та ставлять під сумнів статус національної держави.

Для суспільств, що переживають постсоціалістичну трансформацію, національна держава означає набагато більше, ніж для західних європейців. Українські університети зараз активно залучені до процесу державного будівництва, й це полягає в підготовці фахівців, необхідних для економіки, науки, культури, інших сфер суспільної практики з урахуванням потреб і завдань власної держави. Вони не можуть не вирішувати завдання виховання студентів як громадян своєї держави, активної ідеологічної, політичної й моральної підтримки державного й національного будівництва.

Інформаційна епоха характеризується широкою інтеграцією раніше несумісних областей людських знань, подібні процеси характерні для сучасної системи освіти. Поєднання потужних і доступних інформаційних технологій, комп'ютеризація населення розвинених країн і країн, що розвиваються, призвели до появи в освіті нових, специфічних технологій, що дозволяють студентам навчатися на значній відстані від основного вузу, що в результаті призвело до формування онлайн освіти. Незважаючи на те, що онлайн освіта є неоднозначним явищем, вона активно розвивається в усьому світі. До основних переваг онлайн освіти її прихильники включають можливість отримати освіту в будь-якому місці, незалежно від місця розташування студента. Більш того, онлайн освіту можна отримати в будь-якому зручному для студента ритмі, розподіляючи навчальне навантаження за власним бажанням, а при правильній організації занять висока ефективність онлайн навчання може бути досягнута за рахунок використання нових програмно-апаратних платформ і електронних курсів.

Аналіз теоретичних поглядів на розвиток онлайн освіти у вищих навчальних закладах показує недостатнє вивчення цієї проблеми в комплексній формі з урахуванням впливу глобалізаційних процесів, модернізації освіти і сучасного

інформаційного суспільства на вищу освіту. Проблеми розробки та впровадження інноваційних моделей онлайн вищої освіти, засновані на вивченні кращих практик зарубіжних країн з урахуванням виявлених бар'єрів для розвитку онлайн освіти в Україні, також ще не стали предметом поглибленого теоретичного аналізу.

*Науковий керівник: Стригуль М.В.,
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.74:654.1 (043.2)

Литовченко І.В.

Національний авіаційний університет, Київ,

Пономаренко А.В.

Відокремлений структурний підрозділ

*«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету»*

ІНТЕРНЕТ ЯК ІНСТИТУТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток інформаційного суспільства характеризується інтенсивним впровадженням інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних, електронних, цифрових та інтернет-технологій практично в усі сфери життєдіяльності суспільства: економічну, політичну, освітньо-виховну тощо. В таких умовах розвитку інформаційного суспільства важливим інститутом соціалізації молоді є Інтернет, що став глобальним соціальним та культурним явищем практично з самого початку виникнення.

Як соціальний інститут Інтернет виконує низку важливих функцій, задовольняючи соціальні потреби суспільства в інформації, комунікації, формуванні і розвитку соціальних відносин, навчанні, особистісному розвитку, професійному становленні, трудовій діяльності, дозвіллі тощо. Як інститут соціалізації, Інтернет впливає на особистість: формує цінності, норми, правила, зразки і моделі поведінки індивідів у певних типових ситуаціях, а також відкриває можливості для самореалізації, входження до нових соціальних груп та спільнот тощо. Враховуючи особливості соціалізації в умовах інтернет-середовища, особливої уваги потребує всебічне вивчення, дослідження соціокультурного середовища, в межах якого індивід починає себе ідентифікувати з тією чи іншою соціальною групою, спільнотою, суспільством у цілому.

Завдяки потужним ресурсам задоволення індивідуальних потреб особистості, Інтернет охоплює і заповнює повсякденне життя суспільства, впливаючи на життєдіяльність людей різного віку, а особливо - молоді. Досліджуючи особливості соціалізації молоді в інтернет-середовищі Т.Єфімова у своїх наукових працях зауважує, що сьогодні є беззаперечним факт формування в мережевому просторі унікальних з погляду класичних інституційних моделей типових практик, що є уніфікованими і структурованими. Нові інтернет-практики передбачають певні норми, правила, що організують соціальні відносини і

взаємодію в межах інтернет-середовища - спостерігається оформлена стійка організація спільної діяльності людей, що передбачає задоволення соціальних потреб суспільства [1, с.197-198]. Отже, формується новий ціннісно-нормативний простір, у межах якого процес соціалізації молоді має переважно стихійний характер.

У даному контексті слушною є думка О.Алексєєвої щодо посилення соціалізаційного потенціалу Інтернету, а також підвищення рівня ризику і небезпеки для певних категорій молоді. В таких умовах важливим завданням агентів первинної соціалізації, громадськості і суспільства в цілому є зниження рівня ризикованої поведінки в інтернет-середовищі та мінімізація його негативного впливу на молодь, формування і розвиток навичок інтернет-культури, культури мережевої комунікації та взаємодії, а також забезпечення інтернет-безпеки на всіх рівнях [2]. Означені напрями діяльності та систематична інформаційно-просвітницька робота з молоддю будуть сприяти безпечній соціалізації молоді в умовах інтернет-середовища.

Отже, в умовах розвитку інформаційного суспільства Інтернет є потужним специфічним інститутом соціалізації молоді. Процес соціалізації в межах інтернет-середовища характеризується стихійністю, доступністю інформації, мобільністю соціальних контактів, оперативністю взаємодії, певними ризиками, анонімністю, можливістю самоствердження і розвитку, що впливає на формування світогляду та життєдіяльність молоді.

Список літератури

1. Ефимова Т.В. Інтернет как среда социализации современной личности / Т.В.Ефимова // В мире научных открытий. – 2013. – № 5.4 (41). – С. 195-209.
2. Алексєєва О.Р. Інтернет-простір та медіа засоби як чинники впливу на процеси соціалізації й соціального виховання особистості / О.Р.Алексєєва // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Старобільськ. – 2015. – № 2 (291). – Режим доступу : <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/589/1/Alekseeva.pdf>

УДК 342.1 (043.2)

Михайлова О.О.,

Державний торговельно-економічний університет, Київ

Грищенко Н.І.,

Національний авіаційний університет, Київ

ФЕНОМЕН ВЛАДИ В ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Феномен влади протягом тривалого історичного періоду вивчали та досліджували представники як історичної, політичної, соціально-філософської, так і соціологічної думки.

Наявність відповідних форм правління, державного устрою, соціально-економічного розвитку того чи іншого суспільства впливає на якісні характеристики прояву феномену влади. Історико-соціологічний аналіз даного феномену розкриває різні сторони владних відносин у кожній європейській державі, і Україні зокрема.

Протягом останніх десятиліть в сучасному світі відбуваються радикальні зміни, які пов'язані зі швидким розвитком ІТ-технологій, глобалізаційними процесами, економічними відкриттями і потрясіннями, політичними кризами та новими владними викликами. Це все призводить до того, що феномен влади в контексті історичного та соціологічного дискурсу, постає перед новими викликами і потребує нових механізмів для вивчення та перетворення.

Дослідженню феномену влади присвячені праці таких вчених, як Х.Арендт, Р.Арона, Л.Бентлі, Р.Берка, І.Бенджаміна, П.Блау, І.Валлерстайна, М.Вебера, Е.Гіденса, Д.Істона, Р.Кохейна, Х.Лассуела, Н.Лумана, П.Макларена, Г.Моргентау, Г.Мьєрі, В.Парето, Д.Ронга, А.Хіршмана та ін.

В історико-соціологічному контексті феномен влади в переважній більшості розглядається через призму класичних та неокласичних концепцій влади.

Класична теорія влади виникала та утверджувалася за принципом традиційних історичних систем. Тобто, всі владні відносини будувалися за принципом лінійності та лінійних зв'язків і поширювалися від центрального органу влади до периферії.

Найперші відомі широкому загалу соціально-філософські трактування феномену влади – це праці давньогрецьких вчених, таких як Сократ, Платон, Аристотель та ін. Наприклад, Платон описував феномен влади з точки зору сили, яка базується на правлінні і тим самим пояснював, що політика є специфічним знанням влади над людиною.

Давньоримський мислитель Цицерон, в своїй праці «Про державу» описує і визначає нові поняття «громадянин» та «суспільство», які мають розрізняти владні інтереси, суспільну корисність та свідомий вибір громадянина.

Але давньогрецькі та давньоримські філософи заклали тільки початки аналізу феномену влади та владних відносин. В епоху Середньовіччя даний феномен набув іншого змісту і розглядався в першу чергу з точки зору етичності та етичних засад суспільної влади.

З кінця XVIII ст. стає більш популярною ліберально-демократична модель влади, згідно з якою в центрі суспільства (громадянського) знаходиться людина, особистість з її потребами і правами. Яскравим представником цього періоду був французький вчений А. де Токвіль.

Протягом XIX ст. поряд існували та виникали нові пояснення феномену влади. Наприклад, відомий вчений М.Вебер досліджував феномен влади і з точки зору соціологічних, і політичних, і економічних та психологічних характеристик. Він розглядав владу як з позиції примусу, насилля, нав'язування власної волі іншим, так і з позицій переконання, легітимності та авторитету.

В другій половині XX ст. такі вчені, як З.Бауман, Е.Гіденс, П.Дракер, Н.Луман продовжували традицію дослідження феномену влади і для них постала проблема у ідентифікації влади.

Ф.Фукуяма у своїй праці «Сильна держава» розуміє і описує феномен влади у дусі ліберальних традицій. Вчений зазначає, що у питаннях захисту держави, відстоюванні її інтересів на міжнародній арені потрібна «сильна» влада, а у всіх інших питаннях можна покластися на народ і дозволити йому самоорганізуватися.

Тобто, як висновок, можна зауважити, що кожен новий період, нове століття привносить власне розуміння феномену влади і насьогодні однозначно не можна

зауважити яке з них є однаково правильним, спотвореним чи скомпрометованим, оскільки з кожним новим етапом ускладнюються шляхи вивчення даного феномену

Однак, кожна епоха привносить своє розуміння влади, тому це поняття завдяки способам його застосування у сучасному суспільстві набуває нових забарвлень.

Список літератури

1. Габермас Ю. Залучення іншого. Студії з політичної теорії / Ю.Габермас. – Львів : Астролябія, 2006 – 415 с.

2. Дерев'яно І.П. Феномен влади в міжнародних відносинах крізь призму асиметрії //Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Донецький національний університет імені Василя Стуса. – 2021. – № 2. – С. 123-129.

3. Кримець Л.В. Феномен влади як об'єкт соціальнофілософського аналізу / Л.В.Кримець // Наукове пізнання. Методологія та технологія. –2013. – №2 (31).– С. 75-81.

4. Пролесєв С.В. Метафізика влади : Монографія / С.В.Пролесєв. – К. : Наукова думка, 2005. – 324 с.

5. Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / [І.Я.Вдовичин, Л.Я.Угрин, Г.В.Шипунов та ін.; за наук. ред. Хоми Н.М.] – Львів : «Новий Світ-2000», 2015. – 396 с.

УДК 342.8 (043.2)

Мотузка Т.А.

Національний авіаційний університет, Київ

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТЬ «ДОЗВІЛЛЯ» ТА «ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Сучасне суспільство є складним соціальним утворенням. Воно зазнає різних трансформацій, викликів, загроз, які стосуються усіх сфер життєдіяльності людства. Однією з таких складових є дозвілля, яка не стала виключенням і також піддається впливу соціальних процесів. Дозвілля виступає у ролі задоволення таких потреб людства як гармонізація життя, реалізація творчого потенціалу, здійснення культурних запитів тощо.

Для того, щоб з найбільш повним розумінням досліджувати питання дозвілля, варто розумітися в самому понятті, а також його різниці здавалося б зі схожими поняттями.

До трактування поняття «дозвілля» зверталися такі науковці як С.Гончаренко, Г.Аванесова, Н.Цимбалюк, Р.Азарова, Т.Ковальчук та інші. Проаналізувавши те, як тлумачать це поняття дослідники, можна помітити спільне, а саме:

- поняття «дозвілля» розглядається в контексті вільного часу
- акцентується увага на тому, що це діяльність, що здійснюється на вільному рішенні
- зазвичай дозвіллю протиставляють працю [3].

Якщо звернутися до словника, то там ми можемо побачити, що дозвілля трактують наступним чином: *«це частина вільного часу, що використовується»*

для занять, які сприяють, в основному, відновленню фізичних, розумових та психічних сил людини» [4, с. 86]. Варто наголосити на тому що поняття «дозвілля» не дорівнює поняттю «вільний час». У словнику поняття «вільний час» трактується так: «частина соціального, позаробочого часу, яка вивільнена від невідкладних справ і є “часом свободи”, простором вільної діяльності і розвитку особистості» [4, с.51]. Таким чином, концептуалізувавши ці два поняття можна зауважити, що дозвілля розглядається в контексті вільного часу і виступає його змістовним виміром.

Положення, на яких практично здійснюється дозвілля є дозвіллева діяльність.

Дозвіллева діяльність є певним соціальним простором де особистість може проявити та реалізувати себе, здійснити власний вибір відповідно до своїх внутрішніх переконань, потреб, цінностей.

З точки зору О.Бойка дозвіллева діяльність є способом існування та розвитку соціальної дійсності, проявом соціальної активності, а також відображенням і трансформуванням навколишнього світу [1, с. 40].

І.Ісаєва зазначає, що дозвіллева діяльність – це свідомо активна діяльність людини, що спрямовується на задоволення потреб у пізнанні власної особистості й навколишнього світу. Вона здійснюється в час вільний від праці [2].

Б.Трегубов вважає, що дозвіллева діяльність є сукупністю видів діяльності, які мають зв'язок із задоволенням культурно-відновлюваних потреб, таких як відпочинок, розваги, духовний розвиток тощо [5, с. 7].

Отже, у даній статті було проведено концептуалізацію понять «дозвілля» та «дозвіллева діяльність» і з'ясовано, що ці поняття не є тотожними. Вони існують в такій залежності: дозвілля – частина вільного часу, яку людина використовує з користю для відновлення життєвих ресурсів. Дозвіллева діяльність виступає засадами на яких власне дозвілля реалізується практично.

Список використаних джерел

1. Бойко О.П. Дозвілля в суспільстві ризику / О.П.Бойко // Філософський альманах. Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. – 2011. – Вип. 1 (99). – С.31–44.
2. Ісаєва И.Ю. Досуговая педагогика: учебное пособие / И.Ю.Исаева. – М.: Флинта: НОУ ВПО «МПСи», 2010. – 200 с.
3. Поняття та сутність дозвіллевої діяльності як фактору всебічного розвитку особистості волонтера / Н.О.Єсіна, О. О.Стрельникова // Сучасне суспільство. – 2017. - № 2 (14)
4. Соціологія: словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
5. Трегубов Б. А. Свободное время молодежи: сущность, типология, управление / Б.А.Трегубов. – Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского университета. – 1991. – 152 с.

Науковий керівник: Михайлич О.В.
канд. соц. наук, доцент

Назарова А.Е.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

СПЕЦИФІКА СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ

Стимулювання збуту – це маркетингова стратегія, коли продукт просувається з використанням короткострокових привабливих ініціатив стимулювання його попиту й збільшення продажів

У процесі збуту остаточно визначається результат роботи підприємства, спрямований на розширення обсягів діяльності та отримання максимального прибутку. Приспосовуючи збутову мережу та сервісне обслуговування до та після купівлі товарів до запитів покупців, підприємство-виробник підвищує свої шанси у конкурентній боротьбі.

Ця стратегія зазвичай використовується у таких випадках:

- впроваджувати нові продукти;
- розпродати існуючі запаси;
- залучити більше клієнтів;
- тимчасово підняти продаж.

Стимулювання збуту сприяє швидкому руху продукції каналом дистрибуції. Це дає додатковий стимул споживачам, дилерам та продавцям, і цим виробники витісняють максимум продукції. Постійно зростаюча конкуренція між виробниками в одній лінії створює подальше збільшення просування продажів практично у всіх галузях продукції. На основі конкуренції для досягнення прогресу фірми мають бути організовані або вжиті відповідні рекламні акції.

Всі виробники використовують різні торгові сили для того, щоб підтримувати поточний продаж і, зокрема, збільшувати обсяг продажу своєї продукції. Всі енергійні зусилля щодо продажу більшої кількості продуктів шляхом розширення ринку призводять до агресивних продажів. Агресивні продажі можна отримати шляхом використання різних рекламних акцій. Ці рекламні акції сприятимуть прогресу організації загалом.

Заохочення, засноване на ціні, вважається найефективнішою стратегією стимулювання збуту, яка може вплинути на вибір бренду та збільшити кількість товарів, що купуються споживачами. У результаті багато досліджень показали, що грошове стимулювання збуту широко використовується в різних типах товарів і здатне принести значне збільшення прибутку компанії. Для споживачів ціна та якість продукції є двома основними характеристиками, які визначають нашу купівельну поведінку. Через конкуренцію на ринку, замість того, щоб витратити гроші на рекламу, розробити купони або впровадити системи збору балів, більшість роздрібних продавців вибрали акцію зниження цін, щоб просувати свою продукцію та конкурувати з конкуренцією.

У результаті споживачі стали дуже чутливими до ціни. Через цю цінову чутливість споживачі, швидше за все, приділятимуть більше уваги та посилять

свою купівельну поведінку, коли помітять зниження ціни на потенційні продукти, які вони хочуть придбати. Крім того, негайна знижка є ефективною стратегією стимулювання збуту, яка впливає на купівельну поведінку як раціональних, так і нерациональних споживачів.

Крім грошового стимулювання збуту, заохочення подарунків для споживачів є більш відданим, ніж цінова знижка. Наприклад, споживачі вважають за краще отримувати подарунки, які мають високу цінність, як продукти, які вони придбали, ніж отримувати цінову знижку. Крім того, минулі дослідження показали, що зниження ціни, швидше за все, негативно вплине на купівельні наміри споживачів, оскільки грошове стимулювання часто сприймається споживачами негативно. Наприклад, споживачі, швидше за все, сприймають продукцію низької якості, якщо вона пропонується за низькою ціною. Крім того, деякі професіонали ринку стверджують, що грошове просування є короткозорою маркетинговою стратегією, в якій роздрібні торговці лише наголошують на кількості проданої продукції, замість того, щоб покращувати свою маркетингову стратегію.

У зв'язку з ринковою конкуренцією роздрібні торговці впровадили різноманітні методи стимулювання збуту та рекламу, щоб виділитися серед своїх конкурентів. Проте з часом споживачі стали чутливими та скептичними до стимулів стратегії стимулювання збуту. Наприклад, деякі дослідження показали, що рекламні продукти сприймаються споживачами як бренд з низьким капіталом. Крім того, споживачі можуть асоціювати низьку ціну з низькою якістю товару. Тому, окрім лише впровадження стимулювання збуту, маркетологи також повинні включати гарантію якості продукції під час стимулювання збуту.

*Науковий керівник: Таку С.О.,
викладач*

УДК 316.32 (043.2)

Nesterchuk A.O.
National Aviation University, Kyiv

STUDENT YOUTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION: SOCIOLOGICAL DIMENSION

Young people play a key role in society. This is an age group that over time occupies the leading positions in economics and politics, social and spiritual spheres of society, and in the future will solve problems whose contours are now difficult to see. Young people are traditionally receptive, trusting and at the same time critical of the old, established. They are most sensitive to change, respond to changes in society. Today's youth includes various groups, among which students stand out. Students are a part of the youth and a social group of society that will soon determine the directions in the economic, political and spiritual life of society.

Globalization means the expansion and deepening of social ties and institutions in space and time in such a way that, on the one hand, the daily activities of people are

---

increasingly influenced by events in other parts of the globe, and on the other hand, local actions communities can have important global implications.

Today's world is impossible to imagine without globalization, which is the process of integration of mankind into a single whole, characterizes a new era of human development - the era of the world. The concept of "globalization" reflects the real interdependence of the world, states and people from each other [1]. In the case of globalization of research knowledge began to play a decisive role in public economics. Education is a factor in sustainable development of the national economy and the growth of its competitiveness. It is the basis of modernization, innovation and industrialization. The quality of labor resources depends on the level of development of the education system.

The involvement of students in global processes is on the one hand a guarantee of further inclusion of the whole society in the single world space, on the other hand is an indicator of this inclusion. The versatility and ambiguity of the social dimension of globalization are manifested in changes in learning, motivation, values of student, youth, the structure of changing students, and in the student sociolect. Changes in the social and linguistic identity of students are a reflection of global trends and indicative in terms of analysis of their effects [3].

In modern conditions, the criteria for the inclusion of modern students in the processes of globalization are:

Social activity, awareness of the problems of globalization, the need for personal participation in globalization and active life position. Educational criterion, which is associated with increasing the level of education in society as a whole and changing the personal dispositions of students in the direction of increasing learning motivation, increasing the value of education and increasing the desire for creative self-realization [4].

Information criterion: entry of students into the single information space of the planet through computer literacy and Internet use.

Language criterion is the increasing the importance of language competence in the form of learning foreign languages on the one hand and preserving the value of the native language on the other [2].

Undoubtedly, the processes of globalization and integration have a visible impact on the socio-cultural development of students. And we are talking about the obvious consequences of these processes - the formation of a single socio-cultural space, diversification of educational formats, hybridization of cultural phenomena, virtualization of many phenomena of life and more. We are talking about changing the basic paradigms of modern society. In a globalizing world, culture and education are the main factors of integration and, at the same time, the basis for preserving the cultural identity of countries and peoples; determine the change in the social role and forms of education in innovative societies, the formation of systems of lifelong learning, cross-border higher education, the effective use of information and communication technologies.

Today, young people make up about a third of Ukraine's economic activity. New generations are coming to life, which means not only social but also physical renewal of society. That is why the scientific analysis of those phenomena and problems that are

related to the inclusion of student youth in the diverse life of society in the process of globalization is very important.

References

1. Anxieties of the World. Social consequences of globalization of world processes. - M.: Progress, 1997. P. 420.
2. Chuprov V.I., Zubok Y.A. Youth in social reproduction: problems and prospects. M., 2000. -116p.
3. Rubina L.Ya. Student youth as a public group. Experience of complex sociological research. Author's ref. on soisk.st. Dr. sociol. Science. Sverdlovsk, 1983. 24 p.
4. Yudin, A.A. Actual problems of youth socialization / A.A.Yudin, D.G. Shooters. - N. Novgorod, 2013. 24 p

*Scientific supervisor: M.Stryhul,
Ph.D, Associate Professor*

УДК 316.74:629.7 (043.2)

Перелигін Т.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТУ В СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ МІСТА

Актуальність дослідження пов'язана із необхідністю соціологічного теоретизування транспорту у міському просторі. Функціонуючи як соціальний інститут, міський транспорт покликаний забезпечити задоволення потреб суспільства у зручній, екологічній та водночас доступній мобільності. Транспорт є невід'ємним елементом існування та розвитку міського простору, стратегічно важливим соціальним ресурсом у забезпеченні гідного існування та якості життя міського населення. Сьогодні інститут громадського транспорту породжує деструкції особистого життєвого простору городян до типізації практик виключення основних життєвих диспозицій: часу, грошей, здоров'я. Ефективність мобільності різко знижується, життєвий простір дедалі частіше обмежується місцем проживання, а елементарне переміщення містом стає проблемою. Навіть простий логічний аналіз поточної ситуації дозволяє зрозуміти основні складові цієї дисфункції – коли громадський транспорт не виконує своє головне завдання – забезпечення мобільності, а досвід функціонування транспорту в розвинених країнах світу дає готовий рецепт ефективного вирішення проблеми, проте цього не відбувається вже багато років, і проблема продовжує посилюватись. В цілому, джерело проблеми виходить зі сфери суспільних відносин і є предметом соціологічного дослідження.

У зв'язку з цим особливу актуальність набуває необхідність соціологічного переосмислення ролі та місця міського громадського транспорту в житті суспільства, особливостей його функціонування в умовах та реаліях світу, що змінюється. Загострюється потреба у рефлексивному відображенні процесів, що

відбуваються в сучасній дійсності та виробленні теоретичних та практичних шляхів вирішення проблеми.

На думку представників Чиказької екологічної школи (Е.Берджесс, Л.Вірт, Р.Маккензі, Р.Парк) та неомарксистської школи (А.Лефевр), виникає необхідність організації простору відповідно до об'єктивних закономірностей середовища. Г.Зіммель у своїх роботах вказував на зв'язок між соціальними та просторовими відносинами, регулятором яких є міський транспорт.

Варто зазначити, що міський транспорт є пріоритетним інститутом присвоєння простору. В умовах трансформації суспільства змінюється нормативна взаємодія суспільства та соціального інституту міського громадського транспорту, функції міського громадського транспорту змінюються на дисфункції, прослідковується падіння його соціального престижу. Забезпечення ефективності функціонування міського громадського транспорту як соціального інституту є оптимальним за умови трансформації габітусу мобільності, що полягає у зміні та орієнтуванні диспозицій акторів інституту особистого автомобільного транспорту у диспозиції акторів інституту міського громадського транспорту. Для цього необхідно, щоб норми функціонування інституту міського громадського транспорту дотримувалися та гарантовано задовольняли акторські диспозиції швидкості, безпеки, інформативності, комфортності, економічності, доступності, екологічності та статусності.

Звертаючись до методології конструктивізму П.Бурдьє, варто проаналізувати поняття «габітуса мобільності», що є структурним компонентом, принципом ефективності соціальних практик присвоєння простору. На сьогодні габітус мобільності представлений двома основними формами: «суспільний» та «автомобільний» габітуси мобільності. У свою чергу, громадська форма габітусу складається з габітусу громадського транспорту, велосипедного та пішого габітусів. Габітус мобільності забезпечує принципи вибору людьми альтернатив та визначення ними стратегій для застосування у соціальному просторі. Зважаючи на вищезазначене, габітус мобільності складається з диспозицій швидкості, безпеки, економічності, доступності, інформативності, комфортності, екологічності, статусності, поєднаних у різних комбінаціях із потребою у мобільності, що створює умови варіативності формування габітусу мобільності. Кожна з форм габітусу мобільності («громадська» або «автомобільна») має свої диспозиції.

*Науковий керівник: Хомерікі О.А.,
д-р соц. наук, професор*

УДК 316.454.7

Романенко Т.А.
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАДОВОЛЕННЯ ЖИТТЄВИХ ПОТРЕБ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

Кожна людина має життєві потреби, які виникають у процесі тісної взаємодії з іншими людьми. Потреби є невід'ємною частиною життя людини, її

необхідністю та артикулюються шляхом усвідомлення недостатньої кількості різних життєвих благ з якими людина пов'язує комфортне життя. Звісно, ці потреби можуть відрізнятися у різних людей, суспільствах, культурних регіонах, наприклад, також з огляду на різний менталітет, але у кожної молоді людини є свої базові, загальні потреби. В першу чергу, це потреба у власній самоідентифікації, яка нерідко маніфестується через різноманітні форми діяльності, у тому числі професійної.

Ціннісні орієнтації молоді є надзвичайно важливими, тому що вони допомагають будувати плани на майбутнє молодим людям. Звичайно, з набуттям життєвого досвіду, пристосуванням до умов життя у соціумі, життєві плани молоді можуть зазнавати змін. Водночас, все ж таки, важливими залишаються мотиви молоді, що часто орієнтовані на соціально-професійні здобутки. Складність та рівень ціннісних орієнтацій, які ставить для себе молода людина, залежить від багатьох чинників, основними з яких є її духовний та соціальний розвиток.

Таким чином, можна виокремити основні властивості ціннісних орієнтацій молоді:

1. Суб'єктивність ціннісних орієнтацій. Одна і та сама ж цінність для кожної окремої молоді людини може бути по-різному оцінена: для когось щось ідентифікується як безумовний пріоритет у діяльності, для іншого - це лише один з можливих рівнозначних варіантів, а для когось - це зовсім не становить цінності.

2. Індивідуальні цінності у внутрішній системі цінностей молоді людини переважають над суспільними. Внутрішній світ молоді людини, її духовність, є надзвичайно відкритою для сприйняття нового та активно взаємодіє з соціумом і відповідною культурою, на підставі чого виникають тісні взаємозв'язки, які перебувають у постійній динаміці, та є основою формування системи цінностей молоді людини.

3. Всі ціннісні орієнтації молоді людини - постають як наслідок її кропіткої робота над собою або ж відсутності цих зусиль. Система ціннісних орієнтацій молоді людини є відображенням перш за все її внутрішньої позиції та не може бути визначальною заданою кимось іншим. Ціннісні орієнтації постають як окремі складові цілісної особистості людини, які взаємдіючи з різними соціальними явищами та процесами є основою формування її життєвого шляху.

Отже, усі ціннісні орієнтації молоді та її потреби можна умовно скласти в систему, яка допомагає визначити причини, передумови та мотивації молоді людини до конкретних дій і вчинків. Можемо виокремити основні цінності, які властиві переважній частині молоді - це прагнення до працевлаштування, свободи, гуманізму, бажання виражати свою індивідуальність через творчість, чесність, любов та співчуття до членів своєї сім'ї, а також до інших людей. У випадку, якщо зазначені цінності не є пріоритетними для молоді, на мою думку, це може слугувати певним маркером для занепокоєння щодо здорового розвитку суспільства та відповідної моральної атмосфери.

*Науковий керівник: Мостіпан О.М.,
канд. політ.наук, доцент*

Repinskyi A.V.

National Aviation University, Kyiv

AIRPORT AS A SOCIAL SPACE OF THE CITY: SOCIOLOGICAL ANALYSIS

With the development of air transport, the airport terminal is increasingly perceived as appropriate and becomes part of everyday life. As air travel becomes cheaper, air travel is increasingly being chosen, and the airport terminal is attracting research interest from various fields of science. As the number of passengers increases the functionality of the airport terminal expands: from the usual flight waiting point which were used between the functional elements of the airport and now the terminal acquires the features inherent in urban space.

The remoteness from the cities and the city infrastructure made it necessary to form its own appropriate infrastructure inside the airport. The desire to maximize profits from the airport's activities led to the creation of its own shopping center in the middle of the terminal and the formation of features typical of urban counterparts. To control law and order among passengers, an internal law enforcement system was created with its own precinct, instructions, norms and rules. Fast and comfortable transition has become one of the distinguishing features of the airport terminal.

The information space created for the efficient movement of passengers has become a unique phenomenon and is an important feature of the image of the city at the airport. Sociologists, anthropologists and geographers are working to understand the socio-spatial nature of the airport, developing ideas that were embedded in the works of "non-place" Auger and "transitional space" Goddiner.

Conceptualization of the airport as a city, reduced research to comparison with the ideas of Tommaso Campanella in "City of the Sun". So, at this stage of existence, the infrastructure inside the airport does not correspond to the city due to its centralization, structure and the presence of a clear schedule of movement through the territory.

However, further research and development to study the socio-spatial nature of the airport is an important security component, a component of globalization and profit efficiency.

For Ukraine the study of the socio-spatial nature of the airport is necessary to increase investment attractiveness, development of tourism and improve the image in the international arena.

*Scientific supervisor: I.Lytovchenko,
Ph.D, Associate Professor*

INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION AS THE BASIC TREND IN THE DEVELOPMENT OF THE WORLD EDUCATION

In connection with the development of intercultural processes in higher education, internationalization, transnational, global aspects become very important. Each of them emphasizes different tendencies, but they all combine the desire to show the unity of higher education at the global level, the strengthening of the international dimension in modern cultural conditions.

The lack of synonyms between the terms requires the allocation of leading directions and trends in their ratio. The term "internationalization" has been circulating in Political Sciences and Public Relations for centuries, but in relation to the field of education has been used since the 80's of the XX century. By that time, the concept of "international education", "global education" and "multicultural education" was more popular. At the beginning of the 21st century, this set was complemented by terms indicating the integration processes in higher education: "international education", "education without borders".

All this diversity of terms, in our view, can be divided into two large groups, one of which presupposes the existence of national borders in education, the development of the multicultural interaction. Other – on the contrary, considers it as a unified whole, where information and communication revolution disappear all boundaries and national cultural characteristics, turning into a cosmopolitan phenomenon that rises above the existing multiculturalism. The first approach involves the internationalization of higher education, the second puts forward the global dimension. Representatives of the opposite approach, which refer to the work of Vice Chancellor of Kingston University P. Scott, believe that there is no continuity between internationalization and globalization and these are two different processes. The term "internationalization" reveals the growth of relations between nations and national cultures (in this sense, internationalization has a long history). Globalization" is often understood as the process of increasing the role of world systems, located outside states, even in the presence of dominant national cultures that can be observed today with the spread of American culture in the world. Internationalization since the inception of the first universities has become an inalienable feature of higher education and can already be regarded as a tradition. Globalization is a new phenomenon, different from internationalization, inseparable from new forms of social life and new paradigms of knowledge production.

According to P. Scott, globalization cannot be regarded as the highest form of internationalization for a number of reasons. First, internationalization implies the existence of a national state, globalization denies it and is even hostile. Secondly, if internationalization is largely realized through "high" worlds of diplomacy and culture, the foundations of globalization are rooted in the worlds of mass consumption and global capitalism. Finally, thirdly, if internationalization, due to its dependence on the existing type of nation-state, tends to reproduce and even legitimize the system of

hierarchical relations and hegemony, then globalization, by contrast, is oriented towards a new world order - global climate change, environmental pollution, sustainable technology development, problems associated with the North and South inequality, as well as within nations. As P. Scott believes, for a modern university, the processes of globalization is a radical challenge.

A large group of foreign and domestic researchers believes that the globalization of education in a certain sense acts as the development of ideas of internationalization, but at the same time makes the radical changes in understanding the essence of modern processes. In their opinion, the process of internationalization is an active response of a number of institutions of higher education to globalization trends. Internationalization involves the functioning of higher education institutions within the framework of state education systems, which seek to expand international cooperation and overcome internal isolation in a globalized world.

Internationalization is not synonymous with globalization, although sometimes such an interpretation is found in scientific articles, and for some time these two concepts have been used in scientific literature as equivalent substitutes for each other, but there is a significant difference between them.

The main feature of the internationalization of education is the possibility of providing an international dimension to integrated knowledge, which builds on the ideas, skills and abilities of existence in the political, scientific, cultural, and economic sectors of a globalized society, that is, how strong national interests in the global world and the states themselves are. Only due to their availability and, as a consequence, the existence of national systems of higher education with their distinctive features may be the process of internationalization of higher education, which involves the development and implementation of national educational programs that are attractive for foreign students as well as free an academic exchange of teachers and students between universities, research, development, and so on.

So, it is clear, that internationalization from its original meaning begins to be considered from the point of view of the resource of globalization, or is defined as one of its phases.

УДК 316.45 (043.2)

Троцик С.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОЦЕСИ ПОЛІТИЗАЦІЇ СУБКУЛЬТУР У СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Традиційно складалась ситуація, що на політику впливало багато факторів і культура не є винятком. В сучасному світі стало буденним явищем, що майже кожна людина належить до певної соціальної групи і в деяких випадках можемо ідентифікувати приналежність до субкультури. Субкультуру у соціологічному розумінні можна визначити як частину культури суспільства, яка відрізняється від культури домінуючої більшості, а також певні групи людей, які належать до цієї складової культури. Субкультура може відрізнитись від домінуючої культури

власною системою цінностей, мовою, манерою поведінки, стилем життя тощо. Наприклад, одними з найбільш поширених і популярних субкультур є Хіпі, Панки, Готи, хіп-хоп, Геймери, Металісти та інші.

Як соціальний феномен, насправді, субкультури зазвичай охоплюють саме представників молоді. Прийнято вважати, що субкультури почали активно розвиватись та осмислюватись з точки зору наукових підходів саме від початку 50-х років XX століття. Відзначимо, що одними з перших країн субкультури з'явилися у Великій Британії, США і досить швидко поширилися у Західній Європі. Спочатку субкультура розвивалась та позиціонувала себе скоріше як контркультура. Цей термін з'явився наприкінці 1960-х рр., як спроба пояснити форми молодіжного протесту, що охопили Європу та Америку. Контркультурою в ті часи вважали специфічну поведінку, світогляд і спосіб життя, що мав певний протестний потенціал, який був характерний для тогочасної молоді.

Першою субкультурою, яка дала початок контркультурному проекту 50-70-х рр. XX ст. став рух хіпстерів, який виник у другій половині 40-х рр. XX ст. Аналізуючи особливості субкультур 1960-х рр., передусім слід зауважити, що цей період став злетом, квінтесенцією всього субкультурного руху 50-70-х рр. XX століття. Наймасовішою субкультурою 60-х років XX століття стали хіпі. Для цієї субкультури були характерними відмова від цінностей масової культури, стилю життя, що передбачало свідомі зусилля створити нові напрями соціальних взаємодій, віднайти нові суспільно-політичні орієнтири та альтернативні форми співжиття у суспільстві. Як наслідок почалася активна розбудова альтернативних медіа, з'явилася чимала кількість освітніх та соціальних ініціатив, особливо тих, що стосувались сфери охорони здоров'я. Окремі з цих ініціатив продовжують функціонувати й у XXI столітті.

Щодо громадської активності, зазначимо, що Хіпі активно приймали участь у рухах за громадянські права, в антивоєнному русі, а також у багатьох різних політичних, соціальних та екологічних кампаніях. Наприклад, їхніми яскравими представниками у той час були саме «іппі» - це Хіпі, які приймали активну участь у політичних процесах.

Панк-субкультура є складним соціокультурним явищем, основною ідеєю якого є відмова від усталених стереотипів формальної культури. Ця субкультура виникла в середині 1970-х рр. у Великій Британії, США та Канаді як певний вид протесту проти капіталістичної системи, загальноновизнаних цінностей "суспільства споживання". Характерними особливостями панк-субкультури були критичне ставлення до сучасного суспільства в цілому та сфери політики зокрема. Терміном «панк» у ЗМІ позначали активістів молодіжної субкультури контркультурного напрямку, що зароджувалася у маргіналізованих прошарках тогочасної молоді. За своїм значенням та приписуваними смислами це поняття наближалось до понять «повія», «покидьок», «волоцюга», «бруд». Хоча це поняття є дещо експресивним, воно було прийняте представниками цієї субкультури як самоназва. Це стало можливим, адже представники цієї субкультури переслідували за мету шокувати більшу частину суспільства, наприклад, створюючи виразні назви гуртів, також через зміст пісень та сценічних виступів, що в цілому віддзеркалилось у специфічних формах участі у суспільному житті.

На відміну від субкультури хіпі, панки відмовилися від властивих хіп-системі романтичних і паціфістських мотивів, сформувавши на противагу їм культ звалищ і бруду. Основною лінією поведінки ними були проголошені агресивний епатаж і навмисна грубість.

Якщо аналізувати умови виникнення панк-культури то можна побачити, що вона виникла на основі протесту та заперечення загальноприйнятих цінностей капіталістичного суспільства та відповідної моралі. Як наслідок в атмосфері, що склалася навколо цієї субкультури, будь-яке антикультурне, антиестетичне та антиморальне дійство (панк-концерт, хуліганство на вулицях тощо) розцінювалося як антикапіталістичне і антимонополістичне. Надалі це спричинило ідейний перехід представників панк-убкультури від суто соціального протесту до радикальних форм політичної критики.

Політична субкультура як явище вивчається в межах досліджень політичної культури. Розуміння певної політичної субкультури можливе лише за умови розгляду її як частини більш широкої загальної культури. Культура ж є сукупністю духовних цінностей і норм, притаманних великій соціальній групі, спільноті, народу чи нації. Кожен з цих суб'єктів може створювати свою субкультуру (наприклад, молодіжна, людей поважного віку, національних меншин, корінної нації, різних соціальних верств).

Соціум можна розглядати як складну систему взаємовідносин різних соціальних груп, які у свою чергу можуть бути носіями політичних інтересів, що маніфестуються та прагнуть бути задоволеними. Цю різноманітність соціальних груп потрібно тлумачити як основу формування політичних субкультур. Зазначимо, що учасники певної групи мають бути поєднані специфічною системою цінностей і норм для того, щоб сформувати певну субкультуру. Одним з найвпливовіших фактором формування політичної субкультури є соціальна диференціація. Це є фактором формування структурно-функціональної неоднорідності у політичній системі.

Політична субкультура може виникати не тільки в середовищі різних соціально-політичних груп. Основою для політико-культурної неоднорідності у сучасних державах є також фактор національних меншин. Вони традиційно мають свій менталітет, культуру, традиції, мову. Це може бути основою формування окремих систем цінностей, які відрізняються від загальної політичної культури суспільства. Релігія також може стати основою для формування своєрідної субкультури, у випадку, коли має безпосередній вплив вплив на політичну сферу.

Отже, субкультури можуть мати значний вплив на формування системи поглядів на сферу політики та політичні процеси у сучасних суспільствах. Водночас, цей вплив часто має зворотній характер. Особливо великий вплив субкультури є у молодіжному середовищі, оскільки поширення певних ідей відбувається за посередництва найбільш популярних та масових форм культури, а саме, що стосуються стилю життя, мистецтва, музики та ін. Тому субкультури також мають великий вплив на формування політичного світогляду молоді.

*Науковий керівник: Мостіпан О.М.,
канд. політ. наук, доцент*

Турченко Д.О.

*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету», Київ*

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЇ БЕНЧМАРКІНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

На сьогоднішній день в Україні існує низка проблем, які пов'язані з конкурентоспроможністю вітчизняних товарів на світовому ринку товарів та послуг, а також мале коло варіантів для покращення загрозливих тенденцій останніх років.

Один із найважливіших засобів аналізу конкурентоспроможності є бенчмаркінг, під ним розуміється наскінченний процес порівнянні товарів на ринку товарів та послуг, технологій та параметрів досліджуваного підприємства з аналогічними об'єктами ліпших підприємств даної галузі.

Розуміння бенчмаркінгу було запропоноване у 1972 році в Інституті стратегічного планування *Кембріджу (США)*. Саме тоді дослідницько-консалтингова організація "PIMS" встановила, що для того, щоб знайти ефективне рішення в галузі конкуренції, необхідно вивчити кращий досвід інших підприємств.

Більш конструктивним є застосування бенчмаркінгу як процесу аналізу і пошуку кращих практичних рішень для підприємства. Вимірювання від відправної точки є необхідною умовою пошуку лідера у конкурентному просторі. Нові рішення створюються на основі співставлення набору відміток, щодо яких порівнюються досліджувані об'єкти бенчмаркінгу.

Розроблюючи аналітичний інструментарій конкурентної розвідки підприємства, необхідно розглядати всі види бенчмаркінгу, які між собою пов'язані та методологія яких висвітлюється декількома етапами:

- 1) виявлення області або теми;
- 2) вибір групи бенчмаркінгу ;
- 3) виявлення вже відомої інформації та прогалин в доступних знаннях;
- 4) вибір типу бенчмаркінгу;
- 5) пошук та вибір партнерів;
- 6) підготовка планів дій щодо заповнення інформації, якої бракує ;
- 7) пошук знань і обмін інформацією з партнерами;
- 8) аналіз отриманих результатів та підготовка рекомендацій щодо вирішення наявних проблем;
- 9) реалізація рекомендацій та змін;
- 10) моніторинг проведених заходів.

Провідна роль у підтриманні ефективного розвитку сучасного підприємства належить бенчмаркінгу, пов'язаному з удосконаленням процесів результативного розв'язання проблем соціального, економічного, організаційно-управлінського,

техніко-технологічного напрямів, що виникають під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Керівництву підприємств необхідно пам'ятати, що бенчмаркінг – це безупинний, систематичний пошук кращих практик підприємств-еталонів з метою ретельного вивчення їх бізнес-процесів і адаптації отриманих знань до умов власного підприємства з метою покращення власної діяльності. Бенчмаркінг є одним із найефективніших засобів знаходження найкращих методів і здійснення бізнес-процесів, базою оцінки та обґрунтування планів удосконалення і підвищення конкурентоспроможності багатьох успішних підприємств, кожне з яких прагне стати кращим у своїй галузі з тих чи інших показників та зберегти отримані переваги протягом максимально тривалого часу.

Список літератури

1. Popowuch D.W.(2015) Benchmarking iak diewui instrument upravlinia efektownosti pidpruemstwa. [Бенчмаркінг як дієвий інструмент управління ефективністю підприємства] – Global and national problems of Economics. Vol. 4, 544-546 [in Ukraine].

2. Бублик М.І. Бенчмаркінг як спосіб одержання конкурентних переваг / М.І.Бублик, М.М.Хім'як, М.В.Лібер // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 136 – 139.

3. Furey T.R. Бенчмаркінг ключ до створення конкурентної переваги на етапі зрілості ринку // Зарубіжні маркетингові дослідження. – № 1. – 2002. – С. 7-10.

4. Попович Д.В. Бенчмаркінг як дієвий інструмент управління ефективністю підприємства / Д.В.Попович, О.Б.Тарнавська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 544 – 546.

5. Сохнич А.Я., Виноградова О.В. Аспекти реінжинірингу підприємства в умовах сучасної економіки. Львів: ПП «Арал». – 2015. – 56 с.

*Науковий керівник: Таку С.О.,
викладач*

УДК 329 (043.2)

Чорнодуб Л.М.
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ У ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДАХ ДЖ.САРТОРІ

*“Є три методи навчання мудрості.
Перший – через наслідування, і він
найблагородніший. Другий – через
повторення, і він найпростіший.
Третій - через досвід, і він найгірший”.*
Конфуцій

Політичні партії є одним з фундаментальних інституційних елементів політичної системи сучасного демократичного суспільства.

“Партії” (від лат. *pars* (партії) – частина, група), існували з давніх часів. Поняття “політична партія” у сучасному розумінні можна визначити як громадсько-політичне утворення, що має за мету вибороти владу в державі, утримати її, ефективно використовувати, реалізуючи політичну волю громадян. Виникнення партій, точніше протопартій, пов'язано з стародавнім світом, наприклад, у Стародавній Греції та Стародавньому Римі існували окремі групи людей, що відображали інтереси різних соціальних груп.

Засновники класичної теорії політичних партій – Р.Міхельс, М.Вебер, М.Острогорський, створили такі важливі праці, як “Демократія та політичні партії”, “До соціології партій у сучасній демократії”, “Політичні спільноти і господарство” та ін. Методологічні підвалини започатковані у цих роботах стали основою сучасної теорії політичних партій та визначили напрями її подальшого розвитку. Тому ідеї сформульовані у зазначених роботах продовжують залишатися актуальними у сучасній теорії політичних партій.

Водночас сучасні дослідники велику увагу приділяють роботі “Партії і партійні системи” Джованні Сарторі, де він пропонує оригінальну семиступеневу класифікацію партійних систем, засновану на принципі “партизанського суперництва” – їх конкурентоспроможності, тобто можливості та необхідності включення партії до партійної системи.

У межах теоретичних уявлень Дж. Сарторі можна виокремити наступні різновиди партійних систем:

- систему з однією партією;
- систему з партією-гегемоном;
- систему з переважною партією;
- двопартійну систему;
- систему помірної (обмеженої) плюралізму;
- систему крайнього (поляризованого) плюралізму;
- атомізовану систему.

Перший тип партійних систем загалом характерний для авторитарних режимів і власне може належати до класифікації партійних систем лише за певних умов, оскільки у партійному полі не існує конкуренції. Навіть якщо в країні зареєстровані інші партійні об'єднання, вони існують лише формально, без участі в політичній боротьбі – реальна ж влада належить лише одній партії, наприклад, як у Китаї.

Новаторством Дж.Сарторі до класифікації партійних систем можна вважати партійну систему з партією-гегемоном, яка характеризується безперервним парламентським домінуванням однієї політичної сили. Однак, Дж.Сарторі не дає концептуального обґрунтування згаданому нововведенню, зазначивши, що “система з партією-гегемоном є більше, ніж просто однопартійна система” [1, с. 173].

Двопартійна система характеризується конкуренцією за владу між двома основними партіями за умови відсутності потенціалу для формування коаліції або потенціалу для “шантажу” (а саме, здатності блокувати формування більшості) своїх суперників (наприклад, США та Велика Британія).

Систему крайнього плюралізму науковець пов'язує з наявністю “антисистемних” партій, які виступають проти існуючої політичної системи, а також з наявністю “двосторонньої опозиції” – “крайні лівих”, “лівих” партій та “крайні правих” партій у політичному спектрі. Для цієї системи характерні ідеологічні протистояння та загострення конфліктів.

Дж. Сарторі вважає, що найгіршим типом багатопартійної системи є атомізована система, оскільки вона загрожує стабільності політичної системи (своєрідна атомізована система, що характеризується співіснуванням понад 20 партій).

Найбільш стабільною та ефективною партійною системою є система помірного (обмеженого) плюралізму. До особливостей цієї системи вчений відносить відсутність партій “антисистемної” та “двосторонньої опозиції”, а також можливість усіх політичних партій приймати участь у формуванні уряду шляхом створення широких коаліцій.

Отже, згідно типології партійних систем у межах вчення Дж.Сарторі можна робити судження, що кількість партій характеризує особливості політичної системи, ступінь фрагментації політичної влади (а саме наскільки вона розсіяна чи сконцентрована) [1, с. 106–110]. З іншого боку, кількість партій впливає на тактику партійного змагання та формування парламентської коаліції.

Список літератури

1. Sartori G. Parties and party systems. A framework for analysis / G.Sartori. – New York. – 1976. – 257 p.
2. Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій // Студії політолого-гічного центру “Генеза”. – 1995. – № 2.
3. Сартори Дж. Вертикальная демократия (Меньшинства и элиты. Полиархия в ее нормативном определении) // Полис. – 1992. – № 4.
4. Хрестоматія для лівих (Анотації відомих праць з історії та сучасності політичної науки) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://anthologyforthelazy.webnode.com.ua/>

*Науковий керівник: Мостіпан О.М.,
канд. політ.наук, доцент*

УДК 364.122 (043.2)

Шумілова Д.С.

Національний авіаційний університет, Київ

УРБАНІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМА ДЛЯ БАГАТИХ ТА БІДНИХ

Соціальна нерівність є однією з головних проблем сучасного світу, що особливо гостро проявляється у містах та на урбанізованих територіях у безпосередній близькості від них. Великі міста-регіони, в яких проживає понад мільйон жителів, сьогодні є основними рушійними силами світової економіки, концентрують інновації та капітал, і одночасно стають місцями зосередження працюючих бідних. Передмістя, які традиційно вважалися благополучними

районами, демонструють нові форми просторової нерівності, що стало наслідком чергового етапу урбанізації, пов'язаного з розмиванням міських кордонів та появою складніших і водночас аморфних муніципальних утворень — містрегіонів. Урбанізація вже давно асоціюється з людським розвитком та прогресом, але нещодавні дослідження показали, що міські умови також можуть призвести до зростання соціальної нерівності. Тож розглянемо несприятливий вплив урбанізації як на розвинені, так і на країни, що розвиваються, а також на багаті і бідне населення цих країн, і питання, пов'язані з проблемами громадської охорони здоров'я в міських районах. На початку XXI ст. на зміну концентричним містам, оточеним передмістями, які знаходилися в центрі уваги дослідників Чиказької школи, прийшли складніші - агломерації, мегалополіси тощо. Одним із дослідників, який аналізує новий етап урбанізації та пов'язані з ним соціальні зміни, є Едвард Соія.

Е.Соія називає три основні сили, які, на його думку, є причиною нового етапу урбанізації та планомірно сприяють формуванню міських регіонів:

- глобалізація капіталу, ринку праці та сфери культури;
- економічна реструктуризація та формування нової економіки;
- революція в галузі інформаційних та комунікаційних технологій.

Варто зауважити, що під урбанізацією розуміється масове переміщення населення із сільської місцевості у міста та наступні фізичні зміни у міських умовах. У 2019 році ООН підрахувала, що більше половини населення світу (4,2 мільярда осіб) нині проживають у містах, а до 2041 року ця цифра збільшиться до 6 мільярдів осіб.

Деякі з основних проблем зі здоров'ям, що виникають внаслідок урбанізації, включають погане харчування, стан здоров'я, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища, інфекційні захворювання, погані санітарні та житлові умови, а також пов'язаний з ними стан здоров'я.

Урбанізація має серйозний негативний вплив на здоров'я бідних верств населення. Оскільки фінансові ресурси обмежені, а вартість продуктів харчування у містах вища, міська біднота не отримує повноцінного харчування, що призводить до захворювань, що сприяє втраті апетиту та поганому засвоєнню поживних речовин серед постраждалих. Міські жителі також страждають від переїдання та ожиріння, що є зростаючою глобальною проблемою громадського здоров'я. Ожиріння та інші умови способу життя сприяють розвитку хронічних захворювань (таких як рак, діабет та серцеві захворювання). Хоча ожиріння найбільш поширене серед багатих, міжнародні агенції відзначають появу підвищеної ваги серед середнього класу та бідних останніми роками.

Забруднення довкілля є ще одним важливим фактором погіршення здоров'я у міському середовищі. Наприклад, за оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, 6,5 мільйона людей померли (11,6% всіх смертей у світі) внаслідок забруднення повітря всередині та поза приміщеннями, і майже 90% смертей, пов'язаних із забрудненням повітря, сталися у країнах з низьким та середнім рівнем доходу. Погане харчування та забруднення навколишнього середовища посилюють третю серйозну проблему для міського населення: інфекційні захворювання. Забруднення (наприклад повітря) з перевантажених міських районів сприяють локальній та глобальній зміні клімату та прямим проблемам зі

здоров'ям, таким як респіраторні захворювання, серцево-судинні та ракові захворювання - як у багатих, так і у бідних.

Національні та міжнародні дослідники та політики займаються вивченням різних стратегій для вирішення таких проблем, втім проблеми залишаються. Наприклад, дослідження рішень для мегаполісів ведуться з початку 1990-х років. Ці дослідження дійшли висновку, що забруднення, ненадійне електропостачання та нефункціонуюча інфраструктура є пріоритетними ініціативами. Проте забруднення повітря, якість води в містах, затори, проблеми управління стихійними лихами та інфраструктура не вирішуються систематично.

*Науковий керівник: Стригуль М.В,
канд. соц. наук, доцент*

УДК 338.48 (043.2)

Яношевська К.О., Литовченко І.В.
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

В умовах розвитку сучасного суспільства туризм є важливою галуззю, що справляє значний вплив на стан і розвиток соціокультурного життя та економіки країни. Україна має потужний потенціал та всі можливості для швидкого, інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму.

Як соціальний інститут туризм виконує важливі соціальні функції: пізнавальну, рекреаційну, соціалізуючу, інформаційно-комунікативну, регулюючу, аксіологічну, дозвілєву, задоволення соціокультурних та інших потреб тощо. Різноманітність видів туризму визначається поліфункціональним навантаженням цієї сфери життєдіяльності.

У сучасних реаліях туризм розвивається в умовах досить жорсткої глобальної конкуренції і, не зважаючи на те, що територія України має великий природний та культурно-історичний потенціал, але він не досить ефективно використовується представниками туристичної сфери. Проте, важливо зауважити, що туристична сфера, як і будь-яка інша сфера соціально-економічної діяльності, зазнає значних перетворень під впливом глобалізаційних процесів і характеризується своїми галузевими особливостями.

На розвиток туризму, туристичної привабливості впливає низка різноманітних соціальних факторів: зростання рівня матеріального добробуту громадян різних країн; можливість фрілансу та поширення такого виду діяльності як дауншифтинг; прискорення соціальних і культурних процесів; поширення явища чайлдфрі; прискорення процесу урбанізації; розвиток туристичних організацій, відповідної інфраструктури, історико-культурних закладів; зростання серед населення потреб і попиту на туристично-рекреаційні послуги; активізація паломницького та релігійного туризму; спрощення та зменшення імміграційних обмежень; популяризація туризму як соціокультурної та дозвілєвої діяльності, а також особливого виду масової культури тощо.

Одним із важливих потенціалів туризму нашої країни є природні рекреаційні зони та історико-культурні пам'ятки, що у кожному регіоні мають своє величне минуле, національні традиції, звичаї, цікаві історії, захоплюючі легенди, рекреаційні ресурси, що, справді, є унікальними. Проте індустрія туризму в нашій країні відповідно до світових тенденцій потребує значних перетворень, адже сучасний туризм базується на високому рівні функціонування відповідної інфраструктури, транспорту, сфери послуг, дозвілля, що, зрештою, сприятиме активному соціокультурному та економічному розвитку України.

Отже, особливості розвитку сучасного туризму визначаються умовами глобалізаційних процесів, що відбуваються у світі. Популяризація і розвиток туристичної привабливості країни є важливими напрямками розширення соціальної взаємодії жителів різних країн, а також потужним механізмом управління міжкультурним діалогом народів, ефективним методом формування принципів міжнародного співробітництва, що сприяє соціокультурному та економічному розвитку України.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

УДК 159.955.5 (043.2)

Абрикосова. В.І.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ТЕМПЕРАМЕНТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМАНДНОЇ РОБОТИ

Будь-яка діяльність в команді передбачає певні вимоги до психічних якостей людини. Одні вимагають від виконавця неабиякої уважності, інші — швидкої реакції на зміну обставин або гнучкого мислення. В умовах певної професійної діяльності від типу темпераменту залежить стратегія підготовки людини до роботи і динамічний аспект її виконання, але аж ніяк не успішність досягнення кінцевого результату.

Актуальність командної роботи полягає в тому, що вона є інструментом для досягнення цілей у команді та допомагає реалізувати поставлені завдання. Також командна робота допоможе при особистісному та професійному зростанні кожного члена команди.

Що таке - “командна робота”? Потрібно розуміти, що вона складається з професіоналів, які оперативно, ефективно та якісно вирішують поставлені перед собою задачі. Суть командної роботи - це коли її члени взаємопов'язані та працюють для досягнення спільної мети, яка є спільною і значимою для всіх членів команди.

Для того, щоб зрозуміти, як темперамент впливає на команду роботи, потрібно розібратися із самим терміном. Темперамент - властивість людської психіки, що вивчає реакцію на інших людей та події, що з нею відбуваються. Від темпераментальних властивостей суб'єкта залежить його індивідуальний стиль діяльності, але не рівень інтелекту, переконання, таланти, установки, моральні якості.

Основними 4 типами нервової системи відповідають 4 типи темпераментів: сангвінік, холерик, флегматик і меланхолік. Кожен тип темпераменту має свої особливості, що суттєво впливають на сприйняття ситуації та поведінку конкретної людини.

1. Сангвінік – легка пристосовуваність до умов, що змінюються; високий спротив труднощам життя; рухливість, товариськість, широке коло знайомств, часта зміна прихильностей, активність і працездатність, швидке переключення на нову роботу, легко перенавчається, оптимістичність, поверховість у сприйнятті людей та явищ, млявість за відсутності зовнішніх стимулів.

2. Холерик – підвищена збудливість, велика життєва енергія, недостатність самовладання, нестриманість, невірноваженість, різкість,

поривчастість рухів, захопленість новими справами, змінність настрою від злету до падіння, нетерпимість, запальність, голослівність.

3. Флегматик – мала чутливість та емоційність, врівноваженість, впертість, терплячість, витриманість, працездатність, інертність, надійність у дружбі, несхильність до змін оточення, вузькість кола спілкування, хороша опірність сильним і тривалим подразникам.

4. Меланхолік – висока чутливість, пасивність, загальмованість, інертність, сльозливість та образливість, боязливість, тривожність, невпевненість у собі, нерішучість, невизначеність міміки, рухів, настороженість до всього нового, зняковитість у присутності нових людей, самостійність, чутливість до людей.

Організуюючи командну роботу слід враховувати тип темпераменту кожного учасника, для ефективності командної роботи. Наприклад:

1) Перед сангвініком безперервно ставити нові і цікаві завдання, які вимагали б від нього зосередженості і напруженню; необхідно постійно включати його в активну діяльність. Також, слід пам'ятати, що у сангвініка добре виражені організаторські здібності, які можуть зіграти гарну роль, при правильному направленні цих здібностей.

2) Контролювати діяльність холерика якомога частіше, в роботі з ним неприпустимі різкість і невитриманість, оскільки це може виклимати негативну реакцію у відповідь, негативну оцінку припустимо застосовувати в дуже енергійній формі та настільки часто, наскільки це необхідно.

3) Флегматика необхідно залучити до активної діяльності і зацікавити; він потребує систематичної уваги, його неприпустимо переключати з одного завдання на інше.

4) До меланхоліка неприпустимі не тільки різкість, грубість, а й підвищений тон, іронія. Про його вчинок, провину краще поговорити наодинці. Для меланхоліка вкрай необхідним є прояв особливої уваги, а негативну оцінку слід викори-стовувати з великим застереженням, пом'якшуючи її негативні дії.

Визначивши тип темпераменту, людині буде легше зрозуміти керівника, пристосуватися до нової команди, знайти свою роль та себе в ній. Досить очевидно, що для ефективної роботи в команді, потрібно розуміти обсяг своїх сил, та роботу, яка буде підходити для людини. Я вважаю, що темперамент має досить значний вплив на таку роботу, бо людина, яка є непосидючою, активною, керівником чи лідером, не зможе зробити спокійну, монотонну роботу та навпаки. Якщо підійти відповідально до цього питання, то людина отримає гарну роботу, прибуток та сприятливий клімат навколо себе, через те, що займається улюбленою справою.

Список літератури

1. Батаршев А. В. Психологія індивідуальних відмінностей: Від темпераменту до характеру і типології особистості. - М., 2000

2. Небиліцин В.Д. Темперамент / / Психологічне дослідження індивідуальних відмінностей

3. Симонов П.В., Єршов П.М. Темперамент. Характер. Особистість.

*Науковий керівник: Новікова Н.С.,
старший викладач*

ВОЛОНТЕРСТВО ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Протягом останнього часу весь світ спостерігає за тим, як зросла хвиля найпотужнішого волонтерського руху задля оборони найбільшої країни в Європі. “Наймужніша нація світу, сповнена ентузіазмом та самопожертвою!” - таке гасло зараз лунає звідусиль. Люди змогли організувати соціальну, матеріальну та військову підтримку, здійснювати регулярні волонтерські поїздки у зону проведення бойових дій, і врешті-решт, ризикуючи власним життям, робити все можливе і неможливе для наближення нашої перемоги над ворогом.

Від того дня, коли почалася війна, тисячі людей залишили свою улюблену роботу. У мирні часи - це були талановиті художники, найкращі тренери, найулюбленіші редактори, а тепер вони - волонтери та роблять те, що необхідно нашому суспільству саме зараз – збирають гуманітарну допомогу, допомагають тим, хто залишився без їжі та ліків.

Саме волонтерсько-добровольчий рух в Україні на даний момент пробудив націю та, точніше кажучи, став індикатором кардинальних трансформацій в соціальній структурі українського суспільства [1, с. 92].

Проблематикою волонтерського руху, в соціологічному контексті займалися такі відомі науковці, як Дж. Девіс Сміт, М. Харріс, К. Рочестер, Р. Хедлі, С. Елліс, К. Кемпбел та ін. Крім того, волонтерство як соціальний феномен вивчали такі вітчизняні науковці, як Р. Вайнола, А. Капська, Н. Комарова, О. Безпалько, О. Карпенко, І. Зверева, Г. Лактіонова [2, с. 93]

Волонтерство – це акт безоплатного виконання діяльності для організації чи спільноти без жодних витрат. Це також означає добровільне посвячення свого часу та серця покращенню суспільства. Як казав колишній генеральний секретар ООН - Кофі Анан: “У серці добровольчості (волонтерства) зібрані ідеали служіння та солідарності та віра в те, що разом ми можемо зробити цей світ кращим.”

На сьогодні, через соціальну нестабільність українського суспільства потреба у волонтерстві значно зросла. Наразі для її вирішення, зусиль і матеріального забезпечення держави не вистачає, тому соціальні державні служби й організації потребують допомоги інших держав, готових на безкорисливу допомогу. Саме ці дії зараз необхідні українському народові, щоб зберегти власну суверенність та, нарешті, розбудити самосвідомість та самоідентичність українського суспільства [2, с. 93].

Отже, перед волонтерами та волонтерськими структурами з’являється ряд проблем, які можна класифікувати за такими напрямками:

Зниження обсягів допомоги з боку населення України. Це в свою чергу призводить до неможливості реалізовувати свою діяльність в повному обсязі через погіршення економічного стану держави і населення.

Невідповідність волонтерської діяльності законодавству. Оскільки нормативно-правова база, загалом, формувалася майже не враховуючи надзвичайні обставини - з'являються перешкоди у вирішенні волонтерами актуальних проблем.

Відсутність контролю за майбутнім передачею майна волонтерами. Неодноразово говорилося, що обліку залучених коштів та передачі майна приділялася недостатня увага. У деяких випадках результатом цього було зловживання, привласнення та обіг допомоги. Не завжди можна оцінити реальні потреби особи (сім'ї, військової частини) у допомозі. Результатом є підвищення споживчих настроїв і відсутність допомоги тим, хто її дійсно потребує.

Відсутність належної координації між волонтерами. Це обмежує ефективність волонтерської діяльності.

Зниження мотивації та емоційне вигорання волонтерів. Не можна ігнорувати важливе питання виснаження волонтерів. Нервовий ритм життя, довготривале напруження, постійні стреси до «відключення» від активної діяльності. Ще одним негативним фактором може бути відсутність системної підтримки волонтерства в суспільстві та державних структурах.

Безпека волонтерів. Ще одна проблема – безпека волонтерів, особливо тих, надає допомогу підрозділам на лінії зіткнення самостійно. Перспективи розвитку українського волонтерського руху та можливості використання його соціальних ресурсів для вирішення проблем, що стоять перед українським суспільством, залежать від багатьох факторів. Проблеми, які призвели до такого масового волонтерського руху, з часом стануть менш серйозними. Однак було б нерозумно, щоб держави та громадські установи не використовували цей потенціал довіри до волонтерів, їхніх організаторських здібностей та їхньої здатності швидко й ефективно вирішувати реальні проблеми для здійснення соціальних змін.

Імовірними можливими сценаріями подальшого розгортання діяльності волонтерів можуть стати:

Громадська залученість. Частина волонтерів (насамперед ті, хто має досвід громадської діяльності до залучення до волонтерського руху, а також ті, хто знайшов у цій сфері своє покликання) залишаться громадськими активістами і будуть продовжувати свою діяльність у сфері надання допомоги, захисту прав і представлення інтересів певних соціальних груп.

Підприємництво або професійна діяльність. Частина волонтерів знайдуть для себе більш прийнятним участь у економічній діяльності у формі підприємницької діяльності або найманої праці.

Входження до органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Ще частина обере для себе шлях зміни системи через вступ чи обрання до органів державної влади або місцевого самоврядування, реалізуючи отриманий досвід діяльності заради високих моральних цінностей [3].

Беззаперечним є той факт, що історія сьогодення знає тисячі і сотні неймовірних фактів, сукупність яких сміливо дозволяє назвати сучасний волонтерсько-добровольчий рух в Україні справжнім феноменом сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1.Книшенко Н. П. Статус сучасного українського волонтерського руху / Н. П. Книшенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://keui.files.wordpress.com/2015/04/21_knyshenko.pdf

2.Козачук М. Б. Волонтерський рух в Україні в період кризового стану: соціологічний вимір / М. Козачук // Наукові праці. Соціологія. – 2015. – Випуск 46. – С. 92-96.

3.United Nations General Assembly (UNGA) (2002). Recommendations on support for volunteering (A/RES/56/38). Resolution adopted by the General Assembly at the fifty-sixth session – Agenda item 108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2002/a56r038-e.pdf>

*Науковий керівник: Тімкін І.Ф.,
кандидат історичних наук, доцент*

УДК 378.37.015 (043.2)

Вовк Ю.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Молодь вважається однією з найбільш схильних до впливів соціуму груп. Вона перша реагує та вибирає як негативні, так і позитивні суспільні тенденції.

У різні часи критерії визначення молодості були різні. Найбільш поширеним вважається визначення поняття (згідно Вікіпедії, [1]) «молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років».

Сьогодні під молоддю розуміється соціально-демографічна група суспільства, що виділяється на основі сукупності характеристик, особливостей соціального стану та обумовлених тими чи іншими соціально-психологічними властивостями, які визначаються рівнем соціально-економічного, культурного розвитку, особливостями соціалізації в суспільстві [2].

Свідомість молодої людини володіє особливою сприйнятливістю, здатністю переробляти і засвоювати величезний потік інформації. У цей період розвиваються критичність мислення, прагнення дати власну оцінку різним явищам, пошук аргументації, оригінального рішення.

Проблеми молоді, її освіти та виховання – це найважливіші виклики сьогодення.

Образ майбутнього суспільства жорстко оцінюється і задається його сьогоднішніми ідеологами. Цей процес відбувається в умовах загострення багатьох молодіжних проблем, серед яких найбільш чіткі: безробіття, економічна та соціальна залежність від батьків, шлюбно-сімейні проблеми, поганий стан

здоров'я, зростання соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція), втрата ідеалів, соціальної перспективи.

Нині проблема патріотичного виховання набуває особливого значення, оскільки від її вирішення багато у чому залежить майбутнє нашої нації.

Патріотичне виховання молоді має чітку цільову настанову – готувати до захисту Батьківщини, і виступає невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки України. Вона є комплексною системою і цілеспрямованою діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, сім'ї, освітніх закладів й інших соціальних інститутів спрямованих на формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, постійної готовності до виконання свого обов'язку із захисту національних інтересів. Головним завданням національно-патріотичного виховання молоді виступає формування у неї позитивного ціннісного ставлення до Українського народу, Батьківщини, власної держави та нації [3].

Невід'ємною частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у громадян готовності захищати Батьківщину. Крім того, військово-патріотичне виховання покликане забезпечити суспільну значущість й повагу до військової служби, сформувати бажання у молоді здобувати військові професії, психологічну і фізичну готовність проходити військову службу [4].

На сьогоднішній день патріотичне виховання молоді в багатьох країнах світу займає одне з провідних місць у системі національних пріоритетів. Повага та любов молодих громадян до власної Батьківщини, мови, традицій та культури виступають невід'ємними складовими державної політики. Саме патріотично налаштована молодь є запорукою виховання патріотичного суспільства у майбутньому [4].

Тому, в Українській державі, що сповідує європейські цінності, патріотичне виховання має бути спрямоване на формування у молодого покоління національної свідомості, любові до України, турботи про благо українського народу, вміння цивілізованим шляхом відстоювати права й свободи громадян, сприяти громадянському миру та злагоді в суспільстві. Патріотичне виховання має бути залучене до формування і розвитку такої особистості, якій буде притаманна висока національна самосвідомість, готовність до виконання громадянського та конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності та цілісності України, утвердження національного суверенітету держави [5].

Список використаної літератури:

1. Визначення поняття «молодь». Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BE%D0%B1%D1%87%D0%B8%D1%81%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B8

2. Молодіжний патріотизм у вимірі соціології. Режим доступу: <chrome-extension://ieepbjnkhaiioojkepfniodjmjjihl/data/pdf.js/web/viewer.html?file=http%3A%2F%2Fwww.sociology.kpi.ua%2Fwp->

content%2Fuploads%2F2015%2F06%2F%25D0%2593%25D0%25B8%25D0%25B1%25D0%25B0%25D0%25BB%25D0%25BE.pdf

3. Годлевська В.Ю., Гречанюк Н. М. Патріотичне виховання очима студентської молоді. Режим доступу: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Godlevska_Grechanyuk.php

4. Патріотичне виховання молоді як невідіємна частина ... Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files>

5. Кульчицький В.Й. Педагогічні умови формування патріотичної вихованості учнів в умовах глобалізації / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: № 68, Т.1, 2020. – С.20-24. Режим доступу: chrome-extension://ieepebjnkhaiiojkepfniodjmjjihl/data/pdf.js/web/viewer.html?file=http%3A%2F%2Fpedagogy-journal.kpu.zp.ua%2Farchive%2F2020%2F68%2Fpart_1%2F5.pdf

УДК 159.937 (043.2)

Гайтан Ю.С.

Національний авіаційний університет, Київ

АСМР ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЗНЯТТЯ СТРЕСУ

В теперішніх умовах дедалі більше людей зіштовхуються з певним відчуттям стресу та тривоги, що негативно впливає на психічне та фізичне здоров'я. Існує достатньо технік, які дозволяють зменшити, або тимчасово впоратися із симптомами стресу, і АСМР одна з них.

АСМР, або автономну сенсорну меридіональну реакцію, описують як приємне відчуття тепла та поколювання, яке починається на шкірі голови та переміщується вниз по шиї та хребту. Також АСМР це своєрідний стан занурення, схожий на «транс», що супроводжується відчуттям розслаблення та ейфорії. Це схоже на фрісон, психофізіологічну реакцію на слухові та/або зорові подразники, яка часто викликає приємний або іншим чином позитивно-валентний афективний стан [4].

Відчуття АСМР можуть викликати візуальні, тактильні, звукові, а також когнітивні стимули, які, на платформі YouTube, також називають тригерами. Найпопулярнішими серед них є тихий шепіт, постукування нігтями по різноманітним поверхням, повільні рухи руками та виявлення персональної уваги до глядача.

Згідно з дослідженнями, люди, які здатні відчувати дану реакцію, стверджують, що перегляд/прослуховування АСМР-роликів допомагає полегшити симптоми негативного настрою, включаючи відчуття депресії або стресу [2].

Ще одні дослідження знайшли докази, які свідчать про те, що перегляд ASMR-відео може сповільнити частоту серцевих скорочень, що призводить до стану розслаблення та спокою [1]. Автори дослідження стверджують, що багато глядачів також відзначають підвищене відчуття зв'язку з іншими, що може

позитивно вплинути на загальне самопочуття та знизити відчуття самотності, яке є досить поширеним серед «змерів» – людей, які народилися між другою половиною дев'яностих та другою половиною двохтисячних [3].

АСМР поки залишається не до кінця вивченим феноменом, оскільки природа виникнення цієї реакції досі невідома та проявляється не в кожного. Але доведено, що автономна сенсорна меридіональна реакція має свої переваги в забезпеченні досягнення спокою, зниженні симптомів болю та покращенні настрою. Отже, враховуючи подану вище інформацію, вважається, що АСМР потребує подальшого дослідження як потенційно нового терапевтичного методу.

Список літератури

1. Автономна сенсорна меридіанна реакція (ASMR): психічний стан, подібний до потоку. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://doi.org/10.7717/peerj.851>
2. Більше ніж відчуття: автономна сенсорна реакція меридіана (ASMR) характеризується достовірними змінами афекту та фізіології. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0196645>
3. Покоління Z – Вікіпедія [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покоління_Z
4. Фрісон – Вікіпедія [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Фрісон>

*Науковий керівник: Радченко М.І.
кандидат психологічних наук, доцент*

УДК 364.652.2-054.73 (043.2)

**Городиська Ю.П.
Уманчук О.С**

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну (станом на 24 квітня) за оцінками ООН, близько 11,7 мільйонів осіб стали вимушеними переселенцями, залишили свої будинки. Більше 4,6 мільйонів з них шукали прихистку за межами нашої держави, 7,1 мільйона людей переїхали в інші регіони України.

За даними МОМ, частка переселенців у загальній кількості населення України зросла до 17,5%. Це говорить про те, що кожна шоста людина, яка проживає в Україні стала внутрішньо-переміщеною особою (ВПО).

Кожна особа, яка повинна була покинути свої домівки стикається з проблемою пристосування до нового суспільного устрою, а також вимагає насамперед розуміння нових соціокультурних передумов, які формуватимуть особливості соціального та психічного життя ВПО.

Вирішення проблем ВПО та задоволення їхніх потреб є предметом професійної діяльності безпосередньо соціальних працівників. Початок розвитку

підтримки ВПО у світі припав фактично на кінець Другої світової війни. На сьогоднішній день регулюється таким міжнародним документом, як «Переміщені особи», ухваленим у 2012 р. Міжнародною федерацією соціальних працівників.

Соціальний працівник в процесі роботи з ВПО використовує різні стратегії втручання. За тривалістю дані стратегії можна умовно поділити на:

- короткострокові (кризове втручання, аустріч-робота, орієнтована на завдання модель соціальної роботи);
- довгострокові, орієнтовані на системно-екологічну модель соціальної роботи, в основі яких перебувають концепція «людина в оточенні» [3] та концепція «економічної спроможності» [4].

УВКБ ООН було проведено експертну оцінку потреб ВПО. За результатом дослідження було виявлено, що до першочергових потреб належать [1]: гуманітарні (їжа та одяг), медичні, житлові, юридичні (відновлення документів), та психологічні. Другорядними потребами, але також вагомими, є такі потреби: економічні (пошук роботи та працевлаштування), юридичні (представництво інтересів у суді, юридичні консультації щодо відновлення приватної власності, бізнесу, перереєстрації підприємств тощо), політичні (реалізація виборчого права тощо), соціальні (відновлення соціального статусу, участь у житті місцевої громади, толерантне ставлення з обох сторін, рівний доступ до суспільних благ), культурні та освітні [2].

На сьогодні, з початку повномасштабного вторгнення Росії виникла проблема ВПО, які вже вдруге вимушені покинути свої домівки та шукати прихисток. Ми говоримо про тих, хто вже став ВПО у період з часів початку російської агресії на сході України і тимчасової окупації Криму.

Дані особи потребують, як допомогу у вирішенні побутових проблем, так і додаткової психологічної підтримки, що обумовлено повторною втратою дому.

На сьогодні соціальні працівники та психологи крім ВПО, які покинули свої домівки вже починають працювати з тими, хто отримав змогу поступово повертатися та стикається з фінансовими та психологічними проблемами вже повернувшись додому.

В першу чергу це обумовлено тимчасовою чи повною втратою стабільного фінансового доходу, втратою житла, або його пошкодження настільки, що не є придатним для проживання. При цьому надалі отримувати фінансову допомогу від держави отримуватимуть лише ті ВПО, які мають зруйноване житло.

З початку повномасштабного вторгнення Росії держава стикається з проблемою - неготовності державних соціальних служб до стрімкого збільшення клієнтів соціальної роботи. Ще й, враховуючи, що відбувається постійна зміна правил надання соціальної підтримки ВПО та збільшення їхньої кількості зі зміною перебігу бойових дій у країні. Саме тому, ми бачимо потребу у додатковій роботі з соціальними працівниками, підвищення їх кваліфікації, а також профілактики емоційного та професійного вигорання.

Список використаної літератури:

Семигіна Т. В. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб / Т. В. Семигіна, Н. Є. Гусак, С. О. Трухан // Український соціум. - 2015. - № 2. - С. 65-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2015_2_8 ;

Poperednii analiz ta otsinka potreb vnutrishn'о peremishchenykh osib (VPO). Regional'ne predstavnistvo UVKB OON u Bilorusi, Moldovi ta Ukraini, zhovten', 2014 [Preliminary analysis and needs assessment of internally displaced persons (IDP). Regional office of UNHCR in Belarus, Moldova and Ukraine, October, 2014], available at: <http://unhcr.org.ua/attachments/article/1232/IDPUKR.pdf> [in Ukraini ;

Displaced Persons [Електронний ресурс] / International Federation of Social Workers, 2012. – Режим доступу : <http://ifsw.org/policies/displaced-persons>;

Petrini B. Employment and Livelihoods of Sudanese Refugees in Cairo. Oxford Monitor of Forced Migration, 2014, Vol. 4, No. 1, pp. 51–56.

УДК 316.61 (043.2)

Казачек О.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ІГОР У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Гра — тип осмисленої непродуктивної діяльності, де мотив лежить не в її результаті, а в самому процесі.

Гра є одним з основних видів людської діяльності, її сутнісна важливість показана не тільки в дитячому віці, а й протягом усього життя. Рубінштейн стверджує, що гра – це вираз певного ставлення особистості до навколишньої дійсності. Е. Е. Сапогова детермінує це поняття як особливу форму освоєння реальної соціальної дійсності шляхом її відтворення. Обухова пише, що гра є особливою формою освоєння навколишньої дійсності шляхом її відтворення і моделювання. Ерік Берн визначає гру як послідовність дій, яка підпорядковується індивідуальним, а не соціальним програмам, і виділяє три призначення: виконання соціальних функцій, упорядкування часу і підтримання здоров'я (у деяких людей). У загальному плані гра є нескінченним і динамічним елементом несвідомого плану, або сценарію життя кожної людини.

Нині галузь соціальної роботи стрімко розвивається, розширюється практична та методологічна база соціального працівника в роботі з клієнтами, з'являється інструментарій в роботі соціального працівника – психологічні трансформаційні ігри. Можна сказати, що “трансформаційна гра” — це осмислена зміна в процесі непродуктивної діяльності. У процесі гри учасники мають змогу переосмислити свої цінності, приміряти на себе іншу роль чи побувати в ситуації, яка ще ніколи не ставалась з ними в реальному житті.

Трансформаційні ігри задовольняють широкий спектр вимог пізнання цілісної психіки респондента. Їхньою специфікою є те, що завдяки невимушеній атмосфері гри, легше оминається система психологічних захистів людини і виявляються невіршені внутрішні конфлікти та суперечності суб'єкта

самопізнання. Це сприяє пошуку причин виникнення ригідних якостей, які дисфункціонально впливають на життя аналізанда.

Ефективність застосування трансформаційної гри як форми діяльності людини у дорослому віці при роботі з соціальним працівником зумовлюється такими її особливостями:

- вільний характер (ігрова діяльність у дорослому віці сприймається як задоволення, тобто зменшується вірогідність активізації системи психологічних захистів суб'єкта);

- можливість ведення діалогічної взаємодії з соціальним працівником, що є «різновидом соціально-психологічної взаємодії та має характер багаторівневого творчого інтеграційного процесу на рівні «суб'єкт-суб'єкт»;

- простір для проєкцій (застосування допоміжних проєктивних матеріалів, діалогічної взаємодії з соціальним працівником, а також спеціальних ходів та виконання ігрових дій сприяє відтворенню в діяльності респондента у грі неусвідомлених проблем, реакцій, упередженості, побоювань, комплексів, психологічних захистів, які дисфункціонально впливають на життя респондента);

- гра дає право на помилку (на відміну від реального життя, де люди часто позбавляють себе цього);

- психологічна безпека (можливість гравцеві за бажанням та потребою обирати зміст, глибину занурення, а також тривалість ігрового процесу, які дають відчуття контролю над подіями);

- уявний характер (ігрова ситуація у грі передбачає поведінку людини не «по-справжньому»). В результаті відбувається послаблення дії системи захисних механізмів, які здебільшого цензурують висловлювання та вчинки людини, через що відбувається вільне виявлення психічних особливостей, загальмованих відчуттями тривоги, провини та сорому);

- свобода вибору, адже «в цій свободі здебільшого і знаходиться корінь психічно освіжаючої дії гри».

Таким чином, ефективність трансформаційних ігор у соціальній роботі полягає у діалогічній взаємодії клієнта із соціальним працівником, гра сприяє усвідомленню деструктивного впливу власних неусвідомлювальних тенденцій та знаходження способу вирішення внутрішніх конфліктів та особових криз. Трансформаційна гра моделює різні життєві ситуації, ставить питання, з якими особа стикається в реальному житті- завдяки чому соціальний працівник може моделювати подальший план роботи з клієнтом.

Список літератури

1. 1. Максименко С.Д., Кузікова С.Б., Зливков В.Л. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : монографія. Книга 3. Київ-Суми, 2019. С. 366–384.

2. Сергієнко І.М. Діалогічна взаємодія у процесі надання психологічної допомоги. Черкаси, 2019.98-100.

*Науковий керівник: Петренко Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

УДК 364.42/44: [314.72+314.745.22] (355.01)

Катрук В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В ПЕРІОД ВІЙНИ

З початком війни життя українських громадян докорінно змінилося. Більше 12 млн. осіб прийшлося примусово покинути свої домівки. Саме в такій ситуації актуалізується значення соціальної роботи як професійної діяльності, а головним завданням є допомога людині вийти з кризового стану та адаптуватися до реалій суспільного життя [4]. Тому з перших днів війни соціальні працівники були залучені до волонтерських гуманітарних та інформаційних ініціатив. Бо саме соціальні працівники – це фахівці з надання допомоги різним категоріям населення. Вони володіють спектром базових soft skills, які легко застосовуються у різних сферах і не обмежені вузькою професійною спеціалізацією.

На життя та добробут різних категорій населення під час війни впливає низка негативних факторів. Насамперед удар припадає на їхнє психічне здоров'я. Тому соціальні працівники сприяють полегшенню напруженого стану серед населення. Вплив події, що травмувала порушує внутрішню гармонію особистості і ставить людину у вразливе становище, що проявляється в посиленні напруги і стурбованості [2]. Кризу відчувають на собі працівники соціальних сфер (соціальні працівники, психологи, педагоги), які вимушені надавати психологічну допомогу та допомагають отримати державні виплати людям, які цього потребують. Вони стежать, щоб дітей не розлучали з близькими, не залишають їх без нагляду, підтримують, адже розуміють необхідність триматися та зберігати спокій [3].

В соціальній роботі різні групи клієнтів, що потрапили у кризову ситуацію, не можуть самостійно подолати свої проблеми, потребуючи на певний час інтенсивного догляду спеціальних служб [1]. Основне завдання соціальних працівників полягає передусім у відновленні зв'язків людини, яка перебуває в кризі, із соціальними системами. Отже, соціальний працівник має підтримати клієнта щодо неминучих у його життєвій ситуації дій, а не нав'язувати своє бачення ситуації. Залучення зовнішніх ресурсів окреслює інформування клієнта про наявні послуги, можливі пільги і матеріальні засоби, координацію дій залучених до допомоги спеціалістів, зв'язок із сім'єю тощо.

Соціальний працівник [5] відіграє величезну роль в плануванні та регулюванні різних систем надання допомоги населенню. Під час війни це вкрай необхідно, адже саме через соціальні установи проходить більшість коштів та необхідних речей, які можуть допомогти та покращити добробут переселенців та звичайних людей.

Соціальні служби за кордоном [6] займаються пошуком прихистку, розподілом речей, збиранням гуманітарної допомоги, що прибуває в Україну десятками тон, матеріальним забезпеченням біженців, безкоштовними послугами, а також психологічною допомогою. Оскільки за кордоном більш розвинене

питання соціального забезпечення, підтримка є більш ефективною та поширюється на більший діапазон сфер.

Напевно кожна людина, яка має хоч якесь відношення до сфери надання соціальних послуг відчувала себе в якості волонтера. В такі моменти приходить розуміння важливості професії “соціальний робітник”, адже завдяки їй багато людей не змогли би отримати допомогу, якої потребують, їх добробут та якість життя були би набагато нижчими.

Таким чином, роль соціального працівника в період війни є суттєвою. Бо система методів соціальної роботи, спрямованої на підтримку клієнтів, які перебувають у кризовій ситуації, а також на допомогу клієнтам у подоланні певної проблеми. Головна мета полягає у сприянні позитивному розвитку клієнта через усвідомлення ним проблеми та її наслідків, активізацію особистісних ресурсів для задоволення нагальних потреб, що потребує великих ресурсів самого соціального працівника.

Список літератури

1. Теорії і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича.- К.: Академвидав, 2005. – 328 с. (Альма-матер) С. 87-98

2. Соціальна робота. В 3-х ч. / За ред. Семигіної Т. В., Григи І. М. — К.: Києво-Могилянська академія, 2004. — Ч. 2. Теорії та методи соціальної роботи. С. 91-99

3. Представництво інтересів соціально вразливих дітей та сімей: Навч. посібник / За ред. Т.В. Семигіної. – К.: Четверта хвиля, 2004. – 216 с. С. 186-192

4. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

5. Соціальний працівник. Режим доступу: <https://dnp.dcz.gov.ua/publikaciya/socialnyy-pracivnyk>

6. Подолання соціальної кризи – основна мета конференції країн Центральної та Східної Європи. Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/5882-podolannya-socjalnoyi-krizi-osnovna-meta-konferencyi-predstavnikv-krayin-centralnoyi-ta-shhdnoyi-yevropi.html>

*Науковий керівник: Прожого І.В.,
кандидат економічних наук, доцент*

УДК 316.46 (043.2)

Клим'юк Г.П.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ ЛІДЕРА У ФОРМУВАННІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНДИ

На сьогоднішній день перед людьми стоїть багато складних завдань, виконання яких потребує об'єднання людських ресурсів, згуртованість та взаємопідтримка у колективі. В умовах нестабільного економічного та політичного середовища діяльність вітчизняних організацій передбачає вдосконалення власних систем управління. Тому нині одним із актуальних

методів є формування команд, адже результат виконання завдання здійснюється значно кращим шляхом, коли працівники взаємодіють в команді, а не окремо, оскільки кожна людина може зробити свій особистий внесок у певний процес найкращим чином.

Термін «команда» нині є досить поширеним, однак не має чіткого визначення. Згідно тлумачення вільної енциклопедії, команда в організаційному контексті – це група з двох або більше індивідів, які керуються спільною метою. Концепція команди передбачає, що члени є прихильниками єдиної місії та несуть колективну відповідальність.

Важливо враховувати той факт, що процес формування команди та становлення її як зрілої структури охоплює певний період часу. Більшість команд постійно перебувають у стані неперервних змін, але існує загальна закономірність еволюції команд, яка передбачає наявність таких етапів: формування, потрясіння, нормалізація, виконання завдань і розпуск. Такий розвиток командної роботи не був би можливим без лідера, який відіграє важливу роль у тому, щоб процес був ефективним. У колективі створюється відповідна позитивна атмосфера, в процесі командної роботи заохочується співпраця, взаємозалежність і довіра між членами закладають основу для її ефективного розвитку.

Лідерство є важливою частиною ефективної командної роботи. У сучасній науці визначення поняття «лідер» дав провідний світовий фахівець в галузі досліджень лідерства Р.М. Стогділл: «Лідер – це людина, яка береться за справу сама або розподіляє завдання між членами групи так, щоб кожен з них міг виявити ініціативу. Це людина, яка бачить конкретні цілі та шляхи їх досягнення, а також має сили та здібності для їх виконання». Поняття лідерства активно використовується в **психології, менеджменту, соціології, політології** та інших дисциплінах. З цієї причини існує безліч підходів до вивчення даного явища.

Нині людей, що мають владу в організації, можна поділити на дві категорії: формальний лідер та неформальний лідер. У формального лідера є повний набір інструментів для впливу, тому він має більше шансів на успіх. Перевага, якою він володіє – офіційні повноваження, є фактором, що визначає його домінування в команді. Під неформальним лідерством розуміється людина, яка не займає керівну посаду і не має достатньої влади для управління персоналом, але має владу над співробітниками. Головна його перевага полягає в тому, що він має більш тісний зв'язок з колегами, внаслідок чого може бути більш впливовим, ніж формальний лідер.

У діяльності команди лідер грає домінуючу роль. Без хорошого лідера учасники команди не зможуть ефективно функціонувати, навіть якщо вони є високопрофесійними фахівцями. Лідер створює згуртований колектив послідовників, об'єднує людей для ефективної роботи. Він діє як компас, задає напрямок розвитку команди. Лідер надихає та вселяє ентузіазм у співробітників, передаючи їм своє бачення майбутнього та допомагаючи їм адаптуватися до нового, пройти етап змін.

Головне завдання лідера на етапі формування команди — визначити функції підлеглих, порівняти їхні здібності та професійний рівень, забезпечити їх здатність самостійно виконувати роботу та нести відповідальність за власні дії.

Роль лідера має місце в системі морально-психологічних взаємин між людьми і ґрунтується не на формальній владі, а на певних здібностях і якостях, його харизмі. Лідер – це людина з авторитетом, яка вміє виділитися з натовпу і має чітку мету. Лідер керує ситуацією, впливаючи на себе, і він може показати особистий приклад. Засобом такого впливу є емоційно-вольова сфера, що виявляється за допомогою якостей як щирість, відкритість, наполегливість, стійкість, енергійність. Все це спонукає інших йти за такою людиною і наслідувати її.

Важливо сформувати команду, яка буде приймати, підтримувати та поширювати ідеї лідера. Безсистемний підхід до формування команди провокує виникнення конфліктів, суперечностей, нераціональну діяльність ще на початку її створення. Команда передбачає не просто спільну роботу людей, об'єднаних однією метою, а співробітництво, що ґрунтується на чіткому розподілі ролей, обов'язків, координації дій і зусиль. Лідеріві потрібно сформувати проблему, запропонувати систему цілей, пояснити наявність ресурсного забезпечення, бути готовим до конструктивних дискусій, знайти мотивацію, отримати підтримку з боку зовнішнього та внутрішнього середовища, вміти брати на себе відповідальність та використовувати владу.

Лідерство можна назвати одним з унікальних явищ політичного і суспільного життя, пов'язаних із здійсненням влади. Воно є неминучим у будь-якому цивілізованому суспільстві і пронизує всі сфери життєдіяльності.

Основна цінність і головна передумова лідерства – розвиток довіри та команди, спільне бачення ключових питань, взаємної відповідальності, взаємопідтримки, прагнення не зосередити у своїх руках усю повноту влади, а наділяти нею підлеглих, створюючи умови для розвитку персоналу й залучення всіх співробітників до вирішення організаційних проблем. Отже, лідери повинні створити середовище, сприятливе для співробітників і взаємної підтримки. Особливого значення в лідерстві набувають етичні норми у стосунках між лідером і його командою. Лідери нової моделі мають мислити і діяти відповідно до цінностей, поступаючись особистими інтересами та гординею.

Список літератури

1. Антонова З. О. Психологія лідерства: дистанційний курс.
2. Грищенко І. М. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку лідерства в системі місцевого самоврядування: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.04 / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Київ, 2017. 448 с
3. Кармінська-Белоброва М. В. Деякі питання лідерства в системі публічного управління. Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання : тези доп. та виступів учасників III конгр. Соціол. асоц. України, Харків, 12–13 жовт. 2017 р. Харків, 2017. С. 209–210
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 240 с.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є.,
старший викладач*

УДК 343.9:343.226(477)

Котлярова Д.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблема домашнього насилля в Україні є достатньо розповсюдженою. Висока статистика щодо насилля є результатом того, що дане питання часто замовчується. Більшість людей вважають, що говорити про домашнє насилля соромно, деякі стверджують, що це приватна справа, інші не вбачають у цьому проблеми.

В Україні існує Закон «Про запобігання та протидію домашньому насиллю», який набув чинності у січні 2019 року. Відповідно до даного закону домашнім насиллям визнаються усі дії фізичного, сексуального, психологічного або економічного насилля, що вчиняються в сім'ї, між родичами, колишнім чи теперішнім подружжям, або людьми, які живуть або жили разом.

Варто зазначити, що існують різні форми домашнього насилля: психологічне, фізичне, економічне та сексуальне. Відповідно до статистики, психологічне насилля є найбільш розповсюдженим в Україні. На другому місці необхідно відмітити фізичне насилля, на третьому – економічне та на четвертому – сексуальне. Але невеликий відсоток щодо сексуального насилля свідчить саме про недостатню кількість знань стосовно цієї форми насилля, а не про маленьку кількість випадків.

Домашнє насилля може застосовуватися до будь-якого члена сім'ї, але найчастіше від цієї проблеми страждають жінки та діти. Та попри це, варто пам'ятати, що жертвами насилля також можуть бути чоловіки та літні люди.

На даному етапі розвитку Україна приділяє достатньо багато уваги питанню щодо домашнього насилля, оскільки необхідно боротися з цим явищем. З метою вирішення цієї проблеми розглядається створення державних притулків, де можна буде отримати допомогу та жити протягом 3-6 місяців. Позитивною ознакою є те, що буде спрощена бюрократична лінія, адже розуміючи складну ситуацію людей, які звертаються за допомогою, у ці притулки можна потрапити без документів. Єдине, що буде потрібно, це отримати направлення від Національної поліції, органів місцевого самоврядування, центру соціальних служб або мобільної бригади допомоги постраждалим.

Необхідно звернути увагу на той факт, що попри намагання вирішення ситуації щодо домашнього насилля, в Україні існує низка проблем, через які процес боротьби значно уповільнюється. По-перше, фінансування у міських бюджетах достатньо невелике. По-друге, подібних притулків в Україні налічується в недостатній кількості. По-третє, іноді поліція не сприймає всерйоз звернення щодо домашнього насилля та не фіксує подібні випадки, в результаті чого жертва не може потрапити до існуючих притулків.

В Україні у великих містах існують кризові центри, куди можуть звернутися жінки, які постраждали від насилля. В таких центрах надаються різні форми допомоги, що позитивно впливає на вирішення багатьох питань. Але

незважаючи на це, знову виникає ряд проблем, наприклад, з місцезнаходженням таких закладів. Оскільки подібні центри існують тільки у великих містах, то жителям маленький міст, селищ міського типу або сіл буде складно туди дістатися, тому що існує питання матеріального характеру, коли родина може жити бідно або ж насильник контролює гроші в сім'ї.

Україна підписала у 2011 році Стамбульську Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьби з цим явищем. Головна мета Конвенції полягає у неприпустимості домашнього насильства та насильства щодо жінок. Але Україна досі не ратифікувала цей документ, що свідчить про відкритість даного питання. Оскільки, щоб вирішити проблему домашнього насилля в Україні необхідний комплексний механізм дій, який у зараз у нас відсутній.

Отже, проблема домашнього насилля в Україні є досить актуальною на даному етапі розвитку нашої держави. Домашнє насилля це будь-які дії фізичного, психологічного, економічного та сексуального характеру, що вчиняються по відношенню до людини. В нашій країні найбільш розповсюдженою є форма психологічного насилля. Також варто зазначити, що в Україні найчастіше зустрічаються випадки насилля щодо жінок та дітей. В державі розуміють необхідність щодо боротьби з домашнім насиллям, тому створюються різноманітні заходи, щоб подолати це явище. Наприклад, засновуються державні притулки та кризові центри. Але попри це, існує низка проблем, яку необхідно вирішити, щоб подібні заклади могли розвиватися, а жертвам домашнього насилля було легше туди потрапити. Зокрема, варто ратифікувати Стамбульську Конвенцію Ради Європи. Тому взявши до уваги вищезазначене, потрібно вирішити існуючі проблеми, і в такому випадку - ми зможемо прискорити ріст позитивної динаміки щодо боротьби з домашнім насиллям в Україні.

Список використаних джерел:

1. Назаренко М. Домашнє насильство – не приватна справа/ Максим Назаренко// Національний пресклуб «Українська перспектива». 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/domashnye-nasylstvo-ne-privatna-sprava/>

2. Перцева Т.О., Огоренко В.В. Актуальні проблеми сімейного насильства/ Т.О. Перцева, В.В. Огоренко// 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://repo.dma.dp.ua/6952/1/Актуальні%20проблеми%20сімейного%20насильства.%20монографія.pdf>

3. Проблема насилля. Карантин. Шелтер. Участь ЕЛЕОС-Україна у вирішенні сучасних викликів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eleos.com.ua/problemy-nasyllya-karantyn-shelter-vnesok-eleos-ukrayina/>

*Науковий керівник : Новикова Н.С.,
старший викладач*

ГЕНДЕРНІ РОЛІ ТА СТЕРЕОТИПИ ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Тема гендерних ролей та стереотипів на сьогодні є однією з найактуальніших та найобговорюваних. Адже суспільство активно ставить під сумнів всі застарілі ідеології та норми, розвиваючи та створюючи нові, які більше відповідають та розкривають потреби сучасного світу. Сама теорія гендеру з'явилася на вітчизняному просторі відносно недавно, а саме на початку 1990-х, коли радянські люди тільки починали розмежовувати рівних, за соціальною ієрархією: соціально-економічні, національні, вікові та гендерними ознаками. Термін «гендер» застосовують, як опис перетворень та змін у суспільстві та державі, бо саме це і впливає на особистість жінки і чоловіка цієї держави. Поняттю «гендер», на сьогодні можна надати велику кількість значень, проте узагальнимо та розкриємо його з глобального боку – це придумана та створена суспільством система цінностей, характеристик, норм та поведінки для жінки та чоловіка, яка підтримується соціальними інститутами.

Гендерні ролі – це сукупність норм, ідей, уявлень про те, якими повинні бути жінки та чоловіки, що вони повинні будуть робити та які соціальні статуси відігравати, що склалися та передавалися ще з давніх часів. Від народження кожна людина отримує відповідний статус та роль і очікується певна модель поведінки. Чоловіків наділили більш мужніми та «чоловічими» справами, жінок домашніми, материнськими та «жіночими», через ціннісно-нормативні уявлення, які формувалися в далекому історичному періоді, коли це мало сенс. Через мільйони років еволюції та технологічного розвитку у час максимальної свідомості, толерантності та інформатизації, всі ці стереотипи не є актуальними та не мають ніякого логічного підґрунтя. Проте, ми ще досі живимо в патріархальному світі, де за його правилами – можуть правити тільки чоловіки, бо влада – це привілей «мускулітності», який характерний чоловікам і для такого устрою гендерні стереотипи є найбільш зручними. Бо тим, самим затверджується роль чоловіка – як голови сім'ї, який усім керує і жінки – яка всьому підкоряється. Є два компоненти гендерних стереотипів, які виявляються в гендерно-рольових стереотипах, що розкривається в допустимості різних видів і ролей діяльності жінки і чоловіка та стереотипах гендерних рис, це психологічні та поведінкові характеристики властиві жінкам і чоловікам. Основою формування цих стереотипів є саме стале уявлення про психологічні і поведінкові відмінності статей.

У XX столітті, дослідники почали задаватися питаннями та досліджувати чи правдиві гендерні стереотипи? Чи гендерний розподіл базується на біологічному рівні? Чи все ж навколишнє середовище, оточення та соціалізація призводить до поділу за гендером? За даними дослідження Джона Вільямса та Дебори Бест темою якого є: “Вимірювання пов'язаних зі статтю стереотипів. Міжнародне дослідження”, в якому брали участь студенти з 25 країн світу, людські характеристики поділили між жінками та чоловіками, не надавши жодної

спільної характеристики, яка б була притаманна обом статям. Через численні дослідження на сьогодні існує твердження, що гендерні відмінності, які трактуються на біологічному рівні не є такими суттєвими, Зокрема, чотири найбільші відмінності(за Е.Маккобі та К.Джаклін), а саме: у дівчат кращі вербальні (мовні) здібності й навички; у хлопців ліпші візуально-просторові здібності та навички; хлопці вправніші від дівчат щодо математичних здібностей; хлопці/чоловіки агресивніші за дівчат/жінок – є не природними привілеями, а результатом впливу середовища та соціалізації.

Для руйнування гендерних стереотипів, хибних уявлень про роль жінок та чоловіків у суспільстві та традиційного розуміння фемінного та маскуліного, потрібно висвічувати та просувати у маси цю тему, а також має бути заохочення та підтримка з боку влади, у вигляді надання праці для нетрадиційно гендерних ролей. Суттєве заглиблення у цю тему, показало нерівність та обмеження у соціальному житті, породило безліч течій супротиву системі, гендерну толерантність та фемінізм.

Список літератури:

- Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 536 с
- Гендер як соціальний інститут: спроба структурного аналізу / С. Узун // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. пр. — К.: ІС НАН України, 2009. — Вип. 1 (12). — С. 198-207. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.
- Гендерна конструкція соціуму: історія і сучасність : зб. матеріалів міжнар. наук.-практич. конф. (Одеса, 20-21 трав. 2020 р.) – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є.,
старший викладач*

УДК 316.4.057 (043.2)

Краснюк Н.О.
Національний авіаційний університет, Київ

ПРИЧИНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ МАРГІНАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Молодь сучасної України переживає своє дорослішання у період карколомних історичних подій. Дві революції, війна з Росією суттєво впливають на економічний та політичний розвиток країни. У такому середовищі непевності хлопці та дівчата стикаються з численними перешкодами для соціальної інтеграції, як-то маргіналізація соціально вразливої молоді, разюча різниця між умовами життя для міського та сільського населення, а також обмежене фінансування програм для молоді та підлітків. Для багатьох молодих людей ці виклики ускладнюються війною та вимушеною міграцією.

Будучи частиною суспільства, молодь перебуває під впливами усіх найбільш значущих процесів та факторів, які зумовлюють соціальні процеси. У свою чергу, вступаючи активною творчою частиною суспільства, молодь є не

тільки об'єктом, на який здійснюється суспільний вплив, але й суб'єктом процесу взаємодії. Молоді люди в силу свого віку гостро реагують на події у соціумі, який швидко трансформується. Як наслідок, ця категорія населення вважається нестійкою і такою, яка значним чином піддається маргіналізації.

Маргіналізація – це проміжне положення особистості або групи людей в соціальній структурі суспільства. Вона виникає в результаті входження у соціум індивіда чи групи осіб, яких це суспільство не сприймає.

Процес маргіналізації може відбуватися під впливом різноманітних факторів. Науковці визначають об'єктивні та суб'єктивні фактори. До об'єктивних можна віднести: соціально-економічну нестабільність, кризу ціннісно-нормативної системи та правову незахищеність населення. З об'єктивних, тобто зовнішніх чинників, впливають суб'єктивні – внутрішні. До них відносяться: відсутність засобів для реалізації потенціалу молоді та задоволення її основних потреб.

Ці фактори проявляються на рівні соціального почуття молоді та їх соціального стану. Проблема маргіналізації завжди була актуальною для нашої держави і залишається такою зараз.

Історія України доводить, що у різні часи наше суспільство мало чотири періоди маргіналізації: з 1917 по 1980-ті рр., з середини 80-х до початку 90-х рр. XX ст., з початку до і кінця 90-х рр. XX ст. та з 90-х років до сьогодні. Соціологи запевняють, що усі ці періоди залишилися позаду, але зараз існує п'ятий етап – соціально-економічна криза, яка через війну з Росією загострилася ще більше і згодом матиме значні негативні наслідки. Війна є важливим фактором, який впливає на маргіналізацію всього населення, а особливо молоді, як специфічної групи. Ця категорія суспільства страждає найбільше, оскільки її соціальна позиція та моральний стан не є настільки сформованим, як у людей старшого віку. Воєнні дії молоді люди переживають значно важче: вони постійно думають про своє майбутнє, про те, що у них немає стабільної роботи з хорошим доходом, переживають через недосконалість системи освіти, яка не готує до майбутнього працевлаштування, і через те, що вони не можуть брати участь у процесах прийняття рішення в державі та захищати свої права.

Таким чином, молодь не здатна пристосуватися до нового суспільства та втрачає світоглядні орієнтири, тому починає мігрувати та часто вести урбаністичний спосіб життя. Згадаймо, як приклад, Першу та Другу світові війни, а також війни в Афганістані та Чечні. В результаті цих подій безліч молодих людей не могли морально та фізично соціалізуватися в післявоєнний період під час уже нових умов життя. Інститут соціології НАН України у 2015 році провів дослідження, яке показало, що загальний показник соціального самопочуття молодих людей перебуває на низькому рівні. Згідно з результатами, молодь України найбільше турбують такі питання: державний захист населення – 81%, стабільність суспільства – 75%, наявність відповідної роботи – 68%. Під час війни і, тим паче, у післявоєнний період ці відсотки стануть вищими, як і зросло після подій 2014 року. Значна частина молодих людей уже шукає і буде шукати прихисток в інших державах. Дані досліджень свідчать, що у 2016 році 43 % молодого населення не могли знайти роботу у своєму пункті проживання, тому були вимушені мігрувати їхати за кордон чи мігрувати країною. Проте навіть

переїзди в іншу державу не завжди можуть вирішити ситуацію, адже пристосуватися до іншої культури, правил та звичаїв, влаштуватися у наявних умовах та знайти необхідну роботу – завдання доволі важке. Воно може погіршити моральний стан індивіда, який і до переїзду був на низькому рівні, та спричинити маргіналізацію особи уже не в іншій державі.

Отже, проблема маргіналізації молоді нині є дуже актуальною. Якщо її не почати вирішувати, Україна може зіткнутися з непередбачуваними наслідками: поглибленням соціально-економічної кризи, спадом якості та рівня життя населення, високим рівнем безробіття та низькою соціальною захищеністю. Варто уже вживати заходів, щоб більшість суспільства не стала маргіналами, а особливо молодь – категорія, яка прагне позитивних змін та здатна розвивати нашу державу.

Для того, щоб вирішити проблему маргіналізації населення України, варто спочатку провести емпіричне дослідження, за допомогою якого вивчити напрям соціального розвитку молодих людей, визначити рівень інноваційного потенціалу і ретельно розібратися у тому, як соціум впливає на самопочуття цієї категорії населення. Але проводити профілактику маргіналізації молоді необхідно вже зараз. Для цього потрібно виправити недосконалості в системі освіти, зробити її такою, яка готує до подальшого працевлаштування, а також залучати молодь до створення різних інноваційних та громадських проєктів.

Список літератури

1. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації/Під ред. Л. Г. Сокурнянської. –Харків, 2010. – 207с.12.
2. Україна 2021. Моніторинг соціальних змін/За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Інтсоціології НАН України, 2021. – 668 с

*Науковий керівник: Новікова Н.С.,
старший викладач*

УДК 616.89 (043.2)

Коротка А.П.
Національний Авіаційний Університет, Київ

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

За останні роки тема підліткових суїцидів набула ще більшої актуальності. Україна має досить невтішну статистику в цьому питанні: за перші шість місяців 2021 року суїцид скоїли близько 150 дітей. Ситуація в світі робить тільки гірше. За перший рік пандемії COVID-19 глобальна поширеність тривожності та депресії зросла на величезні 25%, згідно з науковою запискою, опублікованою Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВОЗ).[1] В Україні, до цього всього, ще більш страшний вплив на підлітків спричинило вторгнення Росії, яке затронуло всю територію країни.

Для початку варто визначитися з основними поняттями. Серед науковців панує думка, що суїцид – це усвідомлювані, навмисні дії, спрямовані на

добровільне позбавлення себе життя, що призводять до смерті. Суїцидальна поведінка – це, в свою чергу, прояв суїцидальної активності - думки, наміри, висловлювання, погрози, спроби, замаху. До суїцидальної поведінки зазвичай відносять завершені самогубства, суїцидальні спроби і наміри.[2]

Усього існує три теорії, що пояснюють причини виникнення суїцидів:

- біологічна теорія,
- психологічна теорія,
- соціальна теорія.

Біологічна теорія розглядає генетичний вплив на суїцидальну поведінку. Психологічна звертає увагу на зв'язок самогубства та аутоагресії, негнучкого мислення, зміни системи цінностей тощо. Соціальна теорія, в свою чергу, робить акцент на вплив соціуму, тобто на фактор самотності та соціальну інтеграцію, нестачу соціальних відносин, конфлікт людини та суспільства при дослідженні такого явища, як самогубство.[2]

Під час вивчення цієї проблеми багато психіатрів дійшли висновків, що суїцидальні думки можуть виникнути й у психічно здорових людей, а за певних обставин ці особи можуть реалізувати свої наміри.

Період підліткового віку є одним із найважчих у житті людини. В психології він характеризується як кризовий період. Його ще називають переходом від дитинства до дорослого життя. Дуже важливим у цей період є спілкування з однолітками. На першому місці виходить бажання бути прийнятими у оточенні друзів. Окрім внутрішніх конфліктів підлітка з'являються нові конфлікти з навколишнім світом. Світ стає для нього незрозумілим, неясним, страшним. Спроба увійти у новий, дорослий світ пов'язана із проблемами, які юнак вирішити самостійно не може, і не може висловити своє прохання на допомогу.

Самогубство підлітків частіше розглядається як результат того, що крик про допомогу не був вчасно почутим. Крім того, це вчинок, за допомогою якого молоді люди намагаються привернути до себе увагу. Підлітки, зазвичай, більш чутливо, більш емоційно реагують на події, ніж люди з інших вікових груп. [2]

Н. Агішева виділила чотири основні причини самогубства:

- Ізоляція (почуття, що тебе ніхто не розуміє, тобою ніхто не цікавиться).
- Безпорадність (відчуття, що ти не можеш контролювати життя, все залежить не від тебе).
- Безнадія (коли майбутнє не віщує нічого доброго).
- Почуття власної «незначущості» (уражене почуття власної гідності, низька самооцінка, переживання некомпетентності, сором за себе).

Суїцидальна поведінка у підлітків часто пояснюється відсутністю життєвого досвіду і невмінням визначити життєві орієнтири і найчастіше обумовлена внутрішньосімейними обставинами, складними відносинами з однолітками та в учбовому закладі. Ці фактори порушують соціальну адаптацію підлітків та стають підґрунтям суїцидальної поведінки.

У групу внутрішніх факторів для підлітків включається насамперед їх шкільна ситуація і відносини, які у них складаються з вчителями та однолітками. Проблеми у відносинах з однолітками напряму впливають на наявність суїцидальних думок у підлітків.

Однією з найважливіших причин суїциду є депресія. У стані депресії самогубство сприймається як порятунок від розпаду, безнадійності, болісної незадоволеності собою, болі (особливо постійної).[3]

Україна не просто так входить до групи країн з високим рівнем суїцидальної активності. Це легко можна пояснити тим, що злочинна і протиправна діяльність, алкоголізм, наркоманія відбувається на тлі політичної і соціально-економічної нестабільності.[4]

Отже, суїцидальна поведінка – це прояв будь-якої суїцидальної активності - думки, наміри, висловлювання, погрози, спроби, замаху. Підлітковий вік є складним періодом життя людини, що характеризується відсутністю життєвого досвіду, стійких життєвих орієнтирів тощо. На прояви суїцидальної поведінки підлітка впливають як і внутрішні фактори (психологічний стан, невирішені конфлікти із самим собою), так і зовнішні (становище у соціумі, негативні соціально-економічні фактори).

Список літератури

1.COVID-19 pandemic triggers 25% increase in prevalence of anxiety and depression worldwide [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.who.int/news/item/02-03-2022-covid-19-pandemic-triggers-25-increase-in-prevalence-of-anxiety-and-depression-worldwide>

2.Суїцидальна поведінка неповнолітніх: сутність, причини, профілактика. – Суми, 2009. - 40с.

3.Чернега А.О. Суїцидальна поведінка підлітків як соціально-психологічне явище [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/8.1/20.pdf>

4.Психологія суїцидальної поведінки: Посібник/За заг. ред. проф. О.В.Тімченка – Харків, 2007. – 129 с.

*Науковий керівник: Новікова Н.Є.,
старший викладач*

УДК 94(477):332.025.1 (043.2)

Краснюк Н.О., Пінчук О.А.
Національний авіаційний університет, Київ

НЕОБХІДНІСТЬ ПЛАНУ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Україна переживає нестабільні часи. Ситуація 2014 року негативно вплинула на розвиток держави, адже спричинила глибоку соціально-економічну кризу. Подія з кінця лютого 2022 року ще більше погіршила становище. Через вторгнення Росії та розторгнення нею воєнних дій на території України, наша держава зазнала значних людських, матеріальних та економічних втрат. Оскільки війна ще триває, підрахувати усі збитки нині нерезально. Проте експерти, які займаються цим питанням, зазначають, що уже зараз варто думати над повоєнною відбудовою та її реалізацією. Потрібно детально обмірковувати подальший план дій і спосіб його впровадження для якнайшвидшого відновлення

України. Говорячи це, спеціалісти висувують різні теорії для запровадження таких змін. Серед найпопулярніших з них є такі плани: Маршала та Моргентау.

План Моргентау – це програма, яка була розроблена Генрі Моргентау – міністром фінансів США. Вона використовувалась для низки цілей: розчленування Німеччини, переходу її найбільших районів промисловості під контроль інших держав, ліквідації важкої промисловості країни, роззброєння та перетворення Німеччини на аграрну державу. Згідно з планом, провідним напрямом його реалізації мало стати сільське господарство, за допомогою якого країна забезпечила б значну частку державного доходу. У 1944 році Рузвельт схвалив План Моргентау. Таким чином, він застосовувався протягом 1945-1946 років. Попри великі сподівання, ця програма не допомогла досягти бажаних результатів. План Моргентау лише погіршив складну економічну ситуацію країни, а подальше його застосування могло б залишити 25 мільйонів населення без роботи. Тому держава припинила використання цього плану та почала застосовувати інший.

План Маршалла – це програма відновлення європейських держав після закінчення Другої світової війни, яку 1947 року висунув Джордж Маршалл – держсекретар США. Після закінчення Другої світової війни, становище Великобританії, Франції, Німеччини, Нідерландів, Норвегії, Данії, Ірландії, Португалії, Туреччини та інших європейських країн вкрай поганим, що вимагало негайних змін ситуації. План Маршалла передбачав покращення економіки цих держав через продовольчу допомогу та надання кредитів з боку США. Ця програма діяла до 1952 року і змогла виконати поставлені на початку цілі. У результаті, всього за декілька років економіка Західної Європи відновилась, відбувся зріст вироблення продукції базових галузей, покращилась внутрішня торгівля Європи. Також програма призвела до спаду дефіциту бюджету та скорочення розвитку інфляції, зменшення впливу комунізму і покращення обсягу виробництва сталі, цементу, вугілля, нафтопродуктів та інших важливих ресурсів. Проте, цю систему не можна вважати досконалою, оскільки після її застосування з'явилися й недоліки. Серед них: країни, що приймали допомогу, стали боржниками великих кредитів, Європа розділилась на два напрямки – капіталістичну та соціалістичну, відбулось формування військово-політичного блоку країн Заходу та розгорнулась «холодна війна».

Таким чином, історія доводить, що використання Плану Моргентау та Плану Маршалла виявились неоднозначними. План Моргентау не здійснив свої основні цілі. Німеччина не змогла стати аграрною державою, оскільки це призвело б до масового безробіття населення. Натомість, використання плану Маршалла принесло бажані результати: низка європейських країн покращила своє економічне становище, проте за це мала виплачувати кредити. Деякі спеціалісти зазначають: для того, щоб Україна відновила свою економіку та закріпила її на хорошому рівні, необхідно застосувати План Маршалла. Інші експерти запевняють, що нашій державі не потрібен жоден з цих планів: нам варто змінювати тип економіки, а не залишати наявний, тому потрібно використати План анти-Моргентау. Отже, українська держава повинна не робити акцент на продажі продукції сільського господарства, а створювати та продавати технології, у першу чергу, в IT-сфері. Тільки завдяки застосуванню цієї програми

Україна зможе перейти від аграрно-сировинної до технологічної економіки, досить швидко покращити своє становище та закріпитися на світовому ринку. Крім того, для відбудови України варто спочатку мінімізувати усі збитки та рухатися в напрямку ЄС, проводити активну реконструкцію з допомогою європейських країн, використовувати надходження іноземного капіталу з наданням субсидій та гарантій, приймати допомогу у вигляді грантів, а не кредитів та відбудувати країну за допомогою використання нових технологій.

Список використаних джерел

1. Киридон А. М. «Україна. 30 років незалежності». Стислий довідник / За ред. д. і. н., проф. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2021. 536 с.
2. Історія України : універсальний ілюстрований довідник / В. К. Губарев. — Донецьк : БАО, 2008. — 573 с.
3. Хомяков В. І. Економіка сучасної України : навч. посіб. / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. — К. : Кондор, 2009. — 427 с.
4. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684116/>
5. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/11/685537/>

*Науковий керівник: Прожого І. В.,
доцент, кандидат економічних наук*

УДК 338.054.23 : 330.5.055 (355.01)

Курова М.М., Крапив'янська М.Ю.
Національний Авіаційний Університет, Київ

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ ДЛЯ УКРАЇНИ

На сьогодні, міжнародні фінансові організації та українські держструктури починають оцінювати втрати економіки від війни. Економічні наслідки агресії росії проти України – це втрати в інфраструктурі, об'єктах промисловості та інших суб'єктах економічної сфери, спричинені збройною агресією з боку російської федерації.

Масштаби можливих втрат української економіки війни з росією НБУ офіційно оголосив 4 квітня 2022 року. Очікування НБУ співпадають з думкою іноземних кредиторів українського бізнесу і становлять приблизно тридцять відсотків. Взагалі, втрата третини ВВП – це типовий ефект війни для країн, що тривалий час потерпають від бойових дій. Так було в Іраку, Йемені та Сирії, писав у своєму звіті щодо України МВФ. Хорватія після війни із Сербією у середині 90-х втратила майже 30% економіки, хоча зіткнення з сербською армією майже не зачепили промисловість, сконцентрувавшись у аграрних регіонах.

За оцінкою Київської школи економіки, з 24 лютого по 11 квітня, повністю чи частково було зруйновано 145 промпідприємств. Згідно з даними Центру економічної стратегії, тільки українська металургія втратила 30% активів. Низка підприємств не підлягають відновленню. Яскраві приклади –

Кременчуцький НПЗ та завод Coca-Cola Beverages під Києвом. Вже зараз, за оцінкою Нацбанку [2], суттєво подорожчали пальне, фармацевтика та продукти харчування. Підстави для зростання збережуться, навіть якщо подальшого розширення масштабів війни не буде. Основними причинами є: руйнування виробничих процесів разом із підприємствами, складами та логістичними складами, а також високі ціни на енергоносії.

Щодо курсу гривні, то щонайменше до кінця воєнного стану НБУ триматиме зафіксованим курс гривні на рівні 29,25 грн/\$, так заявив заступник голови Нацбанку Сергій Ніколайчук [4]. У фахівців є різні думки про подальшу долю курсу: стверджують, що девальвація гривні неминуча - перш за все через те, що після війни експорт, частина якого постраждала від руйнувань, буде відновлюватися повільніше, ніж імпорт. Голова департаменту макроекономічних досліджень групи Вавришук прогнозує [2], що протягом року на валютному ринку буде дефіцит валюти. Інші фахівці, наприклад віцепрезидентка з економіко-політичних досліджень Київської школи економіки Наталя Шаповал стверджує про те, що у НБУ є можливість стримувати падіння курсу за рахунок власних резервів. Що стосується безробіття в Україні у післявоєнний час, то за даними опитування Advanter Group [5] серед 276 власників та CEO підприємств, через війну без роботи залишилось 1,2 млн українців (відповідно опитування з 11.04 по 13.04.2022р.). Щодо безробіття, то це залежить від грамотної економічної політики держави та її підтримки бізнесу з податками, кредитами та релокацією. Державна підтримка у вигляді новоприйнятих законів, а саме, ФОПи I та II групи можуть платити єдиний податок добровільно. Якщо впродовж воєнного часу вони не отримуватимуть доходу, вони також можуть не сплачувати ЄСВ, тощо.

Таким чином, щодо поствоєнного відновлення, то важливо покладатися на вже наявний досвід, отриманий країною у 2014-2015 роках [3]. Тобто, на колосальну фінансову підтримку від країн ЄС розраховувати не треба, бо найбільшою проблемою є швидкість виділення грошей, а такі процеси можуть тривати роками. З огляду на вищеписане, необхідно вибудувати чіткий план та навіть не один з різними аспектами та підходами, основою яких буде саме покладання на Україну, тобто на себе.

Список літератури:

1. Економічні наслідки війни в Україні відчують далеко за її межами - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60619288>
2. Forbes.ua. Ціни, курс та безробіття. Україна втратить не менше 30% економіки через війну. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/inside/ukraine-vtraitit-tretinu-vvp-cherez-viynu-yak-tse-vidchuyut-gromadyani-ta-biznes-razom-z-tsinami-devalvatsieyu-ta-bezrobittyam-15042022-5450> (дата звернення: 22.04.2022).
3. Яка модель для відбудови економіки після війни потрібна Україні. Українська правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684116/>.

4. Про курс гривні Ніколайчук Сергій. URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-ofitsiyiy-kurs-do-kintsya-viyni-bude-2925-hrn-dol>

5. Дані опитування Advanter Group URL: <https://forbes.ua/news/vtrati-biznesu-syagnuli-85-mlrd-yak-pidpriemtsi-perezhili-pershiv-misyats-viyni-doslidzhennya-advanter-group-14042022-5446>

*Науковий керівник :Прожога І.В.,
кандидат економічних наук, доцент*

УДК 316.33:316.27:378.14.00176(045)

**Петренко Т.В.,
Льолькіна Я.Д.**
Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Професійна підготовка фахівців із соціальної роботи ґрунтується на кваліфікаційних вимогах, що поєднують у собі професійну компетентність, інтелектуальні, особистісно-моральні якості, які є показником успішності та ефективності їх діяльності. Представники даної професії повинні мати сформовані моральні якості властивості, бо саме мораль регулює гуманні стосунки між людьми у різних ситуаціях на демократичних засадах.

Саме моральні якості фахівця багато в чому визначають поведінку клієнта, його соціальне самопочуття та психологічний стан. І цьому студенти Національного авіаційного університету можуть навчитися під час вивчення дисциплін «Соціальна робота з сім'ями», «Соціальна геронтологія», опановуючи Етичний кодекс соціального працівника. Пропонуємо студентам заповнити Колесо моральних якостей. Спершу слід вказати основні 8 якостей фахівця, потім оцінити, на скільки балів, на думку студента, ця якість важлива, далі вказати кількість балів, на яку оцінює наявність даної риси у себе. Найчастіше між бажаним і наявним є різниця у декілька балів. Далі кожен для себе визначає, що треба зробити, аби стати добрішим, толерантнішим і т.д. Саме так ми визначаємо шлях щодо удосконалення або набуття моральних якостей майбутнього фахівця.

Порушенням людської гідності є фізичне насилля, зневажливе ставлення, несправедливість, нерівність, грубість, психологічний тиск та травмування тощо. Кожна людина є неповторною та унікальною, що необхідно враховувати соціальним працівникам, не допускаючи жодного прояву зневаги до особистості. Кожна людина має право на самореалізацію, яка не призводить до порушення подібних прав інших людей. Соціальна робота є несумісною з прямим чи опосередкованим примусом клієнтів до будь-яких дій, навіть на користь клієнта або його близького соціального оточення. Спілкування з клієнтом – невід'ємна частина діяльності соціального працівника. Для більш широго, невимушеного і відкритого спілкування з клієнтом ми пропонуємо соціальним працівникам

використовувати психологічні трансформаційні ігри. Вони відносно недавно увійшли в наше життя, але вже впевнено закріпилися у роботі фахівців соціальної сфери. Їх використовують психологи, соціальні працівники, педагоги, управлінці, коучі з метою надання допомоги клієнтам.

На наш погляд, психологічна трансформаційна гра моделює реальне життя через метафору, допомагає побачити учасникам свої слабкі і сильні сторони, прожити життєві ситуації за ігровим столом і набути досвіду, знайти новий шлях вирішення своїх життєвих проблем, розкрити внутрішній потенціал. Саме в грі і проходить певна трансформація, усвідомлення через поле, допомогу учасників і ведучого.

Авторська гра «Котяча мудрість» - можливість запустити позитивні зміни в житті кожного з нас. Вона служить інструментом роботи фахівця і спрямована на мобілізацію внутрішніх ресурсів людини для прийняття позитивних рішень в будь-яких, навіть найскладніших життєвих ситуаціях. Гра спирається на метод позитивної психотерапії, запропонований Носсратом Пезешкіаном.

Вивчаючи із студентами «Соціальну геронтологію», пропонуємо їм використовувати технологію сторітелінгу, вести щоденник, записувати історії. Прикладом такої роботи є збірники «Історії про мам» та «Родинні історії». Студенти разом з іншими авторами писали історії про своїх рідних, створювали малюнки до оповідань. Для цього нами було підготовлено алгоритм написання історії, який допоміг працювати над спогадами.

Ефективність соціальної роботи залежить не тільки від ставлення фахівця до клієнта, а й ставлення до самого себе. Тільки ті люди, які поважають себе, справедливі і поважають інших. Студентам пропонуємо вчитися й розвиватися, використовуючи авторські метафоричні асоціативні картки «Пізнай себе і світ».

Отже, майбутній фахівець соціальної сфери має поєднувати у собі професійні, моральні цінності, мати знання уміння і навички, бути справжнім професіоналом. Тому завдання викладачів вищих навчальних закладів вбачаємо у творчому підході до процесу навчання і виховання, у використанні інноваційних технологій у педагогічному процесі.

Список використаних джерел:

1. Бородієнко О. В. Методологічні засади використання інструментів коучингу в сучасній професійній освіті / О. В. Бородієнко, Л. В. Музичко // Молодий вчений. – №2. – С. 22–25.
2. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Рівне : Зелент, 2001.
3. Інноваційні педагогічні технології : словник-довідник / автор-упор. І. М. Дичківська. – Рівне; РДГУ, 2003. – 352 с.
4. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника : навч.-метод. посібник / О. Г. Карпенко. – К. : ДЦССМ, 2004. – 164 с.
5. Петренко Т.В., Санжаровець В.М. Сучасні технології у підготовці фахівців соціальної сфери : Вісник НАУ. Зб. наук. пр., Серія «Педагогіка і психологія». - № 13 (2018), С. 48 - 42.

ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ТА КУЛЬТУРИ

У сучасному світі, де кожного дня відбуваються загальносистемні зміни і над усім живим нависає загроза існування, таке як: глобальне потепління, космічні катастрофи, кризи, війни, загроза ядерних атак, люди більшою мірою починають замислюватися про значущість етнічного виміру буття, екологічне та соціальне середовище, а також формування нових принципів та цінностей. В таких умовах, значно підвищується відповідальність кожної людини за власну активність щодо цього питання, зростає вплив на сутність та споживання соціальних і культурних процесів.

Після розпаду СРСР та здобуття України статусу незалежної і суверенної країни вона потерпала від низки політичних, економічних, соціальних проблем, що супроводжувалися повною дезорієнтацією суспільства. Це гостро вплинуло на сферу культури, яка в свою чергу впливає на соціальні процеси [1].

Проте з того часу пройшло багато часу і українці пройшли довгий історичний шлях самоідентифікації.

Велику роль відіграла Революція Гідності, що стала поштовхом до формування нового образу громадянина та його ставлення до національної приналежності, ставлення до Батьківщини.

Сьогоднішня ситуація із протистоянням війни, знову створює умови для переосмислення цінностей суспільства, і цей процес відбувається більш повно і глибоко, бо охоплює якнайменше три покоління, що буде міцний ґрунт для нових установок, менталітету, і нарешті дає змогу відійти від нав'язливого поділу, навпаки - об'єднує народ і культуру.

Процес «духовного» перетворення суспільства має підтримуватися на національному, регіональному та місцевому рівнях. Він проявляється у вигляді забезпеченості об'єктами культури, їх доступністю для більшості верств населення, а також фінансування культурної сфери.

Щоб вирішити питання розвитку цієї сфери, треба спрямовувати увагу не на відтворені минулих традицій, а розглядати нові можливості щодо будування національної єдності у теперішньому та майбутньому.

Наприкінці минулого століття, культуру почали розглядати як креативний компонент економічної сфери. Спочатку це мало вигляд залучення грошей у проекти мистецтва або купівля арт об'єктів, пізніше як маркетинг і менеджмент.

В ціноутворенні товару і послуг стали вкладати креативного мислення і цікавого подання продукту.

Тому важливо в розвитку економіки України зміщувати увагу з індустриальної та сировинної на креативну економіку. Інновації щодо створення сучасних продуктів стають рухомою силою розвитку економічної галузі.

Завдяки оригінальним ідеям, що трансформуються в продукт який приносить гроші, зростає потенціал розвитку поселень, регіонів та міст.

Це все має вплив на розвиток національної економіки [2]: створення об'єктів з високою доданою вартістю за рахунок використання культурного ресурсу; сприяння формуванню спеціалізованих ринків в межах України та створенню нових робочих місць; створення умов для збільшення пізнаваності національних брендів; розвиток туристичного бізнесу.

Як висновок, в нових реаліях, Україна має величезний потенціал підняти та розвинути економічний сектор завдяки соціально-культурній сфері. Не дивлячись на серйозні економічні втрати через війну, Україна та українці показують рівень національної свідомості, мають рекреаційні можливості, пам'ятають історію предків та використовують нескінченний ресурс культурної спадщини, що за правильним використанням може призвести до розвитку

Список використаної літератури

1. Постанова Верховної Ради УРСР «Про проголошення незалежності України»
2. Стаття «Культура України – основа ціннісного та економічного фундаменту держави», - Євген Нищук 24.01.2017
3. Стаття «Від масової культури до культури індустрії», 14.01. 2021

*Науковий керівник: Прожога І. В.,
доцент, кандидат економічних наук*

УДК 376.24:371.315.5 (043.2)

Перкова О. О., Никитчук К.
Національний авіаційний університет, Київ

ГРА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНИХ ШКОЛАХ

Питання освіти дітей з особливими потребами в сучасному світі є дуже актуальним. Саме школи з інклюзивним простором надає можливість таким діткам отримувати повноцінну, якісну освіту поряд з іншими однолітками.

Наразі поняття інтеграції відходить, бо передбачає пристосування дитини до вже відрегульованого навчального процесу, і перевагу віддають саме інклюзії, що навіпаки пристосовує навчальні заклади, політику і філософію освітнього процесу до потреб усіх учнів, щоб ніхто не відчував себе «особливим», тобто обмеженими у можливостях в порівнянні з іншими.

В такому випадку, налагоджений та ефективний інклюзивний процес навчання виникає лише за умови співпраці вчителя та соціального педагога з учнем, і застосування ними різноманітних методів та технік навчання .

Пропоную розглянути метод гри як ефективний та екологічний (лояльний) спосіб надання однакових умов усім учням у здобуванні учбових знань та навичок соціальної взаємодії.

Гра є універсальним процесом, за яким дитина може краще сприймати, аналізувати, відтворювати нову інформацію, що сприятливо впливає на здобуванні освіти. Для дитини процес гри є більш цікавим за звичайне

викладення матеріалу, тому зосередженість підвищується, виробляється звичка думати самостійно і бути уважним. Не менш важливо, що гра дозволяє дитині пізнати широкий спектр людських почуттів та емоцій, побачити та застосувати на практиці різні моделі поведінки за різних ситуацій, краще зрозуміти свої особливості та як вони сприймаються оточенням у мікросоціумі: групу, класі, школі.

Гра також виступає «підміним поняттям», бо дітям здається що вони просто грають, а насправді відбувається глибокий процес навчання: коли дитина займається чимось цікавим, в пам'яті відкладається набагато більше, а значить знань і навичок залишається з дитиною більше також. Дитина сприймає навчання як розвагу, таким чином процес концентрації та запам'ятовування стає легшим, будуються логічні зв'язки, що надалі застосовуються в житті.

Плануючи урок, педагог має ретельно підготувати матеріали та види ігор, щоб це було зрозуміло і цікаво, і щоб в процесі виникала гармонійна, доброзичлива обстановка, в якій буде комфортно знайомитися та приймати активну участь усім причетним. До того ж, для вчителя проведення уроку у вигляді гри, надає власні вигоди: по-перше, вчитель ближче познайомиться з учнями, оцінить їх індивідуальні можливості, вирішити перші внутрішні проблеми; по-друге, це можливість підвищити власну експертність, проявити креативність, спробувати творчі підходи в роботі [1].

В ігровому методі, краще використовувати комплексні підходи у підборі ігор, це можуть бути: наочні ігри, коли діти вчать рахувати на фруктах, цукерках, або читають своїми улюбленими іграшками; сюжетно-рольові ігри, коли діти уявно переміщуються в ситуації розмов у магазині, на вулиці, чи бібліотеці і випробовують на собі ту чи іншу роль, навчаючись поведінці в певних обставинах, а якщо проводячи це в межах іноземних мов, що сприятиме їх вивченню; ігри спостереження та самоопрацювання, коли діти самостійно шукають інформацію та розглядають предмети, а потім доповідають отримати матеріали; ляльковий театр, сприяє швидкому вивченню творів та орієнтації дітей в сюжеті; ігри-повторення, для закріплення та перевірки знань; ігри-руханки, які привчають до активності та відволікають від розумових процесів навчання [2].

Чим ширший діапазон направленості ігри, тип ефективним засобом у навчанні, вихованні та розвитку вона постає.

Отже, метод гри відіграє велику роль у життєдіяльності дитини різних сфер. Завдяки багатогранності, ігри надають не лише знання, активність, творчі початки, вони також забезпечують емоційний ґрунт для всебічного розвитку особистості. Метод гри у навчанні гнучко враховує вікові особливості, об'єднує дітей та створює ініціативний простір, що виховує відповідальність, самостійність, жагу до саморозвитку.

Список використаної літератури

1. Педагогіка, методичні рекомендації, доповідь на тему: "Гра як метод навчання дітей з ООП"
2. Блог світу громадян, ігрофікація та освітні ігри для розвитку спільноти, стаття «Ігрове навчання: що це таке та як його застосовувати»

*Науковий керівник: Радченко М.І,
доцент, кандидат психологічних наук*

УДК 364.4-056.42(043.2)

Сенько Ю. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З УРАЗЛИВИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Дослідження та аналіз особливостей соціальної роботи з уразливими групами населення є неабияк актуальними в науці, а опираючись на сьогоднішні події, стають запорукою повернення суспільства до нормального життя. Уразливі категорії населення нині становлять значно великий відсоток через бойове втручання на території України. Тому, соціальна робота відіграє важливу роль так як цілеспрямована на підтримку, надання фахової допомоги та створення соціальних умов для підвищення загального рівня життя людини. Дана допомога поновлює спроможність до загального соціального функціонування, запобігає суспільному виключенню шляхом захисту та подоланню соціальних проблем.

Сама ж соціальна вразливість має на меті певну сприйнятливості людини, що окреслює критерій її спроможності вирішувати складні життєві ситуації. Якщо говорити в загальному, то сучасна соціальна політика виокремлює наступні три групи вразливих категорій осіб. Перша має на меті людей, у яких в житті домінують певні обмежені ресурси для повноцінного життя, проте вони не знаходяться в стані повної дезадаптації. Прикладом даної категорії є багатодітні та неповні сім'ї, люди похилого віку, безробітні, підлітки, молодь. Друга передбачає представників, що знаходяться в почуттях дезадаптації через складні життєві обставини, але при цьому не втрачають шанси суспільного відновлення і включають осіб, що мали тяжкі захворювання, осіб що постраждали внаслідок певних злочинів, осіб, що є постраждалими від технічних або природних катастроф та дітей, що залишилися без батьківського піклування. І третя, яка характеризує представників, які знаходяться в становищі майже повної соціальної дезадаптації та потребують допомоги для загальної життєдіяльності. Вона передбачає людей з функціональними обмеженнями (І група інвалідності), тих що живуть під тиском тяжкої хвороби та літніх людей, що не можуть здійснювати самостійну життєдіяльність. Але, дивлячись на сучасний стан, окремою групою можуть стати саме особи, що постраждали внаслідок бойових, так би мовити кризові групи. Вони передбачають: самих військовослужбовців, біженців, переселенців, осіб, що фізично та психічно постраждали від воєнних дій, дітей, що лишились без піклування батьків. Можна стверджувати, що дані групи потребують першочергової допомоги та стають пріоритетними щодо надання соціальних послуг.

Для підтримки даних категорій соціальна робота має безліч методів та технологій, але слід перерахувати три основні компоненти, що є базою для всезагальної роботи. Перший аспект – це соціальне обслуговування, що передбачає набір соціальних заходів, які включають допомогу, підтримку і

послуги, що надають уразливим категоріям з метою подолання життєвих труднощів. Соціальні послуги поділяються на окремі заходи щодо допомоги людям, а саме: соціально-побутові (продукти харчування, транспортні послуги, м'який та твердий інвентар, медикаменти та ін.); психологічні (консультації щодо психічного здоров'я та стосунків з оточуючими, використання психодіагностики, психологічна реабілітація); соціально-медичні (підтримка й охорона здоров'я, профілактичні та лікувальні заходи); соціально-економічні (компенсації, грошова допомога); юридичні (консультації, захист прав клієнтів, оформлення правових документів, допомога адвоката); послуги з працевлаштування (допомога у пошуку роботи).

Наступним аспектом є соціальна реабілітація, що означає діяльність щодо відновлення загальної життєдіяльності і соціального включення осіб або групи, що зазнали певних проблем. Вона також полягає у досягненні стану, за яким людина може самостійно психологічно або фізіологічно функціонувати у житті. Дана реабілітація поділяється на: медичну, фізичну, професійну, психологічну, педагогічну і використовується для всіх груп населення.

Третій аспект – це соціальне піклування, тобто вид соціальної підтримки щодо задоволення потреб шляхом постійного нагляду та допомоги за категоріями, що за певних причин не можуть це робити самостійно. Під час даного піклування, клієнт забезпечується певною сукупністю послуг щодо зазначених раніше потреб. Основна мета піклування – це досягнення стану повної самореалізації самостійного існування, якщо це не могло виконуватись раніше. Дане поняття в основному стосується дітей, які зазнали певних труднощів, але на сьогоднішній день воно набуває розвитку і для інших груп населення, таких як літні люди або ж недієздатні особи.

Отже, можна стверджувати, що нині вразливі категорії населення займають значну частину всього суспільства через бойові втручання на території. Саме вони потребують на посилену допомогу та підтримку, від соціальних працівників та й всієї соціальної політики. Виходячи з цього, можна стверджувати що сучасний стан соціальної роботи потребує більшої розвиненості у свої напрямках, та змушує залучати більшої кількості працівників даної сфери й змушує до переосмислення звичайних критеріїв при організації національної політики щодо всеповнішої допомоги в сучасних умовах.

Список використаної літератури

1. Барвінський А. О. Соціологія: Курс лекцій. – К.: Центр навч. літ., 2015.– 328 с.

2. Зверева І.Д. Соціальна робота з людьми з особливими потребами: Методичні матеріали для тренера // *Практ. психологія та соц. робота.* - 2012. - № 6. - С.33 - 46.

3. Шендеровський К.С. Альмонери - професійні соціальні працівники Великої Британії // *Практ. психологія та соц. робота.* - 2011. - № 7. - С.30 - 32

*Науковий керівник: Новикова Н. Є.
ст.викладач*

**Сенько. Ю.О.
Клим'юк. Г.П.**

Національний авіаційний університет, Київ

ЦИФРОВЕ МАЙБУТНЄ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Немає сумнівів у тому, що всесвіт цифрових технологій, який поглинає нас – це не тільки сучасний логічний етап розвитку технологічної сфери суспільства, але й елемент уже існуючої правової та соціально-політичної дійсності. Наразі ще не існує загальних визначень та правових формулювань, але ми можемо спостерігати, як цифрові технології шалено захоплюють усі сфери людського життя. Цифровізація стає одним із важливих чинників зростання економіки майже у всіх країнах світу і є нинішнім трендом розвитку.

Нині для більшості країн світу, у тому числі й для України, формування інформаційного суспільства є одним із найважливіших національних пріоритетів. Інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною частиною кожної сфери людської діяльності. Опанування їх потенціалу є ключовим чинником соціально-економічного прогресу.

Значущість інформаційного суспільства, і в основному Інтернету, в завданнях здійснення прав людини є такою високою, що більшість науковців вважають сам доступ до Інтернету невід'ємним правом людини в сучасному світі.

Недостатність загальної, викладеної у простій та доступній формі інформації щодо основних правил користування цифровими технологіями, та складність сприйняття правил про основні навички використання цифрових девайсів ускладнює діяльність громадян похилого віку. Через свій вік даній категорії населення важко сприймати цифровий розвиток та базиси користування гаджетами, і самотійно це все опанувати вони ніяк не можуть. Але поступово можна спостерігати, як дані проблеми набувають все ширшого значення у даний час, і суспільство намагається знаходити ще більше шляхів для їх вирішення, залучаючи при цьому молодь та соціальних працівників, що працюють з даними категоріями з метою процесу навчання.

Вирішення цих питань та труднощів призведе до приросту цифрової грамотності пенсіонерів, оптимізації робочих процесів організацій та установ соціально-просвітницької спрямованості, які займаються даною роботою зі старшим поколінням, спростовуючи при цьому життя самим пенсіонерам та кадрам, що постійно працювали з ними.

Все більше людей похилого віку із приходом новітніх технологій матимуть нагоду скористатися високошвидкісним інтернетом. Проаналізувавши плюси користування новітніми технологіями, вони використовуватимуть смартфон не тільки як спосіб зв'язку чи розважальний прилад, за допомогою якого можна спілкуватися, переглянути погоду чи прочитати новини. Мобільний девайс стане помічником для отримання пенсії, оплати комунальних послуг та відстеження громадського транспортного руху.

Поступово відходить у минуле система, яка змушувала людину, що потребує допомоги, збирати численні довідки, вистоювати у чергах, а потім місяцями очікувати на певне рішення.

За старої системи людина приходиться з низкою паперових документів, які відбираються, скануються, перевіряються та вносяться до електронної системи. Потім вся ця інформація кілька разів передається від однієї установи до іншої та зв'язється з паперовими документами. У ході такого процесу можливі помилки через «людський фактор» та технічні труднощі.

Тому, на допомогу прийшла єдина інформаційна система соціальної сфери та відповідна перебудова процесів, що змінила ситуацію. Дана система включає електронну ланку для автоматичного нарахування і призначення пенсій при досягненні пенсійного віку. Віднині, щоб отримати грошові нарахування не треба особисто звертатися та відвідувати Пенсійний фонд. Подача даних та отримання необхідної інформації виконується електронно.

Сервіс «Е-ПЕНСІЯ» є однією частиною проекту із забезпечення е-послуг у сфері пенсійних виплат. Метою проекту є переведення надання соціальних послуг та обмін державними даними в зручну електронну систему. Це допоможе зменшити суму офлайн-активностей людей та одержувати державні послуги оперативно і зручно. Дана ідея значно спростовує взаємодію з Пенсійним фондом України, допомагає знизити витрати часу громадян, які звертаються за призначенням пенсії, забезпечує зручні умови для отримання послуг. Найближчим часом до системи приєднаються всі види соціальних виплат – від пенсій та субсидій до виплат по малозабезпеченості і допомоги по безробіттю.

Отже, можна зробити висновок, що шляхом введення у життя літніх людей сучасних айтї технологій, їхнє життя зміниться на краще. При цьому можуть виникати проблеми щодо опанування зазначених процесів. Тому ми вбачаємо, що одне з головних завдань соціальних працівників полягає у допомозі та вирішенні цих труднощів, що спричинить до подальшого переосмислення аспектів соціальної політики у роботі з пенсіонерами.

Список використаної літератури:

1. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. Й. Капська. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 56 с.
2. Коленіченко Т. І. Особливості адаптації людини похилого віку до умов нового соціального середовища. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. 2013. Вип. 16, ч.1. С. 64-71.
3. Мірошніченко В. Інноваційні моделі соціальних послуг — крок до повноцінної інтеграції / В. Мірошніченко. — К., 2006. — 29 с.

*Науковий керівник: Петренко. Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Мінімальний споживчий бюджет – це баланс доходів і витрат, який дозволяє визначити вартість життя для тих, хто має найнижчі доходи. Метою розрахунку мінімального бюджету споживання є визначення мінімальної заробітної плати, а також збалансування державного бюджету, тобто плани, у яких держава буде доплачувати бідним. Для визначення показників використовуються наступні методи [1]:

- нормативний- базується на нормах споживання послуг і товарів та їх фактичній вартості;
- статистичний- базується на доступних для населення доходах;
- комбінований- враховуються нормативи на харчування і фактичні витрати на інші статті;
- суб'єктивний- базується на громадській думці і опитуванні експертів;
- ресурсний- мінімальний споживчий бюджет складається відповідно до можливостей держави забезпечити громадянам задоволення потреб першої необхідності.

Бюджет мінімальних витрат складається з предметів першої необхідності. До них відносяться продукти харчування, санітарно-гігієнічні принадлежності, ліки, одяг тощо. Розмір мінімального споживчого бюджету залежить від продуктивних сил країни. Складання статей здійснюється за допомогою множення нормативів і норм на їх роздрібну вартість. За відсутності таких використовують непрямі дані.

Прожитковий мінімум – це вартість споживчого кошика, що містить мінімальну кількість продовольчих і непродовольчих товарів і послуг, необхідних для підтримки здоров'я людини та забезпечення її життєздатності. З економічної точки зору, рівень життя показує, скільки грошей потрібно заробити людині/сім'ї, щоб утримувати себе, і не опускатися за межу бідності. Якщо дохід впаде нижче цієї межі, держава допоможе, підвищивши доходи до конкретного рівня. Як державний соціальний стандарт прожитковий мінімум використовується для: оцінки рівня життя в Україні. Це вважається основою соціальної політики та розробки окремих державних соціальних програм; визначення розміру мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії; визначення розміру соціальної допомоги; допомоги сім'ям з дітьми; допомога по безробіттю; визначення права на призначення соціальної допомоги; визначення державних соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення в галузях охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування; формування Державного бюджету України та місцевих бюджетів [3].

Принципи формування продовольчих і непродовольчих товарів і послуг, набір продуктів харчування та набір непродовольчих товарів визначаються в натуральних показниках [4]. Набір послуг визначається у нормативах споживання

не рідше одного разу на п'ять років. Набір продуктів харчування формується центральним органом виконавчої влади. Основними принципами є: забезпечення дітей повноцінним харчуванням; забезпечення додаткового харчування дітей віком від 6 до 18 років для сприяння позитивного, соціального та фізичного розвитку; задоволення організму працюючої особи у відтворенні працездатності; збереження працездатності для безробітного, підтримання повноцінного функціонування організму людини похилого віку.

Комплекс непродовольчих товарів формується центральним органом влади. Саме це забезпечує формування національної політики у сфері економічного розвитку враховуючи гігієнічні нормативи, фармацевтичні стандарти, захисту організму людини від навколишнього середовища. Основні принципи, що формують набір непродовольчих товарів є: забезпечення підтримки здоров'я та життєдіяльності людини; врахування специфічних потреб осіб, які належать до різних соціально-демографічних груп; врахування індивідуальних, культурних та сімейних потреб. Цей набір включає житлово-комунальні послуги (водопостачання, тепlopостачання, газопостачання, електропостачання, водовідведення, утримання та експлуатація житла, сміттєзбирання, утримання ліфтів), транспорт, домашні послуги, послуги зв'язку, заклади культури, освіту та охорону здоров'я [5, 8].

В Україні прожитковий мінімум визначається законом про держбюджет та рахується фактичний рівень Міністерством соціальної політики. Від законодавчого прожиткового мінімуму залежить розмір понад 150 платежів з бюджету. Перелік може трансформуватися у п'ять типів виплат, а саме [6, 7]:

- соціальні виплати (перший тип);
- зарплати в бюджетному секторі (другий тип);
- пенсії (третій тип);
- грошова допомога співробітникам бюджетного сектору (четвертий тип);
- адміністративні платежі та штрафи (п'ятий тип).

Отже, можна прийти висновку, що кількість соціальних виплат в державі залежить від прожиткового мінімуму. Його розмір складається зі споживчих цін та цін на послуги. Фактичний розмір прожиткового мінімуму розраховується на основі середніх цін на споживчі товари і послуги та тарифи на житлово-комунальні послуги.

Таким чином, прожитковий мінімум є фактором соціальної політики держави.

Список використаної літератури:

1. Мінімальний споживчий бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/33520/>
2. Поняття мінімального споживчого бюджету і його величина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://public-welfare.com/3894773-the-minimum-consumer-budget-of-a-family-of-4-people-the-concept-of-the-minimum-consumer-budget-and-its-value-what-is-included-in-the-minimum-consumer-budget>
3. Прожитковий мінімум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/>

4. Прожитковий мінімум в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/prozhitkovij-minimum-v-ukrayini-shho-z-nim-ne-tak-i-yak-tse-vipraviti/>

5. Державні соціальні стандарти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>

6. Закон України Про прожитковий мінімум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/t990966?an=78>

7. Прожитковий мінімум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/03/9/671666/>

8. Фактичний розмір прожиткового мінімуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/12286.html>

*Науковий керівник: Прожого І.В,
кандидат економічних наук, доцент*

УДК 349.3:316.342.2 (043.2)

Чесановська С.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

СКЛАДНІ ЖИТТЄВІ СИТУАЦІЇ, В ЯКІ ПОТРАПЛЯЮТЬ ЖІНКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сьогоднішнє життя ,зумовлене впливом соціально-економічних, політичних, суспільних процесів, які відбуваються в Україні, перетворилися для багатьох жінок на джерела погіршення їхньої життєдіяльності і перетворили звичайні життєві ситуації на такі, що викликають напругу, посилюють стреси , конфлікти .Мова йде про звичайні ситуації життя ,які внаслідок змін умов їхнього перебігу набули ознак складної життєвої ситуації.

Сучасний розвиток передбачає значні фінансові витрати для задоволення особистих потреб і і вимоги до рівня фінансового забезпечення родини постійно збільшуються. Через це жінка все частіше змушена багато і напружено працювати. Народження дитини суттєво знижує дохід на члена сім'ї. Жінка вимушена більше сил та часу приділяти роботі з метою заробити гроші на утримання дітей, але й домашня робота залишається її обов'язком. «Нові часи» ставлять перед жінкою нові вимоги. Навантаження збільшується через підвищене число сімейних обов'язків . Так, сучасна техніка полегшує щоденні домашні справи , але не допомагає вирішити проблеми що забезпечують упорядкованість родини (через соціальні стереотипи часто це приписується саме жінці). Така зміна умов життєдіяльності жінки створює умови для переживання нею стресової ситуації , яка переростає на складну життєву ситуацію.

Ситуація професійного життя сучасної жінки часто ускладнюється через існування факту дискримінації. В умовах паузи економічного розвитку, а саме своєрідного економічного застою та реформ пострадянського періоду, котрі в результаті виявились не такими вдалимими як розраховувалось, перед українськими жінками виникло безліч перепон на шляху до визнання їх як рівного гравця на

ринку праці . На сьогодні вона виявляється у зниженні розміру заробітної плати жінки в порівнянні з заробітною платою чоловіків за одну й ту ж роботу (гендерний розрив в оплаті праці складає 22%, а в пенсійному забезпеченні – 32%)[2]

На особливу увагу заслуговує питання професійної неактивності жінок в період народження та виховання дитини. Традиційно в Україні середній рівень кваліфікації жінок знаходиться на високому рівні ,який на жаль майже неможливо зберегти в період перерв трудової діяльності .

Професійні якості, якими володіла жінка до виходу в декретну відпустку, за час цієї вимушеної перерви швидко втрачають свій рівень, особливо у галузях, в яких швидко розвивається предмет праці. Три роки (а іноді і шість) є достатньо великим періодом з огляду на факт збереження професійної компетентності високого рівня, необхідного для того, щоб повернутися у професію. Для таких жінок СЖС може виявлятися як стресова, конфліктна, а також ситуація фрустрації та напруги.

Серйозна тема, що стосується ускладнення ситуації життєдіяльності, жінки, пов'язана з насильством проти неї.

Третина українців вважають, що проблема домашнього насильства існує через те, що насильство вважається прийнятним. 15% (18% чоловіків та 12% жінок) не вважають домашнє насильство гострою проблемою, а 66% українців вважають, що сучасне покоління є більш нетерпимим до насильства, зумовленого гендером, аніж попередні [1].

Суттєвим чинником ускладнення життєдіяльності людини є пандемія, викликана вірусом Covid-19.

Встановлено, що більшість українських жінок вважають необхідним кроком заощаджувати на продуктах харчування і очікують можливих складнощів з орендою житла й оплатою комунальних послуг ,також прогнозують труднощі з покриттям основних витрат, пов'язаних не лише з придбанням продуктів харчування, а й інших товарів першої необхідності.

Отже, дана інформація свідчить, що в житті сучасних жінок все частіше виникають ситуації, коли доводиться справлятися з викликами та негараздами сьогодення ,які істотно змінюють повсякденні ,вже звичні умови життя та потребують зміни в поведінці, щоб протистояти новим викликам , які створюють складну життєву ситуацію. Не кожна жінка має соціально-психологічний ресурс для такої поведінки. Внаслідок цього вона може потребувати підтримки і допомоги соціальних служб для вирішення своєї проблеми

Список використаних джерел

- 1.https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/45323/1/ФЛСК_2020_231_Кучер
- 2.https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018

*Науковий керівник: Тімкін І.Ф.,
кандидат історичних наук, доцент*

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДУ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На сьогоднішній день, важливим для молоді є інформація. Минуло декілька місяців з початку російського вторгнення в Україну. З першого дня, ми не відривали очі від новин, хвилювались і боялись пропустити хоч одне нове повідомлення. Для того, щоб бути в курсі новин ми використовували засоби масової інформації (далі ЗМІ). ЗМІ - це система установ та закладів, створених з метою публічного, оперативного розповсюдження інформації про події та явища у світі, країні чи регіоні необмеженого кола осіб, зорієнтованих на виконання певних суспільних, групових та індивідуальних задач. Завдяки медіа за кожною новиною спостерігається перебіг подій в сучасному світі. Ми, без згоди втягнуті, не тільки в реалії війни, ми учасники і інформаційної війни. Ми, молоді люди, знали що це наша держава в якій народились, живемо і хочемо будувати і розвивати свою країну, як і будь-хто інший. Але тепер мусимо боротись за право жити. Наші захисники воюють на фронті, а ми, дівчата, мусимо воювати на інформаційному рівні. Тому, нашим завданням є доносити людям і іншим країнам реалії наших днів.

Щодня бачимо різні повідомлення, де посяяна брехня як ворог з усіх сил намагається знищити нас морально, завдяки неправдивій інформації. Інформація – це поле битви, яке здійснюється шляхом використання етнічної напруженості, поширення дезінформації, перешкоджання комунікації, проникнення та створення наративів за допомогою вибіркових фотографій, відеокліпів та випусків новин, представлених таким чином, щоб викликати співчуття та солідарність з боку решти світу, водночас вносячи страх і хаос у свідомість ворога. Фантазії настільки реальні, що викликають страх, тривогу, стан, близький до панічної атаки, що дуже погано впливає на психіку. Психіка ж погано впливає на наше здоров'я. Тому нам потрібно взяти себе в руки і почати боротись психологічно, не дати ворогу знищити наш дух і віру. Адже перемагають лише сильні.

Завдяки новим інноваціям - межі, які раніше здавалися неможливими з кожною секундою стають частиною життя. Велика популярність соціальних мереж в усьому світі - замінила реальність. Це явище стосується всіх людей, які вільний час замінюють на Інтернет. Саме через ці мережі молодь бачить жахливі кадри та відео, читає жахливі історії і починає занепадати емоційно. Водночас саме в цих мережах молодь стикається з нашими ворогами і може вступати в конфлікти. Тому слід чітко розуміти про цю провокацію на яку не можна піддаватися. Саме в такий час ворог чекає нашої слабкості. Таким чином соціальні мережі являють собою потрібну платформу для поширення будь-якої інформації в усьому світі. І саме українцям важливо знати, що таке реклама і як нею керувати. Адже, завдяки рекламі можливо просити допомогу і показувати людям, як виглядає війна і чого вона вартує. Аналізуючи ефективність соціальної

реклами, потрібно брати до уваги соціально-психологічні особливості аудиторії на яку спрямована інформація. Важливим чинником реклами є психологічна продуманість. Завдяки їй можна не лише розпіарити інформацію, а й закликати до дій вирішення актуальних проблем цієї війни. Наприклад, просити гуманітарну допомогу людям, які цього потребують, саме в такому випадку нам важливо надати правдиві факти та їх підтвердження.

Медіа сильно впливають на юні серця, оскільки вони не мають певного досвіду в житті і не можуть адекватно та самостійно аналізувати інформацію, яку чують чи бачать, їм простіше прийняти чужу точку зору, тому таких людей можна назвати егоцентриками.

ЗМІ мають два аспекти: позитивний і негативний. Позитивний полягає у тому, що молодь дізнається нову інформацію, навчається, використовує різні платформи набуває нових навичок. І починає боротися з неправдивою інформацією. Саме під час війни більш стає зрозуміло де правда і в що нам вірити. Якщо взяти до уваги політику росії, то зрозуміло, що людей відгороджують від іноземних ЗМІ, блокують від реальних фактів. Проте молоді люди, які вміють користуватися інтернетом та соціальними мережами можуть дізнатися правдиві факти і переконатись в вірності інформації від людей, які пережили страшні події. Негативний аспект полягає в тому, що молоді люди мають доступ до сайтів, які погано впливають на психіку, закладають в підсвідомості страх та тривогу і пізніше зникає можливість правильно все аналізувати. Отже, важливим навиком є навчитись правильно аналізувати, читати усі факти, слухати різні медіа і робити висновок самостійно, а не те що навіюють ЗМІ. Необхідно критично мислити, знати історію своєї країни, адже саме завдяки знанням і самоаналізу, будемо сильними і вміти розрізняти правдиві і неправдиві новини.

Для уникнення негативного впливу засобів масової інформації на молодь, необхідно розвивати навичку критичного мислення. Це дозволить розвивати свою думку, правильно приймати рішення, розглядати будь-яку інформацію з різних точок зору, бути впевненим, не боятись висловлювати свої думки. Наша країна потребує таких людей, для того, щоб була можливість змінювати своє майбутнє і створення правдивих фактів та подій. Тому, критичне мислення – це мислення вищого порядку, яке спирається на широку проінформованість, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших, що сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, і формує творче мислення, а отже, творчу особистість. Така навичка потребує багато часу, для того щоб її розвинути в собі, проте вона необхідна для того, щоб вміти протистояти натиску з боку негативного ЗМІ.

Отже, важливо завжди мати особисту думку, розуміти всю інформацію, та не завжди вірити інформації з якою ми стикаємось, тому що крім правди є багато фейків. Молодь – це майбутнє нації, тому в майбутньому саме їй треба буде встановлювати правила і обирати віру. Саме нам зараз випав шанс будувати заново країну з чесною політикою та знаннями. Тому необхідно навчитись протистояти інформаційному тиску та вчитись сприймати критику. Лише з розумінням і досвідом навчимося бути сильними та захищеними.

Список використаних джерел

Гардаш О.Б. Специфіка спілкування у соціальних мережах. 2018. С. 6-7
Поняття та сутність ЗМІ Поняття та сутність ЗМІ. Реферат – Освіта.UA
(osvita.ua)

Торяник В.М. Інформаційна безпека як складова національної безпеки держави, роль ЗМІ в забезпеченні інформаційного суверенітету України. Право і суспільство. 2016. - №2. с. 151-156

Шпортко О.В. Маніпулятивний характер впливу телебачення на особливості. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shportko_manipuliatyvnyi.pdf

*Науковий керівник: Прожога І.В.
кандидат економічних наук, доцент*

УДК 159.9:364.62 (043.2)

Чесановська С.Г., Рубльова І.Д., Хромець С.В.
Національний авіаційний університет, Київ

ВИПАДКИ ПЕРЕНЕСЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

У сфері соціальної роботи психологічні знання відіграють важливу роль у виконанні таких функцій як діагностика соціальних проблем клієнта з поясненням причини, описанням перспектив розвитку проблематики, допомогти в плануванні подальших дій стосовно розв'язку проблеми, що уможливило соціальному працівнику надавати психологічну підтримку клієнтові і тим самим здійснювати одне із завдань соціальної роботи.

Соціум в умовах сьогодення – це заплутана система з багатьма рівнями і одночасно в цій системі взаємодіє та співіснує незлічена кількість особистостей, кожна зі своїми цінностями, поглядами та проблемами. Одним із феноменів в психології є повторення конфліктів, травм, тобто недозволені ситуації з дитинства прагнуть до повторення – таким чином виникає перенесення. Отже, перекладання емоцій з недоступного емоційно значимого об'єкта на доступний об'єкт. Це заміщення, яке не усвідомлюється самою людиною [1].

Перенесення – це неадекватне і персеверативне переживання почуттів, потягів, фантазій, настанов і залучення захисних механізмів, що виникли в минулому у стосунках із значимими людьми, при актуальній між особистісній взаємодії [1].

Перенесення є складовою частиною консультативного контакту. Даний психологічний феномен присутній у будь-яких міжособистісних стосунках, однак у консультативному контакті він набагато інтенсивніший унаслідок природи самого контакту [1, 2].

Як правило, мова йде про перенесення емоцій щодо когось із минулого на людей в сьогоденні. Йдеться як про позитивні, так і про негативні емоції, але частіше психологи мають справу з перенесенням негативу (страх, образа, ненависть).[1]

Перенесення і контрперенесення співіснують. Таку транспозицію здійснює клієнт у ставленні консультанта (перенесення) і консультант у ставленні клієнта (контрперенесення) [1, 2].

У консультуванні соціальної роботи перенесенню властиві такі риси (Gelso, Fretz, 1992):

Перенесення завжди помилкове у тому розумінні, що клієнт уявляє консультанта у фальшивому світлі, тобто приписує йому риси, властиві іншим людям в інших і часу. Звичайно, помилкові не всі уявлення клієнта; консультантові важливо відрізнити реалістичні реакції від реакцій перенесення.

Перенесення буває позитивним і негативним. Позитивне перенесення ґрунтується на залежності клієнта від ідеалізованого образу батька, що любить і опікує, зухвале почуття захищеності і потреба у творчому самовираженні. Позитивна настанова клієнта у ставленні консультанта, що виникла в силу перенесення, виражає стосунки минулого. Негативне перенесення ґрунтується на випробуваних у дитинстві почуттях відкидання і ворожості. Якщо в консультуванні ці настанови не змінюються, терапія стає неможливою.

Виникненню перенесення сприяють нейтральність і невизначеність консультанта.

Перенесення – несвідомий процес. Хоча почуття клієнта стосовно консультанта можуть бути і цілком свідомими, але сам факт, що вони привнесені з інших, більш ранніх стосунків, не усвідомлюється.

Перенесення частіше виникає у сферах, де є не вирішені дитячі конфлікти зі значимими особистостями.

Відповідні умови. Психолог повинен дотримуватися нейтральної, неупередженої позиції. Він не повинен висувати оціночних суджень, прищеплювати клієнту свою систему цінностей, ділитися своїми емоціями і переживаннями. Чим нейтральнішою є атмосфера, тим швидше і сильніше проявиться перенесення [1].

Перенесення – це головний інструмент змін в структурі особистості пацієнта, і в той же час, перенесення – це джерело опору змінам

Види переносів в консультуванні соціальної роботи :

Захисний – пацієнт відтворює способи захисної поведінки, які допомагали в дитинстві виживати в умовах травми

Задовольняє – пацієнт чекає не допомоги, а непрямого або прямого задоволення.

Відіграш зовні почуттів любові і ненависті в різних похідних – в цих випадках пацієнт боїться або не може (не усвідомлює) розповісти про свої тривоги і переживання безпосередньо консультанту і відіграє їх з іншими людьми [3].

Отже, при застряганні в подіях минулого люди можуть по-іншому сприймати реальність. У консультуванні соціальної роботи перенесення грає важливу роль адже вона дає можливість поглибитися в минуле клієнта і з'ясувати яким чином давній досвід, пов'язаний зі значимими людьми, змінює результат на сьогоднішній день. Це дуже суттєво у ситуаціях, коли до особистих проблем, розладів в поведінці приєднуються реакції перенесення. Консультант, як об'єкт перенесення, розкриває зміст перенесення і дає можливість клієнтові переглянути

власну поведінку з точки зору виникнення причини, щоб усунути минулі впливові травми і події. З іншої сторони, клієнт може відтворювати в напрямку консультанта різного роду переноси. Вони можуть характеризуватися такими видами, як способами відтворення захисної поведінки, очікування задоволення, неможливості відтворити ситуацію з консультантом і програвання її з іншими людьми.

Список використаних джерел

1. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. – К., 2005.
2. https://pidru4niki.com/16520205/psihologiya/vpliv_perenesennya_kontrperen_essennya_konsultuvanni
3. <https://pyrogiv.kiev.ua/shho-take-perenesennya-v-psixologi%D1%97/>

*Науковий керівник: Прожого І.В.
кандидат економічних наук, доцент*

УДК 331.446.4 (043.2)

Шугай Є.С.
Національний авіаційний університет, Київ

ГІДНА ПРАЦЯ – ОСНОВА ГІДНОГО ЖИТТЯ

Людина – це найдорожче створіння, що є на цій Землі. Вона має право на отримання роботи, яка б могла забезпечити їй гідне життя, задовольняючи власні потреби. Зайнятість є найголовнішим чинником на шляху досягнення цієї мети, але, як показує досвід сьогодення, людина перетворилася на звичайну робочу силу. На жаль, умови праці сучасності загалом не відповідають вище сказаному про цінність, і поняття «гідна праця» не є доречним у контексті цього словосполучення. Але все ж гідна праця – основа гідного життя.

За роки свого існування Міжнародна організація праці (МОП) прийняла 188 конвенцій, у яких зазначені міжнародні трудові стандарти, що стосуються таких важливих питань як, наприклад, політика зайнятості, охорона праці, робочий час, умови праці окремих категорій трудящих. МОП зробила вісім конвенцій про фундаментальні права фактичною умовою членства в МОП, прийнявши в 1998 році Декларацію МОП основних принципів і прав у світі праці. У Декларації МОП було визначено чотири принципи фундаментальних прав, викладених у восьми конвенціях (№№ 29, 87, 98, 100, 111, 105, 111, 138 і 182):

- 1) свобода об'єднання і право на укладення колективних договорів;
- 2) ліквідація всіх форм примусової або обов'язкової праці;
- 3) викорінення дитячої праці;
- 4) усунення дискримінації при працевлаштуванні та виборі професії.

Вже через рік після ухвалення Декларації у 1998 році МОП об'єднала основоположні трудові стандарти разом з іншими трудовими правами та зробила їх одним з чотирьох головних елементів своєї Програми гідної праці. Іншими такими елементами є створення робочих місць і розвиток підприємств, соціальний захист і управління, соціальний діалог. Саме 7 жовтня вважається

Днем гідної праці, який практично не відноситься до українців. Згідно з вимогами МОП, гідна праця – продуктивна праця в умовах свободи, рівності, безпеки та поваги до людської гідності. До характеристик гідної праці відносять безпеку на робочому місці, справедливий зарібок, соціальний захист працівників і членів їхніх сімей, сприяння особистому зростанню робітників, їхній соціальній інтеграції; свободу висловлювати свої погляди, об'єднуватися для того, щоб впливати на рішення, які стосуються їхнього життя; гарантії справедливого ставлення та рівні можливості для всіх і кожного.

Лише 21% українців має змогу забезпечити собі гідне життя, працюючи у формальних секторах, де отримують зарплатню не меншу ніж середня, водночас 42,4% перебувають за межею бідності й зовсім не мають змоги організувати собі гідне життя.

Молодь, бакалаври та магістри, які щойно вийшли зі стін вищих навчальних закладів стикаються з проблемою працевлаштування, бо скрізь вимагають досвід, якого ти ще поки ніде не міг здобути. Хоча на місці працевлаштування, вони мали б пропонувати навчання і стажування, але ніхто не хоче цим займатися, бо це все займає багато часу. У результаті випускники влаштовуються у неформальні структури, без будь-якої офіційної відмітки у трудовій книжці, що повністю знецінює і отримані знання в університеті, і саму особу.

Замала кількість, або ж навіть повна відсутність в Україні гідної праці призводить до трудової міграції. Трудовими мігрантами можуть бути як талановиті професіонали своєї справи, так і звичайні робітники, яких не влаштовують умови праці в рідній країні. Вони виїжджають за кордон, щоб виконувати ту ж саму роботу, але вже за гідну їх платню та умови праці.

Цього всього можна було б уникнути, аби держава усвідомила всю важливість якісних змін для підвищення суспільної ефективності та гідного життя. Насамперед переглянула застарілі методики визначення прожиткового мінімуму, справедливої оплати праці через позбавлення роботодавців економічної вигоди від її затримки, досягнення повної продуктивної зайнятості, повернення справедливості та рівності в основу державної соціальної політики та подолання бідності. Надважливою нормою суспільного життя є соціальний захист, який повинен здійснюватися через зміцнення зв'язків між продуктивною працею та безпекою тих, хто з якихось причин не має роботи, дієвий захист від втрати чи скорочення доходів внаслідок безробіття, травми, материнства, батьківства або похилого віку, чесні та вільні для вступу профспілки, підвищення рівня екологічної безпеки. Потрібно ввести жорсткий контроль над системою сплати податків державі, збільшувати кількість робочих місць у державних секторах країни. Також необхідно займатися профорієнтаційною роботою серед молоді. Адже багато молоді вибирає ту спеціальність, яка дуже потребується державою, не звертаючи увагу на особистісні якості та свої схильності.

Таким чином, виконавши вище сказані кроки, ми пройдемо половину шляху до нашої мети, до забезпечення гідною працею, в першу чергу, нас, а вже потім – нащадків. Ми повинні дбати про майбутнє нашої держави й тоді держава буде дбати про нас.

Список використаної літератури:

Коляда Т.А. Концепція гідної праці у трудовому праві України [Електронний ресурс] / Т.А. Коляда // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 201–205. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10ktatpu.pdf>

Сіверська Л.Б. Реалізація концепції гідної праці в Україні через дотримання міжнародних стандартів праці / Л.Б. Сіверська // Вісн. Ун-ту банківської справи України. – 2009. – № 3. – 185 с.

Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : моногр. / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колога. – К. : КНЕУ, 2012. – 501 с.

*Науковий керівник Петренко Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Ярмак Є.І.

Національний авіаційний університет, Київ

**ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

У 2014 р. Україна вперше в історії своєї незалежності зіткнулася з проблемою внутрішньої вимушеної міграції населення. Починаючи з анексії Криму, військового конфлікту на сході України і закінчуючи повномасштабним вторгненням Російської Федерації, наша держава намагається реалізувати політику щодо створення стабільного становища в країні, гарантувати конституційні права та сформувати ефективну систему соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Україна вживає усіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні.

Воєнна агресія Російської Федерації спричинила гуманітарну кризу, подолання якої має стати сьогодні одним із пріоритетів державної соціальної та безпекової політики. За даними Міністерства соціальної політики України за станом на кінець березня як ВПО зареєструвалися лише 130 тис громадян, тоді як за підрахунками Міжнародної організації міграції, такими є понад 6,5 млн осіб [1].

Закон України “Про захист прав та свобод ВПО” визначає, що внутрішньо переміщена особа (ВПО) - це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, які були змушені покинути своє постійне місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації. Згідно із статтею 2 Закону України „Про забезпечення прав і

свобод внутрішньо переміщених осіб» регламентуються права та обов'язки внутрішньо переміщених осіб. До основних прав ВПО відносять:

-право на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус.

-право на забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту та ін.

ВПО користуються загальними правами, як і всі інші громадяни. Довідка про взяття на облік ВПО і підтверджене у ній фактичне місце проживання особи дає право на отримання адміністративних та інших публічних послуг, які «прив'язані» до зареєстрованого місця проживання чи мають суттєвіший вплив на їх реалізацію, принаймні у великих містах (як-от, влаштування дитини в ДНЗ/ЗОШ тощо).

На період воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування ВПО, можуть отримувати щомісячну допомогу на проживання від держави (постанова КМУ від 20.03.2022 №332) у розмірі:

- 3000 грн. на кожну дитину або людину з інвалідністю,
- 2000 грн. на кожну іншу особу.

Для отримання цих виплат потрібно окремо звернутися з заявою через ті ж самі точки обслуговування: Портал Дія / або УСЗН / або ЦНАП / або уповноважені особи громади. Тобто наявність довідки про ВПО не передбачає автоматичного призначення цієї допомоги.

Допомога на проживання призначається автоматично у нових розмірах без подання додаткових звернень тільки для ВПО, які станом на 01.03.2022 отримували щомісячну адресну допомогу для покриття витрат на проживання, відповідно до постанови КМУ від 01.10.2014 №505.

Власники житла, які безкоштовно розміщують ВПО можуть отримати компенсацію витрат від держави у розмірі 14,77 грн. за одну людину на добу (Постанова КМУ від 19.03.2022 №333).

Сприяння працевлаштуванню повинно стати одним з основних завдань підтримки ВПО.

Заради цього були внесені зміни до законодавства, з приводу протекції бізнесу, а саме: спрощена система оподаткування, впроваджені легкодоступні кредити, введена масштабна дерегуляція.

Також державні центри зайнятості можуть допомогти у вирішенні цього питання, отримавши інформацію про трудову спроможність переселенців та запропонувати їх підприємцям, які оновлюють роботу.

Іншим напрямком підтримки ВПО є будівництво житла та надання гуманітарної допомоги. Органи місцевого самоврядування виконують наступні завдання:

- максимальна реєстрація ВПО;
- створення зручних умов для подачі документів на отримання соціальних послуг;
- забезпечення продуктовими наборами, питною водою та побутовими речами;

-організація надання психологічної допомоги;
-допомога в організації отриманні медичних послуг;
-організація в забезпеченні освіти школярам та дітям дошкільного віку, які належать до категорії ВПО;

-відшкодування оплати комунальних послуг, спожитих у пункті тимчасового проживання.

Основними нормативно-правовими актами, щодо внутрішньо переміщених осіб є :

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII (з наступними змінами).

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 “Про облік внутрішньо переміщених осіб” (зокрема, зі змінами внесеними постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» від 13 березня 2022 р. № 269 та постановою від 20 березня 2022 р. № 332).

Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332.

Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання , в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 р. № 333.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках програми “єПідтримка” від 6 березня 2022 р. № 204-р.

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам», від 8 червня 2016 р. № 365.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 5 листопада 2014 р. №637.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» від 1 жовтня 2014 р. № 505.

Важливо зауважити, що основною умовою повернення вимушених внутрішніх мігрантів до своїх домівок і вирішення їх найгостріших проблем є встановлення миру і територіальної цілісності України. Для досягнення цієї надважливої цілі держава має повною мірою виконувати свої соціальні функції, а українські громадяни згуртуватись воедино у самовідданій праці, взаємопідтримці та протидії зовнішнім загрозам.

Список використаних джерел

1.Аракелова І. Гуманітарна допомога міжнародних організацій-донорів постраждалим від воєнного конфлікту в Україні. Менеджер. 2016. № 1. С. 18–26.

2.Булеца С. Право внутрішньо переміщених осіб на медичну допомогу. Конституційно-правові академічні студії. 2016. Вип. 1. С. 12–18.

3.Личаний М., Авдєєва Н. Особливості влаштування тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб на занедбаних сільськогосподарських територіях. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. зб. Київ, 2017. Вип. 48. С. 224–229.

4.Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>

*Науковий керівник: Тімкін І.Ф.,
кандидат історичних наук, доцент*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

UDC 159.923.0057.87(043.2)

Beznosiuk O.P.

National Aviation University, Kyiv

THE INFLUENCE OF PROCRASTINATION ON STUDENTS' EDUCATIONAL ACTIVITIES

Due to the excessively fast pace of life, the demands of a modern society and information overload, each of us increasingly resorting to procrastination, postponing cases, which leads to irrational use of time and reducing the efficiency of all activities. Accordingly, the educational process is also characterized by the conditions in which this phenomenon most often occurs - a significant number of tasks with a clear regulation of time limits, constant psychological tension, intensive mental exertion [1].

V.S. Kovilin argues that procrastination is a behavioral pattern in which a person consciously postpones the performance of important tasks for later, however, it remains active, but its activity is directed to extraneous and sometimes meaningless activities [2].

The phenomenon of procrastination consists of three main components that are interconnected by cause and effect: cognitive, emotional and behavioral components. Understanding these components makes it possible to establish the reasons of procrastination [2].

The main reasons are violation of the motivational sphere, fear of failure, perfectionism, fear of success, self-restraint, resistance to external control, the desire to increase or decrease stress, violation of goal setting, violation of perceptual-semantic organization of time [6]. Other specific individual psychological causes of procrastination include impulsivity, low vitality, neuroticism, fatigue, social and family difficulties, discomfort from performing certain tasks, irrational desire to postpone a decision or task until "ideal" conditions and state are achieved, fear of the unknown, inability to concentrate and focus on the task due to a negative emotional or physical state [3].

Analysis of psychological research shows that procrastination is accompanied by states of nervous tension, impaired concentration, emotional and physical stress, decreased self-esteem, guilt, loss of faith in oneself and one's strength [4]. Students' propensity for constant procrastination also determines interpersonal conflicts that arise due to non-fulfillment of obligations, acute emotional experiences, and loss of productivity, somatic disorders, and a threat to psychological well-being. According to research by P. Steele, especially negatively, the phenomenon of procrastination affects the educational activities of students. The consequences there are low scores and reduced academic performance, which affects professional development and competence, as well as expulsion from the university [5].

Thus, students are particularly likely to develop procrastination for social and personal reasons. High level of procrastination in students is accompanied by a decrease in academic performance, has a negative impact on the individual and his psychological well-being, which in turn negatively affects the effectiveness of professional of students.

References

1. Bykova D.V. Procrastination as a manifestation of emotionally oriented and focused on avoiding coping styles / D.V. Bykova // Psychology of coping behavior: materials of the III scientific-practical. conf. T.1. - Kostroma: KGU N.A. Nekrasova, 2013. - P. 194-196.
2. Kovylin V.S. Theoretical bases of studying the phenomenon of procrastination / V.S. Kovylin // Personal. chang. world: Health, adapt, dev. 2013. - №2 (2). - 322 p.
3. Lebedev S.U. Psychological features of students prone to procrastination / S.U. Lebedev. - SPb., 2016. - 110 p.
4. Mokhova S.B. Psychological correlates of general and academic procrastination in students / S. B. Mokhova, A. N. Nevryuev // Quest. psychol., 2013. - №1. - P. 24-33.
5. Steel P. The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. / P. Steel // Psychological Bulletin. 2007. - №133 (1). - P. 65-94.
6. Zimbardo P.G. The Time Paradox: The new psychology of time, that will change your life / P.G. Zimbardo, J.N. Boyd - New York: FreePress, 2008. - P. 368.

*Scientific adviser: Khomenko-Semenova L.O.,
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor*

УДК 811.111 (043.2)

Бесараб А.В.

Національний авіаційний університет, м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У нашому суспільстві освіта відіграє ключову роль, адже за її допомогою в особистості формуються важливі якості, необхідні для її подальшої професійної діяльності.

Досвід інших країн можна впроваджувати в освітні процеси України, тим самим покращуючи якість навчання у ЗВО і збільшувати кількість кваліфікованих фахівців у майбутньому. Ця тема дуже актуальна та вимагає уваги до себе, адже для великих досягнень в майбутньому освітні процеси повинні розвиватись та розширювати свої кордони вже сьогодні. Потрібно надавати освітньому процесу творчого характеру, впроваджувати нові освітні моделі, але відсутність плану інтернаціоналізації освіти призводить до повільних темпів розвитку міжнародних освітніх програм і в результаті - об'єднання систем вітчизняної освіти та європейських країн відбувається менш ефективно.

Проголошений нашою країною курс на євроінтеграцію потребує зокрема долучення до європейського освітнього простору. Існують уже певні зрушення в українській системі вищої освіти, адже наша країна намагається запозичувати іноземний досвід та оволодівати новими технологіями. Підтвердженням цього є існування в українських університетах одних і тих же освітніх ступенів згідно з Болонським процесом. Головна суть Болонського процесу - це відкрити доступ для студентів і викладачів в межах Європи, в налагодженні співпраці між країнами і створенні загального освітнього простору. Варті уваги напрацювання європейських країн, де у вищій освіті панівне становище має практична частина професійної підготовки. Готуючись до вступу, абітурієнт уже повинен мати певні знання та інформацію про майбутню професію, а в університеті отримують більше практичних навичок. Така система характерна вищій освіті Данії, де головне завдання студента в оволодінні освітою - набрати більше практичного досвіду. Заняття проходять в групах, тому що під час роботи важливо спілкуватись один з одним, вчитись знаходити компроміси та розвивати вміння співпрацювати з будь-ким. Для майбутнього професіонала будь-якої галузі вкрай важливо відчутти специфіку роботи на власному досвіді та мати поняття про її особливості. Зокрема для психолога практика вкрай важлива. Часто в студентів бувають проблеми з невпевненістю у своїх силах та відчуттям неготовності чи неობізнаності, адже розуміння матеріалу не завжди свідчить про те, що він зможе використати його в житті, тому акцент на практиці є доцільним рішенням.

Не може не привернути увагу методика «зворотнього зв'язку» в навчанні. У європейських ЗВО ввійшла в буденність практика, яка означає, що після лекції кожен студент має написати на пошту викладача свої враження, думки про матеріал. Вимога feedback була б актуальним нововведенням для українських освітан, особливо на дистанційній формі навчання, адже тоді рівень уважності та зосередженості студентів на заняттях буде значно вищим.

Гарним прикладом є дуальна форма здобуття професійної освіти у Німеччині, коли теоретичний матеріал опановується в університеті з викладачем, а практична частина професійної підготовки реалізується в установі, де студент працює за фахом. Під час навчання теоретичну дисципліну читає викладач в університеті, а дисципліни професійного призначення викладають керівники з установи. Такий підхід дуже відрізняється від «практичних відпрацювань», адже він забезпечує не лише закріплення теорії на практиці, а саме навчання в умовах виробництва. Також в німецьких університетах відбуваються екскурсії для набування фахового досвіду. Студенти старших курсів можуть залучатись до різного виду тьюторської роботи з молодшими студентами і отримують за це платню. В нашій державі існує така практика, проте вона є не дуже поширеною і не забезпечена документально.

Цікавим надбанням німецьких ЗВО є також те, що в навчальних планах обов'язкові дисципліни для складання сесії відсутні. Студенти самостійно вирішують, з яких дисциплін їм скласти іспит. Якщо йому важко його скласти, то це можна зробити в наступному семестрі, тобто надається додатковий час для доопрацювання. Мені здається, така можливість повинна надаватись в кожному університеті, так студенти не відчували б себе обмеженими в часі, і якість виконаної роботи була б значно вищою.

У таких країнах як Німеччина, Франція, Польща існує поняття «академічної свободи». Мова йде про систему, що дозволяє самостійно вибирати перелік дисциплін, які б студенту було цікаво вивчати. Також у Франції є можливість із запропонованого навчального часу скласти особистий графік, який би підходив під його ритм життя. Такий досвід був би дуже актуальний для студентів і точно прижився б в українських ЗВО, адже більшість студентів намагаються поєднувати навчання з роботою, тому інколи доводиться обирати, що є більш важливим. За допомогою цього введення студенти могли б ефективніше розвиватись у різних сферах і зробити якісніший вибір свого майбутнього працевлаштування.

Цікавим є досвід Данії щодо вступу до закладів вищої освіти: існує не звична для нас особливість, яка полягає в необов'язковості вступу до ЗВО після закінчення школи, тому що є розуміння необхідності приділення собі часу для того, щоб розібратись у своїх інтересах, відпочити, спробувати себе в різних напрямках та обрати цікаву для себе професію. Українці не втрачають час на подібні речі і вступають до ЗВО на обрану спеціальність, яка потім стає зовсім не цікава, в результаті чого збільшується кількість відрахувань з університетів. Щодо оцінювання, данські студенти після кожного заняття отримують лише певне враження і встановлюють зворотній зв'язок щодо якості викладання, оцінювання здійснюється на екзаменах двічі на рік. Така система зовсім не зрозуміла вітчизняним університетам, але, можливо, вона була б ефективною, адже студенти розвивали б свою відповідальність, не відчували напругу та тривожність за оцінки.

Французька система вищої освіти відрізняється від вітчизняної за багатьма параметрами. По-перше, навчання бакалаврів триває всього 3 роки. По-друге, введена 20-бальна система оцінювання, в якій прохідний бал-10. Це допомагає викладачеві бути неупередженим і оцінювати студента об'єктивно. ЗВО Франції зорієнтовані на вивчення іноземних мов. Навчальними планами передбачено опанування 2-х мов обов'язково і ще потрібно безкоштовно обирати ті мови, які цікавлять студента. Це дуже розширяє їхній вибір професії на ринку праці. По-третє, студенти французьких університетів мають більше канікул, ніж українці. Там навчальний рік починається з вересня або жовтня, залежно від університету, також є осінні та весняні канікули, де студенти мають час приділити увагу підготовці до екзаменів. У кінці грудня - на початку січня розпочинаються зимні канікули, а літні - у травні чи червні після складання іспитів. Така кількість канікул позитивно впливає на моральний стан студента, адже він має можливість більше відпочивати та готуватись до іспитів, не відволікаючись на поточні завдання, які потрібно виконувати під час навчання. Це дуже корисний досвід, який потрібен українській системі вищої освіти у вітчизняних ЗВО було б більш доцільним під час вивчення англійської мови б обговорювати різні теми, влаштовувати цікаві заходи, дивитись фільми без перекладу, а не просто викладати теорію без мотиваційного контексту.

Зупинимось на особливостях вищої освіти Франції та Великобританії, де ЗВО ніколи не затверджують навчальні плани підготовки фахівців, не обговоривши його з роботодавцями. Це потрібно для того, щоб вимоги співпадали із знаннями,

які отримують студенти. Таке нововведення має бути на першому місці в плані реформації нашої освіти.

Дотримання субординації між викладачем і студентом – найважливіший аспект, який відрізняє вітчизняні ЗВО та європейські. Ті студенти, які вступають за кордон на навчання, одразу помічають різницю у стосунках між викладачем і студентом. Європейському викладачеві цінною є особистість студента. Недопустимим є ставлення, що базується на приниженні честі і гідності студента, оскільки воно підлягає неодмінному покаранню. Шкода, що в українських ЗВО така практика є поширеною в будь-яких формах.

Отже, освіта - це відкрита система, і Україна ні в якому разі не повинна бути закритою, адже об'єднання освітніх систем різних країн може привести до розвитку єдиної освітньої системи найвищого рівня в Європі.

Список літератури

1. Балабанов К.В. Основні тенденції розвитку освіти і науки в Європейському Союзі. Веб-сайт. URL: www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Prvs/2009_3/1047.pdf (дата звернення: 01.12.2021)

2. Вакуленко Т.І. Становлення та розвиток системи підвищення кваліфікації вчителів Німеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.01. Київ, 1995. 19 с.

3. Коваленко С.М. Тенденції розвитку освіти дорослих в Англії (остання чверть XX – початок XXI століття) : дис. кандидата пед. наук : 13.00.01. Суми, 2005. 186 с.

4. Поберезьська Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти країн Західної Європи та України : дис. Кандидата пед. наук : 13.00.01. Київ, 2005. 180 с.

5. Романенко О.В. Реформування професійної підготовки майбутніх учителів середніх навчальних закладів Франції. Кривий Ріг, 2007. 216 с.

6. Синенко С.І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина) : дис. кандидата пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 168 с.

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

УДК 378.018.8:159.9-051(043.2)

Бондар М.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УКРАЇНІ

У професійній сфері України щороку відбуваються динамічні зміни, зумовлені трансформаціями суспільного та економічного життя країни. Змінюються й підходи до підготовки сучасних фахівців, технології їх формування, модернізується й зміст їхньої освітньої діяльності. Усе це торкнулось і процесу професійної підготовки майбутніх психологів. Ми вважаємо, що це дуже складний процес, і можуть виникати певні проблеми чи

труднощі із їх формуванням і становленням. Підготовка практичних психологів швидше за все становить одне з найскладніших питань, що вимагає принципово нових наукових і методичних рішень.

Професійній підготовці фахівців присвячено багато наукових досліджень у межах окремих наук, які розглядають різні аспекти цього процесу; сформовані різні позиції і концепції. Однак ця проблема настільки безмежна, що завжди відноситиметься до переліку невичерпних тем професійної освіти. На нашу думку, різні взаємодоповнювальні погляди на професійну підготовку можуть значно поглибити наші уявлення про сутність цього процесу.

Стаття написана з метою виявлення особливостей професійної підготовки майбутніх психологів в Україні. Вона може бути адресована тим, хто обирає цю професію для навчання, а згодом і планує працювати у сфері практичної психології. Ці особистості матимуть змогу дізнатися, з якими проблемами може зіткнутися фахівець даної сфери.

Професійна освіта – процес і результат професійного становлення і розвитку особистості, які супроводжуються набуттям знань, навичок і умінь за конкретними професіями і спеціальностями [4]. С.Батишевим термін «професійна підготовка» визначено як «сукупність спеціальних знань, навичок та умінь, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи за відповідною галуззю діяльності. Залежно від кваліфікації розрізняють чотири основні види професійної підготовки, які потребують відповідної професійної освіти: вища, середня спеціальна, початкова професійна та елементарна.

Учені дискутують щодо дефініцій ключових понять із означеної проблеми. На думку О. Лейбовича, поняття «професійна освіта» та «професійна підготовка» не можна вважати тотожними [3]. Професійну підготовку автор поділяє на «професійну підготовку в широкому і вузькому сенсах». «Професійна підготовка в широкому сенсі – це організація навчання професійних кадрів, різні форми здобування професійної освіти; у вузькому сенсі – прискорена форма набуття професійних навичок». Учений трактує професійну освіту як процес і (або) результат професійного становлення і розвитку особистості, який супроводжується набуттям наперед визначених знань, умінь і навичок за конкретними професіями і спеціальностями.

Н. Антонова професійну підготовку психолога розглядає як процес формування готовності до професійної діяльності, основним засобом якого є самосуб'єктивація (самотворення себе як суб'єкта життєдіяльності загалом і професійної діяльності зокрема). Умовою успішності процесу професійної підготовки вчена визначає готовність до професійного навчання, основним показником якої є виникнення специфічного особистісного новоутворення – «позиції суб'єкта професійного учіння» (студента), що включає й перспективну «позицію суб'єкта професійної діяльності» (професіонала) [1].

Професійна підготовка майбутніх психологів є важливою передумовою успішної реалізації в майбутній діяльності у цій сфері. Фаховий розвиток майбутнього психолога є цілісним, він відбувається в процесі освоєння ним професійної діяльності і норм, за якими будується ця діяльність; через включеність у навчально-професійну діяльність на етапі професійної підготовки.

Однією з базових професійно орієнтованих практик є волонтерська діяльність майбутніх психологів, основною метою котрої є формування афективно забарвлених фахових компетентностей. Волонтерство є сферою набуття соціального досвіду студентами-психологами, вироблення нових професійно значущих навичок, удосконалення здібностей, стимулювання ініціативи і творчості. Крім того, базами практики майбутніх практичних психологів можуть також бути військові частини, реабілітаційні центри для військових, де вони набуватимуть навичок психодіагностики адаптаційних станів військових, призваних на строкову службу; допомагатимуть учасникам бойових дій повернутись до звичного способу життя. У закладах середньої і дошкільної освіти практиканти пізнаватимуть вікові особливості дітей і підлітків, юнаків і дівчат, діагностуючи їхні когнітивні процеси, виявляючи специфіку характеру й особистісного становлення.

У підготовці майбутніх практичних психологів обов'язковим є звернення до психологічних ресурсів самих студентів, їхнього ініціювання та стимулювання, що відповідають специфічним вимогам професії. Також можемо зрозуміти, що існують певні проблеми у підготовці фахівців, які потрібно пошвидше усунути. Але готовність до професійного самовдосконалення є одним із компонентів професійної підготовки майбутніх психологів, якому приділено в науці недостатньо уваги.

Список літератури

1. Антонова Н. О. Психологічні основи розвитку готовності до професійної діяльності у майбутніх психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія» / Н. О. Антонова. – Київ, 2012. – 43 с.
2. Баклицька О., Степанченко Н., Сірко Р. Аналіз змісту підготовки практичних психологів у спеціалізованих навчальних закладах. Молода спортивна наука України. 2010. Вип. 4. С. 6–10.
3. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание /Р. Бернс. – М. : «Прогресс», 1986. – 424 с.
4. Максименко С.Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С.Д. Максименко, М.М. Заброцький. –К. : Главник, 2005. – 112 с.

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

УДК 004.811 (043.2)

Васьковська А.О.

Національний авіаційний університет, м. Київ

МЕТАМОВА ФАХІВЦІВ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Підготовка фахівців для сфери інформаційних технологій у вітчизняному просторі вищої освіти має здійснюватись за об'єктивними вимогами фаху, а також з урахуванням європейських стандартів, оскільки ця

професія має інтернаціональне значення та й Україна з 2005 року є складовою Єдиного європейського простору вищої освіти і науки.

Наша стаття стосуватиметься лінгвістичного забезпечення професійно-інформаційної діяльності. Воно, з огляду на особливий об'єкт діяльності фахівців сфери інформаційних технологій, має свою специфіку. У сфері офіційної взаємодії, в галузі оволодіння студентами у закладах вищої освіти професією використовується наукова термінологія. Однак широкого вжитку набула і метамова фахівців з інформаційних технологій.

Метамова — це істинні думки співрозмовників, приховані в їхніх словах фразах і реченнях. Метамова, як і мова тіла, базується на інтуїції, передчуттях, шостому почутті та розумінні, що слова і думки співрозмовника — це не одне й те ж саме. Більшість виразів легко розпізнаються і використовуються людьми, але свідомо інтерпретуються лише кілька метаслів для того, щоб розкрити істинний зміст висловлювання. Метамова використовується і в побутовому, і в діловому спілкуванні [1].

Особливістю метамови у сфері інформаційних технологій є українізація англійських висловів. Нижче пропонуємо декілька прикладів, які є найбільш поширеними в щоденному використанні серед тих, хто працює у зазначеній сфері професійної діяльності:

- **брейншторм** (від англ. *brainstorm*) - спосіб генерації нових ідей або вирішення існуючих проблем шляхом мозкового штурму;
- **демка** (або «демо», від англ. «*demo*») — демонстраційна версія чогось, як правило, із скороченим функціоналом або із випробувальним періодом використання;
- **джуни** (або «джуніор», від англ. «*Junior Developer*») – особа із початковим рівнем володіння професією, людина, яка має мінімальний досвід (як правило, до 2 років) та навички у певній сфері діяльності;
- **капча** (скор. «*CAPTCHA*» від англ. *Completely Automated Public Turing Test to Tell Computers and Humans Apart*) - картинка для перевірки користувача, чи є він справжньою людиною або це просто бот (програма). Капча використовується як захист від автоматичних реєстрацій та спам-ботів;
- **лейбл** (від англ. «*label*») – етикетка – графічний/текстовий знак/наклейка на будь-якому ІТ-продукті, із зазначенням торгової марки, назви, виробника, дати виробництва тощо;
- **мерч** (від англ. «*merchandise*») - різного роду продукція, товари з певною символікою або без неї. Дуже часто цей термін використовується для позначення одягу, який випускається відомими особами, знаменитостями [2].

Отже, розглянувши поняття метамови та її специфіки у сфері інформаційних технологій, можна зазначити, що для розуміння представників цієї сфери у спілкуванні необхідно володіти англійською мовою, хоча б на початковому рівні, адже програмісти часто українізують іноземні слова чи вислови.

Список літератури

1. https://pidru4niki.com/18071015/menedzhment/metamova_abo_chitati_miz_h_ryadkami

2.<https://ravesli.com/slovar-programmista-sleng-kotoryj-dolzhen-znat-kazhdyj-koder/>

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

УДК 159.98 (007:004)

Виноградов Д. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Актуальність дослідження. Проблема кібербезпеки не належить до фундаментально розроблених у психологічній науці напрямів. Тим не менш, у наші дні ця тематика стає одним із найактуальніших напрямів психологічних досліджень. Безпека – фундаментальна потреба. Відповідно до ієрархії А. Маслоу, вищі людські потреби в самоактуалізації, у визнанні та оцінці, у коханні та прихильності реалізуються на основі задоволення фізіологічних потреб людини, а також властивий кожному з нас потреби у безпеці [2]. Одним із цих найважливіших факторів є інформаційна безпека як складова кібербезпеки.

Мета статті. Виокремити психологічні аспекти кібербезпеки та проаналізувати їх використання як маніпулятивного чинника.

Викладення основного матеріалу. Об'єднання цифрових технологій та соціальної інженерії призвело до нового різновиду кібератак – цифрових атак на людей. Вони відрізняються від звичних хакерських нападів тим, що вирішальне значення в них має психологічний аспект, а не вразливість програм, операційних систем та обладнання.

Щоб дістатися до корпоративних систем з цінними даними, шахраї можуть зламати пристрій хоча б одного користувача, який має потрібні права. Або достатньо знайти адреси електронної пошти кількох співробітників та надіслати їм спеціально підготовлені листи. У вкладенні до таких листів буде шкідлива програма, яка заражає комп'ютер і дає хакеру віддалений доступ, або шифрує всі дані та вимагає викупу. Таким чином, щоб зламати компанію, шахраям доводиться зробити так, щоб одержувач листа захотів відкрити вкладення або перейшов за посиланням [4].

Для реалізації цієї маніпуляції злочинці використовують робочий інструментарій цілої низки дисциплін: психології особистості та соціальної психології, нейролінгвістичного програмування, маркетингу та інших. Основні елементи щодо маніпуляцій — це емоції, потреби людей, їх особистісні особливості та морально-етичні установки.

Серед усіх способів маніпулювання найрезультативнішими є емоції. Емоції - це психофізіологічні стани, які моделюють поведінку людини і спонукають до певних дій [3].

Найінтенсивнішою за впливом є емоція страху, вона вимагає швидкої захисної реакції. Приклад: «Ваш комп'ютер заражений і заблокований. Клацніть тут». Злість провокує на активні дії та суперечки. Приклад: «Що Ви написали у звіті? Що за безграмотність? Негайно виправляйте!». Цікавість активізує

пошукову та орієнтувальну поведінку. Приклад: «Дивись, що ти наробив учора». Жадібність стимулює пошукову поведінку. Приклад: «Знижка 50% при оплаті зараз».

Наступною за значущістю рівня маніпулятивності є актуальна потреба жертв атаки. Саме вони визначають, яку стратегію поведінки обиратиме суб'єкт у тій чи іншій ситуації. Чим нижчий рівень середньої заробітної плати працівників, тим ефективніше проявляють себе цифрові атаки з психологічним вектором на емоцію жадібності.

Морально-етичні установки відповідають за глибинну мотивації поведінки, зумовлюючи певну реакцію на маніпулятивні дії. Прикладом можуть бути результати досліджень про вразливість екстравертів та інтровертів, що показують, що ті та інші можуть бути особливо вразливими.

Вразливість екстравертів обумовлена тим, що вони набагато частіше публікують особисту інформацію у соціальних мережах та інших онлайн-ресурсах, а також легше відгукуються на ініціацію комунікативної активності з незнайомими людьми. Інтроверти здебільшого страждають від соціальної ізольованості, більш схильні до інтернет-залежності.

Важливу роль у сприйнятті цифрової атаки відіграє атрибуція — джерело, від імені якого виробляється маніпулятивний вплив.

Можна назвати такі варіанти атак:

- зовнішня — від імені зовнішніх партнерів чи підрядників, сторонніх відомих організацій із відомими брендами;
- особиста - імітація особистого звернення від знайомого чи родича, посилання від друга у соціальній мережі;
- корпоративна – від імені колег зі своєї організації.

Аналіз цифрових атак виявив, що демографічні показники суттєво впливають на їхню результативність: жінки частіше, ніж чоловіки, переходять за посиланнями і надають особисті дані шахрайським сайтам навіть із попередженням про існуючу загрозу. Також більш уразливими є користувачі віком 18-25 років [1].

Висновок. На основі матеріалу, викладеного вище, можна зазначити, що нами виокремлено психологічні аспекти кібербезпеки та досліджено емоції як маніпулятивні чинники.

Список літератури

1. Психологія цифрових атак [Onlinerresource]. URL: <https://ib-bank.ru/bisjournal/post/1512>
2. Піраміда потреб Абрагама Маслоу [Onlinerresource]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1_%D0%90%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D1%83.
3. Кіберпсихологія в минулому, теперішньому та майбутньому [Online resource]. URL: <https://cyberpsy.ru/articles/vojskunsjij-kiberpsihologiya/>

4. Інформаційна безпека: психологічні аспекти [Online resource]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnaya-bezopasnost-psihologicheskie-aspekty>

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

УДК 81.23:159.922.8 (043.2)

Главінська Е.С.
Національний Авіаційний Університет, Київ

ВЗАЄМОДІЯ ПЕРЕКЛАДУ І ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

Враховуючи той факт наявності у людини другої сигнальної системи, тобто умовних рефлексів вироблених на слова і означені ними поняття, ми можемо стверджувати про прямий вплив на свідомість людини за допомогою мови, як системи кодування абсолютно різних понять. Психологічна обробка інформації людиною, а отже і певна реакція залежать від сенсу мовленнєвого повідомлення яким вона сама його наділяє. Відповідно, доцільно стверджувати про важливість такого пізнавального психічного процесу як сприйняття мовлення. Виходячи з цього, можна зробити висновок про те, що якість самого перекладу визначає точність або хибність передачі сенсу змісту інформаційного повідомлення і, відповідно, сприйняття його людиною.

З одного боку, представники різних мов сприймають інформацію і мислять по-різному, оскільки категорії і поняття, закодовані в одній мові, не обов'язково наявні в іншій або ж мають інший змістовий характер, таким чином, «переклад з однієї мови на іншу є не передача тієї самої думки, а збудження іншої, відмінної» [Потебня, 172].

Однак існує й інша думка до якої схиляються такі відомі вчені як М. В. Жуйкова, Р. П. Зорівчак, 41 Ю. С. Кійка, М. П. Кочергана, про те, що схожостей набагато більше, ніж відмінностей, а тому слід говорити про реальність явища універсальності й у перекладі.

У психолінгвістиці нині можна простежуються чотири основних підходи до вивчення мовної особистості: 1) вікова психолінгвістика; 2) дослідження норми і патології в мовленні; 3) створення типології мовних спільнот і особистостей; 4) характеристика комунікативної поведінки мовної особистості [Сухих, 72].

Нагальність психолінгвістичного підходу до перекладу як синтезу процесу мислення та мовлення людини викликана наявністю лінгвістичних концепцій перекладу, не здатних достатньою мірою пояснити перебіг мовленнєво-мисленнєвої діяльності перекладача і чітко окреслює основну задачу психолінгвістики, а саме, віднаходження функціональних еквівалентів під час перекладу. В. О. Артемов стверджував, що психологічне вивчення всіх аспектів комунікації дає змогу розкрити психологічну сутність мовлення та мови, визначити правила спілкування на основі мови та інші закономірності, що реалізує перекладач під час своєї роботи [Артемов, 279].

З огляду на те, що головними причинами появи деформувань тенденцій в перекладі слід вважати когнітивні, так як їхня сутність пов'язана зі шляхами перероблення перекладачем мовного матеріалу, ми розуміємо важливість взаємодії психолінгвістики та перекладу. Так як переклад являє собою складну форму мовленнєво-мисленнєвої діяльності і передбачає спільну роботу обох півкуль головного мозку, доцільним є вивчення та розвиток психолінгвістики, як науки про психологічну зумовленість мовних явищ.

Отже, технологічний переклад за допомогою машини часто не відтворює сенсу мовного повідомлення через те, що не передбачає психологічної обробки, властивий лише людині, як живій високорозвиненій істоті. З огляду на це ми вбачаємо доцільність подальшого розвитку психолінгвістики як науки, а також окремо її аспектів як лінгвістичних так і психологічних.

Список літератури

1. Потебня А. А. Думки і мова/ А. А. Потебня. – К. : Синто, 1993. – 192 с.
2. Артемов В. А. Конспект вступних лекцій по курсу «Психологія перекладу». Москва : МГПИИЯ імені М. Тореца, 1969. 279 с.
3. Сухих С. А. Особистість в комунікативному процесі. Краснодар, 2004. 156 с.
*Науковий керівник: Кокарева А.М.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159.942 (043.2)

Гончаренко Д.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТРИВОГИ ЯК СТАНУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У зв'язку з війною ми чуємо це слово кожного дня, воно стало частиною нашого життя. Тривожність - це емоційний стан, який переживає людина як захисну реакцію на загрозу. Тривога може бути викликана, як уявною небезпекою, так і цілком реальною. Зараз, коли більшість українців не може бути впевнена у своїй безпеці, вона допомагає нам вижити. Основою тривоги є відчуття страху, вона спонукає нас спочатку бігти, а потім вже думати.

Британська психологиня Люсі Бересфорд говорить, що відчуття тривоги, страху і пригнічення під час таких невизначених часів, як війна, є невідворотними [4]. Ми постійно читаємо жахливі новини, проте розуміння, що цивільні не можуть вплинути на перебіг подій, допоможе пристосуватися до таких складних часів як війна та не накручувати себе занадто сильно. Для того, щоб тривога не була негативною, тобто такою, яка викликана нереальною загрозою, важливо читати інформацію лише з перевірених джерел.

Люди, які спостерігають за ситуацією з екрану, більше страждають від тривожності, ніж ті, хто знаходиться в епіцентрі подій. Дослідження американських психіатрів після теракту у Бостоні довели, що рівень психічного порушення у тих, хто спостерігав за трагедією, знаходячись в безпеці, виявився вищим, а ніж у тих, хто був у зоні теракту [2]. Коли ми знаходимось у середині

ситуації організм втомлюється від постійного хвилювання, а під час спостереження зі сторони переживання, навпаки, посилюються.

Що ж робити цивільним, або впоратися з відчуттям загостреної тривоги?

Психологиня Сандра де Монте радить кілька простих технік, які допоможуть заспокоїтися:

1. Важливо відслідковувати думки. Не варто читати лише новини, краще час від часу відволікатись на щось, направляти мисленевий потік в інше русло. Наприклад, грати в ігри, які потребують напружати мозок.

2. Дихальні вправи. Одна з них: зробити глибокий вдих, почекаати 3-4 секунду і повільно видихнути, повторювати поки не відчує полегшення.

3. Обмежити час для перегляду новин. Тривожні новини тримають людину у стані “бий або біжи”. Це забезпечується за рахунок підвищення рівнів гормонів стресу, зокрема, кортизолу та адреналіну. Обмеження часу перегляду новин, а також намагання не прокручувати їх у думках знову й знову допоможе дещо налагодити роботу гормональної системи і знизити тривожність [5].

Також дуже важливо планувати своє майбутнє. Життя продовжується і ми маємо пристосовуватися до нових реалій. «Проблеми зменшуються або закінчуються тоді, коли ми перестаємо чинити опір реальності», — упевнений військовий психолог, психотерапевт і ветеран війни на Донбасі Олексій Карачинський. Він радить замінити далекі плани короткостроковими та відкоригувати звичний спосіб життя [1].

Невротична тривога відрізняється від тривоги воєнного часу, тим що її причини стають цілком реальними, але робота нашого мозку залишається незмінною. Він не відрізняє уяву від реальності, тому корисно перед сном продумувати сценарій, якій буде дарувати вам почуття безпеки. Це дає нам змогу «повернути» контроль над ситуацією.

Помилковими є судження, що справитися з тривогою допоможуть алкоголь та настоянки з валер'яни. Не просто так під час воєнного стану продаж алкоголю стає забороненим, однією з причин є те, що спирт провокує виділення глутамату – хімічної сполуки, яка викликає і підсилює тривожність [3]. Що стосується валер'яани дані опубліковані в Кокранівській базі систематичних оглядів свідчать, що настоянка валеріани не допомагає впоратися зі стресом та тривожністю. Пацієнтів розділили на дві групи — одним давали валеріану, а іншим плацебо. Через 4 тижні експерименту науковцям не вдалося виявити різниці між контрольною та дослідною групою. Тому, запаси валеріанки не допоможуть [6].

Отже, тривожність є абсолютно адекватною реакцією організму на небезпеку, в умовах війни вона являється потужним захисним механізмом. Проте постійна тривога виснажує нас і ми маємо знати як полегшити наше життя.

Список літератури

1. Міроненко Т. Тривога, невизначеність майбутнього, істерика. 11 найпоширеніших ментальних проблем через війну та способи їх вирішення. <https://forbes.ua/lifestyle/trivoga-nevznachenist-maybutnogo-isterika-11-nayposhirenishikh-mentalnikh-problem-cherez-viynu-ta-sposobi-ikh-virishennya-vid-viyskovogo-psikhologa-16032022-4701>

2. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семігіна,

Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. — К.: Наш формат, 2017. – 1068 с.

3. Alcohol and mental health. <https://www.drinkaware.co.uk/facts/health-effects-of-alcohol/mental-health/alcohol-and-mental-health>

4. Moss Rachel. If You're Feeling Anxious, Scared Or Overwhelmed By War In Ukraine, We Get It. https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/if-youre-feeling-anxious-scared-or-overwhelmed-by-war-in-ukraine-we-get-it_uk_62175c17e4b03d0c80341176

5. Morris Natalie. How to cope with World War Three anxiety – if the news is scaring you right now. <https://metro.co.uk/2022/02/23/how-to-cope-with-world-war-three-anxiety-16158337/>

6. Miyasaka L., Atallah Á., Soares B. Valerian for anxiety disorders. <https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD004515.pub2/full>

*Науковий керівник: Демченко Н.І.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 159.9: 316.6(043.2)

Honcharova Y.A.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

MANIPULATION AS A WAY OF INFLUENCING IN INFORMATION WARFARE

Television, the Internet and the media play an important role in our lives. Every day we receive and process a huge amount of information. News, newspapers, entertainment shows, TV shows and TV channels are constantly competing for our attention. This struggle is quite fierce and therefore for a long time developed and created a variety of tools and methods of influencing the recipient. Ratings are an important indicator of the success of a TV channel or program, the number of readers of a newspaper or blog determines its demand and relevance, so there are many ways in which media workers hold our attention.

Of course, it is necessary to distinguish techniques that help to interest the viewer, such as rhetorical questions or a good visual range from outright manipulation, which include suggestion, incorrect statistics, out-of-context and others.

Many domestic and foreign scholars have turned to the issue of media manipulation and communication as such. They tried in various respects to fully reveal and analyze these phenomena. In particular, M. McLuhan studied the impact of the media on man and society, Professor W. Lippman argued the existence of a "pseudo-environment", J. Baudrillard introduced the popular concepts of "structural revolution", "simulacrum" and "hyperreality", also to be considered. Other researchers, such as G. Lasswell, P. Lazarsfeld, E. Noel-Neumann, S. Ball-Rokesh, M. De Fleur, W. Lizanchuk, and others, also asked questions.

Of course, we cannot say that manipulation and influence are positive. In today's media space, we are increasingly dealing with what is called information warfare. Excessive, deliberate use of methods and means of manipulation leads to catastrophic

consequences, and in this case, the media are already dealing with real threats, which carries incorrect information.

Information warfare is biased intimidation, active influence on the consciousness of the recipient, which is achieved by presenting information in a way that forms the desired point of view in society. As with any war, information confrontation must also be carefully prepared. [15]

First of all, it is worth mentioning the biased intimidation. As an example we can take the well-known thesis about the second army of the world. The creation of such a myth in the media space is aimed at intimidating opponents and raising the fighting spirit of his army. Fear is one of the strongest emotions of a person, so if you do not have enough information about the problem, a person or group of people can take unjustified steps.

Also, one aspect of information warfare is active influence. Constant flow of information on political, social and economic issues. Repetition of agreed theses and banal production of fakes and constant use of manipulative means. All this helps to create a specific attitude of an unprepared recipient to almost any issue. This means that you can convince a person of anything if you have enough time, resources and desire.

Recipients must critically evaluate information to avoid the personal impact of television on consciousness. Society needs to know about the positive and negative aspects of this problem. People need to know about alternative sources of news, they need to check, comprehend and select information for themselves.

The issues of manipulation, and especially the means of influence in television communication, are still insufficiently studied. Given how fast technology is evolving in today's world, we can assume that this phenomenon will continue to evolve. Manipulations are used in politics, journalism, advertising, news, literature and simple communication.

Television is a very effective means of manipulation. It has more opportunities than the radio or the press, because it also uses the visual range. Many techniques and means of manipulation have been invented in television communication. Among them: the reception of a gradual change in the semantic meaning of the expression, slogans, neologisms, suggestions, titles, metaphors, ambiguous words, incorrect statistics, out of context, rhetorical questions, sensationalism, fabrication of facts, the effect of presence, assertion, use of authoritative opinion, statement fact, distraction from news that is less significant, and more.

Because the impact of television on society is enormous, we believe that recipients need to be able to recognize manipulation and think critically.

References

1. W. Lipman. "Public Opinion". 1922.
2. G. Lasswell. "Methods of propaganda in world war." 1927.
3. Paul Lazarsfeld. "The theory of minimal effects". 1940.
4. Marshall McLuhan. "Understanding the media". 1964.
5. Marshall McLuhan. "Laws of the media". 1988.
6. Baudrillard J. Symbolic exchange and death - Lviv: Calvary, 2004. - 123-125 p.
7. Davydyuk, GP, Bobrovsky, VS Problems of mass culture and mass communication "/ GP Davydyuk, VS Bobrovsky - M .: - 1972. - 204 p.

8. <https://www.facebook.com/behindtheukrainenews>
9. <https://stelmashow.livejournal.com/92524.html>.
10. Television of special operations. Manipulative technologies in information-analytical programs of Ukrainian television: monitoring, methods of determination and means of counteraction. Recommendations on the principles of open editorial policy of TV channels / Ligachova NL, Chernenko SM, Ivanov VF - К .: Телекритика, 2003. - 266 с.
11. O. Goiman "The value of television in the process of mythologizing the mass consciousness."
12. Rizun VV To the formulation of the scientific problem of the special status of media communications (mass communication) in the system of social communications // [Scientific page of Professor Vladimir Rizun].
13. Lizanchuk VV Psychology of mass media. - Lviv: 2015.- 420 p.
14. Ukrainian press in Ukraine and the world of the XIX-XX centuries: Historical and bibliographic research. Volume 1: 1812-1890 - 2009.
15. <https://www.youtube.com/watch?v=4jzOEU4DNtE>

*Scientific adviser: Lytvynchuk N.B.,
Senior Lecturer*

УДК 37.09:159.92 (043.2)

Євменова О.К.

Національний авіаційний університет, Київ

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Головною проблемою ХХІ століття вважається перенасиченість середовища інформацією. Її ми зустрічаємо повсюди – бігборди, листівки, газети, телебачення, інтернет та і просто розмови людей. І проблема скоріш не в її кількості, а в її якості. Нажаль, на сьогоднішній день більше половини інформації або неправдива, або подана в ключі, що вигідний її автору, відповідно викривлена. Врятувати від дезінформації може тільки критичне мислення кожного окремого індивіда.

Під поняттям критичного мислення мають на увазі мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших, яке сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, і формує творче мислення, а отже, творчу особистість. Сформовані навички критичного мислення забезпечують прийняття найбільш оптимальних рішень у будь-якій професійній сфері, відкритість новим ідеям і знанням. Критичне мислення необхідне під час розв'язання проблемних завдань, формування висновків, оцінювання та прийняття рішень. [1]

Говорячи про шляхи формування критичного мислення, завжди варто враховувати контекст. Контекст сучасної України – це низький рівень критичного мислення особливо в старшого покоління та дітей, і разом з тим активна

інформаційна війна. Відповідно, сьогодні ми бачимо як старше покоління активно долучається до інформаційного простору, дивлячись новини по телевізору, читаючи новини в газетах, слухаючи чутки від знайомих, останнім часом активно долучаються до перегляду новин в інтернеті. Нажаль, часто все почуте, побачене, прочитане сприймається як абсолютна правда і зовсім не піддається критичному аналізу.

З дітьми також виникають складнощі, бо вік формування критичного мислення – це починаючи з 7 років, відповідно вік молодшого шкільного віку, саме в цей час з'являється здатність до рефлексії. Але доступ до інформації, так звана комп'ютеризація, у сучасних дітей відбувається раніше ніж вони вчаться розмовляти. Так вже в 2 роки дитина здатна дивитись відео ролики та щось з них засвоювати, але критичного мислення в цьому віці ще зовсім нема.

Дивлячись на це підґрунтя можемо запропонувати для нашої країни два шляхи формування критичного мислення: висхідний та низхідний. Найефективніше для сучасної України буде поєднання цих шляхів.

Перш за все розглянемо висхідний шлях: впливати на найменших можна за допомогою тих же відео роликів. Створити мультимедію в якому герої можуть розповідати про правила безпеки в інтернеті, про критичність сприйняття інформації, що будь яку інформацію треба піддавати сумніву, тощо. Скоріш за все в 3 роки дитина ще не зможе критично проаналізувати інформацію, але основи інформаційної безпеки будуть закладені. В даному віці основна відповідальність за матеріал що сприймається дитиною – лягає на плечі батькам.

Наступним кроком буде вплив на школярів. Так починаючи з першого класу варто ввести в шкільну програму урок медіаграмотності, або зробити це регулярною темою класних годин. На інших предметах перебудувати спосіб подання матеріалу з розповідного на проблемний. Якщо школяр на уроках історії, літератури, етики, тощо - кожен раз буде задавати собі питання: чому ці події відбулись, як саме склались дані поведінкові норми, чому автор посилається до ти чи інших джерел – то і в повсякденному житті ці питання будуть на часі. Безумовно подібну політику потрібно проводити при безпосередньому зацікавленості держави і при залученні вчителів.

Якщо казати про низхідний шлях, то розвиток критичного мислення у старшого покоління може бути реалізований за рахунок гуртків. Зараз набувають популярності танці для тих кому за 40, ліплення, англійська та малювання. На подібному рівні можуть бути реалізовані гуртки медіаграмотності – на них навчатимуть базовому поводженню з технікою: телефоном, планшетом, комп'ютером; розповідатимуть про принципи роботи соціальних мереж і як ними користуватись і додатково про способи і засоби перевірки отриманої інформації. За допомогою останнього пункту якраз і буде досягатись розвиток критичного мислення старшого покоління.

Отже, в умовах інформаційної війни єдиним засобом боротьби з дезінформацією є критичне мислення. Найбільш уразливі верстви населення це діти та люди старшого віку. Для вирішення даної проблеми в нашій країні варто поєднувати висхідний та низхідний шляхи. Залучати до медіа освіти варто починаючи з самих юних користувачів техніки, активну політику впроваджувати

в школах та приділяти достатню увагу у питаннях медіаграмотності старшого покоління.

Список літератури

1. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності // Чуба О., // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2013. - № 3. - С. 202-208.

*Науковий керівник: Кокарева А.М.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 316.014 (043.2)

Забава Ю.Г.

Національний авіаційний університет, м. Київ

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЮБОВНИХ ВІДНОСИН

Один з головних феноменів у відносинах між чоловіком і жінкою є любов, яка базується на глибоких і драматичних переживаннях. Не дивлячись на те що, на тему любовних переживань було піднято багато дискусій, наукові дослідження почалися у ХХ столітті.

У різних історичних періодах багатьма філософами і вченими розробляли теорії і підходи до розуміння і зародженню кохання. Філософи Давньої Греції розглядали кохання як деяку непідвласну силу, яка здатна зв'язати одну людину з іншою.

На даному етапі у сучасній науці немає єдиної теоретичної бази щодо любовних переживань яка б давала конкретне уявлення любовного переживання. Однак у роботах З.Фрейда, В.Франкла, К.Хорні та інших, автори описують різноманітні сторони відносин та переживань викликаних коханням.

Про кохання, як про психологічний феномен перший згадував З.Фрейд. Кохання він розглядав з точки зору сексуального потягу, першим об'єктом, якого являється один з батьків. Він вважав, що у момент статевого дозрівання важливо перебороти свою залежність до батьків, налагодити відносини з родичем протилежної статі і направити свої сексуальні потяги до іншого об'єкта кохання.

За О.Кернбергом кохання має складну структуру, яка становить у собі достатню кількість компонентів, наприклад: сексуальний потяг і еротичне бажання [1]. Сексуальне збудження являється головним афектом навколо якого починається сукупність всіх емоційних реакцій. Також до числа компонентів він відносить ніжність, що виражається у піклуванні до свого об'єкта уваги, ідентифікацію та зрілу форму ідеалізації. Якщо казати про структуру любовних переживань, то тут можна виокремити особливий компонент - «пристрасть», за його словами пристрасть підтримує сексуальне бажання, додає емоції і підсилює афекти, які відбуваються в парі тим самим укріплюючи відносини.

К.Хорні розкриваючи феномен «кохання», протиставляє його хворобливому стану, неврозу. Відмінність між двома поняттями у тому що кохання важливо почуття прив'язаності, в той час, як невроз - відчуття спокою

і задоволеності. У невротика відсутній такі поняття як надійність і відданість, він змінює своє ставлення до об'єкту закоханості, якщо відносини не відповідають його очікуванням [4].

Кохання за С. Фроммом включає в себе бажання радіти його успіхам, піклуватися за коханою людиною, радіти за його успіхи та хотіти дізнатися про нього більше. Вчений також робив акцент на відповідальності та повазі по відношенню до коханої людини [3].

Д.А.Лі знаходить наступні форми кохання: людус та сторге, любов-прагма означає реалістичне, обізнане кохання, ерос і сторге -- любов-агапе безкорислива та ерос і людус – любов-манія нестабільна та неврівноважена.

Також даному феномену присвячено деяка кількість емпіричних досліджень (Р.Стернберг,1886р., С.Хендрик, К.Хендрик,1980р.)

Виходячи з вивчень Д.А.Лі вчені С.Хендрик, К.Хендрик, розробили методика «Шкала любовних відносин», яку почали використовувати в подальших емпіричних дослідженнях любовних відносин.

На сьогоднішній день у психології все більше акцентують увагу на вивченні гендерних відмінностей любовних переживань юнаків та дівчат. Традиційні погляди на функції юнаків та дівчат у соціумі змінилися. Юнаки та дівчата пізнають нові види діяльності, проявляють себе у різних соціальних ролях, формуючи при цьому виняткове відношення до любовної взаємодії з протилежною статтю, орієнтуючись на свої потреби та пріоритети. Інтимно-особистісна сфера являється головним каталізатором для самореалізації розкриття особистісних ресурсів, розуміння свого в зв'язку з партнером.

Взаємовідносини юнаків та дівчат являють собою основу стабілізації життя в соціумі, від даних відносин залежить успішність функціонування у шлюбі, соціалізація дітей і перш за все щастя у родині [2].

Важливість вивчення гендерних характеристик особистості виявляється у уявленні особливостей людей різних гендерних типів і в усуненні недорозуміння у любовних відносинах дівчат та юнаків у співвідношенню з їх зміненими гендерними установками. Теоретичні положення про гендерні особливості та заміна гендерних ролей у суспільстві представлені у наукових працях таких вчених І.Кон, С.Бем, Р.Столлер, П.Бергер, Т.Лукман, О.Вороніна та ін.

Отже, виходячи з актуальності та малодосліджуваності теми гендерних особливостей у любовних відносинах, нашою наступною задачею буде емпірично дослідити особистісні особливості людей різних гендерних типів, їх поведінки та допомогти усунути непорозуміння та проблеми у любовних відносинах, викликаних гендерними установками.

Список літератури

1. Кернберг О. Ф. Отношения любви: норма и патология/Пер. с англ. М.Н. Георгиевой. — М.: Независимая фирма "Класс", 2000. — 256 с.
2. Кошенова М.И. Влияние гендерных стереотипов на качество межличностного сплуквания //Практикум по гендерной психологии / Под ред. И.С.Клециной. СПб, 2003. – 185 с.
3. Фромм Э. Искусство быть/ Эрих Фромм; пер. с англ. Р.В. Семаша. -

Москва: АСТ: Астрель: Полиграфиздат, 2012. - 218 с

4. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / пер. с англ. и примечания А. И. Фета. — Philosophical arkiv, Nyköping (Sweden), 2016. — 186 с.

*Науковий керівник: Патруль М.В.,
ст.викладач*

УДК 159.922.3 (043.2)

Кривоносенко Н.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ҐЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

В даний час однією з найважливіших актуальних проблем у сучасних умовах становлення справжньої демократії в українському суспільстві на передній план наукових досліджень виносяться проблеми, які пов'язані із суттєвими змінами особистісної сфери людини, зокрема, соціалізації особистості в умовах сімейного виховання.

На думку багатьох дослідників, сім'я - перший осередок, який базується на подружніх стосунках, взаєминах батьків та дітей, веденням спільної активної діяльності. В сім'ї людина починає засвоювати певні соціальні знання, набувати моральні вміння та навички. Вона вчиться сприймати певні цінності та ідеали, які будуть необхідні їй для майбутнього життя в соціумі. Родина вводить дитину в суспільство, в якому вона отримує соціальне виховання стаючи особистістю. Засвоєні в дитинстві життєві норми, лежать в основі особистісної поведінки людини та її стосунків з іншими оточуючими. Тому перша соціалізація, яка відбувається в сім'ї, залишає важливий слід на все життя для особистості.

Відтак, одна із найбільш актуальних та складних проблем сучасної психологічної науки є вивчення чинників ґендерної соціалізації з урахуванням сучасних стереотипів у сім'ї. Аналіз зарубіжних публікацій показав, що питанням ґендерної соціалізації у сім'ї приділяється велика увага у роботах таких психологів, як С. Бем, Г. Алексєнко, Т. Кравченко, А. Макаренко, І. Мачуська, В. Постовий, В. Сухомлинський, О. Хромова, П. Фетікіна, К. Джеклін, Е. Еріксон, Л. Колберг, Е. Маккобі та інших. Проблема ґендерних стереотипів у навчально-виховному процесі у науковій літературі розкрита частково. Здебільшого, це роботи, присвячені стосункам між чоловіком і жінкою в сімейному вихованні, тому на сьогоднішній день питання ґендерної соціалізації набувають особливої уваги і гостроти, оскільки в світі активізується боротьба за ствердження демократичних норм і принципів у суспільстві по відношенню до соціальної ролі чоловіка та жінки.

Ґендерна соціалізація особистості відіграє значну роль в різних сферах життя людини: спілкуванні, професійній діяльності, соціальних відносинах, освіті, сімейному та повсякденному житті. Особливо це стосується сімейного виховання, оскільки останнє виступає первинною реакцією на навколишній світ. Сімейне виховання є одним з найважливіших соціальних інститутів, через які людина

засвоює знання, набуває моральні вміння та навички, сприймає певні цінності та ідеали які є важливими для майбутнього життя в даному суспільстві [1]. Розвиток особистості у сім'ї відбувається в плавному процесі, усі складові цінності пов'язані між собою і перебувають у постійному взаємозв'язку та взаємодії. Основним чинником гендерної соціалізації особистості є виховання, у процесі якого відбувається формування характерологічних якостей, умінь, цінностей, переконань, моральних і етичних норм, моделей і звичок поведінки індивіда.

Рекомендації, щодо психологічних особливостей гендерної соціалізації особистості в умовах сімейного виховання можуть бути такими: розуміти власні емоції, потрібно усвідомлювати себе представником своєї статі, що підтримує самооцінку і почуття самоповаги, впевненість і потенціал самореалізації. Навчитися контролювати власні емоції, особливо під час емоційних спалахів, після чого аналізувати причини виникнення цієї ситуації, щоб в майбутньому намагатися її не повторити. Коли часто виникають проблемні ситуації і відбувається накопичення напруги у взаємовідносинах, необхідно надлишок емоційної енергії направити в інше корисне русло. Створення з жінками-матерями атмосфери самозаохочення й підвищення самооцінки (наприклад, технологія ведення щоденника з фіксуванням успіхів), саме вони дають можливість в пасивних апатичних моментах не здаватися, а навпаки мотиваційно рухатись до своїх нових звершень та здійснення своїх бажань і мрій. Має бути створений гармонійний гендерний розвиток особистості у родині відбувається за сприяння поведінки батьків, які люблять і приймають свою дитину такою, якою вона є; допомагають їй розуміти та структурувати світ, визначаючи межі прийнятної та неприпустимої гендерної поведінки; завжди послідовні та узгоджені у своїх діях, заборонах і дозволах; "зростати" разом із дитиною, враховуючи, що перед нею на різних етапах її гендерного розвитку стоять різні завдання.

Крім цього, коли говорять щодо розуміння стану іншої особи, якими може бути, наприклад, партнер або дитина, треба намагатися встановлювати з людиною зоровий та чуттєвий контакт. Саме це є дуже важливим у рефлексивному процесі, тобто, як саме ця людина може почуватися на нашому місці, а як я би себе почувала, чи відреагувала би на її місці? В разі встановлення з партнером зорового, дотикового або аудіального контакту, стає можливим, знизити емоційне напруження та почути один одного. Так може з'явитись довірчий контакт, і спілкування проходитиме в більш спокійному і конструктивному стані. Пояснювати свою позицію на більш спокійному тембрі голосу аби співрозмовник міг зрозуміти та почути нас, і, водночас, ми його.

І головне, не боятись проявляти себе таким, яким людина є в гендерній приналежності, бути самим собою; жити так як хотілося, щоб відчувати себе комфортно; ставити цілі та перемагати, незважаючи на статеву приналежність.

Отже, гендерна соціалізація для кожної особистості є невід'ємною частиною, яка впливає на фізіологічне функціонування людини, а особливо, на її психічно-соціальну діяльність, що може нав'язуватись людині соціальними стереотипами та є результатом складної взаємодії біологічних, психологічних, культурних і соціальних факторів.

Список літератури

1. Говорун Т.В. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства. / Т.В. Говорун, В.П. Кравець, О.М. Кікінежді, О.Б. Кізь. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 144 с.
2. Кошенова М.И. Вплив гендерних стереотипів на якість міжособистісного спілкування //Практикум по гендерної психології / Під ред. І.С.Клециной. СПб, 2003. – 185 с.
3. Ткалич М.Г. Гендерна психологія. / навч. посіб. М.Г. Ткалич. – К.: Академвидав, 2011. – 248 с.

*Науковий керівник: Демченко Н.І.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 387.014.25:338.48 (043.2)

Кривоносенко Н.О.

Національний авіаційний університет, Київ

МОТИВАЦІЯ ПАРАЛІМПІЙЦІВ ПІД ЧАС ЗМАГАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Мотивація має високу значущість у будь-якій діяльності, особливо вона необхідна у спорті, де у стислі терміни потрібно досягти найкращого результату. Ситуації жорсткої конкуренції з іншими спортсменами і спортивними командами, депресивні періоди, розчарування у власних силах через зниження мотивації – усі ці фактори можуть стати перешкодою для успішної діяльності спортсменів-паралімпійців.

На сьогоднішній день досить гостро стоїть проблема низької психологічної мотивації українських спортсменів-паралімпійців, про що можна судити за результатами спортивної діяльності наших команд у різних видах спорту. Якщо відслідкувати причини цієї проблеми, то можна відзначити недостатню увагу, що існувала раніше, до психологічної підготовки спортсменів-паралімпійців. Зовсім у небагатьох спортивних командах був свій спортивний психолог та тренер, який завжди розумів важливість психологічної роботи з членами команди.

Проте слід зазначити позитивну тенденцію у цій галузі. З огляду на зростаючого інтересу до спорту в Україні починають з'являтися психологи, що спеціалізуються на спортивній психології, у тренувальному процесі дедалі більше починають приділяти уваги питання психологічного клімату у колективі. Заняття спортом сприяє розвитку та формуванню різних якостей людей з інвалідністю: реалістичності сприймання життєвого шляху, ставлення до себе та оточення; цілей та мотиваційної сфери; цілеспрямованості, наполегливості і планомірності, самовладання і самоорганізації.

Забезпечення повноцінного інтегрування людей з інвалідністю в суспільство є однією з найвагоміших загальнолюдських проблем, що складається з двох взаємопов'язаних аспектів. В першу чергу це кількість людей з

інвалідністю (близько 10% людей у світі мають різний ступінь інвалідності, зокрема в Україні ця кількість постійно зростає, перевищивши за офіційною статистикою позначку 2,8 млн. осіб). По-друге, що наслідком інвалідності є не лише ушкодження фізіологічних систем, а й зазвичай виникнення істотних проблем щодо повноцінності функціонування людини з інвалідністю як члена суспільства. Мотивація самореалізації паралімпійців визначається реалістичністю та цілісністю сприймання ними життєвого шляху, наявністю прагнення до саморозвитку і розкриття свого потенціалу, адекватною оцінкою власних особистісних ресурсів, позитивними взаєминами з оточенням. Загалом, слід відмітити високий рівень розвитку особистісного та адаптаційного потенціалу паралімпійців. Проте, ситуативно можлива актуалізація інструментальних ресурсів на основі соціального схвалення і підтримки спортсмена паралімпійця.

Мотивація до спорту у спортсменів-паралімпійців, які займаються командними та індивідуальними видами спорту, представляє соціально-психологічний інтерес. Мотивація визначає спонукання до діяльності. Блок мотивації виконує в структурі спортивної діяльності наступні функції: є стартовим механізмом діяльності; підтримує необхідний рівень активності в процесі тренувального та змагального процесу; регулює зміст активності, використання різних засобів діяльності для досягнення бажаних результатів; потреба в почутті задоволення від прояву м'язової активності; потреба в естетичній насолоді своєю красою, силою, витривалістю, швидкістю, гнучкістю, спритністю; прагнення проявити себе у важких, навіть екстремальних ситуаціях; прагнення досягти рекордних результатів, довести свою спортивну майстерність і домогтися перемоги; потреба в самовираженні, самоствердженні, прагнення до суспільного визнання, славу; опосередковані мотиви спортивної діяльності прагнення стати сильним, здоровим; прагнення через спортивну діяльність підготувати себе до практичного життя; почуття обов'язку; потреба в заняттях спортом через усвідомлення соціальної важливості спортивної діяльності.

Тому, мотиваційна сфера спортсменів паралімпійця залежить від вибору виду спортивної діяльності підтвердилася, мета досягнута. На основних змаганнях результат спортсмена високої кваліфікації значною мірою залежить від ефективності моделі підготовки, використаної в підготовчому до змагання періоді.

Інтеграція спортсменів з інвалідністю у суспільство є однією із найбільш вагомих загальнолюдських проблем сучасності. Одним із найефективнішим напрямів вирішення цієї проблеми, здатним забезпечувати передумови для їх фізичної і психічної адаптації до нових умов життя, для їх самореалізації та соціалізації, є адаптивна фізична культура і спорт.

Унікальність і успішність системи підготовки спортсменів-паралімпійців у тому, що вбачають цінність перемоги як власне дросягнення, як доказ повноцінності, а де в чому й можливість перевершення фізичної норми. Надзвичайно важливою є роль психолога, в якості професійного супроводу спортсмена. Працелюбне тренування, налаштованість на результат, відчуття конкуренції, задоволеність власними успіхами, мотивація у вигляді схвалення оточуючими – це є вся унікальність методики тренування паралімпійця.

Сучасний спорт вищих досягнень немислимий без жорстокої змагальної боротьби. Змагання вимагають від спортсмена мобілізації всіх сил - і фізичних, і психічних, причому, психічних насамперед, так як участь в змаганнях завжди не просто особиста справа спортсмена, а справа високої суспільної значимості.

Настільки відповідальна та високо мотивована діяльність хвилює спортсмена, а особливо в юнацькому віці, викликає цілу гаму переживань - від тверезої впевненості в своїх силах до панічного страху і небажання виходити на старт. В таких умовах спортсмени схильні до різних несприятливих станів, ймовірно погіршує їх діяльність. Ступінь хвилювання і боювання за успіх в даному змаганні багато в чому визначає психічний стан паралімпійця перед виходом на старт і рівень його мотивації. Мотив не тільки визначає поведінку спортсмена, але і обумовлює кінцевий результат його діяльності. Виходячи з цього, неможливо не оцінити надзвичайно важливу роль психолога у підтримці паралімпійців під час змагань в юнацькому віці.

Список літератури

1. Бойко Г. М. Самоорганізація спортсменів високої кваліфікації як суб'єктів діяльності в паралімпійському спорті / Г. М. Бойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. - 2014. - Вип. 118(1). – 31 с.
2. Матвеев С.Ф., Бріскін Ю.А., Когут І.О. Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту. інвалідів: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання та спорту. Асконіт, 2011. – 250 с.
3. Пілоян Р.А. Мотивація спортивної діяльності: / Пілоян Р.А. - М.: ФіС. 1986. – 108 с.
4. Сімаков Ю.П. Параолімпійський рух: структура та тенденції розвитку // ВНДІФК. Тези всесоюзної нав. конф. з проблем олімпійського спорту. 1991. – 48 с.

*Науковий керівник: Кокарева А.М.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 159.93(043.2)

Kuzmych O.V.

National Aviation University, Kyiv

INSTALLATION AS A MODERN FORM OF INFLUENCE ON THE CONSCIOUSNESS OF THE INDIVIDUAL

The most popular stereotype about contemporary art is the following: it is incomprehensible, closed, somewhat provocative, and does not require much effort from the artist. However, since it appeared, more and more people are becoming interested in it, looking into its philosophy as it concerns us directly. Contemporary art expresses the world we live in. Modern art exists not just for the sake of art but for the impact it produces on people at large.

The last two decades of the 20th century are becoming a period of a creative open mindedness that nullifies artificially imposed art. Meanwhile, it is a period of carrying

out new tastes and preferences, the demand for which is implemented in the works of contemporary artists. The art of installation occupies an important place in works of artists of the 20th and the beginning of the 21st centuries. In the meantime, they have created numerous compositions without avoiding real subject forms that forced to percept their design ideas in a new light, which were ahead of their time helping to combat stylistic simplifications and stereotypes in pop culture. There is a growing public interest in the art of installations as one of the brightest forms of influence on human consciousness within the context of the everyday world. It is evidenced by regular biennials, festivals and exhibitions that take place all over the world and across Ukraine, the result of which is an enhance of the role of installation in particular situations perceived by a human.

According to Borys Groys, “/... / installation is the leading form of a contemporary art, as it demonstrates a certain selection, a chain of acts of choice, the logic of introducing and excluding elements. Thus it affirms /... / certain ideas about what is old and what is new, what is the original and the copy. Each /... / installation is created in order to reorganize an archive of memories or to propose new criteria for the message to show the differences between the past and the future.”

The impact of art on human life and health has long been known, as well as it has a close connection between physical and mental processes of the individual. But at present, there is no plenty research on the impact of interactive art on human consciousness. Therefore, we consider accurately both the features of interactive art and the characteristics of its impact on human consciousness. Needless to say that there is an impact on the state of mind of an individual in the process of interaction with art objects, both consciously and subconsciously : on the one hand it may help to relieve tension, stress, anxiety or get rid of depression, on the other, it may intensify these manifestations instead. These reactions will depend on many psychological factors such as individual characteristics, thoughts, experiences, interests of a person, as well as life experience. Therefore, the perception of an interactive art object will not always be the same. This is the main phenomenon of interactivity: the viewer is not always capable of perceiving the creator's idea, but he or she will never remain indifferent "experiencing" that sort of installation.

Art, especially interactive one, provides and maintains peace of mind and balance. Evidently, psychotherapists in Ukraine and around the world are increasingly using a variety of methods in their practice: art, fairy tales and music therapy, as well as offer a variety of installations for the consideration. Depending on his or her mental condition, an individual feels and perceives through the prism of his or her own experience. If a person has experienced a similar situation in his or her life or has occupied this profession, thus he or she will surely find a response within himself or herself. If a person is not "involved" in this composition, he or she will find there what he or she dreams of, his or her desires or what troubles him or her.

Art is communicative in its nature, it involves the reflection of perception, co-creation of an artist and a spectator. The images, created by the artists, evoke counter-feelings and become a source of perceiving their own identity and the world around them. They motivate to an inner monologue and attempts of creative self-expression.

Excessively sensitive viewers can easily feel the influence of contemporary art. At times, there may be a certain “sediment” in the heart of an individual after viewing such

compositions. An individual may catch so-called insights after long contemplation on what is seen, otherwise he or she begins to percept and realize things, not like before. The main phenomenon of this interactive is that it is a three-dimensional. An individual can see it, touch it and be inside it. Evidently, the strongest influence on a person is what he or she can feel experiencing first-hand. It helps to break stereotypes inside the human head, to see things unconventionally, not in the way we are accustomed to.

Thus, artistic practices, associated with installations of various kinds, types, shapes and techniques have not emptied their capacity, but on the contrary, have been the most effective means of influence on human consciousness and subconsciousness. Visual and verbal landmarks are created to achieve a greater awareness of the event, image and action in observer's consciousness by means of installation. Artistic tastes are formed by means of installation as well. Everyone is able to realize his or her creative ideas, using it as methods of a therapy. Installation has been firmly rooted in the cultural space as a form of social projects by its artistic means. These are creative pursuits and realizations of both professional artists and those individuals for whom it is a phobia.

References

1. Chemberzhi D. A., Installation as a socio-cultural phenomenon/ Chemberzhi D. A., // Modern Art.– 2017. – Iss. 13. – p. 199-206.
2. Remeniaka O. An object in the space of art / O. Remeniaka // Modern Art. - 2010. - Iss. 7. - p. 197-208.

*Scientific adviser: Lytvynchuk N.B.,
Senior Lecturer*

UDC 159.99+355.253(043.2)

Lobzova M.YU.

National Aviation University, Kyiv

PREVENTION OF ADAPTATION OF RECRUITS TO THE CONDITIONS OF MILITARY SERVICE

The problem of disadaptation of military service recruits is a pressing issue for many populations and spheres of activity. The young 18-year-old, constantly living in the comfort of home unexpectedly or expecting extremely from accompanying people (self on-self in completely new unusual living conditions). The specifics of experiencing new conditions is accompanied by a number of adaptation experiences of the young person during this period, namely: adaptation to the army way of life; adaptation to the new collective; adaptation to subordination and hierarchy; adaptation to carrying weapons; adaptation to possible participation in military actions.

The process of adaptation to military service conditions is rather complicated for a recruit's personality and depends on a whole list of factors. In this connection, recruits with signs of disadaptation to military service come to the attention of psychologists. Most often, disadaptation is associated with a psychological state of frustration and depression, inadequate communication skills and behavioral disorganization, internal stiffness and stressed aloofness - this is by no means an exhaustive list of its symptoms.

As a consequence, the question arises of studying the issue and providing recommendations.

L.A. Kandybovich and M.I. Diachenko, came to the conclusion that adaptation is characterized not only by a person's adaptation to new conditions, but is expressed "mainly in the development of fixed ways of behavior that allow one to cope with difficulties.

Modern military psychologists I.I. Lipatov, L.F. Shestopalova, V.S. Afanasenko have paid attention to the processes of psychological adaptation of servicemen to combat activity. The object of scientific research of psychologists was the problem of adaptation of different categories of servicemen: regular servicemen, peace-keeping contingent, officers-graduates.

L.V. Stefan's dissertation research is noteworthy. She studies the process of social adaptation of cadets with language difficulties, i.e. foreign citizens serving in Ukraine.

Common signs of social maladaptation are stress, mental and physical illness, conflicts, emotional distress, etc. Accordingly, the most characteristic psychological factor of adaptation in the military is the ability to recognize one's own emotions, the emotions of the interlocutor, the ability to regulate one's emotional state and react properly in stressful situations.

So, to prevent disadaptation of recruits into military service to learn to distinguish between their own emotions and the emotions of the interlocutor, practical recommendations have been developed:

1.Exercise "Reservoir" When talking to your interlocutor, play the role of an "empty form," a reservoir into which your interlocutor "pours," "fills in" his words, states, thoughts, feelings.

Try to reach the inner state of "reservoir": you are a form, you do not react to external influences, but only accept them in your inner space. Put aside your personal assessments - it's as if you don't exist in reality, you're just an empty form! Having trouble? Practice before you start talking 2-3 times, and it will be easy for you to come out. Then, when you are sure that you have developed an internal state of Reservoir, engage in dialogue and try to relate to the other person in a non-judgmental way. This will help you understand him or her better.

2.Exercise "Rhythm" This exercise will help to form an openness to the interlocutor. It should be performed in pairs with one of the people close to you.

Two people stand facing each other and agree on their roles: one is the leader, the other is the "mirror. Hands of the participants are raised to chest level and turned towards each other with their palms facing each other. The presenter starts to make arbitrary hand movements, and the one playing the role of the "mirror" tries to reflect him or her in the same rhythm. The roles change several times.

The psychological content of the exercise consists in feeling the internal "rhythm" of the other person and reflecting it as fully as possible. It is useful to think about the fact that each person is an individual with a unique psychological "rhythm," and to understand a person correctly, it is necessary first of all to feel their energy, temperament, aspiration, dynamics, and inner expression.

References

- 1) Kandibovich M.I. Military psychology and pedagogy / Modern military psychology: anthology / M.I. Kandibovich, L.A. Dyachenko; co. A.A. Urbanovich. - Minsk: Harvest, 2003. - 576 с.
- 2) Lipatov I. I. Psychological Adaptation of Soldiers to Combat Activities: Tutorial. / I. I. Lipatov, L.F. Shestopalova, V.S. Afanassenko - Kh. - 148 с.
- 3) Bokhonkova J. Opportunities of Correction of Personal Causes of Social and Psychological Adaptation. Social Psychology. 2005. № 2.
- 4) Ryutin V.V.. Pedagogical Conditions of Socialization of Servicemen of Regular Service: ...candidate of pedagogical sciences: 13.00.05 / Ryutin Vitaly Vasilovich. - Luhansk: Luhansk National Pedagogical University named after T. Shevchenko, 2006. - 216 с.

*Supervisor: Datsun E.V.,
senior teacher*

УДК 811.111 (043.2)

Народенко Є.С.
Національний авіаційний університет

СТАН СФОРМОВАНOSTІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

В епоху глобальної інформатизації суспільства кількість інформації збільшується в «геометричній прогресії» і доступ до неї стає все легшим. Люди, забуваючи проаналізувати отримані дані, поглинають повідомлення. Більшість людей, відповідно до сучасних досліджень, просто отримують інформацію, і за відсутністю браку часу або маючи своє бачення світу, не здатні до аналізу або перевірки достовірності отриманої інформації. Поглинання поверховістю, наявність упереджень, спотворене або маніпуляційне відображення світу призводить до негативних наслідків - появи страху, відчуття тривоги, розвитку депресивних станів, неадекватного сприймання себе та навколишньої дійсності у студентів-психологів.

Для збереження ментального здоров'я особистості, необхідно розвивати такий вид мислення, як критичне.

Під критичним мисленням ми розуміємо процес розгляду ідей з багатьох точок зору, відповідно до їх змістових зв'язків, порівняння їх з іншими ідеями.

Критичне мислення – це процес аналізу, синтезування й обґрунтування оцінки достовірності, цінності інформації, здатність дивитись на ситуацію в цілому, шукати та знаходити причини та інші варіанти, створювати чи змінювати позицію на основі фактів й аргументів, коректно застосовувати отримані результати до проблем і приймати обдумані рішення. Насамперед, людина, що мислить критично, уважно й шанобливо ставиться до фактів, не квапиться з висновками. Вона відкрита та неупереджена, поважає думки інших, навіть попри незгоду.

Для кращого розуміння наведемо кілька прикладів, навіщо ж критичне мислення студентам-психологам, для: глибокого розуміння себе і своїх цінностей та потреб; гнучкості та кращої адаптації до змін; здатності протистояти інформаційному тиску; толерантного ставлення до різних думок; відчуття свободи та власної волі; розширення власних можливостей.

Багато дослідників, таких як Д. Халперн, Д. Дьюї, Р. Пол, які працюють у сфері вивчення критичного мислення, визначають, що більшість освічених дорослих, дітей, підлітків та юнаків не можуть критично мислити та оцінювати ситуації. Також вчені дійшли висновку, що багатьом людям не вистачає базових навичок міркування. Так, наприклад, на тлі українсько-російської війни ми можемо помітити, що люди вірять у створення Україною етнічно спрямованої біологічної зброї, розробку бойових наркотиків, в терористичну діяльність Степана Бандери.

Для визначення стану сформованості критичного мислення, студентам-психологам різних курсів було запропоновано пройти тест на «Критичне мислення» Старкі в адаптації Луценко.

Згідно з проведеними дослідженнями, рівень критичного мислення студентів-психологів можна віднести до середнього. (з усіх респондентів (25 чоловік) середній рівень критичного мислення за методикою «Критичне мислення» Старкі визначили у 64% опитуваних (16 чоловік), високий рівень у 16%, низький – у 12%) Існує хоч і невелика, але відмінність між рівнем критичного мислення першокурсника та, наприклад, третьокурсника. Студент, який навчається довше, має більш розвинене критичне мислення. Звичайно, таке підвищення рівня критичного мислення не відбувається, якщо студентів спеціально не навчають методам його розвитку.

Для розвитку критичного мислення у студентів-психологів ми пропонуємо звернути свою увагу на такі поради: по-перше, студентам необхідно надати можливість застосовувати навички та вміння критичного мислення в широкому діапазоні контекстів і предметних областей. По-друге, навчання має акцентуватися на виконавчому функціонуванні або метакогнітивних навичках, таких як постановка цілей, планування та моніторинг прогресу до досягнення цілей. По-третє, студенти повинні уміти глибинно розглядати проблеми, оскільки мислення більшості, як правило, зосереджується на поверхневій структурі проблем або поверхневих аспектах завдань. Структурне навчання передбачає розповсюдження практики в різноманітних контекстах і умовах. Американська психологиня Халперн зазначає, що використання «автентичних» або реальних навчальних занять сприяє розвитку навичок критичного мислення.

Теоретично всіх людей — усіх рівнів інтелектуальних здібностей і будь-якого віку — можна навчити мислити критично. На практиці ж доведено: чим раніше розпочати працювати над собою, тим кращими будуть результати.

Отже, стан критичного мислення у студентів-психологів на середньому рівні. Тобто таким студентам властиві логіка, зокрема розвинені процедури індукції та дедукції, здібність до критичного аналізу інформації, певна здатність протистояти маніпуляціям, контроль над емоціями й усвідомлення їх впливу на прийняття рішень. Водночас ці здібності розвинені недостатньо, тому що такі індивіди не розпізнають правильно від 30 до 70% технік переконання, відволікання уваги,

помилкових висновків, не обирають оптимальні рішення і довіряють недостатньо надійним джерелам інформації (представленим в тесті «Критичне мислення» Старкі в адаптації Луценко).

Це дає нам змогу аналізувати, в яких сферах критичного мислення є прогалини, розробляти методики розвитку критичного мислення та прогнозувати подальші зміни рівня критичного мислення у студентів із впровадженням нових засобів його покращення.

Список літератури

1. Аргайл М. [Argyle M.] Психологія щастя: пров. з англ. М: Прогрес, 2007.
2. Халперн Д. Психологія критичного мислення – СПб.: Видництво «Пітер», 2000.-512с.
3. Foundation for Critical Thinking <https://www.criticalthinking.org>
4. University of Leeds https://library.leeds.ac.uk/info/1401/academic_skills/105/critical_thinking/2

*Науковий керівник: Лаврухіна Т.В.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 159.9.316.6(043.2)

Nosal M.I.

National Aviation University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF INTERPERSONAL RELATIONS IN THE STUDENT TEAM

Interpersonal communication of students is a topical issue today. This is due to the fact that the student years are the most important stage in the development of personality. At this time, a person's professionalism, worldview, ideals and beliefs are formed. Studentship for young people is not only a preparation for future professional activities, but also the first step to their maturity. A mature person is characterized by the ability to maintain healthy interpersonal relationships.

The problem of communication has aroused interest at various stages of development of psychological science, its study has attracted the attention of many psychologists and educators. According to scientists, it is impossible to learn to communicate purposefully. No school or university teaches the complex art of communication. Many problems in life occur because people do not have communication skills. Of course, the experience of communication is gained in the process of learning and professional activities, but this is not enough. That is why higher education institutions pay a lot of attention to interpersonal communication of students.

The question of psychological features of interpersonal communication of students is quite relevant in today's world, although it is studied not so long ago. Analysis of the scientific literature shows that the problems of interpersonal communication of student

youth are insufficiently studied. This state does not allow to investigate and confirm adequately the peculiarities of interpersonal activities of students.

In modern psychology, the problem of interpersonal communication began to be studied only recently (from the late 50's - early 60's of XX century). The first study on this issue was conducted by A.F. Lazursky in the early twentieth century. The whole set of attitudes of the individual to external objects, to the environment, to social activities and its individual parties, social groups, the state, etc. A.F. Lazursky described it as exopsychic.

The progressive side of the study A.F. Lazursky on communication is as follows: a developed skill of interpersonal communication characterizes the mental content of the individual, as well as its active interaction with the environment; interpersonal communication characterizes the psyche as a whole, defining various processes and motives, feelings and emotions, will, thoughts and interests; communication has a certain subjective-emotional orientation, which indicates a person's emotional reactions to certain objects.

The student body is the centre of interpersonal relationships among students. The student environment is more conducive to self-disclosure and self-actualization, as its novelty removes some emotional barriers, neutralizes complex behaviors, inspires reassessment of values, control over student learning and work discipline, and timely response to violations.

Students spend a significant amount of time in the teaching staff. The effectiveness of students' education directly depends on their level of communication skills. Insufficiently developed communication skills lead to frequent conflicts, and later to psychological incompatibility in the team.

Thus, based on the above, we can conclude that human life is a multifaceted system of communication. People develop through activities that help build, strengthen, expand, and sometimes destroy relationships with others.

Constructive interpersonal communication arises from the readiness of partners for productive cooperation. A person's ability to communicate depends not only on the subjective factors of his personal development, but also on the characteristics of the social group to which he belongs.

*Scientific adviser: Lytvynchuk N.B.,
Senior Lecturer*

UDC159.922 (043.2)

Pilipenko D.I.
National Aviation University, Kyiv

THE MECHANISM OF CRISIS SITUATIONS IMPACT ON ADOLESCENT PERSONALITY FORMATION

Adolescents who are in a mentally stressful situation and don't know how to help themselves, or haven't received psychological help, can go to crisis stage and the process of experiencing it. To understand these situations origin, to trace the

---

manifestations associated with experiencing a life crisis, and to apply the necessary forms of overcoming traumatic situations as a factor influencing adolescent personality formation, it is necessary to consider how this mechanism works.

Crisis situation influence means an action that is acquired by its experience process and usually leads to a certain change in adolescent's personality characteristics, behavior and consciousness.

The process of experiencing a crisis situation has a greater impact on the individual than a direct stay in it. Influence is a factor in experiencing a complex situation in which there is a transformation, man inner world restructuring, or a certain component.

The transformation goes through stability violation stage, sometimes adolescent "self-concept" integrity, forced by the self-consciousness situation change can lead to his such phenomena experience as moral instability, skepticism, mental devastation, cynicism and similar. These phenomena reflect individual transitional state, manifested in inability situation to live as before, to save past "I" stable system from destruction. [1]

Deviation in adolescent behavior is one of experiencing critical impact results, crisis situations, which in this case acts as a protective and compensatory behavioral formation.

The mechanism of crisis situations influence on adolescent's personality formation goes through specific stages and is as follows:

1. Initially, the adolescent interacts with a specific critical situation, as certain events set that deprive the satisfaction of his emotionally significant needs, which leads to anxiety and mental stress.

The result is situational protective automatism emergence, which are accompanied by a behavioral level: emotional imbalance, opposition, disorganization reactions, pessimism and similar.

2. Anxiety state transition in personal anxiety trait. At this stage, adolescents have a "fixation" on the psychological past, which is characterized by tension and discreteness.

The result is a decrease in volitional control of emotional reactions, or its excessive strengthening, which contributes to individual internal tension increase, reducing the attitude to socially desirable behavior, personality concentricity and personal balance instability.

3. Environmental alienation complex formation is carried out, in which the adolescent's personality becomes either more static, passive, focused on his inner world, or eccentric (where situation experience is an activity).

The result is the development in deviant behavior certain type adolescents as a protective-compensatory formation, which originated on consolidating maladaptive foundation or passive coping strategies in protective automatism kind form. [2]

The mechanism of crisis situations impact creates contradictions that contribute to deviant behavior development in adolescents at certain stages:

1. The contradiction "I" image – is manifested in adolescence's feeling moment of "loss of self" and "finding yourself", which hasn't yet occurred. These are internal contradictions, content disorders, as meaning loss result.

2. Intrapersonal contradiction – is accompanied by the experience and himself overcoming and the situation as a whole, which arises in a critical situation and leads to personality transformation.

3. Adolescent psychological collisions (inconsistencies) and his deviant behavior are determined by this transformation, which is contained in a certain critical situation of his immediate existence.

Unadaptive (dysfunctional) individual experience style, which enters into protective automatism kind, formed in overcoming critical situations process, can lead to increased intrapersonal conflicts and the behavioral disorders formation. [3]

Thus, understanding the mechanism of crisis situations impact on adolescent's personality formation allows to apply the necessary overcoming forms these situations and more environmentally "live" them.

References

- 1) Roger JR Levesque. Adolescent Crisis [Electronic resource] / Roger JR Levesque // Encyclopedia of Adolescence. - 2016
- 2) James E. The Enduring Usefulness of Erikson's Concept of the Identity Crisis in the 21st Century: An Analysis of Student Mental Health Concerns [Electronic resource] / E. Cote James // Identity. - 2018.
- 3) Rubtsova Oh . Adolescent Crisis and the Problem of Role Identity [Electronic resource] / Olga Rubtsova // Cultural-Historical Psychology. - 2018.

*Scientific adviser: Datsun O.V.,
Senior lecturer*

УДК 613.955:004.7 (043.2)

Повод В.В.

Національний авіаційний університет, м. Київ

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ

Життя сучасної людини неможливе без використання Інтернету. Інтернет дав людям можливість задовольняти важливі для людини потреби: збирання інформації; спілкування; секс. Ще ніколи в людській історії ми не мали такого легкого доступу до легкої інформації, швидкого спілкування. Можливість використовувати Інтернет має свої позитивні та негативні сторони. З одного боку Інтернет допомагає швидко знайти потрібну інформацію, дає можливість телефонувати і писати пошту в будь-який куточок світу. З іншого боку є випадки, коли Інтернет заважає реальному розвитку та реальному спілкуванню, викликає залежність та депресивні стани.

Відмовитися від використання Інтернету та гаджетів, в наш час майже не можливо. Тому актуальним питанням залишається вплив Інтернету на розвиток дітей, на емоційні стани та правила використання Інтернету без шкоди здоров'ю. Перед психологами, педагогами та батьками постає питання про формування правил екологічного використання Інтернету дітьми та дорослими.

В наш час все частіше можна побачити поняття «інтернет-залежність». Вперше поняття було описано в 1994 році нью-йоркським психіатром Айвеном

Голдбергом [1, 2]. Вчений вважав, що інтернет викликає стрес, а механізм формування інтернет залежності можна порівняти з наркоманією. Дослідження китайських старшокласників показує, що люди з помірним або важким ризиком інтернет-залежності мають у 2,5 рази більше шансів на розвиток симптомів депресії, ніж їхні колеги, які не мають Інтернет залежності [3].

Інше дослідження старшокласників з Хельсінків виявило, що проблемне використання Інтернету та депресивні симптоми можуть викликати петлю позитивного зворотного зв'язку. Іншими словами інтернет викликає стрес, а потім допомагає справитись зі стресом. Проблемне використання Інтернету також пов'язане з підвищеним ризиком зловживання психоактивними речовинами [4].

Одним із симптомів інтернет-залежності є порушення відчуття часу. Людина перестає жити у реальному житті, не відчуває час[5]. Деякі дослідження також показують, що інтернет залежність може призвести до порушення соціальних відносин [6, 7].

Вчений Кіт В. Берд стверджує, що «людина стає залежною, коли її психологічний стан, який включає як психічні, так і емоційні стани, а також навчальні, професійні та соціальні взаємодії, погіршується через надмірне використання інтернету» [8].

Симптомами інтернет залежності може бути нав'язливе бажання скористатись інтернетом; безцільне користування інтернетом; страх залишитись без інтернету; велика кількість проведеного часу в просторах інтернету тощо. Як наслідок втрата Інтернету збільшує рівень тривожності, а реальне життя не доставляє задоволення. У залежної людини погіршується настрої, вона становитися дратівливою без доступу в інтернет.

Окремим важливим питанням є використання інтернетом дітьми. Діти швидше за дорослих можуть стати залежними від гаджета з Інтернетом. Дуже проста, швидка, нескінченна інформація дуже приваблює дитину, але часто не сприяє психічному та інтелектуальному розвитку. Велика кількість проведеного часу в Інтернеті краде у дитини можливість розвиватись в реальному житті.

Отже, враховуючи потенційну небезпеку розвитку залежності від інтернету та негативного впливу на інтелектуальний розвиток дітей, нами було розроблено та запропоновано рекомендації щодо безпечного використання інтернету та профілактики інтернет залежності.

1. Використання Інтернету вдома повинно обмежуватись однією кімнатою чи конкретним місцем, не можна брати телефон на кухню або у вбиральню.
2. Кількість проведеного часу не повинна бути більше 3 годин на добу, якщо це не стосується роботи чи навчання.
3. Важлива якість тієї інформації, що ви сприймаєте в інтернеті, тому відфільтруйте підписки та канали, якими користуєтесь ви або ваша дитина.
4. Зробіть список того що вам цікаво або важливо дивитись в інтернеті, нехай цей список не перевищує 5 пунктів.
5. Намагайтеся шукати альтернативу відпочинку в Інтернеті, замініть інтернет на реальне життя, ігри, спорт, книги.
6. Не використовуйте інтернет та телефон за 2 години до сну.

7. Якщо вам потрібно дізнатись якусь інформацію спробуйте спочатку звернутись до близьких, сусідів, друзів.
8. Будьте прикладом для своєї дитини і не використовуйте інтернет, коли дитина поряд.

Список літератури

1. Robert I. Simon, Robert E. Hales «Forensic Psychiatry».
2. The American Psychiatric Publishing Textbook of Forensic Psychiatry
3. Lam LT, Peng ZW (October 2010). «Effect of pathological use of the internet on adolescent mental health: a prospective study»Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine. 164 (10): 901–6.
4. Lejtenyi P. «Problematic internet use and teen depression are closely linked, new Concordia study find Concordia University». Retrieved 4 April 2021
5. Chou, Chien; Condron, Linda; Belland, John C. (1 December 2005). «A Review of the Research on Internet Addiction». Educational Psychology Review. 17 (4): 363–388.
6. Tsitsika A, Janikian M, Schoenmakers TM, Tzavela EC, Olafsson K, Wójcik S, et al. (August 2014). «Internet addictive behavior in adolescence: a cross-sectional study in seven European countries». Cyberpsychology, Behavior and Social Networking. 17 (8): 528–35.
7. Chou C, Hsiao MC (2000). «Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case». Computers & Education. 35 (1): 65–80.
8. Beard KW (February 2005). «Internet addiction: a review of current assessment techniques and potential assessment questions». Cyberpsychology & Behavior. 8 (1): 7–14.

*Науковий керівник: Патруль М.В.,
ст.викладач*

UDC 378:37.012 (481)

Pohorila V.M., Klymenko D.V.
National Aviation University, Kyiv

MODEL OF PREPARING CYBERSECURITY SPECIALISTS

In recent years, the concept of skills has played a dominant role in the personal management system. Skill means a set of characteristics of the performer of a specific part of production activities, necessary for the effective performance of relevant working a particular workplace, due to the fact that such performer has the necessary knowledge, know-how, skills, experience, socio-personal qualities [2].

The skills apparatus allows you to structure the description of professional requirements for the performance of production activities, describing them in the form of sets of skills-requirements, each of which corresponds to a typical fragment of this activity. Thus, the library of descriptions of typical / standardized skills can be used to specify roles / sub-roles / profiles / positions in a specific workplace in the form of sets of standard skills [1].

Following [3], skills seen as the ability of an employee to perform specific tasks of professional activity in a specific job position and at a specific time. Thus, skills are purely dynamic entities as associated with a specific work context. *The following classes of digital skills are defined in the cited work:*

1. General IT skills that allow employees of the widest range of professions to use IT in their daily work.
2. Professional IT skills required by specialists in the field of information technology and their applications for the production of products, services and resources in this field.
3. Problem-oriented digital skills - skills of specialists who develop and use specialized problem-oriented platforms, programs, software packages.
4. Complementary IT skills - skills to use the capabilities of the ecosystem to perform certain tasks related to the use of IT in the workplace. For example, these are skills of using social networks to communicate with colleagues and customers, promoting product brands on e-commerce platforms, big data analysis.
5. Skills in the use of applications and services of the digital economy - such as the skills of using various specialized applications that are implemented on the basis of the infrastructure of the Internet of Things.

The skills model includes the following components:

- Skill identification block: contains the name of the skill and its code in the selected classification system.
- General description: definition of the scope, purpose and general functionality of the skill.
- Description of role activities: identification of basic (labor) functions that correspond to the functionality of the skill.
- Target or operational skills: a specification of the professional requirements required to perform the target functions of the skill, specifying the general description of the skill.
- Basic skills: basic knowledge and skills required to possess and use skills at the required level of responsibility.
- A set of non-functional requirements and characteristics: additional requirements or aspects related to this skill.
- Complementary skills: digital ecosystem skills that can make new opportunities when used in the workplace.
- General IT skills: general-purpose IT tools are needed for use in the workplace.
- A set of tests for compliance with the skill: a set of descriptions of typical tasks to verify the compliance of the candidate for the role of performer with the requirements of the skill.
- History of the skill: an information base that stores stories of changes in the skill during its life cycle[1].

The Cybersecurity Curricula 2017 document has been developed to train cybersecurity professionals. Curriculum Guidelines for Postsecondary Degree Programs in Cybersecurity (CSEC2017), on the basis of which training can be organized to perform, for example, roles related to the security of system operations, including the creation, operation, protection, analysis and testing of secure computer systems [4].

The development of this document had two purposes:

- develop a comprehensive and flexible textbook on university education in the field of cybersecurity;

- create educational content that structures the content of the discipline of cybersecurity for the development of training programs.

As cybersecurity is an interdisciplinary specialty it based on computer and information technology, the implementation of academic training programs in cybersecurity can be developed on the basis of any of the profiles of bachelor's degree in computer science, but it is necessary to include in the curriculum policy, human risk management factors [4].

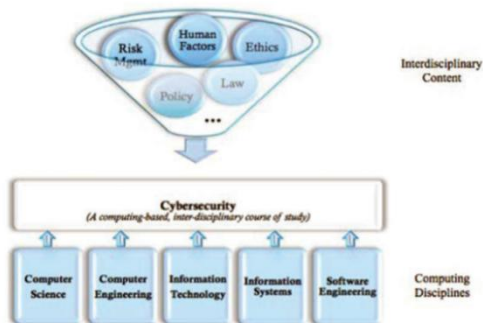

Fig. 1. The structure of cybersecurity as a specialty [4, P. 18].

The criteria for the development of CSEC2017 were the following statements:

- The foundation for cyber security is one of the areas of the computer.
- Use of cross-categorical concepts that permeate all areas of cybersecurity knowledge.
- Creating a body of knowledge that contains the most essential knowledge and skills in the field of cybersecurity.
- Direct connection with the range of specializations that meet the requirements of the relevant sector of the labor market.
- Emphasis on ethical behavior and professional responsibility.

In developing this document, we used some model of the cybersecurity program (CSEC thought model), presented in Fig. 2:

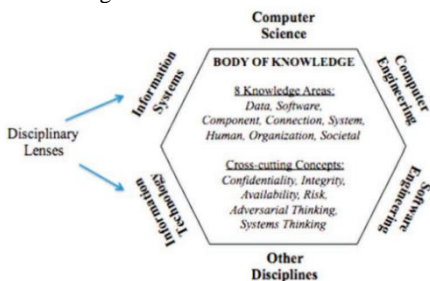

Fig. 2 CSEC model [4, p. 20].

As can be seen from the figure, the main component of the CSEC model is the amount of knowledge that covers the security of entities such as data, software,

components, communications, systems, organizations, society and built on the concepts of confidentiality, integrity, accessibility, risk, hostile environment, systematic thinking.

Cybersecurity Skills Model for Attack and Defense

The following skills are defined for this category:

1. Classification of malware on the basis of analysis: malware algorithms used by Internet technologies, runtime.
2. Detection of viruses that are activated during system boot.
3. Forecasting the consequences of harmful effects.
4. Static analysis of malicious programs.
5. Dynamic malware analysis.
6. Methods of detection of malware Protection against malware.
7. Hacker characteristics.
8. Types of cyber-attacks and the choice of ways to protect against them.
9. Models of cyber-attacks.
10. Incident management model.
11. Detection of incidents.
12. Analysis of data on IS events.
13. Incident investigation.
14. Stages of incident management.
15. Incident handling.
16. Recovery from the incident.
17. Implementation of preventive and countermeasures.
18. Evaluation of the effectiveness of incident management.
19. Management of incidents related to the human factor.
20. Methods of forensic modeling.
21. Forensic analysis of OS journals.
22. Forensic analysis of images of working memory.
23. Forensics of cloud technologies.
24. Analysis and collection of artifacts [1].

References

1. Сухомлин В.А., Белякова О.С., Климина А.С., Полянская М.С., Русанов А.А. Модель цифровых навыков кибербезопасности. М.: Научное издание. 2021.

2. Сухомлин, В. А. Система развития цифровых навыков ВМК МГУ & Базальт СПО. Методика классификации и описания требований к сотрудникам и содержанию образовательных программ в сфере информационных технологий / В. А. Сухомлин, Е. В. Зубарева, Д. Е. Намиот, А. В. Якушин. – М.: Базальт СПО; МАКС Пресс, 184 с.

3. Сухомлин, В. А. Методологические аспекты концепции цифровых навыков / В. А. Сухомлин, Е. В. Зубарева, А. В. Якушин. – DOI 10.25559/SITITO.2017.2.253 // Современные информационные технологии и ИТ образование. – 2017. – Т. 13, № 2. – С. 146-152. – URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=30258665> (дата обращения: 16.01.2021).

4.Data Science Competence Framework. – D2D CRC Ltd, Australia, 2017. – URL: <https://iabac.org/g-standards/IABAC-EDSF-DSBOK-R2.pdf> (датаобращення: 16.01.2021).

*Scientific adviser: Baranovska L. V.,
D.of Pedagogical Sciences, Professor.*

УДК 378. 147 (043.2)

Потебенько М.О.

Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ У ДІЛОВІЙ І ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРАХ

Як правило, люди починають говорити про щось з якогось приводу. При цьому їхні дії пов'язані з предметом спілкування, який визначає його сутність, дає змогу визначити його спрямованість. Предметом нашого аналізу є ділове спілкування.

Зміст ділового спілкування – це «діло», щодо якого виникає і розвивається взаємодія. Також існує думка, що ділове спілкування – це усний контакт між співрозмовниками, які мають для цього необхідні повноваження та ставлять перед собою завдання вирішення конкретних проблем.

У діловому спілкуванні легше встановити контакт між людьми, якщо вони говорять «однією мовою» і прагнуть до продуктивної співпраці. Також велике значення має моральний аспект ділового спілкування. У професійній діяльності люди намагаються досягти не лише загальних, але й особистісно значущих цілей. Доречно зауважити щодо етичного аспекту цього феномена.

Етика ділового спілкування базується на таких правилах і нормах поведінки партнерів, які сприяють розвитку співпраці. Перш за все мова йде про зміцнення взаємної довіри, постійне інформування партнера про свої наміри та дії, запобігання брехні і невиконання зобов'язань.

Професійне спілкування формується в контексті конкретної діяльності, а тому певною мірою вбирає в себе її особливості. У фаховій культурі спілкування можна виділити загальні норми спілкування, обумовлені характером соціального порядку і засновані на досягненнях минулого і сьогодення. Водночас ця культура має індивідуальний характер і виявляється у способах спілкування, які суб'єкт обирає у певних ділових ситуаціях для конкретних людей.

Попри універсальний характер етикету, існують деякі особливості його прояву в сім'ї, громадських місцях, на роботі. Наприклад, в офіційній сфері діє міжнародний принцип, згідно з яким ставлення до людини визначається її іміджем або посадою, яку вона займає. У цій сфері кожна людина є представником компанії, організації, держави, а тому етикет вимагає поважного ставлення до неї, незалежно від віку та статі. Тому діловий етикет передбачає, що ті, хто займає однакову посаду, скажімо, в бізнесі чи політиці, мають спілкуватися на рівних.

Далі, службовий етикет - це набір найдоцільніших правил поведінки людей там, де відбувається їхня професійна діяльність в будь-якій організації.

Дотримання правил і вимог етикету є обов'язковим для всіх, оскільки він сприяє створенню сприятливих умов для людей, зайнятих у виробничому процесі.

Крім того, ділове спілкування стає тим ефективнішим, чим краще пов'язуються всі засоби (і вербальні, і невербальні) із дотриманням ділового етикету. Так, люди, особливо під час першої зустрічі, звертають увагу на зовнішність один одного. Тому одяг ділової людини має бути акуратним, відповідати конкретній ситуації.

Таким чином, розвиваючись та оволодіваючи різними засобами спілкування, людина самоудосконалює себе, підвищує культуру своєї поведінки та спілкування.

Список літератури

1. Малахів В.А. Етика: Курс лекцій. Навч. посіб. – К., 1996.
2. Чмут Т.К. Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: Навч. посіб. 3-тє вид., стер., - К.: Вікар, 2003.
3. Діловий етикет. – 2-є вид., допов. – К., 2001.

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

УДК 378:37.012 (043.2)

Прохоренко Я.С.

Національний авіаційний університет, м. Київ

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РЕФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НОРВЕГІЇ

Історично так склалось, що вища освіта Норвегії характеризується високим рівнем. Освітнє становлення громадян завжди було пріоритетом держави. 87% всіх людей, які старші 16 років, мають закінчену початкову й неповну середню освіту, 56 відсотків мають повну середню шкільну освіту, 22 відсотки завершили програму вищої освіти, 900 тис. з 4,6 млн. жителів країни Норвегії у даний час навчаються.

Доречною для порівняння є інформація про освітню галузь України. Так, зокрема контингент студентів у нашій країні нараховує 2,8 млн. осіб, у тому числі понад 1,6 млн. осіб - за денною формою навчання. В університетах, академіях, інститутах вищу освіту здобувають понад 2,3 млн. осіб; у коледжах, училищах - майже 500 тис. осіб. Згідно з даними ООН, Україна за рівнем освіти випереджає Францію, Швейцарію та Велику Британію і мало поступається Німеччині, Швеції, Норвегії.

Для того, щоб вступити до більшості ЗВО Норвегії, абітурієнти повинні отримати загальний сертифікат про вступ до університету, чого можна досягти в старшій школі. За законом, даний сертифікат може отримати особа, старша 23 років, яка складала іспити з норвезької мови, математики, англійської мови та соціології. Якщо кількість абітурієнтів перевищує кількість вільних місць, вступники оцінюються відповідно до їхніх досягнень у старшій школі.

Система вищої освіти Норвегії включає в себе університетський сектор і сектор коледжів. Навчання в університетському секторі зорієнтоване на засвоєння змісту теоретичних дисциплін (наприклад, природничих, гуманітарних наук, мистецтвознавства). Ступінь бакалавра студенти отримують через 3 роки навчання, магістра – через 5 років, докторський ступінь – через 8 років. Сектор коледжів має ширший спектр університетських ступенів, таких як бакалавр, магістр, докторантура, інженерні ступені. Система оцінювання в обох секторах однакова. Якщо звернути увагу на приватні школи Норвегії, то такі навчальні заклади зазвичай спеціалізуються на популярних спеціальностях, таких як: маркетинг, управління бізнесом, образотворче мистецтво.

Звернемось до якісних і кількісних характеристик ЗВО означеної країни. Норвегія має 53 акредитовані ЗВО: 8 державних університетів, 8 спеціалізованих університетів; 37 коледжів, 2 художні академії, а також значну кількість приватних освітніх закладів. У цій країні є університети, спеціалізовані вищі школи (коледжі), численні коледжі і курси додаткової освіти.

У Норвегії розрізняють декілька типів ЗВО:

- університети (Universiteter);
- спеціалізовані університетські коледжі (Vitenskapelighetskoler);
- державні університетські коледжі (Statlighetskoler);
- університетські коледжі мистецтв (Kunsthetskoler);
- акредитовані приватні заклади вищої освіти або приватні заклади вищої освіти з програмами акредитації (Privatehetskoler).

У більшості ЗВО Норвегії навчання є абсолютно безкоштовним, для іноземних студентів це не виняток. Єдиний внесок, що роблять студенти – це студентська платня у розмірі 30-60 євро за семестр. Цей внесок включає в себе пільги в користуванні транспортними засобами, знижки на харчування, медичне обслуговування та допомога в пошуку житла. Щодо приватних закладів вищої освіти - то в них навчання платне.

Звернемо увагу на систему вищої освіти Норвегії, яка є складовою Болонського процесу з 2003 року та заснована на «системі кредитів». Ця система діє протягом року, коли студент за рік навчання має отримати 60 кредитів. Іспити в Норвегії оцінюються за шкалою від «А» до «F».

Тривалість навчання на гуманітарних і природничих факультетах відрізняється. Як правило, на гуманітарних факультетах навчання триває на півроку довше, що складає до 4-х років навчання. Після закінчення університету студенти всіх спеціальностей пишуть дипломну роботу та складають обов'язковий іспит з філософії.

У Норвегії представлено три освітні ступені: університетська освіта першого ступеня, університетська освіта другого ступеня та університетська освіта третього ступеня. Почнемо з аналізу університетської освіти першого ступеня, що включає в себе Høgskolekandidat (кандидат університетського коледжу), Bachelor (бакалавр), Candidatusmagisterii (кандидат в магістри). Ступінь кандидата університетського коледжу можна отримати в державних університетах, коледжах і приватних установах освіти після двох років навчання. Зазвичай ступінь бакалавра отримують після трьох років навчання, проте в

коледжах мистецтвознавства цей ступінь присвоюється після чотирирічного навчання.

Університетська освіта другого ступеня призначена для master (магістр), Candidatus/Candidata (кандидат). Цей рівень уведений у 2001 році, передбачає 2-річне навчання після отримання ступеня бакалавра.

Освіта третього ступеня слугує для підготовки PhD, Philosophiaedocter (доктора філософії). PhD – це науковий рівень, що передбачає 3-річне навчання після другого ступеня. Така програма вважається дослідницькою.

Звернемо увагу на кваліфікації, які присвоюються випускникам норвезьких ЗВО. Усі професії Норвегії класифікують по секторах. Одними із найважливіших є: здоров'я, тварини, духовна сфера, будівництво, охорона здоров'я, наукові дослідження, дошкільне виховання, логістика, транспорт, електроніка, механіка, нерухомість, медицина, економіка та фінанси. У Норвегії є таке поняття як «визнання професійної кваліфікації». Це означає, що в країні є близько 170 професій, що контролюються законом. Якщо ви хочете працювати за однією з цих професій, то маєте отримати визнання професійної кваліфікації. Для цього необхідно подати заяву на дозвіл з питань визнання кваліфікації до спеціальних органів.

Університети Норвегії підтримують своїх студентів щодо працевлаштування. Молоді дозволяється поєднувати навчання і працю, однак вони мають право працювати неповний робочий день, оскільки відвідування занять є обов'язковим. Варто зауважити, що з огляду на особливості свого географічного розташування, Норвегія надає експертні знання у сфері нафти і газу, морської справи та альтернативних джерел енергії. Таким чином, норвежці розвивають сфери бізнесу, економіки, менеджменту, управління персоналом, фінансами та інноваціями.

Головна мета системи освіти Норвегії – це інтегрування в міжнародний простір освіти. Для цього з 2007 року країна розширює свої освітні програми викладанням англійською мовою за різноманітними напрямами. Норвегія за своїм рівнем розвитку випереджає ряд розвинених країн Європи. Якщо порівняти норвезьку та українську освіту, можна помітити деякі спільні риси: подібні структура навчального року; система оцінювання, зарахування і перенесення кредитів; уніфіковані освітньо-кваліфікаційні рівні, освітні та наукові ступені.

Протягом останніх десятиліть галузь вищої освіти у світі розвивається інтенсивно. В Україні після здобуття незалежності різко зростає кількість ЗВО, які часто виявлялися не спроможними готувати конкурентоспроможних фахівців. У Норвегії головним фактором формування системи освіти є попит на фахівців певної галузі, затребуваність певних професійних навичок і вмінь, кількість абітурієнтів, зміни в процесі та засобах виробництва тощо.

Список літератури

1. Вища освіта в Україні і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
2. Волович В. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні / В. Волович // Соціологія: теорія, метод, маркетинг. – 2004. – № 4. – 189-199 с.

3. Карась М. Студент на всю Європу /М. Карась / Україна молода. – 2004. – № 55. – 4-8 с.

4. Огієнко О.І. Педагогічна освіта Норвегії: генеза і тенденції розвитку. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2010. - №4 (6). - 86-96 с.

5. Тевліна В. Науково-освітня політика в Норвегії: національні та загальноосвітні тенденції розвитку. Вісник Північного (Арктичного) федерального університету. Серія: Гуманітарні та соціальні науки, 2012. № 2. 33 – 43 с.

*Науковий керівник: Барановська Л.В.,
д-р пед. наук, професор*

УДК 159.043.2

Римарчук А.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ І ЙОГО МІСЦЕ В УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Соціальні реалії висувають вимоги до формування певних рис та якостей особистості, які сприятимуть більш результативному й адаптивному існуванню та взаємодії суб'єктів соціальних відносин. Отже, це зумовило нас звернутись до вивчення феномену перфекціонізму, оскільки він представляє і водночас сприяє руху особистості в напрямі самовдосконалення.

Під перфекціонізмом сучасна психологічна наука розуміє сильне прагнення до довершеності, що може стосуватися як особистості, і виявлятися у культивуванні будь-яких чеснот, так і в результаті будь-якої діяльності [3]; задоволення від досягнення дуже високих результатів [2]; існує установка, що все що нижче ідеального вважається неприйнятним. У широкому значенні, перфекціонізм - це прагнення до досконалості, а тому перфекціоніст - це людина, яка прагне бути найкращою у всіх аспектах свого життя [5].

Наукові дослідження перфекціонізму в психології почалися з 30х років минулого століття, коли К. Хорні провела перші науково-теоретичні дослідження у цій галузі. Дослідниця була переконана, що у процесі прагнення максимально наблизитися до «істинного ідеалу» народжується людина зі «здоровою» метою, у якій формуються життєві цінності. У працях А. Адлера ми не знаходимо визначення перфекціонізму, він взагалі не вживає цей термін, хоча у його широко відомій "індивідуальній психології" головними концептами є «прагнення до переваги» чи «прагнення до досконалості» [1]. Ця концепція, на наш погляд, має чимало спільного із перфекціонізмом. Психолог Д. Хамачек у своїх роботах описує два типи перфекціонізму. Він назвав першу форму - нормальну (адаптивну), яка забезпечує високу працездатність, активність, лідерські якості й мотивацію до досягнення цілей. [4]. Другий тип перфекціонізму психолог називає "невротичним" (деадаптивним). Перфекціоніст-невротик, щоб показати, що він заслуговує на любов і загальну повагу, керується певним стандартом, що не відповідає його потенціалу.

Сьогодні немає єдиного визначення перфекціонізму, оскільки кожен автор розуміє його по-своєму. Проте можна виділити декілька підходів до розуміння перфекціонізму: перфекціонізм як риса характеру (М. Холландер, А.Б. Холмогорова, Д. Хамачек, Н.Г. Гаранян); як прагнення до самовдосконалення (П. Хьюїт, Дж. Флетт, А. Адлер, Е. Фромм, К. Роджерс, А. Маслоу); як настанова (К. Хорні та І. Гуляса).

Нині серед студентів зростає інтерес до поняття «перфекціонізм». Це зумовлено особливостями сучасного суспільства. Детермінанти цього явища, на думку вчених, можуть розвиватися ще дитячому віці. Студентський період може бути плідним ґрунтом для розвитку даної особистісної особливості. Оскільки студенти, керуючись мотивом досягнення, ставлять для себе складні завдання та цілі, намагаючись вирішити їх найефективніше, спираються на високі вимоги та особисті стандарти.

Теоретичний аналіз робіт (Д. Аткінсон, Х. Хекхаузен, Е.Т. Соколова, П.В. Циганкова та ін.), пов'язаний з мотиваційною діяльністю особистості, показав, що мотивація має потребу у досягненні високих результатів у різних сферах діяльності, в тому числі й навчальній. Метою навчання є досягнення результату, що вимірюється за критерієм успішності, у зв'язку з чим її можна розглядати як один із компонентів перфекціонізму.

На підставі робіт сучасних зарубіжних та вітчизняних авторів дотримуємося думки про існування двох форм перфекціонізму: нормальної (конструктивної, адаптивної) та патологічної (деструктивної, дезадаптивної). Студенти, які мають конструктивну форму перфекціонізму, виявляють вищий рівень мотивації до успіху, якщо мають високі домагання, ставлять перед собою серйозні цілі та прагнуть відповідати високим стандартам діяльності. Студенти з високим рівнем вимог демонструють хорошу соціально-психологічну адаптованість. Такі студенти виявилися більш пізнавально мотивовані у навчанні, ніж ті, які сумніваються у власних силах, відрізняються самокритикою і у своїй навчальній діяльності швидше орієнтуються на цілі значно успішніших студентів, ніж на власні. Однак якщо високі стандарти студентів супроводжуються високою перфекціоністською заклопотаністю, настають негативні психологічні наслідки. Патологічні прояви пов'язують з високим рівнем перфекціонізму разом із низькою мотивацією досягнення, вираженим мотивом уникнення невдачі у діяльності, підвищенням напруженості, з зниженням впевненості у собі та порушеннями саморегуляції. Студенти, які мають паталогічні прояви перфекціонізму, характеризуються критичним ставленням до себе та сумнівами у власних силах, а також постійно порівнюють себе з найуспішнішими, нижче оцінюють свої вміння взаємодії з оточуючими.

Таким чином, у такій науці як психологія є низка двозначностей у вивченні перфекціонізму. Зокрема, досі немає єдиного підходу до розуміння психологічної структури та форми перфекціонізму та його позитивного чи негативного впливу на людей. Зв'язок перфекціонізму з різними типологічними особливостями людини залишається недостатньо вивченим.

Список літератури

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / Альфред Адлер. — М. : «Прогресс», 1997. — 256 с.
2. Лы́н Є.П. Работа та особистість. Трудоголізм, перфекціонізм, лінь / Е.П.Лы́н. - СПб.: Пітер, 2011. - 224 с
3. Степанов С.С. Популярная психологическая энциклопедия / С.С.Степанов. – М.: Изд во Эксмо, 2005. – 672 с.
4. Хорни К. Невротическая личность нашего времени /К.Хорни. – СПб.: Питер, 2002. – 224с
5. Ясная В.А., Ениколопов С.Е. Перфекционизм: история изучения и современное состояние проблемы /В.А.Ясная, С.Е.Ениколопов // Вопросы психологии. – 2007. – № 4. – С.157-167.

*Науковий керівник: Лаврухіна Т.В.,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 159.98 (043.2)

Chishii T.M.

National Aviation University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF PREVENTION OF EMOTIONAL BURNOUT SYNDROME IN FUTURE PRACTICAL PSYCHOLOGISTS

Emotional burnout is a syndrome that develops against the background of chronic stress and leads to depletion of emotional, energetic and personal resources of a working person [2].

Any worker can become a victim of burnout. This is due to the fact that various stressors are present or may appear at work in each organization. Burnout develops as a result of a combination of organizational, occupational stress and personal factors. The contribution of one or another component in the dynamics of its development is different [1].

The most prone to emotional burnout are people who work in the field of "Human-human", which includes the profession of psychologist. They are forced to communicate a lot and intensively with different people, mostly strangers, and these people are not always friendly. In such situations, workers with introverted individual psychological characteristics suffer the most, which, in most cases, do not coincide with the profession, which is aimed at communicating with others. This is due to the fact that the amount of life energy in such people is much lower. They are more prone to isolation, shyness and concentration on the subject of professional activity, which contributes to the accumulation of emotional discomfort without "dropping" negative experiences into the environment.

Also, it should be noted that for students who have just graduated from university, the cause of emotional burnout may be a change in the situation in which the level of harassment and responsibility is much higher than in the university. Specialists whose competence is much lower than required by, for example, a certain organization are especially prone to this.

Actions aimed at preventing burnout include both self-help and external professional assistance. In the first case, employees need to learn to recognize and cope with psychological stress, master a wide range of techniques of self-regulation and overcoming the first symptoms of stress at work. If such help is not enough for oneself, then professional and psychological help will be needed to prevent and overcome the burnout syndrome [3].

Psychological assistance should be focused on optimizing work motivation, reducing or increasing the importance of meeting the requirements of a particular area: professional, job, status-role, etc. In other cases, psychological assistance can be aimed at improving the adequacy of employees' perception of situational (actual) requirements, taking into account job status and self-confidence, resources, abilities [3].

Thus, factors in preventing emotional burnout in future practical psychologists are awareness of psychological stress, trying to manage the same stress, developing self-regulation to overcome the first symptoms of burnout or seeking psychological help if circumstances require. Directly, the psychological work itself is to determine the cause of emotional burnout, study the factors influencing the problem, eliminate these factors, increase self-confidence and the development of motivation for further success.

References

1. Dydyak V. Emotional burnout / V. Dydyak. - K.: Hlavnnyk, 2007. – 126 p.
2. Chyiko GV Psychological features of the syndrome of emotional burnout / GV Chyiko, II Chornopyska // Problems of general and pedagogical psychology: a collection of scientific works of the Institute of Psychology. GS Kostyuk NAPNU / ch. ed. SD Maksimenko. – K.: Hnozis, 2010. – T.12. Part 6 – P. 429–437.
3. Yatsenko T. Deep psychocorrection and prevention of mental burnout. Part 2 / T. Yatsenko, B. Ivanenko, I. Yevtyshenko. – K.: Hlavnnyk, 2008. – 176 p.

*Scientific adviser: Smolinchuk L.S.,
PhD, Associate Professor*

UDK 364:[371.8:316.6](043.2)

Shapenko N.V., Kokarieva A.M.
National Aviation University, Kyiv

THE CANISTHERAPY INFLUENCE ON PRIMERY SCHOOL AGE CHILD

The child development in the primary school period age is special, it needs considerable attention from parents and teachers, and therefore needs more thorough research. One of the effective means (methods) of influencing the socialization level of a child, the knowledge acquisition, skills and abilities to communicate in the animal world, and later in society is canistherapy.

The initial period of school life is in the age range from 6-7 to 10-11 years (I-IV grades of school). Early school age is called the peak of childhood. During this period, the child retains many childish qualities - frivolity, naivety, looking at an adult from the bottom up. At the same time, the early school age is the time when the child has a

another logic of thinking, loses the child's spontaneity in behavior, awake new interests and the first landmarks of an active life position are formed. Learning is a significant activity for a child. At school, the child acquires not only new knowledge and skills, but also a certain social status. The interests, values of a child, the whole way of student's life change [1]. Thus, the child of primary school age is in a new social status, which has its own characteristics and the proper child development in this status requires not only mastering the content of the general school curriculum, but also understanding and perception of reality, life rules and laying personal values.

Having a significant physical and psychological pressure, the primary school age child can not always get used to the new "role", to adapt to the difficulties of school life. Overcoming school maladaptation and related problems is possible through well-balanced support from family and teachers. However, such approaches are often insufficient due to the individual characteristics of the child's psycho-emotional development, which necessitates recourse to other means (methods) of influencing the child's development, including a very popular psychophysical rehabilitation method – therapy dog. After all, canistherapy is one of service cynology types, the most interesting and effective method of influencing human behavior and psyche [2]. Canis therapy (Latin "canis" - dog and Greek. "Therapeia" - treatment, recovery), so in translation it means treatment with a dog.

As for the official use of such treatment, in Poland this method is regulated and approved by the Canon of canistherapy, which was first published in 2006. According to this document, canistherapy is a method that enhances personality development, education and rehabilitation, where the motivator is a specially selected and trained dog, which is managed by a qualified canis therapist. Canistherapy in Poland includes the following types of activities: - meeting with a dog; - training with a dog; - therapy with a dog [3]. Each of these activities has a positive effect on the emotional state, mental activity and physiological development of the child. A. Subbotin and L. Rashchevskaya distinguish passive and active activities with the participation of animals. Passive is a simple observation of the behavior of dogs, their communication with other people (for example, with the parents of children) and so on. Active activity is a joint activity of clients and dogs: games, feeding, joint physical exercises, etc. The therapeutic effect depends on such activity. Such therapy requires specially selected and trained dogs, as well as trained specialists (psychologist or psychotherapist and trainer) [4, p. 4].

During canistherapy, depending on the specific task, a dog of different breeds is selected, which is classified at the level. Beregoenko O. divides them into 4 levels:

- I level: the dog that entertaining people with its appearance and behavior, causing positive emotions;
- Level II: the dog that replaces the child / person lost family feelings, blocking the manifestations and consequences of loneliness and encourages to get out of these states (emphasis is on the stimulating function of the animal, as "non-social" dog with phobias and fears on the contrary deepen acquired or the owner's forced detachment from social contacts);
- Level III: the dog, which as an auxiliary living "tool" in the hands of the guide, participates in educational programs and children's knowledge of the world, the

formation of communication, skills development in various areas; can take the lead in easy behavioral correction programs through stimulus and examples;

- Level IV: the dog testing the behavior and reactions of special children or adults with disorders of adequate reactions and mental characteristics, and in the complex under the guidance of experts contributes to future psychological reformatting [2].

Taking into account the social status of the child of primary school age, the properties of which include obtaining: knowledge, skills and abilities in general school subjects, communication and interaction skills; knowledge of basic moral rules of conduct, etc. It should be noted that development period of a child of primary school age is often accompanied by negative physiological, psychological and emotional expressions. Canistherapy is an effective method, the use of which will achieve the status of a child of primary school age of better quality and in a shorter period of time, as well as overcome the negative expressions of a child of this age, facilitate its social adaptation in school, help the child get over the crises and depression condition.

References

1. Yevtushok K.S. Mental processes development features in junior high school students. Personality experience: theory and practice: coll. materials of the IX International. scientific-practical Conf., Feb. 27-28. 2020, Nizhyn. Nizhyn: NDU named after M. Gogol, 2020. S. 64-67.
2. Beregoenko O. The realities of canistherapy. Is a dog an instrument and a child an experiment? URL: <https://gurt.org.ua/blogs/Olekssandra%20Beregoenko/1868?page=8> (access date: 18.02.2022).
3. Voynalovich I.M. Canistherapy as one of the animal therapy development directions in Poland. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/550.pdf>. (application date: 18.02.2022).
4. Subbotin A.V., Rashchevskaya L.L. Medical cynology. Theoretical approaches and practical implementation. Moscow: Maktsestr, 2004. 96 p.

UDC 159.9.316.6(043.2)

Shven Yu.R.

National aviation university, Kyiv

SOCIO-PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF ADOLESCENT SUICIDAL BEHAVIOR

In the XVII century, the philosopher Thomas Brown introduced the concept of "suicide". Suicide is a conscious act of death under the influence of traumatic situations, in which one's own life as the highest value loses its meaning for the individual due to personal mental deformities, socio-economic and morally destabilizing factors [3].

In general, suicidal behavior is a psychological phenomenon that has many different socio-psychological determinants and each of them can be the last point in making such an important decision. Suicidal behavior is a consequence of socio-

psychological adaptation of the individual in the context of micro-social conflict. Suicide is always, first of all, an individual psychological reaction, which indicates the inability of a person to cope with subjectively intolerable and insurmountable circumstances of life.

According to scientists, the most common psychological determinants are loneliness, low self-esteem, impulsivity, helplessness, stress, suggestibility, imitation and decline in the value of life, as well as emotional instability. These factors are due to the age characteristics of adolescence and significantly affect the condition and behavior. For example, perceptions of death in adolescence are not fatal, so the value of life is reduced and not realized.

Among the social risk factors that contribute to adolescent suicidal behavior, researchers include: significant death, bullying at school, serious family problems, loss of meaningful relationships, serious physical illness, broken relationship with a loved one, frustration with academic success, emergencies and disasters [4,5].

Thus, each adolescent has their own unique determinants of suicidal behavior. There is no consensus among scientists on the causes of suicide. Psychological determinants are due to the age characteristics of the personality and social - the events that occur around the adolescent.

References

1. Abramova A.G. Diagnosis of suicidal behavior: a method. recommendations / A.G. Abramova, V.A. Tikhonenko. - Moscow: Moscow Research Institute of Psychiatry. - 1980. - 55p.

2. Dmitrieva N.V., Korolenko Ts.P., Levina L.V. Psychological features of the personality of suicidal adolescents // Bulletin of the Kemerovo State University. - 2015. - No. 1-1 (61). pp. 127-134.

3. Psychology. Dictionary / Under the general. ed. A.V. Petrovsky, M.G. Yaroshevsky. - 2nd ed. - M.: Politizdat, 1990. - 494 p.

4. Ribalka V.V. Psychological prevention of suicidal tendencies in student youth: Methodical recommendations. - Kyiv: IPPPO APN of Ukraine, PE Shcherbatykh O.V., 2007. - 68 p.

5. Rozanov V.A., Mokhovikov O.M., Stilikha R. Prevention of suicide in youth: Family leadership. Odesa: Society. Organization "Environmental human health". - 2003. - 16 p.

*Scientific adviser: Lytvynchuk N.B.,
Senior Lecturer*

УДК 342.9 (043.2)

Shliakhovska A. R.

National Aviation University, Kyiv

CYBERSECURITY SPECIALIST: WHAT DOES IT DO AND WHAT ARE THE PERSPECTIVES

A cybersecurity specialist is a person who specializes in protecting the information of businesses, countries or citizens. He develops security systems for

various communication networks and electronic databases. He should also be able to test and improve external and his own developments in order to avoid the risks of leakage of information constituting state or commercial secrets, confidential information.

Cybersecurity is one of the areas of activity in the technical industry, it has one of the highest growth rates. This specialty is relatively young and has recently become widespread due to the introduction of computer and network technologies, as well as the growing number of cybercrimes and cyberterrorism.

What is the focus of cybersecurity as a science?

1. Protection of confidentiality, availability and integrity of information;
2. introduce into digital life tools that will make it easier and safer;
3. personal protection from harm in the digital world;
4. decreasing the risk of harm through the development and implementation of information security tools.

There are many benefits in the field of cybersecurity, including a large list of areas in which the graduate people can work. For example:

1. information security analyst;
2. cybersecurity specialist;
3. cryptograph;
4. cyberattack tester;
5. systems security analyst;
6. security administrator;
7. white hacker;
8. software developer;
9. network security engineer;
10. analyst on vulnerability management, cloud security and Risk management;

To be a cybersecurity specialist you can study in almost any university in the country. Most universities have relevant departments. This is especially true of technical universities, where mathematics, automation, programming and, in fact, computer security are intensively studied. In addition, even someone whose profession is not related to this field can become a cybersecurity specialist by taking one of the many face-to-face or online courses.

Of course I have to mention the pros and cons of this profession. Among the advantages, experts notice:

- demand for the labor market, as the field of information security is developing rapidly, and therefore, the demand for specialists in this field will continue to grow;
- career perspectives;
- communication with various specialists;
- high wages;
- ability to development advanced information security technologies.

Among the disadvantages:

- huge responsibility;
- sedentary work indoors or frequent business trips;
- work requires full dedication.

*Scientific adviser: Baranovska L. V.,
D.of Pedagogical Sciences, Professor.*

УДК 159.942.5 (043.2)

Яцентюк О.А.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ СТРАХУ ЯК СТАНУ ОСОБИСТОСТІ

На даний час в Україні в умовах війни багато людей відчують цілу палітру різних почуттів та станів, які впливають окремо, як на настрій та самопочуття, так і на психіку особистості в цілому. На перше місце серед таких реакцій посідає страх, якій притаманний кожній людині та є базовим емоційним станом особистості.

Дослідженням страху в структурі поведінки особистості займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, однак, на сьогодні в психології не існує чіткої та визнаної більшістю вчених термінології цього поняття, що, само по собі, ускладнює вивчення феномена страху як психологічного явища. Крім цього, страх, як емоція, перебуває у постійній і неперервній динаміці та має суперечливий характер, що виключає можливість єдиного трактування та визначення поняття страху. Саме тому важливим є аналіз і систематизація існуючих даних з проблеми страхів особистості.

Виходячи із теоретичного аналізу наукових досліджень феномену страху такими вченими, як П. К. Анохіним, Дж. Боулбі, В. К. Вілюнасом, Л. С. Виготським, К. Ізардом, М. Д. Левітовим, Ф. Ріманом, І. М. Сеченовим, З. Фрейдом, П. М. Якобсоном, можна побачити, що страх визначали як почуття, емоцію, пристрасть чи фрустрацію. Це дає нам можливість зазначити, що в сучасному світі психологічних знань, існує багато різноманітних теорій, підходів до класифікації страху та поглядів на причини виникнення цього явища.

Однією з сучасних класифікацій страху, яка вирізняється, на нашу думку, своєю простотою, точністю й певною універсальністю є класифікація за Ю. Щербатих. Він поділяв всі страхи на три групи –біологічні (природні), соціальні та екзистенціальні.

Перша група страхів (біологічні), які мають природне походження – страхи атмосферних і астрономічних явищ, вулканів і землетрусів, тварин тощо.

Друга група страхів – соціальні, які існують лише в середовищі людей, включає в себе страх відповідальності, страх невдачі чи, навпаки, успіху, страх перед випробуванням, наприклад, іспитами, страх самотності, тощо.

До третьої групи страхів вчений Ю. Щербатих відносить страх смерті, страх перед часом, простором, страх перед собою. Ця група страхів отримала назву екзистенціальних та, безпосередньо, пов'язана із самою сутністю людини і характерна для всіх людей [2, с. 198-200].

Другою, більш диференційованою класифікацією страхів, є класифікація Б. Карвасарського, яка, в залежності від того, чого боїться людина, всі страхи особистості розподіляє на основні вісім груп.

Так, до першої групи вчений відносить страх замкнутого простору (клаустрофобія) та, відповідно, страх відкритого простору (агорафобія), куди також буде відноситися страх висоти та глибини.

Друга група страхів складається зі страхів пов'язаних із соціальним життям людини, а саме: страх публічних виступів, страх почервоніти у присутності людей (ерейтофобія), страх через неможливість вчинити будь-яку дію в присутності сторонніх (наприклад, вийти до туалету), страх знайомства на вулиці, неадекватний (перебільшений) страх втрати людини, яка подобається або в яку закоханий.

До третьої групи включають страхи захворіти або заразитися будь-якою хворобою, так звані, нозофобії. Четверта група – це страх смерті (танатофобія). Всі страхи, які виникають у сексуальному житті людини, входять до п'ятої групи класифікації Б.Д. Карвасарського, наприклад, страх перед статевим актом (каїтофобія).

До шостої групи входять страхи нанесення шкоди самому собі або комусь із близьких. Сьома група складається із страху вихованої людини голосно вимовити нецензурні слова у суспільстві або страху "здійснити щось непристойне, брудне", наприклад, у священника під час богослужіння. І остання, восьма група – це страх боятися чього-небудь (фобофобія) [1].

В той же час слід відмітити, що дана класифікація страхів розглядається не тільки в рамках психології, але й є однією із основних у психіатрії.

Слід зазначити, що наявність в сучасній психології великої кількості підходів у тлумаченні поняття страху та відсутність універсальної класифікації страхів, ускладнюють не тільки дослідження психологів науковців, але й роботу практичних психологів.

Проведений нами аналіз психологічної сутності страху як стану особистості, дозволив прийти до висновку, що всі перераховані види та типи страхів мають свою специфіку, залежать від індивідуально-особистісних особливостей людини та мають різну вираженість за силою, інтенсивністю, біологічною, психологічною та соціальною значущістю.

Список літератури

1. Карвасарский Б.Д. Неврозы / Б.Д. Карвасарский. – М.: Медицина, 1990. – 586 с.

2. Мовчан М. Феномен страху: його класифікація і рівні.// Наукові записки Серія «Філософія», випуск 10, 2012.С.197-204.

*Науковий керівник: Демченко Н.І.,
канд. пед. наук, доцент*

ЗМІСТ

Мова як соціокультурний феномен.....	3
Психологічні аспекти людського фактору у світі високих технологій	50
Документно-інформаційні комунікації в глобалізованому світі.....	76
Трансформаційні процеси українського суспільства в умовах глобалізації	127
Соціальна робота як реалізація завдань соціальної політики держави.....	169
Європейський вибір вищої технічної освіти.....	218

Наукове видання

ПОЛІТ
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Тези доповідей
XXII Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

18-20 травня 2022 року

ТОМ 1

Опубліковано в авторській редакції

Підп. до друку 17.05.2022. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 19,3. Обл.-вид. арк. 20,62.
Тираж 200 пр. Замовлення № 43-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002

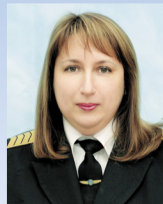

Ладогубець Н. В.

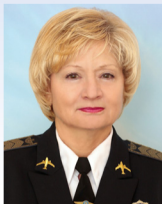
Алпатова О. В.

Кокарева А. М.

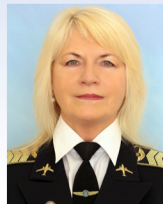
Хоменко-Семенова Л. О.

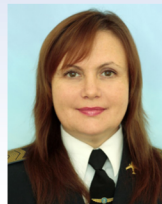
Акмалдінова О. М.

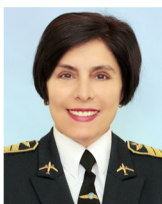
Лузік Е. В.

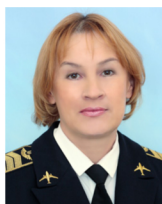
Дротянко Л. Г.

Литвинська С. В.

Тюренко І. І.

Котикова О. М.

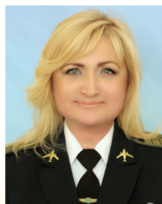
Помиткіна Л. В.

Сидоренко С. І.

Ковтун О. В.

Хомерікі О. А.

Вржесневський І. І.

Шостак О. Г.

03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1,
корпус 8а, поверхи: 6–15,

+38 044 406-70-36, +38 044 406 75 00

gmi.nau.edu.ua, guman@nau.edu.ua

Електронний репозитарій: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/3>

facebook.com/flsc.nau

instagram.com/flsc_students